

Endo Suszaku

NÉMASÁG



**Endo Shusaku**

**NÉMASÁG**

遠藤 周作: 沈黙

© Endo Shosaku, 1966

Fordította: Lukács László

## PROLÓGUS

Új hírek jutottak el a római egyházhoz. Christovao Ferreira, akit Portugáliából a Jézus Társaság küldött Japánba, amikor a „gödör” kínzásának vetették alá Nagaszakiban, megtagadta a hitet. A tapasztalt misszionáriust igen nagy tisztelet övezte. Harminchárom évet töltött el Japánban, végül provinciális lett, papok és hívők egyaránt erőt meríthettek példájából.

Christovao Ferreira teológusként is nevet szerzett magának. Az üldözések idején titokban a Kamigata-vidékre költözött, hogy ott folytassa apostoli munkáját. Rómába küldött leveleiből a rendíthetetlen bátorság szelleme áradt. Elképzelhetetlennek látszott, hogy ilyen ember elárulja a hitet, bármilyen rettenetes körülmények közé kerüljön is. A Jézus Társaságban, de szerte az egyházban is mindenki, akihez eljutott a hír, azon tanakodott, hogy nem kitalált mese-e az egész, amit a japánok vagy a hollandok terjesztenek.

Nem mintha a római egyház nem látta volna világosan, milyen szorult helyzetbe került a japán misszió. A misszionáriusok levelei nem hagytak kétséget efelől. 1587-ben Hidejosi kormányzó félelmes keresztényüldözésbe kezdett, szakítva elődjének politikájával. Azzal kezdődött, hogy huszonhat papot és hívőt elítéltek Nisidzakában, Nagaszaki mellett. Ezt követően a keresztényeket országszerte elűzték házukból, megkínnozták és kegyetlenül kivégezték. Tokugava sógun ugyanezt a politikát folytatta, s 1614-ben elrendelte valamennyi misszionárius kiűzését Japánból.

A misszionáriusok jelentései arról is beszámoltak, hogy ez év október 6-án és 7-én hetven – részben japán, részben külföldi – papot Kibacsiban Kjúshú mellett összetereltek, és dzsunkákra tették őket, amelyek Macao és Manila felé tartottak. Így indultak el a száműzetésbe. Esős nap volt, a tenger szürke és viharos, amikor az esőverte hajók elhagyták a kikötőt, s a hegyfokot megkerülve eltűntek a horizonton.

Harminchét pap fittyet hányt a száműzetés szigorú parancsának, és nem volt hajlandó elhagyni nyáját; elrejtőztek és titokban Japánban maradtak. Ferreira is a föld alatti rejtekekbe húzódó papokhoz tartozott. Leveleiben továbbra is tudósította előljáróit a misszionáriusok és a keresztények elfogatásáról s a rájuk mért büntetésekről. Ma is megvan még egy levele, amelyet 1632. március 22-én Nagaszakiból küldött Andrea Palmeiro vizitátornak. Ebben kimerítő

leírást adott sorsukról:

*„Előző levelemben tájékoztattam Főtisztelendőségedet a kereszténység helyzetéről ebben az országban. Most folytatom beszámolómat, s elmondom, mi történt azóta. Új üldözések, új elnyomás, új szenvedések kezdődtek. Hadd kezdjem öt szerzetes történetével, akiket 1629-ben tartóztattak le hitük miatt. Nevük: Bartolomeo Gutierrez, Francisco de Jesus, Vicente de San Antonio az ágostonosok rendjéből, Antonio Ishida a mi Társaságunkból és egy ferences, Gabriel de Santa Magdalena. Nagaszaki rendőrfőnöke, Uneme Takenaka megpróbálta hitehagyásra kényszeríteni őket, s nevetségessé tenni szent hitünket és annak követőit. Azt remélte ugyanis, hogy ezáltal megtörheti a hívők bátorságát. Hamarosan ráeszmélt azonban, hogy ezeknek a papoknak az elszántságát pusztán szavakkal sohase fogja legyőzni. Más eljáráshoz folyamodott tehát: ahhoz, hogy Undzennél a forró víz poklába meríti alá őket.*

*Kiadta tehát a parancsot, hogy az öt papot vigyék Undzenbe, és addig kínozzák őket, amíg hitüket meg nem tagadják. Semmiképpen nem akarta azonban, hogy halálukat leljék. Az öt pappal együtt kínozták meg Beatrice de Costát, Antonio da Silva feleségét és Maria nevű leányát, mivel minden rábeszélés ellenére ők sem voltak hajlandóak hitüket megtagadni.*

*A csoport december 3-án indult útnak Nagaszakiból Undzenbe. A két nőt hordszékre tették, az öt férfit pedig lóra ültették. Így vettek búcsút. A kissé távolabb eső kikötőbe érve kezüket megkötözték, lábukat megbilincseltek. Egy hajó fedélzetére rakták fel őket, s odaláncolták a hajó oldalához. Még aznap este elérték Obama kikötőjét, amely Undzen lábánál fekszik. Másnap felmásztak a hegyre, ahol mind a hetüket egyenként egy-egy kunyhóba lökték. Megkötözött kézzel, megbilincselve lábbal itt tartották őket fogságban éjjel-nappal. Őrök vették körül őket, s a hegyre vezető utat is őrizték. A hivatalnokok külön engedélye nélkül senki sem járhatott ezen az úton.*

*Másnap a következő módon kezdődött kínzásuk. A tömeg szeme láttára mind a hetüket egyenként odavitték a forrón gőzölgő tóhoz, megmutatták nekik a sístergő vizet, amint forró sugarakat lövell a magasba – aztán felszólították őket, hogy tagadják meg Krisztus*

tanítását, különben saját testükön fogják megtapasztalni, milyen fájdalmakat tud okozni a forrásban levő víz, amelyet maguk előtt látnak. A hideg időben még rettenetesebbnek látszott a fortyogó vízből felszálló gőz. Ettől a látványtól a legerősebb ember is könnyen elájulhat, ha Isten kegyelme meg nem erősíti. Isten segítségével azonban mindegyikük bámulatos bátorságot tanúsított, sőt maguk kérték megkínzatusukat. Eltökélten kijelentették, hogy szent hitüktől sohasem pártolnak el. Rendíthetetlen válaszuk hallatán a hivatalnokok letépték a foglyok ruháit, kezüket-lábukat oszlopokhoz kötözték, és hatalmas merítőedényekkel forró vizet emeltek ki a tóból, majd mezítelen testükre öntötték. E merítőedények lyukacsosak voltak, úgyhogy a víz lassabban csurgott rájuk s ezzel megnyújtotta szenvedésüket.

Krisztus hősei meghátrálás nélkül viselték el ezt a rettenetes kínzást. Csak a kis Mariát törte meg a borzasztó fájdalom, és gyötrődve összecsucsklott. – Aposztalált! Aposztalált! – kiáltották körülötte, és visszavitték a kunyhójába, majd rögtön Nagaszakiba indították. Maria azonban nem volt hajlandó megtagadni hitét. Sőt egyenesen kérte, hogy kínozzák tovább édesanyjával és a többiekkel. Könyörgésére azonban ügyet se vetettek.

A többi hatot harminchárom napig tartották fönna hegyen. Ez idő alatt Antoniót, Franciscót és Beatricét hatszor kínozták meg a forró vízben. Vicente atyát négyszer, Palmeiro és Gabriel atyát pedig kétszer. A kínzások alatt azonban még csak egy nyögés vagy sóhaj sem hagyta el a szájukat.

Antonio és Francisco atya mellett különösen Beatrice da Costa tett férfias bátorságról tanúságot – nem tudta megingatni semmilyen kínzás, fenyegetés vagy hitegetés. Nemcsak forró vízzel kínozták meg, hanem aljasul arra is kényszerítették, hogy órák hosszat egy sziklacsúcson álljon, kitéve a tömeg gúnyolódásának és sértegetésének. De bármilyen magasra csapott is kínzóinak őrzöngő dühe, nem rettent vissza semmitől.

Mivel a többiek rosszabb egészségi állapotban voltak, nem tudták őket túlságosan kegyetlenül megkínózni. A rendőrfőnök ugyanis azt kívánta, hogy ne végezzék ki őket, hanem bírják rá a hitehagyásra. Így aztán még azt is megtették, hogy orvost hívtak fel a hegyre, hogy bekötözze

*sebeiket.*

*Uneme végül belátta, hogy sohasem fog győzni. Sőt, beosztottjai – a papok bátorságának láttán – azt mondták neki, hogy Undzen minden hőforrása hamarabb kiszárad, mint hogy ilyen szilárd embereket rá lehetne kényszeríteni arra, hogy meggyőződésüket feladják. Úgy döntött tehát, hogy visszaviszi őket Nagaszakiba. Január 5-én Beatricét egy bordélyházba záratta, a papokat pedig a helybeli börtönbe vitette. Ott vannak jelenleg is.*

*Ez az egész küzdelem azt eredményezte, hogy az Örömhír tovább terjedt a nép között, és megerősítette a keresztényeket hitükben. Minden ellenkezőképpen sült el, mint ahogyan a zsarnok elképzelte.”*

Eddig tartott Ferreira levele. A római egyház nem tudta elhinni, hogy ezt az embert – bármilyen kínzásoknak vetették is alá – rá lehetett venni arra, hogy megtagadja hitét, és megalázkodjon a hitetlenek előtt.

1635-ben négy pap gyűlt össze Rómában Rubino atya körül. Tervük az volt, hogy Japánba mennek, az üldözések színhelyére, és itt folytatják a földalatti apostolságot, és engesztelnek Ferreira hittagadásáért, amely akkora sebet ejtett az egyház becsületén.

Merész ötletük eleinte nem nyerte meg az előljárók tetszését. Örültek annak az apostoli buzgóságnak és lelkesedésnek, amely a tervet ihlette, de az egyház vezetői nem szívesen küldtek újabb papokat abba az országba és olyan misszióba, amely ekkora veszélyeknek van kitéve. Másfelől viszont olyan országról volt szó, amelyben Xavéri Ferenc működésétől kezdve az evangélium magvát mindig bőségesen hintették el: elképzelhetetlennek látszott, hogy a keresztényeket most sorsukra hagyják. Különben is Európában ekkortájt nem csupán egyéni bukásnak tekintették azt, hogy Ferreira a világ végén, egy távoli országban arra kényszerült, hogy elhagyja hitét. Magának a hitnek és egész Európának a vereségét látták benne. Ez volt a kor uralkodó gondolkodásmódja. Így történt, hogy számtalan viszontagság és nehézség után Rubino atya és négy társa végül is megkapta az engedélyt arra, hogy hajóra szálljon.

Rajtuk kívül három másik pap is azt tervezte, hogy titokban Japánba megy – ezek azonban portugálok voltak, s más szándékok vezették őket. Valaha Ferreira növendékei voltak, s az ő irányításával végezték tanulmányaikat Campolide ősi monostorában. Ez a három férfi: Francisco Garrpe, Juan de

Santa Marta és Sebastian Rodrigues képtelen volt elhinni, hogy rajongva csodált mesterük, Ferreira a dicsőséges vértanúság helyett kutyaként meghunyászkodott a hitetlenek előtt. Érzelmeikben osztozott Portugália egész papsága.

Japánba kíváncsoztak. Saját maguk akarták kinyomozni az ügyet. Odahaza azonban, akárcsak Itáliában, az előljárók nehezen adták beleegyezésüket. Végül mégis engedtek a fiatal emberek lelkenedező sürgetésének, és hozzájárultak a kockázatos utazáshoz. Mindez 1637-ben történt.

A három fiatal pap tehát hozzálátott a hosszú és veszedelmes út előkészítéséhez. Abban az időben természetes volt a Keletre készülő portugál misszionáriusok számára, hogy a Lisszabonból Indiába tartó hajók egyikére kéredzkedjenek fel. Az Indiába tartó flotta elindulása az év egyik legizgalmasabb eseménye volt Lisszabonban. A három fiatal ember szeme előtt élénk színekkel rajzolódott ki Kelet látványa, amely a szó szoros értelmében a világ végén helyezkedett el. Japán pedig még ezen is túl volt. Ha valaki felnyitotta a térképet, láthatta Afrika körvonalait, utána Indiáét, aztán köröskörül Ázsia számtalan szigetét és országát, végül a legszélső északkeleti csücsökben, mint valami giliszta nyúlt el Japán kicsi foltja. Hogy ebbe az országba valaki eljuthasson, először el kellett mennie az indiai Goába. Megszámlálhatatlan mérföldnyi tengeri út volt ez, hetekig-hónapokig tartott. Xavéri Szent Ferenc korától kezdve Goa volt a Keletre induló missziók kapuja. Két szemináriuma volt, Ázsia minden részéről származó növendékekkel, de az európai misszionáriusok is itt ismerkedtek meg annak az országnak a jellegzetességeivel, ahová készültek. A misszionáriusoknak itt néha fél évet vagy akár egy egész évet kellett várniuk arra, hogy egy hajó elvigye őket rendeltetési helyükre.

A három portugál pap minden lehetőt megtett azért, hogy minél többet megtudjon Japánról. Szerencsére a portugál misszionáriusok sok jelentést küldtek onnan Luis Frois idejében. Beszámoltak arról, hogy az új sógun, Iemicu még az apjánál és nagyapjánál is kegyetlenebb elnyomást vezetett be. Különösen Nagaszakiban, ahol 1629-től kezdve Uneme Takenaka rendőrfőnök a legembertelenebb és legdurvább kínzásoknak vetette alá a keresztényeket. Forró vízzel teli medencébe dobatta őket. Így akarta kicsikarni belőlük a hitehagyást és rábírní őket, hogy válasszanak másik vallást. Azt írták, hogy az áldozatok száma néha a hatvanat, sőt a hetvenet is elérte egyetlen napon. Mivel maga Ferreira küldte ezeket a jelentéseket, megbízhatóságukhoz aligha férhetett

kétség. Az új misszionáriusoknak tehát mindenképpen azzal az eltökélt szándékkal kellett felkészülniük, hogy viszontagságos útjuk végén esetleg sokkal rettenetesebb sors vár rájuk, mint az útközben elviselt legkínzóbb szenvedések.

Sebastian Rodrigues 1610-ben született a jól ismert bányászvárosban, Tascóban. Tizenhét éves korában lépett be a szerzetbe. Juan de Santa Marta és Francisco Garrpe Rodrigues barátai voltak. Együtt tanultak a campolidei szemináriumban. A kis szemináriumban töltött első napjaiktól kezdve tanulmányokat folytattak íróasztaluk mellett. Mindnyájan jól emlékeztek öreg tanáraikra, Ferreirára, aki teológiára tanította őket.

S ez a Ferreira most valahol Japánban él! Vajon ugyanolyan-e az arca, tiszta, lágyan fénylő kék szemével – vagy pedig megváltozott japán kínzóinak a kezében? Ezt a kérdést tették fel önmaguknak. Nem tudták elhinni, hogy ez az arc eltorzult a reá záporozó ütések hatására. Ahogyan azt sem tudták elfogadni, hogy Ferreira hátat fordított Istennek, s megtagadta azt a nagylelkű szeretetet, amely minden tettet jellemezte. Rodrigues és társai mindenáron el akartak jutni Japánba, hogy megtudják az igazságot Ferreira sorsával kapcsolatban.

1638. március 25-én az indiai flotta útnak indult a Tagus folyón. Búcsúztatásukra Belem erődjében megdördültek az ágyúk. A Santa Isabella fedélzetén ott állt a három misszionárius, akik a vezérhajón kaptak helyet – miután elnyerték a püspök, Joao Dasco áldását. Amint elértek a folyó barna torkolatához, és nekivágtak a déli napban kéken ragyogó tengernek, a hajó oldalának dőlve nézték a folyó torkolatát és az aranylón fénylő hegyfokot. Odalátszottak a parasztházak vörös falai, és odahangzott hozzájuk a katedrális tornyából a távozó hajóknak búcsút zengő harangszó.

Útjuk tehát megkezdődött, Afrika megkerülésével Indiáig. Elindulásuk után három nappal rettenetes viharba keveredtek Afrika nyugati partjainál.

Április 2-án eljutottak Forto Santo szigetére, nem sokkal később Madeirára. Hatodikán elérték a Kanári-szigeteket. Itt szüntelenül ömlött az eső, de szellő se rezdült. A szélcsendben a hőség elviselhetetlenné vált. Aztán, mindezek tetejében betegség tört ki a hajón. Csupán magán a Santa Isabellán több mint százan estek áldozatul: nyögve feküdtek a fedélzeten és az alsó kabinokban. Rodrigues és társai a legénységgel együtt szünet nélkül ápolták a betegeket, ha kellett, még eret is vágtak rajtuk.

Július 25-én, Szent Jakab apostol ünnepén a hajó végre megkerülte a Jóreménység fokát. Ezen a napon olyan viharos szél támadt, hogy a hajó árboca



kettétört, s hatalmas reccsenéssel zuhant a fedélzetre. Még a betegek meg Rodrigues és társai is odasiettek, hogy az orrvitorlát megóvják ugyanettől a sorstól. Alighogy ezt az árbocot sikerült megóvniuk, a hajó sziklára futott. Ha a többi hajó nem sietett volna segítségükre, a Santa Isabella azon nyomban elsüllyedt volna.

A vihar után a szél ismét elült. A vitorlák élettelenül lógtak. Csak szuroksötét árnyékuk vetődött rá a betegek arcára és testére, akik úgy feküdtek a fedélzeten, mint a halottak. Így múlt el egyik nap a másik után, miközben a nap vakító sugarai záporoztak a tenger egyhangú hullámverésére.

Ezek a balszerencsés események elnyújtották az utazást, úgyhogy fogytán volt már az élelmük és a vizük is. Végül azonban október 9-én elérték céljukat: Goát.

Megérkezésük után részletesebb híreket kaptak Japánból, mint odahaza. Úgy hallották, hogy januárban harmincötezer keresztény fellázadt Simabarában. Az ezt követő véres összecsapásokban a lázadókat az utolsó emberig lemészárolták – férfiakat és asszonyokat, fiatalokat és öregeket egyaránt. A harcok következtében az egész környék annyira kihalt, hogy embernek árnyékát sem igen lehetett látni. A megmaradt keresztényekre egyenként hajtóvadászatot indítottak. Leginkább az a hír döbbsentette meg Rodriguest és társait, hogy ennek a harcnak következtében Japán minden érintkezést és kereskedelmi kapcsolatot megszakított hazájukkal. A portugál hajóknak megtiltották, hogy horgonyt vessenek Japán kikötőiben.

Tudomásul kellett tehát venniük, hogy nem juthatnak el Japánba azzal a portugál hajóval, amelyre Macaóban rábukkantak. Kétségbeesés fogta el őket.

Macao városa azonban nemcsak a portugál árucseré távol-keleti központja volt, hanem a Kína és Japán közt folyó kereskedelemé is. Ha tehát itt várakoznak, akkor reménykedhetnek abban, hogy a szerencse továbbsegíti őket útjukon.

Megérkezésük után azonnal határozott tanácsokat kaptak Valignanótól, a vizitátortól, aki akkor éppen Macaóban tartózkodott. Azt mondta, hogy a missziós munka pillanatnyilag lehetetlenné vált Japánban, és nincs is szándékában misszionáriusokat küldeni olyan országba, ahol ilyen hatalmas veszélyek várnak rájuk. A Japánban kitört keresztényüldözés óta a jezsuiták japán provinciájának vezetését Valignanóra bízta, aki tíz évvel korábban Macaóban kollégiumot alapított a kínai és japán misszionáriusok kiképzésére.

Ferreirával kapcsolatban, akinek felkutatására a három pap Japánba készült,

Valignano a következő felvilágosítással szolgált. Az 1633-as esztendőől kezdve hirtelenül és erőszakosan vége szakadt a földalatti misszióból érkező minden híradásnak. A Nagaszakiból Macaóba visszatérő holland tengerészek elmondták, hogy Ferreirát elhurcolták és megkínozták a „gödör”-ben. Ezután a missziók ügye homályba veszett, s az eseményekről való hiteles tájékozódás lehetetlenné vált. Ennek oka az, hogy a hollandok éppen azon a napon távoztak, amikor Ferreirát lábánál fogva felakasztották a „gödör”-ben. Egyetlen dolgot mondhattak bizonyossággal, hogy Ferreirát az újonnan kinevezett rendőrfőnök, Inoue, Csikugo ura hallgatta ki keresztkérdésekkel. Bárhogyan is történt, a macaói misszió ilyen körülmények között semmiképpen sem egyezhetett bele abba, hogy papok utazzanak Japánba. Ez volt Valignano őszinte véleménye.

Sebastian Rodrigues néhány levelét ma is megtalálhatjuk Portugáliában, a Külföldi Országok Történeti Kutató Intézetében. Az elsőt akkor írta, amikor ő és társai először értesültek a japán állapotokról Valignano révén.

# 1

*(Sebastian Rodrigues levele)*

Pax Christi. Dicsértessék Krisztus.

Leírtam már Önnek, hogyan érkeztünk meg Goába tavaly október 9-én. Most, május 1-jén eljutottunk Macaóba. Az utazás fáradalmi és szenvedései Juan de Santa Martát tökéletesen kimerítették. Úgy látszik, maláriát is kapott, így csupán Francis Garrpe és én dolgozunk minden erőnkkel az itteni missziós kollégiumban. Csodálatos fogadtatásban részesültünk.

A gondunk azonban az, hogy Valignano atya, a kollégium rektora, aki tíz éve itt él már, határozottan tiltakozik Japánba utazásunk ellen. Az öbölre néző szobájában hosszasan beszélt velünk, s mondanivalójának ez a lényege: „Kötelességem, hogy megtagadjam további misszionáriusok küldetését Japánba. A portugál hajóknak maga a tengeri út is rendkívül veszélyes. Már akkor beláthatatlan nehézségekbe ütközhetnek, amikor még partot sem érnek abban az országban.”

Ellenkezése nem egészen ok nélküli, hiszen a kormány 1636-ban minden kereskedelmi kapcsolatot megszakított a portugálokkal, azt gyanítva, hogy közülük volt a simabari felkeléshez. Ehhez még hozzájárul az is, hogy a Japánnal szomszédos tengerek teli vannak angol és japán hadihajókkal, amelyek kereskedelmi hajóinkra tüzet nyitnak.

– Titkos misszióink Isten segítségével mégis sikerrel járhat – mondta Juan de Santa Marta, lelkesen rám pillantva. Ebben a véres országban a keresztények elveszítették papjaikat, s olyanná váltak, mint a pásztor nélküli nyáj. Valakinek el kell mennie hozzájuk, hogy bátorságot öntsön beléjük, s biztosítsa őket arról, hogy a hitnek ez a kicsiny lángja nem hunyhat ki.

E szavak hallatára Valignano arca elsötétült. Némán ült ott. Kétségtelen, hogy régóta mélységesen bántotta ez a dilemma: előljárói feladatköre szembeállította a szerencsétlen, üldözött keresztények sorsával. Az idős ember nem szólt egy szót sem, arcát kezébe temette.

Szobájából rá lehetett látni Macao távoli kikötőjére. A tenger vöröslött a lemenő nap sugaraiban. Fekete bárkák úsztak a vízen, sötét foltként bukkanva fel a hullámokon.

– Még egy szempont. Azt a feladatot is elvállaltuk, hogy megtudjuk az igazságot tanárunkról, Ferreiráról.

– Ferreiráról nem tudunk meg semmi újabbat. A hozzánk eljutott hírek nagyon bizonytalanok. De akárhogy áll is a dolog, jelenleg nem áll szándékunkban kinyomozni, hogy igaz-e vagy hamis az, amit róla mondanak.

– Életben van még egyáltalán?

– Még ebben sem vagyunk biztosak... – Valignano felemelte fejét, és mélyet sóhajtott. – 1633-tól kezdve rendszeresen küldte jelentéseit, s ezek hirtelen megszakadtak. Jelenleg semmit sem tudunk róla: megbetegedett és nyomorultul meghalt-e, vagy hitetlenek börtönében sínylődik, vagy ahogyan maguk képzelik, dicsőséges vértanúságot szenvedett, vagy pedig most is él, s megpróbál hírt adni magáról, de képtelen rá.

Valignano egyetlen szót sem szólt azokról a híresztelésekről, hogy Ferreirát ellenségeinek kínzása megtörte volna. Hozzánk hasonlóan ő se szívesen fogadta el ezeket a képtelen vádakat öreg barátja ellen.

– Mindezek tetejében... – folytatta Valignano szenvedélyesebben – Japánban most feltűnik valaki, aki valóban a keresztények réme. A neve Inoue.

Ekkor hallottuk először Inoue nevét. Valignano elmondta, hogy Inoue kegyetlenségéhez képest az olyasféle ember, mint Takenaka, Nagaszaki korábbi rendőrfőnöke, aki oly sok keresztényt lemészároltatott, bárgyú alak csupán.

Hogy emlékezetünkbe vessük ennek a japánnak a nevét, akivel bizonyára találkozni fogunk partraszállásunk után, újra és újra elismételtük a különösen csengő hangokat: I-N-O-U-E.

Kjúsú keresztényeinek utolsó jelentése alapján Valignano meglehetősen sokat tudott erről az emberről. A simabari lázadás óta ő lett a keresztényüldözés fő szervezője. Elődjétől, Takenakától abban különbözik, hogy olyan ravasz, mint a kígyó. Azok a keresztények, akik mindeddig nem hátráltak meg sem a fenyegetésektől, sem a kínzásoktól, most sorra áldozatul estek ravasz és gonosz fogásainak.

– És a szomorú tény az – folytatta Valignano –, hogy valaha a mi hitünkhöz tartozott. Meg is keresztelték.

Erről a zsarnokról bizonyára több hírrel tudok szolgálni később, most csak azt akarom elmondani, hogy Valignanót, bármilyen bölcs előjáró is, végül is meghatották könyörgéseink – különösen Garrpée –, és hozzájárult titkos Japánmisszióinkhoz. A kocka el van vetve. Japán megtérítésére és Isten dicsőségére tehát valahogy útra kelünk kelet felé; olyan jövő vár reánk, amely kétségtelenül

nagyobb veszélyeket és megpróbáltatásokat rejt, mint a tengeri út Afrika körül és az Indiai-óceánon át. De „ha üldöznek titeket az egyik városban, menjetek a másikba”. Szívem mélyén mindig újra felbukkannak a Jelenések könyvének szavai: „A tisztelet, a dicsőség és a hatalom egyedül Istené.”

Amint már említettem Önnek, Macao a hatalmas Csukiang folyó torkolatánál fekszik. A sok sziget egyikén épült, amelyek az öbölhöz vezető bejáratot szegélyezik; s mint a keleti városokat általában, nem veszi körül fal, lehetetlen tehát megmondani, hol végződik. A kínai házak úgy szóródnak szerteszét, mint a por. Hazánk akárhány városát képzelem is maga elé, nem kaphat képet arról, hogy milyen ez a hely. A lakosok számát húszezerre becsülik, ez a szám azonban szinte biztosan téves. A mi hazánkra mindössze a kormányzó palotája, a portugál raktárak és a kövezett utcák emlékeztethetnek. A kikötővel szemben ágyúkkal felszerelt erőd áll, de szerencsére az ágyúk használatára mind a mai napig nem került sor.

A kínaiak többsége semmi érdeklődést sem mutat tanításunk iránt. Ebben a tekintetben Japán kétségtelenül „a kereszténység számára legalkalmasabb ország Keleten” – ahogyan Xavéri Szent Ferenc mondta. Az ügy ironikus fordulatot vett: mivel a japán kormány megtiltotta hajóinak, hogy idegen országokba induljanak, a selyemkereskedelem monopóliuma az egész Távol-Keleten a macaói portugál kereskedők kezére jutott, úgyhogy ennek az importnak teljes bevétele várhatóan négyszáz szerafimra növekszik a tavalyi és az előző évi százzal szemben.

\* \* \*

Ma kitűnő hírekkel szolgálhatok Önnek. Tegnap végre sikerült találkoznunk egy japánnal. Úgy látszik, hogy azelőtt számos japán szerzetes és kereskedő járt Macaóban. Országuk lezárása óta azonban ezek a látogatások megszűntek, s az itt élő néhány japán is visszatért hazájába. Még Valignano is azt mondta nekünk, hogy nem élnek japánok a városban. Mégis, egészen véletlenül felfedeztük, hogy a kínaiak között él egy japán is a városban. Elmondom, hogyan akadtunk rá.

Tegnap – egy ronda esős napon – felkerestük a város kínai negyedét, hátha rábukkanunk egy hajóra, amely titokban Japánba tart. Kapitányt és tengerészeket kerestünk. Macao úszott az esőben... Az eső még undorítóbbá teszi ezt az amúgy is undorító várost. Az egész környékre hamuszürke lepel

borult, a kínaiak pedig összebújtak kicsiny házaikban, amelyek olyanok, mint a kutyaólak. Az utcák kihaltak voltak, az életnek árnyéka sem látszott bennük. Amint végignézek az ilyen utcákon (nem tudom, miért), az emberi élet misztériuma jut az eszembe – s ilyenkor elszomorodom.

Beléptünk abba a kínai házba, amelyben ismerősek voltunk, s elmondtuk, mi járatban vagyunk. A házigazda rögtön azt válaszolta, hogy van itt Macaóban egy japán, aki vissza akar térni szülőhazájába. Kérésünkre elküldött egy kisfiút, hogy keresse meg.

Mit mondjak erről az emberről, az első japánról, akivel életemben találkoztam? Az alkoholmámortól szédülten egy részeg férfi tántorgott be a szobába. Huszonnyolc, huszonkilenc éves lehet, ruhája csupa rongy, a neve Kicsidzsiro. Amikor végre válaszolni tudott kérdéseinkre, megtudtuk, hogy halász Nagaszaki mellett, Hidzen körzetében. A híres Simabara-lázadás előtt csónakját elsodorta a tenger, s egy portugál hajó vette fel a fedélzetére. Nem tudom, hogy ittas állapota okozta-e vagy sem, de ravaszul nézett ránk, s miközben beszélt, folyton elkapta a tekintetét.

– Keresztény maga? – Garrpe tette fel ezt a kérdést. A fickó erre hirtelen bezárult, mint egy kagyló. Nem értettük, Garrpe kérdése miért tette ilyen szomorúvá. Először egyáltalán nem akart beszélni; végül azonban addig nógattuk, amíg lassacskán belefogott, hogy elmondja, hogyan zajlott le Kjúszuban a keresztényüldözés. Kicsidzsiro – Hidzenben a Kurasza-ki nevű faluban végignézte, hogyan vetnek alá a vízi büntetésnek huszonnégy keresztényt a helyi daimjó parancsára. Fapóznákat állítottak fel a tengerben a sekély vízben, s ezekhez kötözték hozzá a keresztényeket. Amikor a dagály megérkezett, a víz meghatározott magassáig felemelkedett, aztán visszahúzódott. A keresztények fokozatosan annyira kimerültek, hogy körülbelül egy hét után rettenetes haláltusában elpusztultak. Vajon Nero kitalált-e ilyen kegyetlen kivégzési módot Rómában?

A beszélgetés során különös dolgot vettünk észre. Amikor Kicsidzsiro leírta ezt a hajmeresztő jelenetet, arca eltorzult. Aztán hirtelen hallgatásba merült. Megrázta a fejét, mintha valami szörnyű emlék kísértene a múltból. Arra gyanakodtunk, hogy a vízi kínzásban elpusztult húszegynéhány keresztény között volt néhány barátja vagy ismerőse. Talán olyan sebet szakítottunk fel, amelyet nem lett volna szabad érintenünk.

– Mondja meg végre: keresztény vagy nem? – Garrpe makacsul megismételte a kérdését. – Ugye az. Nem?

– Nem vagyok az – mondta Kicsidzsiro a fejét megrázva. – Nem, dehogyan vagyok az.

– De hiszen vissza akar menni Japánba. Nekünk van annyi pénzünk, hogy vásároljunk egy hajót, s kerítsünk hozzá kapitányt és legénységet. Ha tehát vissza akar térni a hazájába...

E szavaknál az italtól homályos, piszkossárga japán szemek ravaszul megvillantak. Ott guggolt térdén a szoba sarkában, s remegő hangon, mintha csak védekezne, arra kért, hadd térhessen vissza hazájába, hogy újra láthassa szeretett rokonait, akiket odahaza hagyott.

Így kezdődtek meg tárgyalásaink ezzel a gyáva alakkal. A homályosan megvilágított, piszkos helyiségben egy légy körözött felettünk. A padlón ott feküdtek az üres szakésüvegek, amelyekből ivott. Mégis örültünk, hogy ráakadtunk erre a fickóra. Ha egyszer partra szállunk Japánban, sejtelmünk se lesz arról, hogy mihez fogjunk. Valakinek gondoskodnia kell rólunk. Kapcsolatba kell kerülnünk a keresztényekkel, akik befogadnak bennünket. Ezt az embert tehát első kalauzunkként használhatjuk fel.

Kicsidzsiro hosszú ideig a fallal szemben ült, térdét összekulcsolta, és mélyen elgondolkodott a feltételekről, amelyeket felajánlottunk. Aztán igent mondott. Az ő számára ez veszélyekkel teli kaland, de úgy vélem, hogy ha ezt az alkalmat elszalasztja, akkor sohasem juthat vissza Japánba.

Úgy látszik, hogy Valignano atya jóvoltából birtokába jutunk egy nagy dzsunkának. De milyen bizonytalanok és mulandók az ember tervei! Ma érkezett a hír, hogy a hajót szétrágták a fehér hangyák. Itt pedig rettenetesen nehéz vashoz és szurokhoz jutni.

\* \* \*

Naponta írok egy kicsit ehhez a jelentéshez, úgyhogy olyan lesz, mint egy napló, csak a dátumok hiányoznak. Kérem, olvassa türelmesen. Egy héttel ezelőtt elmondtam, hogy a dzsunkát, amelyhez hozzájutottunk, csaknem teljesen belakmározták a fehér hangyák. Most azonban, Istennek hála, megoldást találtunk erre a nehézségre. Betömjük a lyukakat a hajón, s aztán nekivágunk Tajvannak. Ha ez a javítgatás tartósnak bizonyul, akkor egyenesen továbbhajózunk Japánba. Isten oltalmát kérjük ahhoz, hogy ne kerüljünk nagy viharba a Kelet-Kínai-tengeren.

\* \* \*

Most rossz hírekről kell beszámolnom. Említettem, hogy Santa Marta, aki egészen kimerült a hosszú, viszontagságos tengeri úton, valószínűleg maláriát kapott. Most újra elővette őt a magas láz, egész testét remegés rázza. A kollégium egyik szobájában fekszik. Ön ismerte őt korábban, milyen kicsattanó egészségnek örvendett – bizonyára el se tudja képzelni, mennyire lefogyott és összetört. Szemei véresek és homályosak, s ha vizes törülközőt teszünk a fejére, a törülköző úgy átforrósodik, mintha forró vízbe mártottuk volna. Ilyen körülmények között elképzelhetetlen, hogy Japánba menjen. Valignano azt mondja, hogy ha nem hagyjuk őt itt kezelésre, akkor nem adhat engedélyt az utazásra kettőnknek sem.

– Mi előre megyünk – mondta Marta vigasztalására Garrpe. – Előkészítjük az utat, hogy utánunk jöhess, ha jobban leszel.

De ki tudja megmondani előre, mi fog történni? Talán biztonságosan és boldogan fog élni, mi pedig a hitetlenek fogságába kerülünk, akárcsak oly sok más keresztény...

Marta hallgatott. Arcát és állát vastag szakáll fődte. Kibámult az ablakon. Mire gondolhatott? Ön oly régóta ismeri őt, bizonyára megértené az érzéseit. Hajóra szállásunk napját, amikor Canco püspök megáldott bennünket és a Tagus folyón nekiindultunk, hosszú és borzasztó utazás követte. Hajónkon szomjúság és betegség kínozta bennünket. Miért viseltük el mindezt? Miért keltünk útra ebbe a nyomorúságos városba itt a Távol-Keleten?

Mi papok bizonyos tekintetben szomorú emberek vagyunk. Azért születünk erre a világra, hogy szolgáljuk az emberiséget. Senki sincs tehát olyan nyomorúságosan magára hagyva, mint az a pap, aki nem nő fel a maga feladatához. Goába érkezésünk óta Marta egészen különös áhítattal fordult Xavéri Szent Ferenchez. Minden nap azért imádkozott Ferenc indiai szentélyében, hogy eljuthasson Japánba.

Naponta foháskodunk azért, hogy egészsége minél hamarabb helyreálljon. De semmi változást nem észlelünk. Isten azonban jobb sorsot szán az embernek, mint amit az a maga tudásával kigondolhat vagy eltervezhet. Elindulásunk napja közeledik. Már csak két hét van hátra. Talán Isten mindenhatóságában csodálatosan jóra fordíthat mindent.

A hajó kijavítása gyorsan haladt előre. Az új deszkák, amelyeket a fehér hangyák pusztítása után beépítettünk, egészen megváltoztatták külsejét. Úgy



látszik most, hogy a huszonöt tengerész, akit Valignano összeszedett számunkra, valóban el tud vinni bennünket a tengeren Japánig. Ezek a kínaiak olyan soványak és véznák, mint azok a betegek, akik hónapok óta nem ettek. De szívós kezükben hihetetlen erő rejlik. Vékony karjukkal a legsúlyosabb élelmiszerládákat is könnyedén felemelik. Karjuk olyan, mint a vaspálca. Most már csak kedvező szélre várunk, hogy vitorlát bonthassunk.

Ami a japánunkat, Kicsidzsirót illeti, elvegyül a kínai tengerészek között, cipeli a csomagokat és segít a vitorlák foltozásában. De semmilyen alkalmat sem szalasztunk el, hogy közelebről vizsgáljuk ennek a japánnak jellemét, akin egész jövőendő sorsunk fordulhat. Most már rájöttünk arra, milyen ravasz fickó. Ravaszága jellemgyengességéből fakad. Hallgassa meg, mi történt a minap. Amíg a kínai munkafelügyelő szeme rajta volt, úgy tett, mintha egész erejével dolgozna, de mihelyt a felügyelő odébbment, rögtön lazálni kezdett. A többi tengerész eleinte nem szólt semmit, végül azonban már nem tudták tovább türtőztetni magukat, és alaposan elverték. Ez önmagában nem volna fontos, ami azonban meghökkentett bennünket, az volt, hogy amikor három tengerész leütötte és durván rugdalni kezdte, elsápadt, aztán feltérdelt a homokban, ahová zuhant, és az elképzelhető legundorítóbb módon kezdett bocsánatért esdekelni.

Ennek a gyáva féregnek a viselkedése meglehetősen távol áll attól, amit keresztény béketúrásnak mondunk. A homokba temetett fejét felemelve japánul ordított valamit. Orrát és állát homok borította, a szájából mocskos nyál csurgott. Most kezdtük megsejteni, miért hallgatott el olyan riadtan, amikor először tettünk neki említést a japán keresztényekről. Talán azóta fél ilyen rettenetesen a saját szavaitól. Végül ez az egyoldalú verekedés azzal fejeződött be, hogy közbenjártunk az érdekében, s ez mindnyájukat lecsöndesítette. Azóta Kicsidzsiro szolgálai vigyorral üdvözl bennünket.

– Tényleg japán maga? Szavára, tényleg az? – Garrpe a maga jellegzetes módján tette fel ezt a kérdést is, a keserűség némi árnyalatával. Kicsidzsiro azonban meghökkenve bizonygatta, hogy igazán az. Garrpe túlságosan hiszékenyen készpénznek vette azt, amit sok misszionárius mondott: „ennek a népnek a fiai még a haláltól sem félnek”. Igaz persze, hogy vannak japánok, akik öt napon keresztül viselték el a kínzásokat anélkül, hogy megrendült volna hűségük. De vannak olyan gyáva kukacok is, mint Kicsidzsiro. S nekünk egy ilyen emberre kell rábízunk magunkat, ha eljutunk Japánba. Megígérte, hogy összehoz minket keresztényekkel, akik befogadnak bennünket. Most azonban, hogy már ismerem viselkedését, komoly kétségeim támadtak, meg lehet-e bízni

benne. De ne gondolja, hogy azért írok így, mert elvesztettük energiánkat és lelkesedésünket. Ellenkezőleg, nevetnem kell, ha arra gondolok, hogy a jövőnket egy olyan alak kezébe tettük, mint Kicsidzsiro. Gondolja csak meg, a Mi Urunk is megbízhatatlan emberekre bízta rá sorsát. Különbösen is, mostani körülményeink között nincs más lehetőségünk, mint hogy bízunk Kicsidzsiróban. Legyen hát így!

Egy dolog azonban komolyan zavar. Rengeteget iszik. Napi munkája után a felügyelőtől kapott minden garasát szakéra költi. Ha pedig berúgott, akkor leírhatatlanul viselkedik. Csak arra tudok gondolni, hogy valami nyomasztó emlék kísérti, olyasmi, amit az ivással próbál feledtetni.

\* \* \*

A macaói éjszakában hosszan visszhangzik az erődöt őrző katonák nyújtott, szomorú kürtszava. Akárcsak a mi kolostorunkban odahaza, vacsora után, itt is áldásra gyülekezünk a kápolnában. Aztán az atyák és a testvérek gyertyával a kezükben visszatérnek cellájukba a szabályzat előírásai szerint.

A szolgák most mentek keresztül az udvaron. Garrpe és Santa Marta szobájában elaludt a fény. Valóban a világ végén vagyunk.

A gyertyafény mellett ülök, kezem a térdemen, s magam elé bámulok. Újra és újra az jár a fejemben, hogy itt vagyok a világ végén, olyan helyen, amelyet Ön nem ismer, s ahová élete végéig sem fog eljutni. Vibráló izgalom tölti el belsőmet: a szemem előtt felrémlik a hosszú és küzdelmes tengeri út emléke – a szívem összeszorul a fájdalomtól. Olyan, mint az álom, hogy itt vagyok ebben az Isten háta mögötti, ismeretlen keleti városban. Ha viszont ráéssz mélek arra, hogy ez valóság, akkor csaknem felkiáltok, hogy csoda történt. Igaz-e egyáltalán, hogy Macaóban vagyok? Nem álmodom-e mindezt?

A falon egy hatalmas svábbogár mászkál. Reszelő lármája megtöri az éjszaka ünnepélyes csöndjét.

„Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog. Aki nem hisz, elkárhozik.” így szólt a feltámadt Krisztus apostolaihoz, akik vacsorára gyűltek össze. S ahogyan most ennek a felszólításnak engedelmességek, Krisztus arca emelkedik fel előttem. Milyen lehetett Krisztus arca? Erről a Szentírás nem mond semmit. Ön jól tudja, hogy az első keresztények pásztorként jelenítették meg Krisztust. Rövid köpenyben, kis tunikában. Egyik kezével egy bárányt tart,

a másikkal pásztorbotot. Ez a kép jól ismert a mi országainkban, sok ábrázoláson találkozunk vele. Az első keresztények így képzeltek el Krisztus alakját. Aztán a keleti egyházban kitalálták, hogy hosszú volt az orra, göndör a haja, fekete a szakálla. Ebből egy keleti Krisztus keletkezett. A középkori művészek közül sokan királyi tekintéllyel sugárzónak festették meg Krisztus arcát. Ma este azonban az a képe jelenik meg előttem, amelyet Borgo San Sepulchróban láttam. Ma is élénken él az emlékezetemben a pillanat, amikor seminaristaként először láttam ezt a képet. Krisztus egyik lábát a sírra teszi, jobb kezében keresztet tart. Egyenesen előre néz, és arca bátorítóan tekint ránk. Olyan, mint amikor háromszor parancsolta meg apostolainak: „Legeltessétek bárányaimat, legeltessétek juhaimat, legeltessétek bárányaimat...” Csupa erő és határozottság ez az arc. Nagyon szeretem ezt az ábrázolást. Úgy megigéz Krisztusnak ez az arca, mint ahogyan másokat szerelmesük arca.

\* \* \*

Most már csak öt nap van hátra indulásunkig. Japánba semmiféle poggyászt nem akarunk magunkkal vinni, csak a szívünket. Egyedül a lelki előkészületek foglalkoztatnak. Nehezemre esik, hogy Santa Martáról írjak. Isten nem adta meg szegény társunknak azt az örömet, hogy egészsége helyreálljon. De minden úgy van jól, ahogyan Isten akarja. Isten titokban már bizonyára készítgeti azt a missziót, amelyen egy szép napon ő is részt vehet.

## 2

*(Sebastian Rodrigues levele)*

Isten békéje. Dicsőség Krisztusnak.

Egyetlen rövid levél keretében aligha tudok beszámolni arról a megszámlálhatatlan eseményről, amely az elmúlt két hónap során összezsúfolódott az életünkben. Jelenlegi helyzetünkben azt sem tudom, hogy ez a levél egyáltalán eljut-e Önhöz. De olyan most a hangulatom, hogy nem tudok megenni levélírás nélkül. Kötelességemnek érzem, hogy valami írást hagyjak Önnek magamról.

Macao elhagyása után nyolc napon keresztül különlegesen kedvező időjárással voltunk megáldva. Az ég felhőtlen volt és kék. A vitorlák duzzadtak a szélben. A repülőhalak ezüstösen ragyogtak, amint felemelkedtek a hullámokból. Garrpéval minden reggel misét mondtunk a hajó fedélzetén, hálát adva Istennek biztonságos utunkért. De nem sokára belejutottunk az első viharba. Május 6-án délkeletről erős szél kezdett fújni. A tengerészek tapasztalt emberek voltak. Bevonták a vitorlákat és kisebbeket húztak fel a hajó elején. A szuroksötét éjszakában mást nem tehettek, rábízták a hajót a szélre és a hullámokra. Közben azonban a hajó elején hatalmas repedés támadt, s a víz ömleni kezdett rajta befelé. Csaknem egész éjszaka azon fáradoztunk, hogy ruhákat tömjünk a résbe, és kimerjük a vizet a hajóból.

Hajnalra elült a vihar. A tengerészek – akárcsak Garrpe és én – kimerülten hanyatt vetették magukat a bálák között. Bámultuk a vastag esőfelhőket az égen, amint kelet felé húztak. Szívem mélyén Xavéri Szent Ferencre gondoltam. Bizonyára ő is felnézett a borús égre, amikor egy-egy vihar elcsöndesült, és beállt a csönd. S aztán az őt követő nyolcvan esztendőben hány misszionárius és seminarista hajózta körül Afrikát, haladt el India mellett és kelt át ugyanazon a tengeren, hogy az evangéliumot hirdesse Japánban. Cerqueira püspök; Organtino, Gomes, Lopez, Gregorio...

Vég nélkül számolhatnánk őket. Akadt köztük olyan is, mint Gil de Mata, aki egy süllyedő hajón lelte halálát, szemét Japánra szögezve. El tudom képzelni, milyen határtalan lelkesedés töltötte el mindnyájukat; ez tette képessé őket arra, hogy a szörnyű szenvedéseket elviseljék. Ezek a nagy misszionáriusok mind

ugyanezeket a fátyolfelhőket bámulták, s azokat a vastag fekete esőfelhőket, amelyek kelet felé tartanak. Mire gondolhattak ilyenkor? Ezt is pontosan el tudom képzelni.

A hajó rakománya mellett húzódott meg Kicsidzsiro. Jól hallottam a hangját. A vihar alatt ez a gyáva fickó a kisujj át se mozdította, hogy segítsen a tengerészeknek, most pedig halálsápadtan ott feküdt a rakomány között. Körülötte fehér hányadék; japánul motyogott magában valamit.

A tengerészekkel együtt megvetéssel néztünk rá. Túlságosan kimerültek voltunk ahhoz, hogy figyeltünk volna japán motyogására. De egészen véletlenül felfigyeltem két szóra zűrzavaros mormolásában: „gratia” és „Santa Maria”. Ez a nyomorult, aki olyan volt, mint a disznó, amelyik önmaga piszkában fetreng, kétségtelenül ezt a szót mondta ki kétszer is: „Santa Maria”.

Garrpével egymásra pillantottunk. Lehetséges, hogy hittestvérünk volna ez a nyomorúságos alak, aki egész utunk alatt semmiben sem segített, sőt egyenesen a terhünkre volt? Nem! Ez lehetetlen. A hit nem teheti az embert ilyen gyávává.

Kicsidzsiro felemelte saját hányadékától szennyes arcát és fájdalmas pillantással fordult felénk. Majd szokásos ravaszágával úgy tett, mintha nem értené, miért nézünk rá kérdően. Gyáva mosollyal elvigyorodott. Ilyen hízelgő és alázatoskodó nevetést senki mástól nem hallottam. Mindig keserű szájját okozott nekünk.

– Kérdezek valamit – emelte fel a hangját Garrpe. – Feleljen rá! Adjon világos választ! Keresztény vagy nem?

Kicsidzsiro határozottan megrázta a fejét. A kínai tengerészek a málhák közül kíváncsian és megvetően figyelték az egész jelenetet. Ha Kicsidzsiro keresztény volna, akkor miért tagadja el még előttünk, papok előtt is? Arra gondoltam, hogy ez a gyáva kukac attól fél, hogy Japánba visszatérve átadjuk őt a hivatalnokoknak, s eláruljuk, hogy keresztény. Másrészt viszont, ha valóban nem keresztény, akkor hogyan magyarázzuk azt a rémületet, amellyel a „gratia” és a „Santa Maria” szavak elhagyták az ajkát? Ez a fickó egyre jobban zavar. Most már biztosan érzem, hogy lassacskán rájövünk titkára.

Eddig a napig nyoma se látszott szárazföldnek vagy szigetnek. A szürke ég vég nélkül nyúlt el felettünk, néha pedig a nap szórt fénye vakított el bennünket. Úrrá lett rajtunk a kétségbeesés, s csak bámultuk a hideg tengert, amelyben a hullámok fehér fodrokként szikráztak fel. Isten azonban nem hagyott el bennünket.

Az egyik tengerész, aki hullafáradtan feküdt a hajó farában, hirtelen

hangosan felkiáltott. A horizont egy pontjára mutatott, ahonnan egy madár repült felénk. A kismadár megpihent a vitorlán, amelyet az előző éjjeli vihar elszagatott. Hamarosan észrevettük, hogy számtalan ágacska úszik felénk a víz színén. Ez már valóban azt bizonyította, hogy nincs messze az a föld, ahová oly régóta vágyódtunk. Örömünk azonban hamarosan rettegésre változott... Ha valóban Japánhoz közeledtünk, akkor óvakodnunk kell attól, hogy a legkisebb bárka is észrevegyen bennünket. Egy ilyen hajó tengerészei bizonyára rögtön elmondanák a hivatalnokoknak, hogy egy dzsunka, idegenekkel a fedélzetén, a part menti hullámokon hanyódik.

Garrpe és én kutyaként görnyedve húzódtunk be a poggyászok közé, s így vártuk a leszálló sötétséget. A tengerészek egy kis vitorlát húztak fel a hajó elejére, s aztán megpróbálták elkerülni a földdarabokat, amelyek a szárazföld részeinek látszottak.

Eljött az éjfél. A hajó hangtalanul siklott előre. Szerencsére nem sütött a hold; az ég koromfekete volt, senki se bukkant ránk. A szárazföld felmagasodott előttünk. Észrevettük, hogy éppen egy öbölbe jutottunk, amelynek mindkét oldalán meredek hegyek magasodnak. Lassan a part mentén egymásra hányt viskók körvonalai is kirajzolódtak előttünk. Kicsidzsiro gázolt ki először a partra, utána én, végül Garrpe lépett bele a jéghideg vízbe. Japánban voltunk? Vagy pedig valamelyik más országhoz tartozik ez a sziget? Őszintén szólva sejtelmünk se volt róla.

Némán megbújtunk egy kicsiny üregben, miközben Kicsidzsiro körüljárt, hogy felderítse a terepet. Léptek zaja közeledett a homokon, közvetlenül a lyuk mellett, amelyben elrejtőztünk. Összehúztuk magunkon a vizes ruhát, és lélegzetünket is visszatartottuk. Egy öregasszonyt láttunk elhaladni mellettünk: kendő a fején és kosár a hátán. Nem vett észre bennünket s továbbment. Távolodó léptei elhalkultak az éjszakában, s újra halálos csönd ereszkedett le a partra.

– Nem fog visszajönni! Nem fog visszajönni! – zokogott fel Garrpe.

– Hová mehetett ez a gyáva féreg?

Nekem azonban sokkal szörnyűbb lehetőség villant át az agyamon. Nem szökött meg. Júdasként azért ment el, hogy eláruljon bennünket. Hamarosan itt lesz, de katonákkal együtt.

– Egy csapat katona ment vele fáklyákkal és kardokkal – mondta Garrpe, a Szentírást idézve.

Eszünkbe jutott a Getszemáni éjjele, amikor a Mi Urunk vonakodás nélkül az

emberek kezére adta magát. De az idő olyan lassan múlt, hogy a lelkem csaknem összetört. Minden okunk megvolt a félelemre. Hideg verejték csurgott végig homlokomon, be a szemembe. S akkor ismét léptek zaja hallatszott. Egy csoport ember közeledett. Fáklyájuk fénye komoran világította be a sötétet. Egyre közelebb értek.

Valaki előretartotta fáklyáját, s annak fényében egy apró öregember vörösesfekete, csúnya arca jelent meg. Körülötte öt-hat fiatalember nézett ránk riadt szemekkel.

– Padre, Padre! – Az öregember keresztet vetett magára, miközben ezeket a szavakat kimondta, s hangjából érződött, hogy aggódik sorsunkért. „Padre” – a nekünk annyira kedves portugál nyelvünkön elhangzó szó olyasmi volt, amiről nem is álmodtunk ezen a földön. Felesleges hozzátennem, hogy az öregember ezt az egyetlen portugál szót ismerte, de szemünk láttára keresztet vetett magára, jelezve azt a kapcsolatot, amely bennünket összeköt. Ezek valójában japán keresztények voltak. Szédülten álltam fel a homokon. Végre japán földre tettem a lábam, és ennek a tudata hatalmas erővel nyugózott le.

Kicsidzsiro a többiek mögött húzódott meg a maga szolgálai mosolyával. Mindig olyan, mint egy egér, amelyik minden pillanatban kész arra, hogy a legapróbb neszre elmeneküljön. Szégyenemben az ajkamba haraptam. A Mi Urunk bárkire rábízta magát – mert minden embert szeretett. Én pedig itt álltam, teli bizalmatlansággal ez iránt az ember iránt.

– Gyorsan! Menjünk innen. – Az öregember szólalt meg, és suttogó hangon sürgetett bennünket. – Nem kockáztathatjuk, hogy a pogányok meglássanak bennünket.

„Pogányok” – ezt a szót is a mi nyelvünkön tanulták meg a keresztények. Elődeink Xavéri Szent Ferenc óta tanígtatták őket ezekre a szavakra. Mennyi küszködésbe és fáradságba került, hogy felássák ezt a meddő talajt, aztán termékennyé tegyék s megműveljék, amíg el nem jutottak a mostani állapothoz. Igen, a magot elvetették. És e mag élettől duzzadva ki is kelt. S most Garrpével kettőnkre vár a feladat, hogy gondjainkba vegyük, hogy ki ne száradjon és el ne pusztuljon.

Éjszakára alacsony kunyhójukban rejtettek el bennünket. Egy közeli csúrból hoztak szénát, s arra feküdtünk. Megnyugtattak bennünket, hogy semmilyen veszélytől nem kell félnünk. De hogyan volt képes Kicsidzsiro ilyen hamar megtalálni a keresztényeket?

Másnap, még sötétben, Garrpével parasztruhát húztunk magunkra, s azokkal

a fiatalemberekkel, akikkel előző nap találkoztunk, felmáztunk egy hegyre a falu mögött. A keresztények itt akartak elrejteni bennünket. Itt biztosabb helyet tudtak, egy szénégető kunyhóját. Sűrű, igen sűrű köd ült az erdő felett és az ösvényen, amelyen végighaladtunk. A köd végül könnyű esővé alakult át.

Célpontunkat elérve került szóba először az a hely, ahová kerültünk. Egy Tomogi nevű halászfaluban voltunk, nem túl messze Nagaszakitól. Körülbelül kétszáz ház volt a faluban, s a falusiak nagy része megkapta a keresztséget.

– És most hogy állnak a dolgok? – kérdeztem.

– Atyám – szólalt meg Mokicsi, az egyik fiatalember, aki elkísért bennünket. Hátranézett a barátjára, és folytatta. – Most semmit sem tehetünk. Ha kiderül, hogy keresztények vagyunk, megölnék bennünket.

Hogy írjam le azt az örömet, amely arcukat elöntötte, amikor nyakunkról levettük s odaadtuk nekik keresztünket? Mindketten földig hajoltak, s a feszületet homlokukhoz szorítva, mély imádságba merültek. Láthatóan hosszú évek óta nem került a kezükbe feszület.

– Lehetséges, hogy valóban pap került közénk? – Mokicsi a kezébe szorította az enyémet, miközben beszélt. – És jöttek szerzetes testvérek is?

Mondanom se kell, hogy ezek az emberek sem pappal, sem testvérrel nem találkoztak hat éve. Hat évvel ezelőtt egy japán pap, Miguel Macuda és egy jezsuita testvér, Mateo de Coros titokban kapcsolatban állt a faluval és közvetlen környékével; de 1633 novemberében a munka és a szenvedés felőrölte életerejüket, és mindketten örök nyugalomra szenderültek.

– De mi történt ez alatt a hat év alatt? Hogy állnak a keresztséggel és a többi szentségekkel? – Garrpe tette fel ezt a kérdést. Mokicsi válasza lelünk mélyéig felkavart bennünket. Őszintén remélem, hogy Önön keresztül szavaim eljutnak előljáróimhoz – s nemcsak az én előljáróimhoz, hanem a római egyházhoz is. Miközben beszélt, eszembe jutottak az evangélium szavai, hogy némelyik mag jó földbe hullott, és sok termést hozott, némelyik tízszereset, némelyik harmincszorosot, némelyik hatvanszorosot, némelyik százszorosot. Az történt ugyanis, hogy bár sem pap, sem testvér nem volt velük, és a hatóságok részéről rettenetes üldözés fenyegette őket, ők mégis megszervezték a szentségek kiszolgáltatását, és így életben tartották a hitüket.

Tomogiban például a szervezetük valahogy így működött: A keresztények az egyik idősebb férfit választották meg, hogy a pap szerepét betöltse. (Minden szépítés nélkül azt írom le, amit Mokicsi mondott nekem.) Az öregember, akivel tegnap a parton találkoztunk, viseli ezt a legmagasabb rangot



(dzsiiszamának hívják őt a többiek); feddhetetlen életet él, s reá van bízva a gyermekek megkeresztelésének feladata. A dzsiiszama alá tartozik néhány férfi, a tosszamá, az ő feladatuk, hogy tanítsák a keresztényeket és vezessék a közös imát. A többi segítők a midesik. Ők is részt vesznek ebben az élethalálharcban, hogy ébren tartsák a hitet.

– S mindez csak Tomogiban megy így...? – Némi lelkesedéssel tettem fel a kérdést. – Feltételezem, hogy a többi falvak is így őrzik a hitüket, és hasonló szervezetbe tömörültek.

Most azonban Mokicsi megrázta fejét. Csak később jöttem rá, hogy ebben az országban a vérségi kapcsolatok döntőek egy falu lakosainál, akik csaknem egyetlen családként élnek együtt. Ez azonban néha azzal a következménnyel jár, hogy ellenségesen nézik a többi falvak lakóit.

– Igen atyám, én csak a mi falunk lakóiról tudok beszélni. Ha túl sok kapcsolatunk volna más falvakkal, akkor könnyen bevádolhatnának bennünket a rendőrfőnök előtt.

Mégis megkértem Mokicsit és barátait, hogy kutassák fel a keresztényeket a többi falvakban is. Úgy éreztem, hogy a lehető leggyorsabban körbe kellene járnia az üzenetnek, hogy feszülettel a kezében újra megjelent egy pap ebben a sivár és elhagyott országban.

Ettől kezdve életünk nagyjából így alakult: Az éjszaka sötétjében mondunk misét, mint őseink hajdan a katakombákban. S amikor eljön a reggel, újra felmászunk a hegyre, s ott elrejtőzve várjuk, hátha valamelyik keresztény felkeres bennünket. Ketten közülük mindennap elhozzák napi enivalónkat. Gyóntatunk, tanácsokat adunk, tanítjuk őket imádkozni. A nap folyamán szorosán zárva tartjuk kicsiny konyhánk ajtaját, s óvakodunk a legkisebb zajtól is, nehogy egy arrajáró meghallja. Említenem sem kell, hogy tűzrakásra nem gondolhatunk, hiszen a füst elárulhatna bennünket. Minden eshetőségre számítva, Mokicsi és barátja barlangféle üreget ástak konyhánk padlója alá.

Nem lehetetlen, hogy élnek még keresztények a Tomogitól nyugatra eső falvakban és szigeteken, de a mostani körülmények között nappal aligha mutatkozhatunk a konyhónkon kívül. Mégis el vagyok rá szánva, hogy bármi történjen is, felkutatom a magányos és elhagyott nyáját.

### 3

*(Sebastian Rodrigues levele)*

Ebben az országban júniusban kezdődik az esős évszak. Azt mondják, hogy több mint egy hónapig folyamatosan esik. Az esőzés kezdetével a hivatalnokok bizonyára lazítanak éberségükön, fel akarom tehát használni az alkalmat, hogy körüljárjak a környéken, és felkutassam a megmaradt keresztényeket. Amilyen gyorsan csak lehet, tudtukra akarom adni, hogy nincsenek egészen elhagyatva.

Sohasem éreztem át ennyire mélyen, milyen fontos a pap élete. Ezek a japán keresztények olyanok, mint az a hajó, amelyik térkép híján elvész a viharban. Egyetlen papjuk vagy testvér sincs, aki bátorítaná és vigasztalná őket, s látom, amint fokozatosan elvesztik reményüket, és riadtan sodródniuk bele a sötétségbe.

Tegnap ismét esett. Persze ez az eső nem több, mint a rákövetkező hőség előhírnöke. De egész napon át bánatosan kopog, amint ráhull a kunyhónkat körülvevő sűrű bozóra. A fák beleremegnek, amint az esőcseppek lehullanak róluk. Garrpe és én arcunkat nekinyomva a faajtó keskeny réseinek, megpróbálunk kikukucsálni a minket körülvevő világba. Mivel nem látunk mást, csak esőt és megint csak esőt, valami haragféle emelkedik fel a mellünkben. Meddig kell még ezt az életet folytatnunk? Nem kétséges, hogy mindketten furcsán türelmetlenek és idegesek lettünk, annyira, hogy ha bármelyikünk a legkisebb hibát követi is el, a másik szomorúan mered rá. Ez azonban csupán annak következménye, hogy a napok hosszú során át idegeink úgy kifeszültek, mint az íj.

De hadd adjak valamivel részletesebben felvilágosítást Tomogi lakóiról. Szegény parasztok ők, akik kis földjükön burgonyát és búzát termesztenek, és keserves munkával szerzik meg a megélhetésüket. Rizsföldjeik nincsenek. Ha látná a hegyoldal közepéig felhúzódó megművelt területeket, nem is annyira fáradhatatlan szorgalmukon döbbenne meg, mint inkább azon, hogy milyen kegyetlen életformát örököltek. Ennek ellenére Nagaszaki magisztrátusa elképesztően hatalmas adókat követel tőlük. A valóság pedig az, hogy ezek a parasztok hosszú-hosszú ideje úgy dolgoznak, mint a lovak és a marhák. És úgy is halnak meg, mint az állatok. Ez az oka annak, hogy a mi vallásunkat úgy itta

fel ez a terület, ahogyan a száraz föld beissza a vizet: ezeknek az embereknek a misszionáriusok olyan emberi melegséget adtak, amelyet azelőtt sohase tapasztaltak. Most először bántak emberként velük. Az atyák emberi kedvessége és szeretete érintette meg szívüket.

Még nem találkoztam Tomogi minden lakosával. A hivatalnokoktól való félelmükben ugyanis csak két falubeli jöhet fel kicsiny kunyhókhöz esténként. Az igazat önmagam ellen is megvallva, nem tudom megállni nevetés nélkül, amikor a portugál és latin szavakat hallom motyogva ezeknek a tudatlan parasztnak a szájából: „Deus”, „angelus”, „beato” és így tovább. A gyónás szentségét „konsan”-nak hívják, a mennyet „paraisz”-nak, a poklot „inferno”-nak. Nemcsak a nevüket nehéz megjegyezni, de az arcuk is egészen egyformának látszik – ez pedig nem kevés zavart jelent számunkra. Icsidzót összetévesztjük Szeiszukéval, Omacut pedig egy másik asszonnyal, akinek Szaki a neve.

Mokicsiról már beszéltem, most tehát néhány szót szeretnék mondani más keresztényekről. Icsidzo körülbelül ötvenéves férfi. Éjjelente jön el a kunyhókhöz. Arc kifejezése mindig olyan, mintha haragudna. A mise alatt és után nem szól egyetlen szót sem. Valójában azonban egyáltalán nem haragszik; ilyenek a természetes arcvonásai. Rendkívül kíváncsi, s keskeny, ráncos szemével gondosan szemügyre veszi minden mozdulatunkat és gesztusunkat.

Omacu, mondják, Icsidzo nővére. Férjét régen elvesztette, s most özvegyen él. Kétszer jött már fel egészen a kunyhókhöz az unokahúgával, Szennel; a hátán egy kosár ételmet hozott nekünk. Icsidzóhoz hasonlóan mindenre kíváncsi, és unokahúgával együtt vizsgálódva figyeli Garrpét meg engem, amint esszük az ételüket. Micsoda étel ez! El sem tudja képzelni, milyen nyomorúságos – néhány sült krumpli és víz. S mialatt Garrpe és én fulladozva nyeljük, a két asszony látható elégedettséggel nevet rajtunk.

– Tényleg olyan furcsák vagyunk – kiáltott fel egyszer Garrpe, felcsattanva a méregtől. – Olyan nevetséges, ahogyan eszünk?

Egyetlen szavát sem értették, de újra kitört belőlük a nevetés, arcuk összegyűrődött, mint a papír.

Hadd mondjak el még néhány részletet a keresztények titkos szervezetéről. Már elmagyaráztam a dzsiiszama és a toszama tisztségét. A dzsiiszama felelős a keresztiség szentségéért, a toszama pedig oktatja a híveket imádságra és hittanra. A toszamák ezenkívül összeállították az egyház ünnepeinek naptárát, s e szerint tanítják a keresztényeket. Amint mondják: a karácsony, a nagypéntek,

a húsvét ünneplését mind ők vezetik. Mondanom sem kell, hogy miséjük nincsen, mivel nincsen papjuk; de titokban kitesznek egy szentképet valamelyik házban, s az előtt mondják el imáikat (latinul mondják az imákat, akár csak mi – „Pater noster”, „Ave Maria” és így tovább), s az egyes imák közti szünetekben beszélgetnek erről-arról. Senki sem tudhatja, hogy a hivatalnokok mikor törnek rájuk. De ha ez bekövetkeznék, minden úgy van elrendezve, hogy a keresztények azt mondhatják: egyszerűen csak összejöttek beszélgetni.

Simabara lázadása óta ennek a kerületnek a főnöke rendkívüli erőfeszítéseket tett azért, hogy felhajtsa a titkos keresztényeket. A hivatalnokok naponta körbejárják az összes falut, s néha hirtelen rajtaütnek valamelyik házon, olyankor, amikor a legkevésbé várnák.

Tavaly például kiadtak egy rendeletet, amely megtiltja, hogy kerítést építsenek vagy sövényt ültessenek a házak közé. Azt akarják, hogy mindenki beláthasson a szomszéd házába, s ha gyanúsnak találja annak viselkedését, rögtön jelentést tegyen róla. Aki egy papot feljelent, az háromszáz ezüstpénz jutalomban részesül. Aki egy testvért jelent fel, az kétszázat kap jutalmul. Aki egy világi keresztényt árul el, az százat. Felesleges mondanom, hogy ekkora pénz milyen kísértés lehet ezeknek a nyomorult parasztoknak. Ez aztán azt eredményezi, hogy a keresztények egyáltalán nem bíznak a többi falvak lakóiban.

Említettem már, hogy Mokicsinak és Icsidzónak olyan kifejezéstelen az arca, mintha bábuk volnának. Most már azt is értem, miért. Arcukon nem tükröződik szomorúság – sem öröm. A rejtőzés hosszú éveit ezeknek a keresztényeknek az arcát lárvaszerűvé merevítették. Ez igazán fájdalmasan keserves. Miért rakott Isten ekkora terhet ezekre a keresztényekre? Ezt sajnos képtelen vagyok megérteni.

Legközelebbi levelemben beszámolok majd arról, hogyan nyomozunk Feneira után, és írok Inouéről is. Emlékszik rá? Erről az emberről mondta Macaóban Valignano, hogy tőle kell a legjobban tartanunk. Kérem, adja át tiszteletemet és imádságos köszöntésemet elöljárónknak, Lucius de Sanctis atyának.

\* \* \*

Ma újra esik. Garrpével fekszünk a sötétben a szalmán, amely fekhelyül szolgál. Apró kis tetvek másznak végig a nyakamon és a hátamon, úgyhogy

képtelen vagyok aludni. A japán tetvek nappal nyugton maradnak, éjszaka azonban végigjárják egész testünket – szemtelen és illetlen férgek!

Mindeddig senki sem vállalkozott arra, hogy ilyen esős éjjelen felkapaszkodjon kunyhókhöz. Így ma talán nemcsak testünket tudjuk megpihentetni, hanem idegeinket is, amelyek pattanásig feszültek ebben a mindennapos izgalomban. Hallgatom a fákról lehulló esőcseppek koppanását, s gondolataim újra Ferreira atyára fordulnak.

Tomogi parasztjai semmit sem tudnak róla. De az biztos, hogy 1633-ig az atya földalatti apostolságot folytatott Nagaszakiban, nem túl messze attól a helytől, ahol mi vagyunk. S pontosan ebben az évben szakadt meg minden összeköttetés közte és Valignano között Macaóban, mintha csak elváltak volna egy kötelet. Kétlem, hogy egyáltalán él-e még. Igaz lenne a híresztelés, hogy kutyaként bujkált a pogányok elől, és eldobott magától mindent, aminek addig az életét szentelte? S ha tegyük fel, életben van, akkor most ő is ugyanennek az esőnek komor zaját hallgatja? S vajon milyen érzésekkel?

Hirtelen Garrpéhoz fordultam, akit egészen lefoglalt a tetvekkel folytatott küzdelme, és kimondtam azt, ami a szívemet nyomta: – Ha egyikünk elmehetne Nagaszakiba, akkor talán ráakadna néhány keresztényre, akik ismerik Ferreira atyát.

Garrpe abbahagyta forgolódását és köhécselését a sötétben. Aztán megjegyezte. – Ha elfognak minket, végünk van. Ez nemcsak kettőnk problémája. A körülöttünk élő parasztokat is veszélybe sodorjuk. Különbösen is, ne felejtsetd el, hogy mi vagyunk az evangélium utolsó mentsvára ebben az országban.

Mélyet sóhajtottam. Garrpe felemelkedett a szalmáról, és miközben feszült figyelemmel nézett rám, sejteni kezdtem, mire gondol. Mokicsi, Icsidzo és a falubeli fiatalok arca egyenként megjelent a szemünk előtt. Nem mehetne el valaki más Nagaszakiba helyettünk? Nem! Ez sem vezetne célra. Ezeknek az embereknek rokonai és gyermekei vannak. Helyzetük egészen más, mint a miénk, papoké, akiknek nincs feleségük és gyermekük.

– Mi volna, ha megkérnék Kicsidzsirót? – kockáztattam meg a kérdést.

Garrpe szárazon felnevetett. S nekem is eszembe jutott a hajón lejátszódott jelenet. Magam előtt láttam Kicsidzsiro gyáva alakját, szennyes arcát, miközben összekulcsolt kézzel a tengerészek irgalmáért könyörgött.

– Bolond vagy – jegyezte meg társam. – Fikarcnyit sem bízhatok benne.

Hosszú hallgatásba merültünk. Az eső ütemesen verte kicsiny kunyhónk

tetejét, ahogyan a homokórában peregnek alá a szemek. Az éjszaka itt a magányt jelenti.

– És minket is elfognak majd, mint Ferreirát? – morogtam.

– Engem most jobban izgatnak ezek a férgek, amelyek az egész testemet ellepték – vágott vissza Garrpe.

Japánba érkezésünk óta mindig jókedvű volt. Talán érzi, hogy vidámsággal és humorral bátorságot önthet mindkettőnkbe. Az igazat megvallva, én úgy érzem, hogy nem fognak elfogni minket. Furcsa lény az ember. Valahol a szíve mélyén mindig ott bujkál az érzés, hogy bármilyen veszély érje is, átvészeli majd. Olyan ez, mintha egy esős napon arra gondolsz, hogy a nap halvány sugarai felragyognak a távoli domb felett. Nem tudom elképzelni magam abban a pillanatban, amikor ezek a japánok elfognak. Kicsiny kunyhónkban az állandó biztonság érzése tölt el. Nem tudom, mitől van ez. Különös érzés.

\* \* \*

Végre elállt a háromnapos szüntelen eső. Ezt csak abból tudjuk meg, hogy egy fehér napsugár beragyog kunyhónk ajtajának egyik részén.

\* \* \*

– Menjünk ki egy pillanatra – mondom. Garrpe helyeslően bólint, és boldogan mosolyog.

Kilöktem a nedves ajtót, s a madarak éneke úgy tört fel a fákról, mint szökőkútból a víz. Soha életemben nem éreztem még ennyire mélyen annak puszta örömét, hogy élek. Leültünk a kunyhó közelében, és levetettük kimonónkat. A ruha varrásaiba befészkelődött tetvek olyanok voltak, mint a fehér por, s amint egy darab kővel egyenként levakartam őket, kifejezhetetlen gyönyör izgalma fogott el. Ilyesmit éreznek a hivatalnokok, amikor elfognak és megölnék egy keresztényt?

Kis ködfoszlányok ültek még az erdőben, de már halványan látni lehetett rajtuk keresztül a kék eget és a távolban csillámló tengert. Hosszú ideig be voltunk zárva kunyhónkba, s most újra ott álltam a szabadban. Feladtam a tetvekkel folytatott küzdelmet, és mohón bámultam körül az emberek világában.

– Semmitől sem kell félnünk! – Garrpe fehér fogai kivillantak, miközben jókedvűen mosolygott, s szőke szőrrel borított mellkasát odatartotta a nap sugarainak. – Nem tudom, miért izgultunk annyira. Ezután legalább a napfürdő

élvezetét engedjük meg néha magunknak.

A következő napokban felhőtlen maradt az ég; s mivel önbizalmunk fokozatosan megnőtt, egyre merészebbek lettünk. Végigjártuk az erdős hegyoldalt, amelyet betöltött a friss levelek és a nedves föld illata. A jó Garrpe szénégető kunyhónkat elnevezte „kolostornak”. Ahogyan kóboroltunk az erdőben, időnként nevetve megszólalt: – Menjünk vissza a kolostorba, és együnk meleg kenyeret és finom, sűrű levest. De jobb, ha minderről nem szólunk a japánoknak. – Eszünkbe jutott, ahogyan Önnel éltünk a Szent Ferenc-kolostorban, Lisszabonban. Felesleges mondanom, hogy itt nincsen sem egy üveg borunk, sem egy darab húsunk. Amit enni kapunk, az csak sült krumpli és főtt zöldség, amit a parasztok Tomogiból hoznak nekünk. De a meggyőződés egyre mélyebben gyökeret ver szívünkben, hogy minden jól van így, és Isten meg fog oltalmazni bennünket.

Egyik este érdekes dolog történt. Szokásunk szerint kunyhónk és az erdő között egy kövön üldögélve beszélgettünk. A sötétülő ég fénye vett körül bennünket. Hirtelen egy nagy madár repült fel az erdőből, széles fekete körívet írt le az égen, majd elszállt a távoli dombok felé.

– Valaki figyel bennünket! – mondta Garrpe elakadt hangon. Szemét a földre szegezte, és fojtott hangon suttogta. – Ne mozdulj. Maradj úgy, ahogy vagy!

Az egyik dombon, amelyre rásütöttek az elhaló nap sugarai, kicsit távolabb attól a bozóttól, amelyből a madár felröppent, két ember állt, és felénk nézett. Rögtön láttuk, hogy nem tartoznak Tomogi parasztjai közé, akiket jól ismertünk. Mereven ültünk, mint a szikla alattunk, egy izmunkat se mozdítottuk, s csak azért imádkoztunk, hogy a lenyugvó nap fel ne tárja az arcunkat.

– Van ott valaki? – A két ember a dombtetőről hangosan kiáltott. – Van ott valaki?

Válaszoljunk vagy maradjunk csendben? Egyetlen szó is elárulhat bennünket. Félelmünkben tehát nem szóltunk semmit.

– Leereszkednek a dombról és idejönnek – suttogta halkán Garrpe, de ülve maradt. – Nem, mégsem. Visszamennek azon az úton, amelyen jöttek.

Elindultak le a völgybe, alakjuk egyre kisebb lett, amint eltűntek a távolban. De tény, ami tény: két ember állt ott az előbb a lenyugvó nap fényében, s nem tudhattuk, hogy észrevettek-e bennünket.

Ugyanazon az éjjelen Icsidzo feljött a hegyre, s vele egy Magoicsi nevű ember, az egyik toszama. Amint elmagyaráztuk, mi történt az este, Icsidzo szemei összeszűkültek, és gondosan végigvizsgálta kunyhónkat. Hosszan,

némán állt, aztán odaszólt Magoicsinak, s elkezdtek felszedni a padlódeszkát. Egy éjjeli lepke körözött az olajlámpás körül, miközben dolgoztak. Az ajtón lógó ásót lekasztva Icsidzo elkezdte kiásni a földet. Az ásót forgató két ember árnyéka ott imbolygott a szemközti falon. Akkora lyukat ástak, hogy mindketten elfértünk benne. Tettek bele némi szalmát, aztán újra lezárták a deszkákkal. Úgy látszik, ez lesz a rejtekhelyünk a jövőben, ha veszélybe kerülnénk.

\* \* \*

Ettől a naptól kezdve a legnagyobb óvatossággal mozogtunk. Igyekeztünk egyáltalán nem mutatkozni a kunyhón kívül, éjjel pedig semmilyen fényt sem gyújtottunk.

A következő esemény öt nappal később történt. Késő éjszaka éppen egy csecsemőt kereszteltünk meg, akit Omacu és két toszama hozott fel. Ez volt az első keresztelők Japanba érkezésünk óta. Persze nem volt gyertyánk, nem is énekelhettünk a kicsiny kunyhóban – a szertartáshoz egyetlen eszközünk egy kis parasztbögre volt, amelyben a szenteltvizet tartottuk. De bármelyik katedrális liturgiájánál meghatóbb volt látni ezt a szegényes kunyhót s benne a síró csecsemőt meg Omacut, amint csitítgatja; közben pedig az egyik ember őrt áll odakinn. Ujjongtam az örömtől, mialatt Garrpe ünnepélyes hangon mondta el a keresztelési imákat. Olyan boldogság ez, amelyet csak idegen országban dolgozó missziós pap élhet át. Amint a víz lecsurgott homlokán, a kisbaba összeráncolta arcát és hangosan sóhajtott. Apró kis feje volt, szűk szeme, már most látszott, hogy idővel Mokicsinak, Icsidzónak meg a többi parasztnak arcához fog hasonlítani az övé is. Ez a gyerek is úgy fog felnőni, mint szülei és nagyszülei, akik keserves munkával teremtik elő megélhetésüket, szemtől szembe a fekete tengerrel, ezen a sivár és elhagyott földdarabon. Ő is úgy fog élni és meghalni, mint az állatok. De Krisztus nem a szép és jó emberekért halt meg. Meglehetősen könnyű a szép és jó emberekért meghalni; sokkal nehezebb a nyomorultakért és romlottakért – ez a tény akkoriban nagyon határozottan rajzolódott ki előttem.

Amikor elmentek, kimerülten feküdtem végig a szalmán. A kunyhót még mindig betöltötte az olajszag, ami ebből a három emberből áradt. A tetvek lassan újra útnak indultak a lábunkon és a hátunkon. Nem tudom, meddig aludtam; nekem rövid időnek tűnt, mikor arra ébredtem, hogy a derűs Garrpe mély álomban horkol mellettem. S akkor – valaki megnyomta a kunyhó ajtaját,



s megpróbálta lassan kinyitni. Először azt hittem, hogy csak a völgyből felszívó szél fúj keresztül a fákon, és tolja be az ajtót. Csöndesen kimásztam a szalmából, és a sötétben rátettem ujjaimat arra a deszkára, amely alatt az Icsidzo által ásott titkos rejtekhely volt.

Az ajtót ekkor elengedték, s egy halk, panaszos hangot lehetett hallani: – Padre, Padre...

Ez nem a tomogi parasztek jelzése volt. Ők megegyeztek abban, hogy háromszor halkan toppantanak az ajtón. Most végre Garrpe is felébredt, s egyetlen moccanás nélkül fülelni kezdett.

– Padre! – A panaszos hang újra megszólalt. – Nincs semmi baj. Ne féljen tőlünk.

A szuroksötétben lélegzetünket visszafojtva hallgattunk. Milyen örült hivatalnok készít elő nekünk ilyen csapdát?

– Nem hisz nekünk? Fukazavából való parasztek vagyunk. Hosszú idő óta vágyódunk arra, hogy pappal találkozzunk. Meg akarjuk gyónni a bűneinket.

Hallgatásunktól elcsüggedve elengedték az ajtót. Távolodó léptük zaja szomorúan visszhangzott az éjszakában. Megragadtam a faajtót, ki akartam menni. Igen, kimegyek. Még ha csapda is, még ha ezek az emberek fogdmegek is, nem számít. „Mi van akkor, ha mégis keresztények?” – a szemrehányó hang mélyen szíven ütött. Pap vagyok, aki az emberek szolgálatára szentelte életét. Milyen ocsmány volna, ha gyáván reszketve elárulnám hivatásomat.

– Állj meg! – kiáltott rám Garrpe vadul. – Te örült...

– Nem vagyok örült. Ez a kötelességem.

Amint felnyitottam az ajtót, a hold sápadt sugarai ezüstös fényben fürdették a földet és a fákat. Micsoda éjszaka!

A két, rongyokba öltözött, kolduskülsejű férfi úgy mászott felém, mint két kutya. Felnézve rám ezt mormogták: – Atyám, nem hisz nekünk!

Észrevettem, hogy egyikük lábát vér borítja. Felfelé kapaszkodás közben megvághatta magát. Mindketten sápadtak voltak, és csaknem összecsuclottak a kimerültségtől. Ez sem volt meglepő. A Goto-szigetéről jöttek ide, amely hatvan mérföldre, kétnapi járásnyira van innen.

– Egy ideje már itt vagyunk a hegyen. Öt nappal ezelőtt odaát rejtőztünk el, s onnan leskelődtünk errefelé.

– Egyikük felmutatott a kunyhónk mögötti dombra. Ezek az emberek figyeltek tehát bennünket azon az estén.

Bevittük őket a kunyhóba, s adtunk nekik a szárított krumpliból, amit Icsidzo

hozott nekünk. Két kezükkel olyan mohón ragadták meg s tömték a szájukba, mint az állatok. Látszott, hogy két napja nem ettek semmit.

Aztán elkezdünk beszélgetni. Ki a csoda mondta meg nekik, hogy itt vagyunk – ezt kérdeztük legelőször.

– Atyám, egy kereszténytől hallottuk a falunkban. A neve Kicsidzsiro.

– Kicsidzsiro?

– Igen, atyám.

Mint a férgek, úgy másztak be az olajlámpa árnyékába, a krumpli maradéka még ott lógott a szájukon. Egyiküknek csaknem minden foga hiányzott, a maradék foga pedig kiállt, amikor, mint egy gyerek felnevetett. A másik merevebb és feszültebb maradt a két idegen pap jelenlétében.

De Kicsidzsiro nem keresztény – mondtam végül.

De igen, atyám, Kicsidzsiro keresztény.

Erre a válasza nem számítottunk. Bár időnként gondoltunk rá, hátha mégiscsak keresztény ez az alak.

Most azonban lassan az egész helyzet megvilágosodott: Kicsidzsiro keresztény volt, de aztán elpártolt a hittől. Nyolc évvel ezelőtt őt és családját – valamennyien keresztények voltak – irigységből beárulták, s kihallgatásra vitték. Rájuk parancsoltak, hogy tiporjanak rá Krisztus képére. Testvérei ezt határozottan visszautasították. A fogdmegek néhány fenyegetése után egyedül Kicsidzsiro nyögte ki, hogy kész megtagadni a hitét. Testvéreit azonnal börtönbe vetették, Kicsidzsirot viszont szabadon engedték. Szülőfalujába azonban nem tért vissza többé.

A máglyahalál napján gyáva ábrázatát felfedezték a kivégzést körülálló tömegben. Aztán ez a sáros arc, amely inkább egy vadkutyáéhoz hasonlított, visszahúzódott és eltűnt a láthatárról, mert képtelen volt elviselni testvérei vértanúságának látványát.

Ezektől az emberektől más meglepő híreket is hallottunk. Az Odomari nevű körzetben a falusiaknak sikerült kikerülniük a hivatalnokok éberségét, és egy szálig keresztények maradtak. És nemcsak Odomariban. A szomszédos körzetben meg Mijahara, Dodzaki és Egami falvakban is, bár látszat szerint buddhisták voltak, valójában keresztények maradtak; ezt aényt azonban gondosan elhallgatták. Hosszú, hosszú ideje várnak arra a napra, hogy a papok újra átkeljenek a távoli tengeren, segítségükre legyenek, és áldásukban részesítsék őket.

– Atyám, nem járhattunk misére. Nem gyónhattuk meg bűneinket. Csak az

imáinkat tudtuk elmondani. – A véres lábú ember beszélt.

– Jöjjön el gyorsan a mi falunkba! Atyám, tanítsa imádkozni a gyermekeinket. Mennyire várják azt a napot, hogy eljőjön. – A sárgafogú ember helyeslően bólintott, nyitott szája úgy tátongott, mint egy hatalmas barlangüreg. A halzsír égett és sercegett. Garrpe meg én nem utasíthattuk vissza ezt a kérést. Túlságosan gyávák voltunk mindeddig. Szégyenkezve gondoltunk saját gyávaságunkra, ha összehasonlítottuk ezeknek a japán parasztnak bátorságával, akik a hegyek közt aludtak és felsebezték a lábukat, miközben bennünket kerestek.

Az ég fehér volt. A párás reggeli levegő beáradt a kunyhóba. Minden sürgetésünk ellenére sem voltak hajlandók lefeküdni a szalmára és megpihenni. Ehelyett a térdük körül összefont karral aludtak el. S aztán végre a reggeli nap sugarai behatoltak kunyhónk deszkáinak résein.

Két nappal később megbeszéltük Tomogi keresztényeivel, hogy elmenjünk-e Gotóba. Végül úgy döntöttünk, hogy Garrpe maradjon itt, én pedig megpróbálok kapcsolatba lépni velük egy ötnapos látogatás alatt. Az emberek nem túlságosan lelkesedtek a tervért. Némelyikük azt az észrevételt is megkockáztatta, hogy ez a veszedelmes ötlet csak arra jó, hogy lépre csaljanak bennünket.

Eljött a kijelölt nap. Éjszaka volt; titokban elém jöttek a tengerparton. A japán parasztnak ruháját viseltem. Mokicsi és egy másik ember jött, hogy elkísérjen a hajóra, amelyet előkészítettek számomra a parton. A hold nem sütött, a tenger koromfekete volt. Csupán a hullámok és az evezőlapátok ütemes mozgását lehetett hallani. Szótlatlanul húzta az evezőt az az ember is, aki Mokicsival értünk jött. Amint kiértünk a nyílt tengerre, a hullámok nagyobbak lettek. És a csónak imbolyogni kezdett.

Hirtelen rettenetes félelem, kétség és gyanakvás fogott el. Vajon nem azért jött-e ez a két ember, hogy eladjon bennünket? Tomogiban az emberek figyelmeztettek, és igazuk volt. Miért nem a véreslábú ember jött értünk? Vagy pedig a fogatlan? Ránéztem erre a japán arcra. Olyan merev és kifejezéstelen volt, mint egy Buddha-szobor. Egyre nyugtalanabb lettem. De most már mennem kellett. Megígértem, hogy megyek.

A tenger sötétben nyúlt el mindenfelé az éjszakában, az égen egyetlen csillag sem mutatkozott. Azután, kétórás út után a sötétben felfedeztem egy sziget fekete körvonalait, amint lassan elúszott mellettünk. – Ez Kabasima – mondta kísérem, egy Gotóhoz közeli sziget.

Partot érve szédültem a tengeribetegségtől, a kimerültségtől és az izgalomtól. Három halász várt reánk, s amint rájuk néztem, a középén észrevettem Kicsidzsiro arcát, ugyanazzal a régi, alázatoskodó, szolgai mosollyal. A faluban nem égett semmi fény, de valahol kétségbeesetten vonított egy kutya.

\* \* \*

A fogatlan ember nem túlzott, amikor azt mondta, hogy a gotói parasztok és halászok mennyire mohón várják egy pap érkezését. Ki se látok a munkából. Alvásra sincs időm. Egyik a másik után jön a házamba, még azt se tudják, hogy a kereszténységet betiltották. Megkeresztelem gyermekeiket, meggyóntatom a felnőtteket. Ha egész nap ezt csinálom, akkor sem jutok a várakozók végére. Olyanok, mint egy hadsereg, amely a holt sivatagon keresztül menetel, s aztán hirtelenül oázishoz ér – így jönnek hozzám, szomjasan és felüdülésre várva. Azt az ócska viskót, amelyet kápolnaként használok, szorosán megtöltik testükkel, s ebben a zsúfoltságban végzik el gyónásukat. Szájukat a fülemhez teszik, s olyan büzt lehelnek rám, hogy majdnem elhányom magam. Még a betegek is idevánszorognak, hogy találkozzanak velem.

– Atyám, ugye meghallgat engem?... – Atyám, ugye meghallgat engem?... S ez így megy végeláthatatlanul.

De legfurcsább az egészben Kicsidzsiro. Mintha kicserélték volna. Ő most a falu hőse, akit egekig magasztalnak. Magasba tartott fejjel járkál körbe a faluban. Magam is úgy vélem, megvan az oka a felvágásra, hiszen nélküle egyáltalán nem jutottam volna ide. De múltját – hitehagyását és a többit – mintha egészen elfelejtették volna. Vajon ez a részeg fickó mennyire túlozta el a Macaóban történeteket és egész tengeri utunkat? Talán úgy tűntette fel, hogy a két pap megérkezése Japánba egyedül az ő érdeme?

Mégsem vagyok képes összeszidni. Gyűlölöm sekélyes fecsegését, mégsem tagadhatom le, hogy lekötelezettje vagyok. Sürgettem, hogy végezze el gyónását, és nagy alázatosan meggyónta múlt élete minden bűnét.

Ráparancsoltam, hogy mindig tartsa emlékezetében Urunk szavait: „Aki megvallja nevemet az emberek előtt, azt én is megvallom mennyei Atyám előtt. De aki megtagadja nevemet az emberek előtt, azt én is meg fogom tagadni mennyei Atyám előtt.”

Szavaimra Kicsidzsiro úgy összegörnyedt, mint egy megostorozott kutya, és

bűnbánat jeleként homlokát verdeste kezével. Ez a fickó természeténél fogva csupa gyávaság, és halvány sejtelve sincs a bátorságról. Jóindulata azonban kétségtelen. Határozott szavakkal megmondtam neki, hogy ha le akarja győzni akaratgyengességét és gyávaságát, akkor ne a szakében keresse a gyógyulást, amelyet olyan szorgalmasan iszogató, hanem az erős hitben.

Előérzetem, úgy látszik, nem csalt meg. Mit várnak tőlem ezek az emberek? Úgy dolgoznak, élnek és halnak meg, mint az állatok – életükben először a mi tanításunkban találtak olyan utat, amelyen megszabadulhatnak béklyóiktól. A buddhista boncok úgy bánnak velük, mint a marhákkal. Hosszú ideje beletörődtek már abba, hogy ebből a sorsból nincs menekvésük.

Ma harminc felnőttet és gyereket kereszteltem meg. S nemcsak idevalósiakat; mert a keresztények Mijaharából, Kudzusimából és Haracukából is idejönnek a hegyeken át. Aztán több mint ötven embert meggyóntattam. A vasárnapi mise után először imádkoztam japánul ezekkel az emberekkel. A parasztok megbámulnak, szemük kikerekedik a kíváncsiságtól. S ahogy beszélek hozzájuk, gyakran megjelenik előttem Annak az arca, aki a Hegyi Beszédet elmondta. És elképzelem azokat az embereket, akik ott ültek vagy térdeltek, és megigézve hallgatták szavait. Engem talán azért ragadott meg annyira ez az Arc, mert a Szentírás nem tesz róla említést. Éppen azért, mert semmit sem mond róla, képzeletem találhatja ki minden részletében. Gyermekkoromtól kezdve szívembe zártam az ő Arcát, mint azok, akik romantikusan eszményítik szerelmesük alakját. Kispapkoromban, a szemináriumban, egy-egy álmatlan éjszakán gyönyörű Arca feltámadt a szívemben.

De akárhogy is állunk, azt tudnom kell, mennyire veszedelmesek ezek az összejövetelek. Előbb vagy utóbb az egész mozgalom híre eljuthat a hivatalnokok fülébe.

Itt sem esik szó Ferreiráról. Két kereszténnyel találkoztam, két öreggel, akik látták őt. Beszélgetésünkből az derült ki, hogy Ferreira házat nyitott egy Sinmacu nevű helységben, Nagaszaki közelében, elhagyott gyermekek és betegek számára. Ez persze azelőtt történt, hogy az üldözések fokozódtak volna. De amint a beszédjüket hallgattam, szemem előtt láttam öreg tanárom alakját – mogyorószínű szakállát, mélyen ülő szeméit... Vajon ugyanúgy elvegyült ezek között a nincstelen japán keresztények között, mint ahogyan köztünk, diákjai között? Vajon ugyanolyan barátságosan és melegen tette a vállukra a kezét?

Tudatosan feltettem a kényes kérdést: – Szigorú volt az atya az emberekkel?

Az egyik öregember felnézett rám, és tagadóan rázta meg a fejét. – Nem, nem, nem, még soha életemben nem talákoztam ilyen kedves és barátságos emberrel – ilyesmit mondott remegő ajkakkal.

Mielőtt visszatértem volna Tomogiba, megtanítottam ezeket az embereket, hogyan szervezzék meg ők is közösségüket. Arra gondolok, ahogyan Tomogiban titokban megszervezték a keresztény közösséget, amikor egyáltalán nem volt papjuk. Megtanítottam őket, hogyan válasszák ki dzsiiszamájukat, és hogyan válasszák meg a tozzamákat. Jelenlegi körülményeik között ez az egyetlen lehetséges módja annak, hogy folytassák a hitoktatást a fiataloknak és a gyerekeknek. Nagy lelkesedéssel fogadták ezt a módszert, és amikor rákerült a sor, hogy megválasszák a dzsiiszamát és a tozzamákat, olyan vetélkedésbe kezdtek, mint a lisszaboniak a választások alkalmával. Kicsidzsiro persze folyton igyekszik előtérbe tolni magát, bármilyen megtiszteltetésről legyen is szó.

Még egy érdekesség. Az itteni parasztok is, éppen úgy, mint Tomogiban, folyton kis feszületeket, érméket, szentképeket vagy ilyesféle tárgyakat kérnek tőlem. S amikor azt válaszolom, hogy minden ilyesmim elfogyott már, akkor egészen összeomlanak. Végül fogtam a rózsafüzéremet, és kioldva a golyócskákat, mindegyiknek adtam belőlük egyet. Azt hiszem, nem rossz, ha ezek a japán keresztények ilyesmit tiszteletben tartanak, de valahogy mégis riaszt a magatartásuk. Állandóan úgy érzem, hogy valami tévedés csúszott be kereszténységéről alkotott felfogásukba.

Hat nappal később, este, titokban újra csónakba szálltunk, és a sötét tengeren éjjel visszaeveztünk. Hallgattam az evezők egyhangú zaját, amint a vízbe merültek, és a tengert, amely a csónak oldalát mosta. Kicsidzsiro ott állt a csónak farában, s halkán dúdolt magában. Öt nappal korábban ugyanezzel a csónakkal jöttem át a szigetekre, s akkor megmagyarázhatatlan félelem szállt meg; s most, hogy visszaemlékeztem erre az értelmetlen pánikra, nem tudtam megállni mosoly nélkül. Hiszen végtére minden jól ment. Csak erre tudtam akkor gondolni.

Be kell ismernem, hogy amióta Japánba érkeztünk, minden olyan jól sikerült, hogy meghaladta legmerészebb elképzeléseimet is. Eddig még semmi veszélyes kalandba nem kerültünk. Sikerült rábukkannunk új keresztény csoportokra. A hivatalnokok mindeddig semmit sem tudnak létünkéről. Már-már azt gondoltam, hogy Valignano atya Macaóban túlságosan megijedt a japán üldözésektől. Öröm és boldogság töltötte el a szívemet. Úgy éreztem, hogy

életemnek van értelme, mert küldetést teljesítek általa. Hasznára vagyok az embereknek ebben a világ végén levő országban – gondoltam –, olyan nép és olyan ország ez, amelyet sohasem fogunk egészen megérteni.

Talán ez a megkönnyebbült jó érzés okozta, hogy az út visszafelé sokkal rövidebbnek tűnt, mint odafelé. Úgyhogy, amikor a csónak partot ért, alig akartam elhinni, hogy már Tomogiba értünk.

Elbújtam a parton, és egyedül vártam meg Mokicsit és barátját. Hirtelen úgy éreztem, hogy még ez az óvatosság is értelmetlen. Az az éjszaka járt az eszemben, amikor Garrpe és én megérkeztünk ebbe az országba.

Léptek zaja a parton. – Atyám...

Örömmel eltelve felugrottam, hogy homokos kezemmel megragadjam az övét.

– Atyám, meneküljön! Gyorsan, gyorsan, menjen innét! – Mokicsi hadarva beszélt, maga előtt tolván engem. – A fogdmegek itt vannak a faluban...

– A fogdmegek...?

– Igen, atyám, a fogdmegek. Híreket kaptak rólunk.

– Tudják, hogy itt vagyunk?

Mokicsi gyorsan megrázta a fejét. – Eddig még nem vették észre, hogy itt rejtegetjük magukat.

Az ellenkező irányban futottunk tehát, minél távolabbra. Mokicsival és Kicsidzsiróval kéz a kézben. Kimentünk a mezőkre, s igyekeztünk rejtve maradni, amikor a búzaföldeken keresztülhaladtunk, hogy eljussunk kicsiny kunyhókhöz. Eső permetezett ránk. Megkezdődött a japán esős évszak.

*(Sebastian Rodrigues levele)*

Újra hozzájutok a levélíráshoz. Megírtam már, hogy visszajöttem Gotóból, s hogy a kormányhivatalnokok hogyan kutatták át a falut. Csak hálás lehetek Istennek azért, hogy Garrpéval biztonságban vagyunk.

Szerencsére, mielőtt a hivatalnokok beértek volna a faluba, a tozzamák mindenkit figyelmeztettek, hogy gyorsan rejtsék el a szentképeket, feszületeket és mindazt, amitől gyanút foghatnának. Ilyen körülmények között a tozzamák szervezete remekül működik. Amikor a hivatalnokok megérkeztek, mindenki ártatlan képpel dolgozott a földeken, s a dzsiiszama egyszerűen és nyugodtan válaszolgatott a kérdésekre. A parasztok legnagyobb bölcsessége az, hogy bolondnak tudják tettetni magukat. Hosszas faggatózás után a kimerült tisztviselők megelégték a vizsgálódást és elmentek.

Icsidzo és Omacu látható büszkeséggel mesélték el a történeteket. Amint a részleteket ecsetelték, foguk kivillant és huncutul nevettek. Micsoda ravaszság ült ki az arcukra!

Egy zavaró gondunk azonban maradt: vajon valaki elárult bennünket? Biztosan nem a falusiak közül való; mégis lassacskán gyanakodni kezdtek egymásra. Kezdek attól félni, hogy szakadás támad közöttük.

Ettől függetlenül újra visszamentünk a faluba, és teljes nyugalmat élveztünk. Kunyhónk megtelt fénnel; hallom a kakas kukorékolását a hegy lábánál, a piros virágok mind kinyíltak, s úgy borítják be a földet, mint valami gyönyörű szőnyeg.

\* \* \*

Amióta visszajöttem Tomogiba, Kicsidzsiro itt is nagyon népszerű lett. Hengegve körüljár a házakban, és nagyokat mesél a Gotóban folyó életről. Elmeséli, micsoda fogadtatásban részesítettek, s hogy mennyire megbecsülték őt is azért, hogy odavitt engem – s miközben ilyesmiről beszél, a falubeliek élelmet adnak neki, sőt néha szakéval is megkínálják.

Egyszer tökrészezen érkezett meg a kunyhónkhoz két vagy három fiatal ismerőseivel. Az arca vöröslött, miközben így kiabált: – Veletek vagyok... Ha



veletek vagyok, nem kell félnetek semmitől. – A barátai tisztelettel néztek rá, mire ő még nagyobb lelkesedéssel zendített rá egy dalra. – Veletek vagyok. Amíg veletek vagyok, nem kell félnetek semmitől – ordította újra, amikor a nóta végére ért. Eztán kinyújtózott és mélyen elaludt. Vajon a szíve mélyén jó ember volna? Sőt, akár szeretetreméltó? Bárhogyan áll is, képtelen vagyok gyűlölni.

\* \* \*

Hadd mondjak el megint egyet-mást a japánok életéről. Azt mondanom sem kell, hogy Tomogi parasztjairól beszélek, akiket ismerek. Egyszerűen csak azt közvetítem, amit tőlük megtudtam. Ebből nem következik, hogy egész Japán ilyen.

Először is azt kell tudomásul vennie, hogy ezek a parasztok olyan szegénységben és nyomorban élnek, ami felülmúl mindent, amit valaha Portugáliában láttam. Még a gazdagabbak, a jómódúak is évente legfeljebb kétszer kóstolhatják meg a rizst. Szokásos ételmük a krumpli és a retek meg az ilyesféle zöldségek, egyedüli italuk pedig a meleg víz. Néha gyökereket ásnak ki és azokat eszik meg. Furcsa tartásban ülnek – egészen másként, mint mi. A földre vagy a padlóra térdelnek, és a sarkukra ülnek rá. Számukra ez a testhelyzet pihentető. Amíg hozzá nem szoktunk, nagyon fájdalmasnak tartottuk. A házak nedvesek és elviselhetetlenül bűdösek. Tetejüket nádból készítik. Tomogiban csupán két családnak van tehene vagy lova.

A földesúr korlátlan hatalommal rendelkezik népe felett. Sokkal nagyobb úr, mint a király a keresztény országokban. Az évi adó keservesen magas, s akik nem fizetik meg, azokat irgalmatlanul megbüntetik. A Simabara-lázadás valóban szörnyű választ adott az adózás terhe által okozott elviselhetetlen szenvedésekre. Mesélik például, hogy itt Tomogiban öt évvel ezelőtt egy Mozaemon nevű ember feleségét és gyermekeit túszként elvitték és vízi börtönbe zárták, pusztán azért, mert nem fizette meg az adóját, öt zsák rizst. A parasztok a szamurájok rabszolgái, azok pedig a földesúrnak vannak alávetve. A szamurájok legszívesebben fegyverükkel hencegnek és rangjukra való tekintet nélkül mindnyájan tört vagy kardot hordanak tizenhárom-tizennégy éves koruktól kezdve. A földesúrnak feltétlen hatalma van a szamurájok felett, tetszése szerint bármelyiküket megölheti és minden vagyonától megfoszthatja, ha kifogása támad ellene.

A japánok télen-nyáron födetlen fővel járnak, s a rajtuk levő ruha alig védi meg őket a hidegtől. Általában egészen kopaszra nyírják a fejüket, s egyetlen hosszú haj tincset hagynak meg, amely a hátukra lóg. A boncok egészen leborotválják fejüket, de a szamurájok között is akadnak, akik ugyanezt teszik...

\* \* \*

...itt hirtelen félbe kellett szakítanom.

Megpróbálom a lehető legpontosabban leírni, mi történt június 5-én, bár lehet, hogy ez a beszámoló nagyon rövidre sikerül majd. Jelenlegi helyzetünkben sohasem tudjuk megmondani, mikor szakad ránk a veszedelem. Előfordulhat, hogy nem lesz alkalmam hosszan és részletesen írni.

Ötödikén, déltájban az az érzésem támadt, hogy valami különös történik lenn a faluban. A fákon keresztül ide hallatszott a kutyák szüntelen ugatása. Csöndes napokon, amikor az idő jó, ez persze nem szokatlan, hiszen a kutyaugatás, de még a tyúkok kotkodácsolása is felhallatszik ide – s éppen ezek a hangok jelentenek vigasztalást bezártságunkban. Ma azonban rossz érzésünk támadt tőle. Mivel azt gyanítottuk, hogy valami veszedelem lóg a levegőben, megkerültük a bozótot, hogy lenézzünk, s megfigyeljük, mi történik odalenn. Innen remek kilátásunk nyílt a hegy lábánál meghúzódó falura.

Fehér porfelhőt vettünk először észre azon az úton, amely a tengert szegélyezve a faluba vezetett. Mi lehet ez? Egy nyergeletlen ló vágatott ki vadul a faluból. A falu bejáratánál öt férfi állott, nyilvánvalóan nem falubeliek. Szorosan elzárták az utat, úgyhogy senki sem menekülhetett el.

Egyszerre felfogtuk, hogy mi történt: örök jelentek meg, hogy átkutassák a falut. Garrpe és én a sietségtől csaknem orra bukva visszarohtunk a kunyhóba, s felnyalábolva mindent, ami elárulhatna bennünket, elrejtettük abban a lyukban, amelyet Icsidzo ásott. Aztán összeszedtük bátorságunkat, s elhatároztuk, hogy a fák között lemegyünk, hogy tisztább képet kapjunk arról, ami a faluban történik.

Egyetlen hangot se lehetett hallani. A fehér déli nap irgalmatlanul tűzött le az útra és a falura. Csak a házak árnyékát láttuk világosan, amint feketén kirajzolódtak. Miért nem látszott az életnek semmi nyoma sem? Még a kutyaugatás is hirtelen félbeszakadt, s Tomogi olyan lett, mint egy régi elhagyott romhalmaz. Érezni lehetett, hogy nyomasztó csönd borítja az egész

helységet. Szívem mélyéből imádkozni kezdtem Istenhez. Jól tudtam, hogy ennek a világnak boldogságáért és jólétéért nem kell imádkoznunk. Mégis imádkoztam, mégpedig azért, hogy ez a szörnyű déli némaság, amely oly iszonyatosan fojtogatott, egyszer s mindenkorra múltjon el a faluról.

A kutyák újra ugatni kezdtek, amikor a falu bejáratát elzáró emberek nekiindultak. Közöttük a dzsiiszama alakját ismertük fel – szegény öregembert szorosan összekötötték kötelekkel. Egy szamuráj, fekete esernyőszerű kalappal a fején, lováról parancsszavakat ordított. Erre mindnyájan felsorakoztak az öregember mögött, és megindultak. Egy másik szamuráj ostort pattogatva vezette a menetet, a maga fehér felhőjében, lovaglás közben azonban folyton hátrapillantott. Az egész eset emléke most is élénken él bennem. A lovak magasba emelik lábukat vágatás közben, az öregember pedig tántorogva imbolyog előre, amint rabtartói magukkal vonszolják. A menet úgy haladt előre az úton a nap izzó forróságában, mint egy sor hangya. Aztán eltűntek szemünk elől.

A rákövetkező éjjel meghallottuk a részleteket Kicsidzsirótól és Mokicsitól. Az örök dél előtt jelentek meg. Ez alkalommal az embereket senki sem figyelmeztette érkezésükre. A szamurájok tehát belovagoltak, embereiknek ordítva kiadták a parancsot, hogy lovagoljanak körül a faluban, kutassanak át minden zugot, miközben az emberek fejvesztetten, zűrzavarban menekültek szerteszét.

Semmi keresztény nyomra nem akadtak. Most azonban nem adták fel és nem vonultak vissza. Ehelyett a szamurájok összeterelték a parasztokat egy helyre, és kihirdették, hogy ha nem mondják meg az igazat, akkor valakit túszként magukkal visznek. Senki nem szólt egy szót sem.

– Gondosan megfizetjük minden adónkat, és teljesítjük kötelességünket az államnak. – Mondta a dzsiiszama emelt hangon a szamurájoknak. – És temetéseinket is a templomban végezzük.

A szamuráj válaszra sem méltatta. Ehelyett ostorával a dzsiiszamára mutatott. Erre az emberei, akik mögötte álltak egy csoportban, kötelet dobtak rá, és szorosan megkötötték.

– Vigyázz! Ne pofázz vissza. Nem azért jöttünk ide, hogy vitatkozzunk. Valaki nemrég jelentette, hogy közöttetek vannak titkos követői a tiltott keresztény szektának. Ha valaki őszintén elmondja, kik ezek az emberek, száz ezüstöt fog kapni. De ha nem vallotok, meglátjátok a következményeket. Három nap múlva eljövünk egy másik túszerért. Gondoljátok meg!

A parasztok meredten, némán álltak. Férfiak, nők, gyerekek – mind hallgattak. Múltak a percek. Ellenségek néztek farkasszemet egymással. Most visszagondolva, pontosan akkor történhetett mindez, amikor minden elnémult, ahogyan lepillantottunk a falura a hegyről.

A szamuráj megfordította lovát, és ostorát csattogtatva ellovagolt. Az öreg dzsiiszama, akit megkötözve vonszoltak a lovak mögött, elesett, aztán felállt, majd újra elesett. Az emberek megpróbálták elkapni, hogy talpra segítsék, amint tovahurcolták.

Így mondták el nekünk a fájdalmas esetet, amely június 5-én történt.

– Nem, atyám, egyetlen szót sem szóltunk magukról – mondta Mokicsi, kezét a térdére téve –, és ha újra jönnek, akkor se mondunk semmit. Akármi történik is, maguk mellett állunk.

Bizonyára azért mondta ezt, mert észrevette, hogy árnyék suhan végig arcunkon, a pillanatnyi félelem és aggodalom. Ha így történt, igazán szégyellem. De még Garrpe is, aki a legszörnyűbb nehézségek láttán is megőrzi nyugalmát, szorongva pillantott Mokicsira. – Ha ez így folytatódik, mindenkit elvisznek túsznak – mondta végül.

– Igen, atyám, lehet, hogy így alakulnak a dolgok. De ha így lesz is, nem fogunk beszélni.

– De hiszen ez lehetetlen. Hogy ezt a szörnyűséget elkerüljük, jobb, ha mi ketten végleg eltűnünk innen a hegyről. – mondta Garrpe, s közben Mokicsihoz és felém fordult, majd a mellettünk rémülten kuporgó Kicsidzsiróra mutatott. – Nem találhatnánk menedéket az ő szigetén?

Szavaira a félelem hulláma ömlött végig Kicsidzsiro arcán, de nem válaszolt egy szót sem. Visszagondolva a jelenetre, most már látom, hogy ez a jellemtelen, gyáva féreg rettenetes pácba került: hiszen ő hozott bennünket ide, s ezzel belekeveredett az ügybe. Egyfelől nem akarta elveszíteni a jó kereszténynek kijáró tiszteletet, másfelől szükös agya vadul kereste a lehetőséget, hogy hogyan mentse az irháját. Ravasz szeme felvillant, amint megdörzsölte a kezét, mint a legyek a lábukat. Azt felelte, hogy ugyanilyen baj érne bennünket Gotóban, hiszen azt is átkutatnák majd. Aztán azt próbálta bizonygatni, hogy jobb volna, ha valami távolabbi helyre költöznénk. Végül is nem született semmiféle döntés azon az éjjelen, s a két férfi óvatosan leereszkedett a hegyről.

Másnap Tomogi lakói mind tele voltak izgalommal és rettegéssel. Távol áll tőlem, hogy a legkisebb mértékben is bíráljam őket, csupán azt akarom

elmondani, amiről Mokicsi beszámolt nekünk. Két táborra oszlottak: az egyik tábor ragaszkodott ahhoz, hogy mi ketten költözzünk el máshová, mások viszont úgy vélték, hogy a falunak gondoskodnia kell rólunk, bármi történjék is. Olyanok is akadtak, akik szerint Garrpe és én vagyunk a felelősek azért a bajért, ami a falura szakadt. A háborgó indulatok közepette Mokicsi, Icsidzo és Omacu rettenthetetlen hitről tettek tanúságot. Bármi történjék is, ők védeni fogják a papokat, váltig ezt hajtogatták.

A falusiak körében támadt zavar a hatóságoknak megadta a várt lehetőséget a beavatkozásra. Június 8-án újra megjelentek. Ezúttal nem a kegyetlen képű lovas szamuráj érkezett, hanem egy mosolygó arcú idős szamuráj, négy vagy öt ember kíséretében. Azt tanácsolta az embereknek, hogy gondolják végig alaposan a dolgot, fontolják meg, mi szól mellette és ellene. Jelezte, hogy ha bárki becsülettel kiadja a keresztény szekta követőinek a nevét, a következő években adómérséklésben részesül. Ezeknek a koldusszegény földműveseknek az adómérséklés a legcsábítóbb ajánlat lehetett; mégis ellenálltak a kísértésnek.

– Ha ilyen szilárdan ragaszkodtok a magatokéhoz, akkor kénytelen vagyok hinni nektek – mondta az idős férfi, amint nevetve hátranézett kísérőire. – Mégis meg kell kérdeznem főnökeimet, kinek van igaza: nektek vagy pedig annak, aki feljelentett titeket. Ehhez pedig túsza van szükségünk. Válasszatok ki magatok közül három embert, és holnap küldjétek be őket Nagaszakiba. Mivel egészen biztos vagyok abban, hogy semmi rosszat nem csináltatok, nem kell aggódnotok semmiért.

Hangja behízselően csengett, de mindenki tudta, hogy ez is csapda. Az éjszakát tehát a falu férfiai azzal töltötték, hogy megvitassák, kit küldjenek be a magisztrátus főhadiszállására Nagaszakiba. A kiválasztott emberek talán soha többé nem térnek vissza. Nem csoda, ha még a toszamák és a többi tisztségviselők is meghátráltak. Az egyik sötét házban összegyülekezett falusiak egymást vizsgálgatták. Mintha titokban mindegyikük azt kérdezte volna magától, hogyan kerülhetné el ezt a rettenetes feladatot.

Felvetődött Kicsidzsiro neve. Ennek oka először is valószínűleg az volt, hogy bizonyos értelemben idegennek számított – hiszen nem Tomogiban született; másrészt pedig sokakban benne élt az a tudat, hogy az egész katasztrófát ő hozta rájuk. Szegény nyomorult! Amikor látta, hogy merre fordul a kocka, páni félelembe esett, és zokogni kezdett. Végül durva szitkozódással fordult a többiek felé. A falusiak azzal érveltek, hogy feleségüket és

gyermekeiket kellene elhagyniuk. – Te nem tartozol ehhez a faluhoz – mondták neki. – A hivatalnokok nem fognak olyan szigorúan kihallgatni. Arra kérünk, menj el helyettünk. – Összetett kézzel rimázkodtak neki, úgyhogy végül puszta gyengeségből nem tudott többé ellenállni. Így elhatározták, hogy menni fog.

– Hadd menjek én is. – Icsidzo szólalt meg hirtelen. Mindenki meglepődve kapta fel a fejét. Ez volna a csöndes, makacs Icsidzo, akit olyan jól ismernek?

Ekkor Mokicsi következett. Csatlakozik a másik kettőhöz, mondta.

Kilencediké. Reggeltől kezdve csöndes, szemerkélő eső hullott. A kunyhónk előtti fákat alig lehetett látni, olyan sűrű szürke köd burkolta őket. A három ember felkapaszkodott hozzánk az erdőbe. Mokicsi kicsit izgatottnak látszott. Icsidzo szokás szerint most is összehúzta a szemét, némán és mogorván. Kettejük mögött Kicsidzsiro úgy jött, mint egy megvert kutya. Szánalmasan nézett rám, haraggal teli szemekkel.

– Atyám, ha azt parancsolják, hogy tapossuk meg a *fumie*-t... – Mokicsi lehorgasztott fejjel úgy mormolta el ezeket a szavakat, mintha magában beszélne. – Ez a dolog nemcsak minket érint. Ha nem tapossuk meg, az egész falut ki fogják hallgatni. Mit csináljunk?

Erre a szánalomnak olyan hulláma ömlött át szívemen, hogy gondolkodás nélkül olyasmit válaszoltam, amit Ön bizonyára sohase mondana. Felidéződik bennem Gabriel atya emléke, aki Unzenben az üldözéskor így kiáltott, amikor a *fumie* elé vonszolták: – Inkább vágják le a lábamat, de nem lépek rá erre a képre... – Tudom, hogy sok japán keresztény és pap nyilatkozott így, amikor lábuk elé tették a szentképet. De lehetséges ilyet kívánnunk ettől a három szerencsétlentől?

– Tapossátok! Tapossátok! – kiáltottam. De rögtön ráeszméltem, hogy olyan szót mondtam ki, ami sohase hagyhatta volna el a számat. Garrpe megvetően nézett rám.

Kicsidzsiro még mindig szipogott. – Deus miért küldte ránk ezt a megpróbáltatást? Nem csináltunk semmi rosszat – kiáltotta.

Hallgattunk. Mokicsi és Icsidzo is némán ült. Szemük az üres ég egy pontjára meredt.

Közösen elmondtunk egy utolsó fohászt. Amikor befejeztük, hárman leereszkedtek a hegyről. Garrpe és én figyeltük alakjukat, amint eltűntek a ködben a szemünk előtt. Bizonyára soha többet nem találkozom Mokicsival és Icsidzóval.

\* \* \*

Megint régen nem írtam, Arról már beszámoltam, hogy a hivatalnokok hogyan rohanták meg Tomogit. De mindeddig várnom kellett, hogy képes legyek leírni a részleteket, hogyan hallgatták ki a három keresztényt Nagaszakiban. Megsokszoroztuk imáinkat, hogy a dzsiiszamával együtt épségben visszatérhessenek. A falubeliek is éjszakáról éjszakára ezért imádkoztak.

Nem hiszem, hogy Isten ok nélkül küldte ránk ezt a megpróbáltatást. Tudom, hogy eljön a nap, amikor világosan megértjük majd, hogy miért szakadt ránk ez az üldöztetés minden szenvedésével együtt – hiszen Urunk mindent a javunkra cselekszik. Mégis, most is, amikor ezeket a sorokat írom, szívemet rettenetes súllyal nyomják azok a szavak, amelyeket Kicsidzsiro utoljára kinyögött: – Deus miért küldte ránk ezt a megpróbáltatást? – S a szemében ülő harag, amellyel felém fordult. – Atyám – mondta – mi rosszat tettünk?

Azt hiszem, el kéne hessentenem emlékezetemből ennek a gyáva alaknak értelmetlen szavait. Mégis, ez a panaszos hang miért szúrja át mellemet olyan fájdalmasan, mintha csak éles kés hasítaná keresztül? Miért engedte meg Urunk ezeknek a szegény japán parasztnak a megkínzását és üldözését? Nem, Kicsidzsiro valami másra, valami még borzasztóbbra célzott. Isten némaságára. Húsz éve kezdődött el az üldözés. Japán fekete földjét betöltötte a sok keresztény jajszava. A papok vöröslő vére ömlött szét ezen a földön; a templomok falait ledöntötték; s ennek a szörnyűséges és kegyetlen áldozatnak láttán, amelyet neki, Istennek ajánlottak fel, Isten néma maradt. Ez a vád húzódott meg Kicsidzsiro panaszos kérdése mögött.

De hadd mondjam el minden kitérő nélkül, hogy mi történt ezután.

A három embert a magisztrátus irodájába vitték egy Szakuradai nevű helyen. Két napon keresztül otthagyták őket egy eldugott börtönben. Ekkor került végre sor kihallgatásukra. Valami okból a kihallgatás meglepően hivatalos kérdésekkel kezdődött.

– Tudjátok, hogy a kereszténység tiltott vallás?

Mokicsi a többiek nevében is beleegyezően bólintott.

– Jelentést kaptunk, hogy ezt a tiltott vallást gyakoroljátok. Mit válaszoltok erre?

Mindhárman azt felelték, hogy meggyőződéses buddhisták, akik a Danna Templom szerzeteseinek tanítása szerint élnek.

A következő lépés ez volt: – Ha ez így van, akkor tapossátok meg a *fumie*-t.

Egy táblát tettek a lábuk elé, amelyre Szűz Mária és a gyermek képe volt ráerősítve. Tanácsomat követve, Kicsidzsiro elsőként tette rá lábát a képre. Aztán Mokicsi és Icsidzo is ugyanezt tette. De súlyosan csalódtak, ha azt gondolták, hogy ezzel megússzák. A hivatalnokok fürkésző arcán lassan halvány mosoly jelent meg. Nem arra figyeltek, hogy a keresztények ráteszik-e lábukat a *fumie*-re, hanem az arcukat fürkészték közben.

– Azt gondoljátok, hogy ezzel becsaphattok bennünket? – kérdezte az egyik hivatalnok, egy idős ember. Csak most ismerték meg, hogy ez az öreg szamuráj, aki néhány nappal korábban kilovagolt Tomogiba. – Bolondnak néztek bennünket? Azt hiszitek, nem vettük észre, hogy milyen nehézkessé és idegessé vált minden mozdulatotok?...

– Nem vagyunk izgatottak – kiáltott fel Mokicsi meggyőzően. – Nem vagyunk keresztények.

– Akkor próbáljuk meg másképp – jött a válasz.

Ezzel kiadták a parancsot, hogy le kell köpniük a feszületet, és ki kell jelenteniük, hogy a Boldogságos Szűz szajha volt. Csak később hallottam meg, hogy ezt a tervet Inoue eszelte ki, az, akit Valignano a legveszedelmesebbnek mondott mindnyájuk között. Ez az Inoue valaha megkeresztelkedett azért, hogy ezáltal előnyökhöz jusson. Jól tudta tehát, hogy ezek a szegény parasztok mindenekfelett tisztelik a Boldogságos Szűzet. Amióta Tomogiba érkeztem, engem is zavart néha, hogy időnként mintha jobban tisztelnék Máriát, mint Krisztust.

– Gyertek hát! Nem köpitek le? Nem ismétlitek meg a szavaimat!

Icsidzo mindkét kezével megragadta a *fumie*-t, s miközben a hivatalnokok hátulról lökdösték, megpróbált ráköpni; de minden ereje elszállt. Nem tudta megtenni. Kicsidzsiro is habozott, de mozdulatlan maradt.

– Mi történt veletek?

A hivatalnokok erélyes sürgetésére fehér könnycsepp gördült ki Mokicsi szeméből, s végigcsurgott az álláig. Icsidzo a fájdalom szorításában vergődve, megrázta a fejét. Aztán végül mindketten nyíltan megváltották, hogy keresztények. Csupán Kicsidzsirot gyűrték le a fenyegetések, és kinyögte az előírt káromlást a Szent Szűz ellen.

– Most pedig köpj! – jött a parancs.

A parancs hallatára a *fumie*-re hullott a sértő köpés, amelyet sohase lehet



már letörölni onnan.

\* \* \*

A kihallgatás nyomán Mokicsit és Icsidzót tíz napra bezárták Szakuradai börtönébe. A hittagadó Kicsidzsirót szabadon engedték, s hamarosan nyoma veszett. Azóta nem tért ide vissza. Lehetetlenné vált számára, hogy újra közénk jöjjön.

Beköszöntött az esős évszak. A permetelő eső szünet nélkül szitál minden nap. Most először látom, milyen szörnyű dögvész az eső; elpusztít mindent a felszínen és a mélyben egyaránt. Olyan ez a vidék, mint a holtak országa. Senki sem tudta, milyen sors vár a két keresztényre. Az embereket megszállta a félelem, hogy előbb-utóbb őket is ugyanilyen kihallgatásnak vetik alá, s többségük nem ment ki dolgozni a földekre. Milyen sötét volt a tenger a sivár földek mögött!

Húszadika. A hivatalnokok ismét kilovagoltak a faluba, ezúttal hirdetést tettek közzé. Mokicsit és Icsidzót a vízi büntetésnek vetik alá itt, Tomogiban, a tengerparton.

Huszonkettedike. A távolból hosszú menetet lehetett látni, amint kígyózó sorban közeledett az esőtől ázott, szürke úton. A pöttömnyi alakok lassacskán növekedni kezdtek. A csoport közepén, szorosan megkötözött karokkal, mélyen lehorgasztott fejjel, az öröktől körülvéve lovagolt Icsidzo és Mokicsi. A falu népe nem merészkedett elő a házak elrekeszelt ajtaja mögül. A hosszú menet mögött egy csomó léhűtő érkezett, akik a szomszédos falvakban csatlakoztak hozzájuk, hogy végignézzék a látványosságot. Az egész jelenetet jól megfigyelhettük a kunyhónkból.

A tengerpartra érve a hivatalnokok kiadták az utasítást: gyűjtsanak tüzet, hogy Icsidzo és Mokicsi megmelengethesse esőáztatta testét. Aztán (így mesélték később) a szájalomnak ritka felbuzdulásával, valaki egy csésze szakét adott nekik inni. Amikor ezt meghallottam, önkéntelenül eszembe jutott, hogy az egyik katona hogyan nyújtotta fel az ecetes spongyát a haldokló Krisztusnak.

Két kereszt alakúra formált facölöpöt állítottak fel a sekély vízben. Ehhez kötözték Icsidzót és Mokicsit. Ha éjszaka megjön a dagály, testük állig elmerül a tengerben. Nem hálnak meg rögtön, de két-három nap után teljes testi-lelki kimerültségben fognak elpusztulni. A hatóságok úgy rendezték, hogy Tomogi

lakosai és a többiek is jól láthassák ezt az elnyújtott szenvedést, hogy így véglegesen elriasszák őket a keresztény hittől. Már elmúlt dél, amikor Mokicsit és Icsidzót hozzákötötték a cölöpökhöz, és a hivatalnokok, négy őrt hátrahagyva, lóháton elvonultak. A báméskodók is lassan elszéledtek, bár eleinte csapatostul érkeztek, hogy a látványosság tanúi legyenek.

Megjött a dagály. A két ember nem mozdult. A hullámok, amelyek elborították lábukat és alsó testüket, monoton morajlással csapódtak fel a sötét tengerparton, majd ugyanilyen monoton morajjal húzódtak vissza.

Este Omacu és unokahúga élelmet vitt az öröknek és megkérdezte, adhatnak-e enni a két férfinak is. Engedélyt kaptak, s egy kis csónakon közeledtek feléjük.

– Mokicsi! Mokicsi! – kiáltott Omacu.

– Mi az? – kérdezte Mokicsi.

– Icsidzo! Icsidzo! – mondta aztán Omacu. Az öreg Icsidzo nem tudott válaszolni. De néha megmozdult, s ebből biztosan tudhatták, hogy nem halott még.

– Borzasztóan szenvedtek. De legyetek türelmesek. Az atyák és mi mindnyájan értetek imádkozunk. Mindketten a Paradicsomba juttok.

Ilyen együttérzően bátorította, vigasztalta őket Omacu. De amikor Mokicsi szájába próbált tenni egy krumplit, amelyet magával hozott, az megrázta a fejét. Úgy is meg kell halnia, gondolhatta, akkor hát meneküljön ki ezekből a gyötrelmekből a lehető leggyorsabban.

– Add Icsidzónak – mondta. – Hadd egyen ő. Én nem bírom már tovább.

Omacu unokahúgával együtt tanácstalanul és csüggedten visszatért a partra. Ott, a zuhogó esőben hangos zokogásban törtek ki.

Eljött az éjszaka. Az örök lobogó tüzének vörös fénye halványan odalátszott még hegyi kunyhókhöz is. Tomogi lakói összegyűltek a parton, és a sötét tengert bámulták. Olyan fekete volt a tenger és az ég, hogy egyikük sem tudhatta, merre van Mokicsi és Icsidzo. Senki sem sejtette, élnek-e vagy meghaltak. Zokogva imádkoztak. Aztán a hullámok morajlásával összekeveredve hangot hallottak, Mokicsiét. Talán azért, hogy az embereknek jelezze, hogy életét még nem mosta el a tenger, vagy pedig saját elszántságának erősítésére a fiatalember zihálva énekelt egy keresztény himnuszt.

*„Úton vagyunk, úton vagyunk,  
Úton vagyunk a Paradicsom templomához,*

*A Paradicsom templomához,  
A nagy Templomhoz.”*

Mindnyájan némán hallgatták Mokicsi hangját. Az örök is felfigyeltek rá. Az eső és a hullámok zaján mindig újra keresztülszűrődött egy-egy dallamfoszlány.

Huszonnegyedike. Egész nap szemerkélt az eső. Tomogi lakói csapatba verődve a távolból figyelik, mi történik Mokicsival és Icsidzóval. Az esőtől felázott tengerpart lomhán terül el, mint valami elsüllyedt sivatag. Ma nem érkeztek „pogány” báméskodók a környékről. Amikor a dagály visszahúzódott, a távolban csak a két oszlop állt ott, amelyhez kettőjüket odakötözték. Lehetetlen volt elkülöníteni az oszlop és testük körvonalait. Mokicsi és Icsidzo úgy tapadt oda az oszlophoz, mintha egybenőttek volna vele. Csak abból lehetett tudni, hogy még élnek, hogy hörgő nyögés hallatszott – mintha Mokicsi hangja lett volna.

A nyögés néha abbamaradt. Mokicsinak már annyi ereje sem volt, hogy énekel bátorítsa magát, mint tegnap. Egyórai némaság után azonban ismét hangot sodort a szél az emberek felé. Olyan nyöszörgés volt, mint az állaté. Az emberek megremegtek és sírni kezdtek. Délután újra visszatér a dagály. A tenger fekete színe még jobban elsötétül. Az oszlopok elmerülnek a vízben. A fehérén tajtékozó hullámok elzúgnak az oszlopok mellett, megtörnek a homokban. A víz felett egy fehér madár kering, majd elszáll messze, messze. S ezzel mindennek vége.

Vértanúságot szenvedtek. De milyen vértanúságot! A szentek életében sokat olvastam a vértanúságról – hogyan jut el a mennybe a vértanúk lelke, hogyan árad rájuk a dicsőség a Paradicsomban, hogyan fűjják meg harsonájukat az angyalok. Álmaimban ilyen ragyogó vértanúságot szoktam látni. De a japán keresztények vértanúsága, amit most leírok Önnek, nem ilyen dicsőségesen megy végbe. Milyen nyomorúságos és fájdalmas esemény ez. Az eső szünet nélkül paskolja a tengert. S a tenger, amely megölte őket, felemelkedik, rejtélyesen és némán.

Este újra megérkeztek lóháton a hivatalnokok. Parancsukra az örök összegyűjtöttek egy rakás nedves fadarabot, levették Mokicsi és Icsidzo holttestét az oszlopról, és tüzet raktak alattuk. Ezzel akarták lehetetlenné tenni, hogy földi maradványukat a keresztények magukkal vigyék tiszteletük jeléül. Amikor a holttestek elégték, a hamut a tengerbe szórták. A tűz lángjai vörösen és feketén lobogtak a szélben. A homokparton végighúzódott a füst, az emberek

moccanás nélkül figyelték elnyúló vonalát. Amikor minden véget ért, lehorgasztott fejjel visszaballagtak házaikba.

Ma, miközben ezt a levelet írom, néha kimegyek a konyhából és lenézek a tengerre, a két japán sírjára, akik hittek szavunknak. A tenger végeláthatatlanul, szomorúan és sötéten terpeszkedik el, a szürke felhők alatt egyetlen sziget árnyéka sem látszik.

Nincs változás. De tudom, mit fog válaszolni. „Haláluk nem volt értelmetlen. És idővel az egyház alapkövévé lesz. S az Úr sohase bocsát reánk olyan megpróbáltatást, amelyet ne tudnánk legyőzni. Mokicsi és Icsidzo már az Úrnál van. A számtalan többi japán vértanúval együtt, akik előttük járnak, már az örökké tartó boldogságot élvezik.” Minderről persze én is meg vagyok győződve. Miért szorongatja akkor mégis fájdalom szívemet? Miért mardossa úgy lelkemet az oszlophoz kötözött, kimerült Mokicsi éneke?

*„Úton vagyunk, úton vagyunk,  
Úton vagyunk a Paradicsom templomához,  
A Paradicsom templomához,  
A nagy Templomhoz.”*

Tomogi népétől hallottam, hogy a kivégzésre elhurcolt keresztények közül sokan énekelték ezt a himnuszt – dallama sötét szomorúsággal teli. E földi élet túlságosan fájdalmas ezeknek a japán parasztnak. Csak a „Paradicsom templomában” bízva képesek elviselni az életet. Ez a szomorúság borítja el ezt az éneket.

Mit is akarok mondani? Én magam sem értem egészen. Csak annyit, hogy ma, amikor Mokicsi és Icsidzo zihálva szenvedett és meghalt Isten dicsőségére, nem tudom elviselni a sötét tenger monoton zaját, amint a partokat mardossa. A tenger komor némasága mögött Isten némaságát... azt az érzést, hogy miközben az emberek szorongatásukban felkiáltanak, Isten, kitért karokkal, néma marad.

Lehet, hogy ez az utolsó beszámoló. Ma reggel hírt kaptunk: az örök felkészültek, hogy a hegyeket átfésüljék. Mielőtt ez a nyomozás megkezdődik, a konyhót eredeti állapotába kell visszaállítanunk, s el kell tüntetnünk rejtőzködésünk minden nyomát. Most tehát elhagyjuk ezt a konyhót. De hova fogunk menni? Sem Garrpe, sem én nem döntöttünk még. Hosszú ideig beszélgettünk, azon tűnődve, hogy együtt menekülünk-e vagy pedig külön.

Végül úgy döntöttünk, hogy ha egyikünk áldozatul esik is a pogányoknak, jobb, ha a másik életben marad. Egyszóval elválunk egymástól. De különben is, egyáltalán miért is maradunk még itt ebben az országban? Nem azért tettük meg ezt a hosszú utat Afrika körül, keresztül az Indiai-óceánon, aztán Macaóba, aztán Japánba, hogy itt egyik rejtekhelyről a másikra meneküljünk. Semmiképpen sem azért, hogy mezei egérként bújjunk meg a hegyekben, kapjunk egy-egy falat élelmet ezektől a nincstelen parasztoktól, s ebbe a szénégető kunyhóba bezártan éljünk, anélkül, hogy keresztényekkel érintkezni tudnánk. Hová lettek diadalmas álmaink?

Mégis, ha csak egyetlen pap marad is ebben az országban, annak legalább akkora a jelentősége, mint ha egyetlen gyertya égve maradna a katakombákban. Így aztán Garrpe és én megfogadtuk egymásnak, hogy elválásunk után minden tőlünk telhetőt elkövetünk azért, hogy életben maradjunk.

De azért, ha beszámolóm hirtelen megszakadna is (hiszen csak annyit tudok, hogy egyelőre még el se juthatott Önhöz), ne gondolja mindenképpen azt, hogy meghaltunk. Ezen a sivár földön legalább egyetlen kicsiny ásónak kell maradnia, hogy művelje a földet...

\* \* \*

Körös-körül a fekete tenger. Lehetetlen elválasztani az éjszaka sötétjétől. Azt sem láthatom, vannak-e szigetek körülöttem. Csak a csónakban mögöttem evező férfi súlyos lélegzése jelzi számomra, hogy a tengeren vagyok – az evezők zaja a vízben, a hullámok csobogása a csónak oldalán.

Garrpétól egy órája váltam el. Mindketten felkapaszkodtunk egy-egy kicsiny csónakra, és elhagytuk Tomogit; ő Hirado irányába indult. A vaksötétben nem is láttam többé. Még arra sem volt időnk, hogy elköszönjünk egymástól.

Egészen magamra maradva, tetőtől talpig reszkettem – mintha akaratom elveszítette volna uralmát a testem felett. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy ezt a pillanatot nem töltötte el rettegés. Bármilyen erős legyen is valakinek a hite, a testi félelem egészen el tudja borítani. Amíg együtt voltam Garrpével, addig legalább meg tudtuk osztani félelmünket, ahogyan az ember a kenyéren osztozik, kettétörve azt. De most szálegyedül voltam a sötét tengeren az éjszakában, s egyedül kellett magamra vennem a hideget, a sötétséget és minden mást. (Vajon az összes japán misszionárius átélte ezt a rettegést?) S akkor valahogyan Kicsidzsiro félelemmel teli, egérszerű arca rajzolódott ki

képzeletemben. Igen, ez a gyáva féreg, aki Nagaszakiban megtiporta a *fumie*-t, s aztán elmenekült. Vajon, ha nem volnék pap, hanem csak közönséges keresztény, akkor én is ugyanígy próbáltam volna elmenekülni? Ami most tartást ad, az saját önbecsülésem és papi kötelességtudatom.

Odakiáltottam az evezőknél ülő fiatalembernek, és vizet kértem tőle; de nem válaszolt. Lassan kezdtem megérteni, hogy a kettős vértanúság óta Tomogi népe olyan idegennek tekintett minket, akik bajt hoztak mindnyájukra. Bizonyára ez a fiatalember is szívesen megszabadulna attól a feladattól, hogy csónakjával átvigyen a vizen. Hogy kiszáradt nyelvemet megnedvesítsem, szopni kezdtem a tengervíztől nedves ujjamat. A keresztre szögezett Krisztus jutott eszembe, és az ecet íze a szájában.

Amint a csónak lassan irányt változtatott, meghallottam a sziklán megtörő hullámok robaját. Olyan volt, mint egy fekete dob hangja. Ugyanúgy hangzott, mint amikor utoljára erre jártam. A tenger itt egy mély öbölbe torkollott, ahol a víz körülnyaldosta a szigetet. Az egész szigetet vastag, sűrű sötétség burkolta be, azt se láttam, hogy a falu merre van.

Hány misszionárius kelhetett át erre a szigetre ugyanilyen apró csónakon, mint én! Mégis mennyire más körülmények között jöttek akkor! Amikor ők Japánba érkeztek, a szerencse vidáman mosolygott rá minden vállalkozásukra. Mindenütt biztonságban érezhették magukat; találtak házakat, amelyekben kényelmesen megpihenhettek, és keresztényeket, akik tárt karokkal fogadták őket. A földesurak egymással versengtek, hogy melyikük fogadja be őket – nem a hitük iránti rajongásból, hanem mert a kereskedelemben akartak bekapcsolódni. S a misszionáriusok ezt az alkalmat is felhasználták arra, hogy kiterjesszék apostoli munkájukat. Ki tudja, miért, eszembe jutottak Valignano szavai, amelyeket Macaóban mondott: „Egy időben komolyan vitatkoztunk azon, hogy szerzetesruhánkat selyemből vagy vászonból készítsük-e.” Amint ezek a szavak eszembe jutottak, belemeredtem a sötétbe, és felhúzott térdekkel halkán nevetni kezdtem. Ne értsen félre. Nem áll szándékomban lenézni annak a kornak a misszionáriusait. Csak az tűnik ellenállhatatlanul nevetségesnek, hogy ez az alak, aki itt ül ezen a férgekkel teli kis csónakon, Mokicsi parasztruhájában – ez az alak éppen olyan pap, mint ők voltak.

A fekete sziklák lassan közelebb kerültek. A partról rothadt tengeri hínár szaga csapta meg az orrunkat, s amikor a homok csikorogni kezdett a csónakunk fenéke alatt, fiatal társam kiugrott a vízbe, és két kézzel a partra húzta a csónakot. Én is kiléptem a sekély vízbe, s mélyet szippantva a sós levegőből,

útnak indultam a parton.

– Köszönöm – mondtam. – A falu ugye odafenn van?

– Atyám, én...

Bár arcát nem láttam, hangja elárulta, hogy szeretne minél hamarabb megszabadulni tőlem. Kezet ráztunk, s ő megkönnyebbülve visszafutott a tengerbe. A sötétben visszhangzott a tompa puffanás, amint beleugrott a csónakba.

Miközben fülemben hangzott az evezők távolodó zaja, Garrpéra gondoltam. Merre van most?

Amint végigmentem a parton, úgy beszéltem magamhoz, ahogyan egy édesanya csitítgatja gyermekét. Mitől féltem? Ismertem az utat. Ha egyenesen továbbmegyek, bejutok abba a faluba, amelyik olyan szeretettel fogadott. A távolban valami halk nyögés hallatszott. Egy macska nyávogása lehetett. Csak egyetlen dologra tudtam gondolni: hogyan pihentessem meg fáradt tagjaimat, és hogyan szerezhetnék valami kis enivalót üres gyomromba.

A falu bejáratához érve egyre tisztábban hallatszott a macska panaszos nyávogása. A szél szörnyű bűzt sodort felém, úgyhogy csaknem elhánytam tőle magam. Mintha rothadt hal volna. De amikor beléptem a faluba, félelmes, hátborzongató csönd vett körül. Egyetlen lélek sem volt benne.

Nem pusztán egy elhagyott hely üressége fogadott. Inkább úgy tűnt, mintha csata pusztította volna el az egész környéket. Az utcán végig törött tányérok és poharak heverték, az ajtók betörve, minden ház nyitva. A macska panaszos nyávogása az egyik üres kunyhóból tolakodóan hangzott, mintha ez az állat szentelenül végigkóborolná a falut.

Hosszú ideig csöndben álltam, és meredten néztem körül a falu közepén. Különös módon most nem éreztem rettegést, még szorongást sem. Egyetlen egy kérdés merült fel bennem újra és újra: Miért történt ez? Miért?

Házról házra végigjártam a falut a halotti csöndben. Vézna, girhes vadmacskák mászkáltak körbe, bár el se tudtam képzelni, honnan kerültek elő. Odadörgölöztek a lábamhoz, és tágrameredt szemekkel felbámultak rám. Szomjasan és éhesen bementem az egyik üres házba, hogy élelmet keressek, de nem találtam egyebet, csak egy kancsó vizet.

Amint ott álltam, a nap fáradtsága elhatalmasodott rajtam, s a falnak támaszkodva elaludtam, mint a tevék. Almomban éreztem, amint a vadmacskák járkálnak körülöttem, és ha bűzlő szárított halra bukkantak, szétmarcangolták. Ha felnyitottam a szemem, a betört ajtón keresztül a sűrű fekete, csillagatlan

égre láttam rá.

Egy reggeli hűvös szélrohamra köhögni kezdtem. Az ég most fehér volt, s halványan odalátszott a kunyhóba az a hegy, amelyik a falu háttérében húzódott meg. Veszélyes lett volna itt maradnom. Fel kell kelnem. Ki kell mennem az útra, és tovább kell indulnom erről az elhagyott helyről. Mint az előző éjszaka, a föld poharakkal és tányérokka volt teli meg ruhafoszlányokkal.

De hová menjek? Ha a tengerparton megyek végig, akkor biztosan észrevesznek. Biztosabbnak látszott tehát, ha nekivágok a hegynek. Valahol csak kell lenniük keresztényeknek, akik titokban ugyanúgy élik a hitüket, mint ezek az emberek tették egy hónappal ezelőtt. Megkeresem őket, és tőlük megtudhatom, hogy mi történt itt, aztán eldönthetem, hogy mihez fogjak. Hirtelen Garrpéra gondoltam, és eltűnődtem, vajon hogyan alakult az ő sorsa.

Most hát utoljára néztem körül a faluban, pillantottam be a házakba. Minden olyan tökéletesen elhagyott volt, hogy időnként lépni is alig mertem. Végül azonban valahol mégis rábukkantam egy marék szárított rizsre. Becsomagoltam egy földön fekvő rongyba, felvettem és nekivágtam a hegyeknek.

Feljutottam az első hegy tetejére. Az iszapos sár hozzáragadt a lábamhoz. Lassan kapaszkodtam felfelé a rizsföldek között. Milyen szegények voltak a keresztények! Milyen kínos gonddal művelték meg ezt a sivár talajt. A földeket kőkerítésekkel osztották fel. A tenger mentén azonban olyan keskeny földcsík húzódott végig, hogy abból képtelenség volt megélni s ráadásul még adót is fizetni. A szegényes búzatáblán és a gesztenyefák körül mindenütt a trágya bűzét lehetett érezni, miközben a szagra csapatostul idegyűlt legyek betöltötték a levegőt, s időnként az arcomra telepedtek, ami módfelett zavart. Amikor végre hajnalodni kezdett, a hegyek úgy meredtek fel az égre, mint a kard pengéje. Egy sereg varjú vadul károgya repült körbe a fehér felhők között.

A domb tetején megálltam, hogy lenézzek az alattam elterülő falura. Egy halom barna földhányás, egy csomó szalmatető, sárból és fából tákolt kunyhók; az életnek semmi nyoma az úton vagy a fekete vízparton. Egy fának támaszkodva pillantottam le az esőtől ezüstösen csillogó völgybe. Csak a reggeli tenger volt gyönyörű. A tenger, egy csomó apró szigetet ringatva ölében, úgy fénylett, mint a kristály a bágyadt napfényben; a partot mardosó hullámok pedig fehér, tajtékos habot vetettek. Eszembe jutott, hány misszionárius jött és ment keresztül ezen a tengeren, hányat fogadtak itt be a keresztények: Xavéri, Cabral, Valignano és a többiek. Biztos, hogy Híradóba tartva Xavéri ezen az úton haladt végig. Aztán Torresz, ez a nagyszerű,



nemeslelkű japán misszionárius, szintén járt ezeken a szigeteken. Ezeket az embereket azonban mélységesen szerették az itteniek, páratlan fogadtatásban részesítették őket, templomaik kicsinyek voltak ugyan, de gyönyörű szépek, mindig virággal ékesítve. Nekik nem kellett elmenekülniük a hegyekbe, hogy üldözött vadként elrejtőzzenek. Saját helyzetemre gondolva különös vágyat éreztem arra, hogy felnevessek.

\* \* \*

Az ég ma megint felhős volt. Úgy látszott, hőség lesz. A varjak konokul köröztek a fejem felett. Amikor egy pillanatra megálltam, nyomasztó károgásuk abbamaradt; de amikor újra útnak eredtem, megint a nyomomba szegődtek. Időnként egyik vagy másik letelepedett az egyik közeli fa ágára, és szárnyait mozgatva szemügyre vett. Időnként köveket dobáltam az átkozott madarakra.

Dél felé elértem a félkör alakú hegy lábához. Mindig olyan utat igyekeztem választani, amelyiken nem veszítem el szemem elől a tengert és a partot. Arra voltam kíváncsi, vannak-e falvak ezeken a szigeteken. A borongós égen lassú esőfelhők úsztak végig, mintha hatalmas hajók volnának. Leültem a fűben, és rágcsálni kezdtem a szárított rizst, amit a faluból csentem el, és az útközben felszedett uborkákat. Az uborkák leve némileg visszaadta az erőmet és a bátorságomat. Szél fúj a mezők felett; aztán, ahogy becsuktam a szemem, égett szagra lettem figyelmes. Felálltam.

Tűz nyomaira bukkantam. Valaki járt előttem ezen az úton, és gallyakat gyűjtött, hogy tüzet gyűjtson. Még csak egyetlen napot töltöttem el úgy, hogy egy árva lélekkel se találkoztam; így mentem végig az elhagyott falun s ezeken a barna hegyeken. Egyetlen nap volt csupán, mégis úgy éreztem, hogy elfogyott az erőm és a bátorságom. Bárki legyen is az – csak ember legyen –, találkozni akarok vele. Ez a gondolatom támadt, de aztán eszembe jutott a veszély is, amihez egy ilyen találkozás vezethet. Végül azonban, hosszas tünődés után, engedtem a kísértésnek. Azt gondoltam, hogy ennek a kísértésnek még Krisztus sem állna ellen. Hiszen ő is lejött a hegyről, és embereket gyűjtött maga köré.

Azonnal meg tudtam állapítani, milyen irányban indult el az az ember, aki a tüzet gyűjtötte. Egyetlen úton mehetett csupán – ellenkező irányban, mint amerről én jöttem. Felnéztem az égre. A fehér nap keresztülragyogott a borongós felhőkön, a levegőt a varjak érdes rikácsolása töltötte be.

Óvatosan meggyorsítottam lépteimet. A síkságon mindenféle fa állt elszórva.

Néha ember formájúnak látszottak, ilyenkor teljesen megzavarodva megálltam. A nyomomba szegődött varjak károgaása nyomasztó balsejtelmeket keltett bennem. Hogy a figyelmemet eltereljem, gondosan megnéztem a különböző fákat, ahogy elhaladtam mellettük. Gyermekkoromtól kezdve szerettem a botanikát, és itt Japánban azonnal felismerem az összes ismerős fát. Vannak olyan fák, amelyeket Isten minden országban meghonosított. Itt azonban más fajtákat találtam, olyanokat, amelyeket még sose láttam.

Délután az ég egy kicsit kitisztult, a földön megmaradt pocsolyák kék-fehér vizében báránnyfelhők képe tükröződött. Leguggoltam, hogy a vízzel megnedvesítsem a nyakam, hiszen csurgott rólam az izzadság. A felkavart vízből eltűntek a felhők, s helyette egy ember arca jelent meg benne – igen, a vízben egy fáradt, beesett arc tükröződött. Nem tudtam, miért, de abban a pillanatban egy másik ember arcára gondoltam. Egy keresztrefeszített ember arcára, arra az arcra, amelyik oly sok századon át ihlette meg a művészeket. E művészek egyike sem látta ezt az embert a saját szemével, arcát mégis megmintázták – ezt a legtisztább, legszebb arcot. Ehhez a csodálatosan tiszta, gyönyörű archoz fordult az ember imájával, hiszen legmagasabb vágyaira kapott tőle választ. Kétségtelen, hogy a valóságos arc sokkal szebb volt, mint bármi más, amit elképzelték. A vízben tükröződő arc azonban sárosan és borostásan nézett rám. Sovány volt és mocskos. Egy üzött szökevény arca, tele fájdalommal és kimerültséggel. Meg tudja érteni, hogy ilyen körülmények között az emberre hirtelen rátörhet a kacagás? Belenyomtam az arcomat a vízbe, bolondul tátogattam a számat, forgattam a szememet, mindenféle grimaszokat és torz pofákat vágtam a víznek.

Miért tettem ezt az örültséget? Miért? Miért?

Az erdőben *felharsant* egy tücsök ciripelése. Minden mást csönd borított. A nap lassan elhalványult; az ég újra befelhősödött, s amint az árnyékok megnyúltak a síkságon, feladtam a reményt, hogy elérem azt az embert, aki itt tüzet gyújtott. „Csupa rom és nyomorúság, kihalt a puszta, amerre járunk...” Csak a Szentírás szavai jutottak eszembe; dúdolni kezdtem magamban, amint tovább vonszoltam a lábaim. „A nap felkel és a nap lenyugszik, a helyére siet, és ott újra felkel. A szél dél felé fúj, északra fordul; körbejár, megfordul, visszatér – így ismétli járását a szél. Minden folyó a tengerbe ömlik, s a tenger mégsem telik meg... Minden fáraszt; nem mondhatja senki, hogy a szeme eleget látott vagy a füle eleget hallott.”

S a szívemben most feltámadt a viharzó tenger robaja, amint betöltötte a

fülünket, amikor Garrpéval egyedül feküdtünk a hegyen rejtőzve. Azoknak a hullámoknak a morajlása úgy visszhangzott a sötétben, mint a dob tompa dübörgése. S a hullámok zaja nem szűnt meg egész éjjel, értelmetlenül csapódtak fel, zuhantak vissza, s újra felcsapódtak a partra. Ez a tenger mosta körül irgalmatlanul Mokicsi és Icsidzo halott testét, ez a tenger nyelte el őket, a tenger, amely haláluk után éppoly változatlanul és kifejezéstelenül terült el a láthatáron. S mint a tenger, Isten is néma maradt. Némasága folytatódott.

Nem! nem! Megráztam a fejem. Ha Isten nem létezik, akkor hogyan tudjuk elviselni a tenger monoton zaját, kegyetlen személytelenségét? (Feltéve, ha... persze feltéve, ha... teszem hozzá.) Lényem legmélyéről egy másik hang szólal meg suttogva. Tegyük fel, hogy Isten nem létezik...

Rettenetes káprázat játszott velem. Ha nem létezik, milyen ostobává foszlik ez az egész. Milyen abszurd drámává torzul Mokicsi és Icsidzo élete, amint az oszlophoz odakötözve körülmoszák őket a hullámok. És azok a misszionáriusok, akik három évet töltöttek el utazással, hogy ide jussanak ebbe az országba. Micsoda csalódásnak estek áldozatul ők is. Én magam is, ezek között a kopár hegyek között botorkálva – milyen abszurd helyzet! Letéptem egy marok füvet, s azt rágcsálva mentem tovább, elnyomva magamban a torkomat szorongató gondolatokat. Jól tudtam persze, hogy a legnagyobb bűn Isten ellen a kétségbeesés. De Isten némasága olyasmi, amit nem tudok kifürkészni. „Isten megőrizte az igazat, amikor az istentelen nép mind elpusztult körülötte. Megmenekül, amikor tűz emészti el a síkság városait.” Mégis, most, amikor a kiaszott földről már csak füst száll fel, bár a gyümölcs még nem ért be a fákon, szót kellene emelnie a keresztények érdekében.

Csúszkálva futottam lefelé a lejtőn. Valahányszor lelassítottam, ez a szörnyű gondolat bugyborgott föl a tudatomba, s rettegéssel töltött el. Ha elfogadom ezt a gondolatot, akkor egész eddigi életem elsüllyed a némaságban.

Egy csepp vizet éreztem a nyakamban. Felnéztem, s egy nagy fekete felhőt láttam. Mint egy hatalmas ujj, magasodott fel az égre. Lassan vonult keresztül az égen, amely most nehéz és borongós lett. A cseppek egyre szaporodtak, végül egész esőfüggöny borította be a tájat. Úgy követték egymást, mint a hárfa húrjai. Észrevettem egy facsoportot a közelben, s a lehető leggyorsabban odafutottam. Egy csapat madár rebbent fel, mint nyilak az íjból. Aztán szétszóródtak, búvóhelyet keresve. Az eső csapkodta a leveleket, ahol álltam. Olyan hangot adott, mint a háztetőn kopogó kavicsok. Parasztruhám egészen átázott. A fák ázott teteje hínárként úszott az esőben. Aztán, messze túl a csupa

víz ágakon észrevettem egy kunyhót. Bizonyára favágáshoz építették maguknak a falubeliek.

Az eső olyan hirtelenül állt el, ahogyan eleredt. A síkság újra feltisztult, s a madarak, mintha csak álmukból ébrednének, újra csicseregni kezdtek. A falevelekről még mindig hatalmas vízcseppek hulltak le. Letöröltem a homlokomon lecsurgó vizet, s közelebb mentem a kunyhóhoz. Amikor benéztem az ajtaján, kesernyés bűz csapott meg. Egy egész légyfelhő rajzott a bejárat körül. Valami emberi ürülék körül keringtek.

Azonnal felfogtam, hogy nemrégiben emberi lény járhatott erre, itt megpihent, s aztán továbbment. De az igazat megvallva dühös lettem erre a fickóra, aki annyira neveletlen, hogy az egyetlen menedéket a környéken ilyen célokra használja. Az egészben volt azonban valami nevetséges is, úgyszólván felnevettem. Neheztelése az ismeretlenre lassan elpárolgott.

Beljebb léptem, s észrevettem, hogy a fa még parázslík. Megörültem, hogy tűz maradványára találtam, s így megszárázhatom csupa víz ruhám. Úgy éreztem, még ha maradok is egy darabig, nem lesz nehéz utolérnem az előttem itt járt alakot. Láthatóan nem haladt gyorsan.

Amikor elhagytam a kunyhót, a síkság és az eddig védelmet nyújtó fák aranyos fényben úsztak, a fák csontszáraz levelei pedig madárfütttyel teltek meg. Egy elszáradt ágat botként használva haladtam tovább, amíg végül eljutottam addig a lejtőig, ahonnan végignézhettem az alattam húzódó tengerpartot.

A lusta tengeren nem történt változás. Kristályként csillogott, s nyaldosta a partot, amelyik olyan volt, mint egy hatalmas, félkör alakú íj. A part egyik felét tejfehér homok borította, a másikban viszont a fekete sziklák keskeny öblöt alkottak. Az öblben kis kikötő húzódott meg. Három-négy halászhajó állt ott a partra húzva. Nyugatra egy fákkal körülvett halászfalu látszott. Itt bukkantam az életnek első nyomára reggel óta.

Leültem a lejtő tetején, és térdemet összekulcsolva egy vadkutya éles tekintetével fürkésztem a falut. Lehet, hogy ebbe a faluba ment le az a fickó, aki a kunyhóban otthagya a tüzet. A nyomában én is leszaladhatnék a faluba. De vajon keresztény-e ez a falu? Hiába meregettem a szemem, hogy meglássak valami templomot vagy keresztet.

Valignano és a többi macaói misszionárius figyelmeztetett bennünket, hogy ebben az országban a templomok mások, mint odahaza. A földesurak úgy rendelkeztek, hogy a papok a már meglévő lakóházakat és szentélyeket

használják fel. Emiatt aztán néha megesett, hogy a japánok a kereszténységet összekeverték a buddhizmussal, azt gondolva, hogy a kettő ugyanaz. Még Xavéri is csaknem tévedésbe esett egy tolmács hibájából. Némelyik japán a beszédeit hallgatva azt hitte, hogy a mi Istenünk a nap, amelyet ennek az országnak a lakói annyi nemzedéken át tiszteltek. Az a tény tehát, hogy nem láttam tornyos épületeket, még nem jelenti azt, hogy nincsenek itt templomok. A sárkunyhók közül az egyik lehet akár templom is. S könnyen elképzelhető, hogy az ínség sújtotta keresztények hiába vártak papra, aki misézzen, meghallgassa gyónásukat és megkeresztelje gyermekeiket. Ebben a sivatagban, amelyből elűzték a misszionáriusokat és a papokat, egyetlen egy valaki adhatja nekik ma éjjel az élet vizét, ez pedig én vagyok. Igen, egyedül én, ezekben a mocskos, szakadt rongyokban, térdemet a karjaimmal átölelve. „Uram, mindaz jó, amit alkottál. Milyen gyönyörűek a te hajlékaid!”

Heves indulatok törtek fel mellemből, amint a botomra támaszkodva lefelé ereszkedtem a lejtőn, amely még mindig nedves volt az esőtől, s futni kezdtem a plébániám felé – igen, ez az én plébániám, ennek a gondját bízta rám a mi Urunk. Futás közben azonban a fenyvessel körülvett falu egyik sarkán egy ember hangja hallatszott. Úgy hangzott, mintha a föld mélyéből szólalna meg. A bottal a kezemben egy pillanatra megálltam, hogy szemügyre vegyem egy tűzrakás halványan vöröslő lángját. Ösztönösen megéreztem, hogy valami történt, ezért visszafelé kezdtem futni a lejtőn, amelyen oly gyorsan csúsztam lefelé. A lejtő távolabbi végében szürke parasztruhába öltözött embert vettem észre, aki minden erejével menekült előlem. Aztán a fickó felém pillantott és megállt. A beesett, rémült arc megkönnyebbülten nézett rám. – Atyám! – Integtetett a kezével, miközben odakiáltott. Aztán megint ordított valamit, a falu felé mutatva. Azt jelezte a kezével, hogy rejtőzzem el. Olyan gyorsan, ahogyan csak bírtam, futni kezdtem felfelé a lejtőn, s egy hatalmas szikla tövében próbáltam elrejtőzni, mint egy vadállat. Erősen lihegtem, de megpróbáltam úrrá lenni a zihálásomon. Léptek zaját hallottam. A sziklák között feltűnt annak a fickónak mocskos, egérszürke szeme, aki figyelt engem.

Letöröltem az arcomon végigcsurgó izzadtságot. De amikor a kezemre néztem, láttam, hogy az nem izzadtság, hanem vér. Miközben leugrottam, valaminek nekiütköztem.

– Atyám! – A szikla árnyékából pislogtak rám az apró szemek. – Atyám, mennyire örülök, hogy láthatom...

A szolgálai nevetés. A hízelgés, hogy kegyeimbe férközzön. A borostás áll. –

Veszélyes itt – mondta. – De vigyázni fogok önre. – Némán belenéztem ebbe az arcba. Kicsidzsiro megvert kutyaként, lopva rám pillantott. Letépett egy marok füvet, szájába nyomta, és sárga fogaival rágcálni kezdte. – Rettenetes – motyogta, amint lenézett a falura.

Amint ránéztem, derengeni kezdett bennem, hogy ő volt az, aki tüzet rakott a teraszosan művelt földeken, ő mocskolta össze a kunyhót. De miért kóborolt itt össze-vissza a hegyekben, akárcsak én? Rátaposott a *fumie*-re; mitől kell hát félnie?

– Atyám, miért jött erre a szigetre? Veszedelmes vidék ez. De ismerek egy falut, ahol él néhány titkos keresztény.

Még mindig némán bámultam rá. Valahányszor egy faluban megjelent, azt hamarosan megrohanták a kormányhivatalnokok. Számtalan gyanú emléke idéződött fel bennem. Talán nem egyéb közönséges besúgónál. Hallottam már ilyesmiről, hogy a hitehagyókat a kormány bábként használta fel. Ők pedig készségesen együttműködtek vele, mintha csak azzal próbálnák igazolni szörnyű vétküket, hogy még újabbakkal megtetézik. Gondolkodásmódjuk a bukott angyalokéhoz hasonlít, akik az embereket próbálják bűnre csábítani.

Az este lassan befödte a környező hegyeket. A faluban hangtalanul körbejárt egy vörös fénycsóva. Mindenütt csönd volt. A falu lakói, úgy látszik, minden ellenkezés nélkül elfogadták szenvedésüket. Régóta hozzáedződtek a fájdalomhoz, úgyhogy most már sírni vagy zokogni se tudtak, ha bajuk támadt.

Hogy elhagyjam a falut és útra keljek, ez legalább olyan fájdalmasnak tűnt számomra, mint a kötést letépni egy gyógyulófélben levő sebről. Szívem mélyén egy hang így kiáltott: „Gyenge vagy! Gyáva vagy!” De erre rögtön ráfelelt egy másik hang, arra figyelmeztetve, hogy ne ragadjon el az izgalom és az érzelem: „Te és Garrpe bizonyára az egyedüli papok vagytok ebben az egész országban. Ha meghalsz, veled kihal a japán egyház is. Garrpének és neked élnetek kell, bármilyen sebeket és szenvedéseket okoz is ez az élet.”

Eltűnődtem rajta, vajon nem csupán saját gyengeségem hangja-e ez. Eszembe jutott egy történet, amelyet még Macaóban hallottam. Egy ferences papról szólt, aki megmenekült a vértanúhaláltól, és földalatti apostolságot folytatott – de aztán önként jelentkezett a földesúr, Omura kastélyában. Elhamarkodott tette az egész földalatti missziót meggyengítette, és kockára tette a keresztények biztonságát. Ezt a történetet sokan ismerték. A tanulság: a papok nem azért vannak, hogy a vértanúságot keressék. Meg kell őrizniük az életüket, hogy a hit lángja ne haljon ki egészen akkor se, ha az egyházat üldözik.

Kicsidzsiro úgy követett, mint egy vad kutya. Ha megálltam, ő is megállt. – Ne menjen olyan gyorsan – mondta.

– Beteg vagyok. Mondja meg, hová megy. A rendőrfőnök kijelentette, hogy aki egy atyát a kezére ad, az háromszáz ezüstöt kap.

– Tehát háromszáz ezüstöt fizetnek értem. – Most szóltam először Kicsidzsiróhoz, s ahogy kimondtam ezeket a szavakat, keserű nevetésbe torzult az arcom. Júdás harminc ezüstért adta el a mi Urunkat. Én most tízszer annyit érek.

– Veszélyes egyedül mennie – mondta. Láthatóan megkönnyebbült, amikor utolért. Egy faággal ütögette a bokrokat, s így jött tovább az oldalamon. A madarak csicsergése megtörte az este sötétjét.

– Atyám, tudok egy helyet, ahol keresztények élnek. Ott biztonságban lehet. Menjünk oda. Ma itt alszunk, és holnap útra kelünk.

A választ meg se várva leguggolt. Úgyesen összeszededetett olyan ágacskákat, amelyeket az esti harmat nem tett nedvessé, erszényéből elővett egy kovakövet, és tüzet gyújtott.

– Biztosan éhes – mondta. S a tarisznyájából elővett néhány szárított halat. Amikor éhes szemmel rájuk meredtem, a nyál összeszaladt a számban. Reggel óta semmit sem ettem, kivéve egy kis nyers rizst és uborkát, úgyhogy komoly kísértést jelentett az az étel, amelyet Kicsidzsiro az orrom alá dugott. Amint a tűz lángra kapott, és a sózott hal sülni kezdett ellenállhatatlanul kellemes illat csapott meg.

– Nem akar enni?

Fogamat csikorgatva, mohón megragadtam a szárított halat. Egyetlen szelet elég volt ahhoz, hogy megalkudjam Kicsidzsiróval. Félig elégedett, félig megvető pillantással bámult rám, amint mohón falatoztam. Még most is folyton füvet rágcsált, mintha dohány volna.

A környező vidéket most már elborította a sötétség. A hegyek egyre hűvösebbé váltak. A permetező eső egész testemet átjárta. Lefeküdtem a tűz mellé, hogy aludjak. De alvásról szó sem lehetett. Amint elveszítem a tudatom, Kicsidzsiro rögtön elosonhat. Eladhat engem is, ahogyan többi társát eladta. Talán már ma éjjel megteszi. Egy olyan nincstelen koldusnak, mint ő, háromszáz ezüst ellenállhatatlan kísértés lehet. Amint behunytam a szemem, fáradt szempilláim mögött élénken kirajzolódott a tengernek és a szigeteknek a képe, amelyet a fennsíkról láttam: a kristályként ragyogó víz, felszínén elszórt szigetekkel. Átkeltem ezen a gyönyörű tengeren, amelyet olyan sok

misszionárius áldott meg. Eszembe jutottak azok az idők, amikor a templomokat még virággal díszítették, amikor a keresztények halat és rizst hoztak ajándékba. Akkoriban szeminárium is működött itt, ahol a növendékek latinul énekeltek, ahogyan mi portugálul. Valignano elmondta nekünk, hogy egy időben még hárfáztak és orgonáltak is, a földesurak nagy örömére.

– Atyám, ébren van?

Nem feleltem, de félig nyitott szemeim mögül lestem a társamat. Ha eloson valahová az éjszakában, akkor biztosan azért megy, hogy értesítse a kormányhivatalnokokat. Megleste, milyen nyugodtan lélegzem, aztán óvatosan szedelőzködni kezdett. Figyeltem, amint lopva eloson, mint egy állat. Most van rá alkalma, hogy elmenjen. De meglepetésemre visszatért a tűzhöz, és nagyot sóhajtott. Mindkét kezében frissen összeszedett száraz fákat hozott a hamura. Úgy sóhajtozott, mint aki szorong valamitől. A tűz vörös lángja az arcára vetődött, és jól láthattam alakját az éjszakában. Amikor az egész napos kimerültség legyűrt, elaludtam. Néha felnyitottam a szemem, de Kicsidzsiro még mindig ott ült a tűz mellett.

Másnap folytattuk utunkat a könyörtelenül tűző nap sugarai alatt. Fehér pára szállt fel a földről, amely még mindig nedves volt a tegnapi esőtől. A hegyen túl fényesen ragyogott egy felhő. Egy darabig fájt a fejem és kapart a torkom. Nem tudom, Kicsidzsiro észrevette-e a fájdalmat az arcomon. Időnként lassan átment az út túlsó oldalára, botját beledöfte egy kígyóba, amelyik a bokrokban rejtőzködött, aztán beletette koszos szatyrába. – Mi parasztok gyógyszerként esszük meg ezeket a nagy kígyókat – mondta. Sárga fogai kivillantak, ahogyan nevetett.

Vajon miért nem adtál el tegnap éjjel háromszáz ezüstért? – gondoltam. S akkor eszembe jutott az a szörnyű drámai jelenet az Utolsó Vacsorán, amikor Krisztus ezekkel a szavakkal fordult Júdáshoz: „Amit tenni akarsz, tedd meg gyorsan.” Bár pap vagyok, nehéz megértenem e szavak jelentését. Fáradtan vonszoltam magam Kicsidzsiro oldalán a gőzölgő földeken, s közben ezen törtem a fejem. Milyen érzelem tölthette be Krisztus szívét, amikor elküldte azt az embert, aki harminc ezüstért elárulta őt? Harag? Neheztelés? Vagy pedig szeretetéből fakadtak ezek a szavak? Ha haragudott, akkor abban a pillanatban Krisztus az összes emberek közül egyedül ezt az egyet kizárta az üdvösségből. S akkor a mi Urunk egy embernek megengedte, hogy az örök kárhozatra jusson.

De nem történhetett így. Krisztus még Júdást is meg akarta menteni. Ha nem, akkor sohase fogadta volna tanítványai közé. De akkor miért nem tartotta



vissza, amikor elkezdett letérni az igazság útjáról? Ezt a problémát már kispap koromban sem értettem. Sok papot megkérdeztem róla. Bizonyára megkérdeztem Ferreira atyát is, de nem tudok visszaemlékezni arra, hogy mit válaszolt. Úgy látszik, ő sem adott valódi megoldást.

– Ezek a szavak nem haraggal vagy gyűlölettel mondattak ki. Inkább megvetéssel – magyarázta egyszer valaki. – De milyen megvetéssel? Mindent elutasított, ami Júdásban volt? Krisztus ettől a pillanattól kezdve nem szerette őt többé? – Semmiképpen sem – jött a válasz. Vedd egy férjnek az esetét, akit megcsalt a felesége. Továbbra is szereti őt; de azt sohasem bocsátja meg neki, hogy ő, aki a felesége, megcsalta. Ilyesmit érez az a férj, aki szereti a feleségét, de undorodik az ilyen magatartástól... Krisztus valahogy így érezhetett Júdással kapcsolatban.

Ez a hagyományos válasz már fiatal koromban sem elégített ki. Valójában azonban még most sem találtam megoldást. Ha nem istenkáromlás ezt mondani, az az érzésem, hogy Júdás nem volt egyéb, mint szerencsétlen bábu annak a drámának dicsőségéért, amely Krisztus élete és halála volt. „Amit akarsz, tedd meg gyorsan.” De én nem tudnék ilyesmit mondani Kicsidzsirónak, részben azért, mert meg akarom menteni az életemet, részben pedig, mert erősen remélem, hogy nem fog ismét árulást árulásra halmazni.

– Ez az ösvény keskeny. Nehéz itt elmenni – mondta útitársam.

– Van errefelé folyó? – kérdeztem.

A torkom olyan rettenetesen kiszáradt, hogy már alig tudtam elviselni. Kicsidzsiro elnevette magát és rám nézett.

– Vízre akar? Túl sokat evett abból a szárított halból.

Mint az előző napon, ma is varjak keringtek körülöttünk, hatalmas félkörívét formálva az égen. Amint felnéztem, az éles fehér fény csaknem elvakított. Megalkuvásomat és gyengeségemet már megbántam. Egy darab szárított hal kedvéért visszavonhatatlan hibát követtem el. Hiába néztem körül, merre lehet valami mocsár. A tenger felől meleg szél fűjt. – A folyó! A folyó! A folyó! A folyó!

– Még csak patak sincs errefelé. Nem tud várni? – mondta Kicsidzsiro. Válaszomat meg se várva lerohant a lejtőn.

Amikor alakja eltűnt egy szikla mögött, a környék hirtelen halálos csöndbe borult, csak a fűben mozgó rovarok száraz zizegése hallatszott. Egy gyík nehézkesen felmászott egy kőre, aztán gyorsan elmenekült. Fürkésző pillantása, amellyel rám nézett, Kicsidzsiróra emlékeztetett, aki éppen most tűnt el a

szemem elől. Igazán azért ment el, hogy vizet keressen nekem? Vagy pedig azért, hogy eláruljon, hogy megmondja valakinek, hogy itt vagyok?

Botomat megragadva mentem tovább. Torkom egyre elviselhetetlenebbül kiszáradt, és most már világosan rájöttem, hogy ez a nyomorult szándékosan etette meg velem a szárított halat. Eszembe jutottak az evangélium szavai. Krisztus így szólt: „Szomjazom.” És az egyik katona ecetbe mártott szivacsot nádszálla tűzött és a szájához tartotta. Behunytam a szemem. A távolban rekedt hang hallatszott, mintha valaki engem keresne. – Atyám! Atyám! – Kicsidzsiro szokott lompos módján közeledett felém, kezében egy kancsó vízzel. – El akar futni? – kérdezte, amint szomorúan rám nézett.

Megragadtam a vizeskancsót, amelyet odakínált, s számhoz téve mohón és gátlástalanul ittam. A víz végigcsurgott a kezemen át a térdemre.

– Atyám, maga el akart szaladni. Nem bízik bennem?

– Nem akarom megsérteni az érzéseit – mondtam. – Mindketten fáradtak vagyunk. Kérem, menjen el. Hagyjon egyedül engem.

– Egyedül? Hová menne? Ez túl veszélyes. Ismerek egy falut, ahol titokban keresztények élnek. Templom is van ott meg egy atya.

Atya? – Önkéntelenül felkaptam a fejem. Nem tudtam elhinni, hogy más pap is van rajtam kívül a szigeten. Növekvő gyanakvással néztem Kicsidzsiróra.

– Igen, atyám. Mégpedig nem japán. Így hallottam.

– Ez lehetetlen!

– Atyám, maga nem bízik bennem. – Ott állt, a füvet tépkedte, és halkán nyafogta. – Senki sem bízik bennem.

– Mégis jól tudja, hogyan kell gondoskodnia magáról. Mokicsi és Icsidzo úgy merült el a tenger fenekén, mint a kő, maga mégis...

Mokicsi erős volt, mint egy erős vessző. De ez olyan gyenge vessző, mint én, sohase nő meg, akármit is csinál vele. – Láthatóan úgy érezte, hogy szigorúan összeszidtam, azért megvert kutyaként pislogott hátrafelé. Pedig nem azért mondtam mindezt, hogy megszégyenítsem. Csak annak a szomorú gondolatomnak adtam hangot, ami eszembe jutott. Kicsidzsirónak igaza van abban, hogy nem minden ember szent vagy hős. Hányan vannak az itteni keresztények között, akik, ha nem az üldözések idején születnek, sohase kerültek volna szembe a hitetágadás vagy a vértanúság kérdésével, hanem boldog hívő életet éltek volna egészen haláluk órájáig.

– Nincs sehová mennem. Csak kószálok itt a hegyekben – panaszkodott Kicsidzsiro.

A szájalom érzése támadt fel a szívemben. Letérdeltettem. Engedelmeskedett parancsomnak és remegő lábakkal letérdelt a földre. – Meg akarja vallani a hitét, mint Mokicsi és Icsidzo? – kérdeztem.

Az emberek két csoportba oszthatók: vannak erősek és gyengék, szentek és közönségesek, hősök és akik tisztelik őket. Az üldözések idején az erőseket elégetik és a tengerbe vetik. De a gyengék, mint Kicsidzsiro, kóbor életet élnek a hegyekben. Vajon ön, atyám, beszéltem magamban, melyik csoportba tartozik? Ha nem papi lelkiismeretére és büszkeségére hallgatna, akkor talán ön is megtaposná a *fumie*-t, mint Kicsidzsiro.

– A mi Urunkat tövissel koronázták. A mi Urunkat megfeszítették. – Ahogyan egy gyerek utánozza az anyját, Kicsidzsiro olyan egyszerűen ismételte el egyenként szavaimat, miközben a gyík megint felkapaszkodott a szikla fehér oldalára és körüljárt rajta. Az erdőben a tücskök ciripelése visszhangzott. A fehér sziklán túlról fűillat árad felénk.

A keresztúton továbbindulva léptek zaját hallottuk. Emberek néztek felénk, s meggyorsítva lépteiket közeledtek a bokrok között.

– Atyám, bocsáss meg nekem! – Kicsidzsiro még mindig a puszta földön térdelt, és könnyektől elcsukló hangon kiáltott. – Én gyenge vagyok. Nem vagyok olyan erős, mint Mokicsi és Icsidzo.

Az emberek ekkor már megragadtak, hogy magukkal vonszoljanak. Egyikük, megvető mozdulattal, a még mindig térdeplő Kicsidzsiro arcába vágott egy marok kis ezüstérmét.

Egyetlen szó nélkül lökdöstek maguk előtt. Tántorogva, meg-megbotolva mentem, ahogy hajtottak előre a száraz úton. Egyszer hátrapillantottam, de árulóm kicsiny arca már messze eltávolodott. Ez a pókszerű arc, félelemmel teli szemekkel...

## 5

A világot odakint elöntötte a napfény. De a falu belseje furcsán sötétnek tűnt. Amíg a papot végigvonszolták rajta, a nádfedeles kunyhók közül a gyerekek, de a felnőttek is, rongyokba burkolva, fürkésző szemekkel bámultak rá, mint az állatok.

Talán keresztények, gondolta. S megpróbált mosolyt erőltetni az arcára. De mindez káprázat volt csupán: semmi választ sem kapott. Egyszer egy mezítelen gyerek odatipegett hozzá; de az anyja, borzas hajjal, előreszaladt, olyan sietve, hogy csaknem orra bukkott, s a gyermeket karjai közé szorítva visszafutott. Hogy félelemtől reszkető testét elnyugtassa, a pap éjjel arról az emberről elmélkedett, akit a Getszemáni-kertből elhurcoltak Kajifás palotájához.

Amikor kiéne a faluból, szemét elvakította a nap fénye. Szédülés fogta el. A mögötte haladó fickó, aki folyton motyogott valamit, tovább lökdöste előre. Mosolyt erőltetve arcára a pap megkérdezte tőle, kaphat-e engedélyt arra, hogy egy pillanatig megpihenjen, de az kemény és kegyetlen arcával nemet intett. A földek trágyabúztól súlyosan kerültek el az izzó nap sugarai alatt. A pacsirták vidáman daloltak az égen. Hatalmas fák, amelyeknek a nevét nem ismerte, pompás árnyékot vetettek az útra. Leveleik frissen zizegtek, amint a szellő megmozgatta őket. Az út a földek között fokozatosan összeszűkül, s amikor végéhez értek, a hegybe benyúló nyiladékhoz jutottak. Itt egy ágakból készült kis kunyhó állott. Fekete árnyéka kirajzolódott az iszapos földön. Négy vagy öt férfi és asszony ült itt együtt a fűvön, parasztruhába öltözve, összekötözött kézzel. Beszélgettek egymás között, de amikor felismerték a papot, csaknem tátva maradt szájuk a csodálkozástól. Miután a papot odavitték a csoporthoz, az örök úgy gondolták, hogy elvégezték a dolgukat, és nagyokat nevetve vidáman tereferélni kezdtek. Mintha még azzal se igen törődtek volna, hogy a pap elmenekülhet. Amint a pap leült a földre, a férfiak és nők tisztelettel fejet hajtottak.

Egy darabig csöndben maradt. Egy légy megpróbált belenyalni a homlokán lecsurgó izzadságba, s aztán kitartóan ott zümmögött az arca előtt. Amikor monoton zúgását kezdte hallgatni, s a hátán ott érezte a nap meleg sugarait, lassan valami jó érzés járta át. Végül is elfogták – ez megfeküdte a gyomrát. Másfelől viszont sose érezte ennyire könnyűnek magát. Megkérdezte magától,

nem álom-e az egész. Valami megmagyarázhatatlan okból a „szabhat – a nyugalom napja” jutott az eszébe. Az örök úgy beszélgettek és nevetgéltek egymás között, mintha már semmi dolguk se lenne. A ragyogó nap vidáman csillant meg a bokrokon és a kis mélyedésben álló kunyhón. Ez volt tehát elfogatásának napja, az a nap, amelyre félelemmel és szorongással készült. Tényleg ilyen békés és nyugodt nap lehet ez? Mégis valami kifejezhetetlen elégedetlenséget érzett – csalódást, hogy nem kapja meg a tragikus hős kitüntető szerepét, mint oly sok vértanú és maga Krisztus is.

– Atyám! – Egy félszemű férfi szólította meg, közben megbilincselte csuklóját mozgatta. – Atyám, mi történt?

Erre a többiek is felkapták a fejüket, és kíváncsi arccal vártak a pap válaszára. Mint egy csapat tudatlan állat, gondolta, sejtelmük sincs arról, milyen sors vár rájuk. Amikor elmagyarázta, hogy a hegyekben foglyul ejtették, mintha nem értették volna, mit beszél. Az ember kezét a füléhez téve újra feltette ugyanazt a kérdést. Végre mintha felfogták volna, amit mond. – Ó! – minden érzelem és részvét nélkül sóhajtottak egyet.

– Ugye, milyen jól beszél? – kiáltott fel az egyik asszony, mint egy gyerek, megcsodálva, hogy a pap japánul beszél. – Tényleg ügyes, nem?

Az örök csak nevettek mindezen, nem utasították rendre az embereket, s nem tiltották meg a beszédet sem. A félszemű ember most egy kicsit barátságosabban kezdett beszélgetni az egyik örrel, aki kedves mosollyal válaszolt.

– Mit csinálnak ezek az emberek? – súgta oda a pap az egyik asszonynak. Azt felelték, hogy a kormányhivatalnokok megérkezését várják, akik ide készülnek a faluba. – Atyám – folytatta, –, mi keresztények vagyunk. Azok az emberek nem keresztények. Pogányok. – Láthatóan tudta, milyen fontos ez a különbség.

– Nem akar enni valamit, atyám? – folytatta. Aztán megbilincselte csuklójával néhány kis uborkát vett ki a ruhájából. Rágcsálni kezdte az egyiket, a másikat pedig neki adta. Amikor a pap beleharapott, szája megtelt zöld levével. Amióta ebbe az országba érkezett, gondolta, csupa bajt okozott ezeknek a szegény keresztényeknek. Kettéharapta az uborkát. Egy kis kunyhót kapott tőlük, amelyikben lakhatott; ruhát adtak neki, amelyet most is visel. Megette az ennivalójukat. Most itt az ideje, hogy ő adjon valamit. De mit is tudna adni? Egyetlen dolgot ajánlhat fel, az életét és a halálát.

– Hogy hívják? – kérdezte.

– Monika. – Szégyenlősen felelt, mintha keresztneve volna egyetlen kincse az egész világon. Melyik misszionárius adhatta Ágoston édesanyjának nevét ennek az asszonynak, akinek testéből áporodott halszag áradt?

– És ez az ember? – A pap a félszemű ember felé mutatott, aki még mindig az örökkel beszélt.

– Mozaemonra gondol? A neve Juan.

– Melyik atya keresztelte meg magukat?

– Nem atya volt, hanem testvér: Isida testvér. Bizonyára ismeri, atyám.

A pap megrázta fejét. Egyetlen embert ismert ebben az országban, Garrpét.

– Nem ismeri? – Az asszony meglepődve kérdezte, a pap arcát kutatva. – Undzennél ölték meg.

– Maguk ilyen vidámak? – Most végre kimondta azt a kétséget, ami a szívét nyomta. – Nem látják, hogy mindnyájan ugyanúgy fogunk meghalni?

Az asszony lesütötte szemét, és a lába előtti bokrokra meredt. Egy légy, az emberszagtól részegen, körülzummögte a nyakát.

– Nem tudom – felelte az asszony. – Isida testvér mindig azt mondta, hogy az égbe jutunk, és ott örök békét és boldogságot találunk. Ott nem kell minden évben adót fizetnünk, nem kell gyötrődnünk az éhségtől és a betegségtől. Nem kell többé robotolnunk. Itt a földön csupa nyomorúság az életünk, ezért keményen kell dolgoznunk. Atyám, ugye igaz, hogy a mennyben nem érnek minket ilyen szenvedések?

A pap csaknem felkiáltott: „A menny nem olyan hely, amilyennek gondoljátok!” De visszatartotta magát. Ezek a parasztek úgy tanulták meg a katekizmust, mint a gyerekek. Arról a mennyországról álmodoztak, amelyikben nem lesz keserves adózás és elnyomás. Ki ő, hogy kegyetlenül véget vessen boldog álmaiknak?

– Igen – mondta pislogva –, semmit sem lehet elrabolni tőlünk; semmitől sem lehet megfosztani bennünket.

Most azonban egy másik kérdés tört fel belőle. – Nem ismernek egy Ferreira nevű atyát?

Az asszony megrázta a fejét. Vajon Ferreira pusztá neve olyan, hogy a keresztényeknek kimondani se szabad? – kérdezte magától.

Hirtelen főntről, a szikláról valaki hangosat kiáltott. A pap felnézett, s egy pocakos, éltebb kis szamurájt látott, aki mosolyogva jött felé. Két paraszt követte. Amikor meglátta az öreg mosolyát, rájött, hogy ez az a szamuráj, aki a nyomozást vezette Tomogiban.

– Ugye meleg van? – A szamuráj legyezőjét mozzgatva lassan mászott lefelé a szikláról. – Most kezdődik az igazi forróság. A síkság elviselhetetlenné válik.

Monika, Juan és a többiek megbilincselte csuklójukat a térdükre tették és udvariasan meghajoltak. Az öregember szeme sarkából észrevette, hogy a pap is meghajtja fejét a többiekkel, de nem vett róla tudomást, és egyenesen tovább ment. Ahogy elhaladt mellette, köpenye szárazon suhogott. Ruháiból édes parfüm illata áradt.

– Mostanában egyetlen este sem tudunk lezuhanyozni. Az egész út csupa por. A magamfajta öregeknek fáradtságos az ilyen hosszú utazás. – Leült a foglyok közé, s a fehér legyezővel hűsítgette a fejét és a nyakát. – Ne okozzatok többé gondot az ilyen öregembernek – mondta.

A nap fénye olyan merevvé tette arcát, hogy a papnak a Macaóban látott Buddha-szobrok jutottak eszébe. Ezek a szobrok sohasem váltottak ki belőle olyan érzelmeket, mint Krisztus arca. Most csak a legyek zümmögtek körülöttük. Hol a keresztények nyakán legelésztek, hol elröpültek az öreg irányába, hogy aztán újra visszatérjenek.

– Nem gyűlöletből tartóztatlak le benneteket. Meg kell ismernetek az indokaimat. Miért is tartóztatnánk le titeket, ha megfizetitek az adót és keményen dolgoztok? Mindenkinél jobban tudjuk, hogy a parasztság az ország gerince.

A legyek zümmögése összekeveredett az öreg legyezőjének suhogásával. A távolból csirkék csipogásának hangját hozta feléjük a meleg szellő. Vajon ez az a híres kihallgatás, gondolta a pap, a többiekhez hasonlóan szemét lesütve. Az összes többi keresztények, akiket megkínóztak és kivégeztek, szenvedésük előtt mind végighallgatták ezt a lágy hangú meggyőzést? Ők is hallgatták a legyek zümmögését ebben az álmosító légkörben? Azt várta, hogy legyűri a félelem és a remegés, de furcsa módon nyomát se találta szívében az ijedtségnek. Nem tudta érzékelni a kínzás és a halál közelségét. Olyan volt, mint aki esős napon egy távoli napsütötte hegyre gondol.

– Adok nektek időt, hogy végiggondoljátok. De aztán adjatok értelmes választ – mondta az öregember, hirtelen félbeszakítva a beszélgetést, amint az erőltetett mosoly eltűnt az ajkairól. Ehelyett kapzsi büszkeség ült ki arcára, amelyet a pap gyakran látott Macaóban a kereskedők arcán. – Takarodjatok innen! – mondta.

Az örök a bokrok között álltak és a foglyokat noszogatták. A pap a többiek közé akart állni, de az öregember most először árulta el gyűlöletét, amint a

fejét majomként tekergetve, villámló szemekkel felkiáltott. – Te – ordította, kiegyenesítve apró testét amennyire csak tudta, s kezét a kardjára tette – maradj itt!

A pap kényszeredett mosollyal újra leült a bokrok közé. A kis öregember felegyenesedett, s kakasként kimerevítette a testét. Peckesen járkált fel és alá, láthatóan azért, hogy megmutassa a foglyoknak: erősebb ennél az idegennél. Majom, gondolta a pap. Felesleges a kardját markolászva ideállnia. Úgysem szaladok el.

Végignézte a csapatnyi embert, akik megbilincselve felkapaszkodtak a csúcsra, s a távoli fennsíkon eltűntek a láthatárról. „Hoc passionis tempore piis adauge gratiam.” „A szenvedés ez idején add meg kegyelmedet a jámboroknak.” Az ima keserűen tört fel száraz ajkáról. „Uram – mormogta – ne növeld tovább szenvedéseiket. Már ez is túl sok nekik. Eddig még csak elviselték. De most újabb megpróbáltatásokat akarsz adni ezeknek az embereknek, akiket már úgy is összetörtek az adók, a hivatalnokok, a kegyetlenségek?”

Az öregember egy csészét emelt a szájához, és megnedvesítette torkát, ahogyan egy csirke kortyol a vízből. – Elég sok atyával találkoztam már – mondta. – Néha ki is hallgattam őket... – Ajkait újra megnedvesítette, aztán mézes-mázos hangon szólalt meg, teljesen másként, mint ahogyan az előbb viselkedett. – Értesz japánul?

Néhány felhőfoszlány úszott át az égen. Az üregben sötétebb lett. A körülöttük levő bozótokban csak most lett hallhatóvá a rovarok mély döngicsélése.

– A parasztok bolondok – mondta. – Minden rajtad fordul. Hogy szabadon engedjük-e őket vagy sem.

A pap nem egészen értette, mire akar kilyukadni. De a másik arckifejezése világossá tette, hogy a ravasz vén róka csapdát készít a számára.

– A parasztok nem tudnak a maguk fejével gondolkozni. Még ha megbeszélnek is egymás között, nem fognak dülőre jutni. De ha te egyetlen szót szólsz nekik...

– Mit akar ezzel mondani? – kérdezte a pap.

– Tagadjátok meg a hitet! Tagadjátok meg! – Az öregember nevetett, miközben legyezgette magát.

– És ha visszautasítom? – kérdezte a pap nyugodtan, és ő is felnevetett. – Akkor ugye megölnek?



– Nem, nem – mondta az öregember. – Ezt nem csináljuk. Ha megtennék, akkor a parasztok még jobban megmakacsolnák magukat. Ezt a hibát követtük el Omurában és Nagaszakiban. A keresztények nagyon önfejűek!

Az öregember mélyet sóhajtott, miközben beszélt. A pap számára egyszerre világossá lett, hogy az egész csupán komédia. Titkos örömet érzett, hogy bosszanthatja ezt a majomképű vénembert.

– Ha igazán atya vagy, akkor meg kell szánnod ezeket a keresztényeket. Nem?

A papnak szinte leesett az álla. Ilyen együgyű ez a vénember? Azt hiszi, hogy ezzel a gyerekes logikával legyőzheti? Azt azonban elfelejtette, hogy ha ez a hivatalnok olyan együgyű, mint egy gyerek, ugyanilyen egyszerűen tör ki belőle a düh is, ha érveit visszautasítják.

– Nos tehát? – kérdezte az öreg.

– Büntessen meg egyedül engem – mondta a pap, és nevetve megvonta a vállát.

Az öregember homlokát elsötétítette a harag. A távoli felhőkből mennydörgés tompa, halk dübörgése hallatszott.

– Te vagy az oka annak, hogy nekik szenvedniük kell – zárta le a vitát.

\* \* \*

Egy kis kunyhóba lökték. A sivár föld bozótosán késként hasítottak keresztül a nap fehér sugarai. Kintről az örök beszélgetésének tompa mormogása szűrődött be. Hová vihették a keresztényeket? Egyszerűen csak eltűntek a láthatáron. A földön ült, átkarolva térdeit és Monikára gondolt meg annak félszemű sorstársára. Aztán Tomogi jutott eszébe, Omacu, Icsidzo és Mokicsi. Szíve elnehezült. Ha csak egy pillanatra összeszedte volna magát, akkor legalább gyorsan megáldja ezeket a szegény keresztényeket. De még ez se jutott eszébe. Ebből is látszik, hogy lélegzetvételnyi időhöz se jutott. Legalább a dátumot kérdezte volna meg tőlük, hányadika is van. De erről is megfeledkezett. Amióta megérkezett ebbe az országba, mintha elveszítette volna az időérzékét, nem számolta sem a napokat, sem a hónapokat. Úgyhogy most már azt sem tudta, hány nap telt el húsvét óta, vagy melyik szentnek az ünnepe van ma.

Mivel rózsafüzérje nem volt, keze öt ujján kezdte számolni a Paternostereket és az Avemariákat. De ahogyan a víz lecsurog a súlyos beteg bezárt szája

szélén, az ima üres és sivár maradt az ajkain. A kunyhón kívül az örök hangja vonta magára a figyelmét. Mi lehetett olyan mulatságos, hogy felcsattanó hangon, szívből nevetnek? Gondolatai a tűztől megvilágított kertre és a szolgákra fordultak. A feketén lángoló fáklyákat tartó emberek tökéletes közönnyel nézték egy ember sorsát. Ezek az örök is emberek voltak; közönyösek mások sorsa iránt. Nevetgélésük és tréfálkozásuk felzaklatta szívét. A bűn, tünődött, nem az, amit általában annak gondolunk; nem a lopás, nem a hazudozás. A bűn az, hogy az egyik ember durván keresztülgázol egy másik ember életén, és sejtelve sincs, milyen sebeket hagyott maga mögött. S most, először, igazi imádság fakadt fel szívéből.

Hirtelen éles fénysugár törte át behunyt szempilláit. Valaki kinyitotta a kunyhó ajtaját, halkán és óvatosan, hogy ne csapjon zajt. Aztán apró, fürkésző szemek pillantottak rá. Amikor a pap felnézett, a besurranó megpróbált visszahúzódn.

– Nyugton van, ugye? – valaki más szólt az őrhöz, aki benézett. Az ajtót most kinyitották. A helyiség megtelt fénnel, s az ajtóban egy ember tűnt fel, nem az öreg szamuráj, hanem egy másik, kard nélkül.

– Señor, gratia – mondta.

Beszélt tehát portugálul. Kiejtése furcsa volt és akadozó, de portugálul szólt.

– Señor.

– Palazera â Dios nuestro Señor.

A vakítóan beözönlő fénytől a pap megszédült. Hallgatta a szavakat – igen, itt-ott hibázott a nyelvben, de a szavak értelméhez nem férhetett kétség.

– Ne lepődjön meg – folytatta a másik portugálul. – Nagaszakiban és Híradóban sok ilyen tolmács van, mint én. De látom, hogy ön meglehetősen jól beszéli a nyelvünket. Tudja, hol tanultam portugálul?

Válaszra nem is várva folytatta. Szavai közben pedig éppen úgy mozgatta legyezőjét, mint az öreg szamuráj. – Önöknek, portugál atyáknak köszönhetően Arimában, Amakuszában és Omurában szemináriumokat építettek. De azért én nem vagyok hitehagyó. Igaz, hogy megkereszteltek; de kezdettől fogva semmi kedvem sem volt kereszténnyé lenni, még kevésbé testvérré. Egy udvari szamuráj egyetlen fia vagyok. Csak a tanulás tehetett naggyá ezen a világon.

A fickó komolyan hangsúlyozta a tényt, hogy nem keresztény. A pap kifejezéstelen arccal ült a sötétben, s hallgatta az érvelését.

– Miért nem szólal már meg? – kiáltott fel az dühbe gurulva. – Az atyák mindig kinevettek bennünket. Ismertem Cabral atyát – mindent lenézett, ami

japán volt. Kigúnyolta a házainkat; gúnyolta a nyelvünket; gúnyolta az életünket és a szokásainkat, pedig Japánban élt. Még azoknak sem engedte meg, hogy papok legyenek, akik a szemináriumban végeztek.

Amint a múlt emlékeit sorolgatta, hangja egyre élesebb és indulatosabb lett. A pap térdét átkarolva ült, s arra gondolt, hogy a fickó dühe nem egészen alaptalan. Valignanótól Macaóban hallott egyet-mást Cabralról. Eszébe jutott, milyen szomorúan beszélt Valignano azokról a keresztényekről és papokról, akik azért hagyták el az egyházat, mert Cabral így viselkedett a japánokkal.

– Én nem vagyok olyan, mint Cabral – mondta végül.

– Igazán? – A fickó nevetve folytatta. – Ebben egyáltalán nem vagyok biztos.

– Miért?

A sötétben a pap nem tudta kivenni a fickó arcvonásait. De az érezte, hogy mély nevető hangja mögött gyűlölettel és haraggal teli arc áll. Mindig behunyt szemmel hallgatta végig az emberek gyónását, megszokta tehát, hogy a hangból megbízhatóan következtessen az emberre. De amint a másik felé pillantott, rájött, hogy ez az ember nem Cabral atya ellen harcol, hanem az ellen a tény ellen, hogy valaha megkeresztelték.

– Nem akar kijönni, atyám? Azt hiszem, most már nem kell félnünk attól, hogy elszalad.

– Sohase tudhatja – mondta a pap elmosolyodva. – Nem vagyok szent. Én félek a haláltól.

– Atyám, a bátorság néha csak bajt okoz a többieknek. Vakmerőségnek mondjuk ezt. Sok pap ilyen fanatikusán vakmerően viselkedett, s elfelejtette, hogy csak bajt okoz a japánoknak.

– Ennél többet nem csináltak a misszionáriusok? Csak bajt okoztak?

– Ha olyasmit erőltet rá az emberekre, ami azoknak nem kell, akkor könnyen rávágják: „Mindebből elégünk van!” S a keresztények tanítását valahogy így fogadták itt. Nekünk megvan a magunk vallása. Nem akarunk egy másikat, idegent. Végighallgattam a hittanórákat a szemináriumban, de mondom magának, nem hiszem, hogy ezt be kellene vezetni a mi országunkba.

– Másképpen gondolkodunk – mondta a pap csöndesebben. – Ha ugyanúgy gondolkodnánk, akkor nem keltem volna át a tengeren a messzeségből, hogy eljőjsek ebbe az országba.

Ez volt első vitája egy japánnal. Xavéri kora óta vajon sok pap keveredett bele ilyen vitákba buddhistákkal? Valignano figyelmeztette, hogy ne becsülje alá a japánok értelmességét. Járatosak a vitatkozásban – mondta.

– Akkor hát hadd kérdezzek valamit. – Kinyitotta, majd becsukta legyezőjét, így indult támadásba. – A keresztények azt mondják, hogy az ő Deusuk a szeretet és az irgalom, a jóság és az erény forrása, a buddhák viszont mind emberek, és nem birtokolhatják mindezt. Maga is így vélekedik atyám?

– A buddhák sem menekülhetnek meg a haláltól jobban, mint mi. Ők sem azonosak a Teremtővel.

– Ilyet csak az mondhat, aki nem ismeri a buddhista tanítást. Nem mondhatja, hogy a buddhák nem többek a többi embernél. Háromféle buddhát ismerünk: a *hosszin*, a *gosin* és az *oka* buddhát. Az *oka* buddha nyolcféle módon osztogat az embereknek, és tesz jót velük. De a *hosszin* buddhának nincs sem kezdete, sem vége, ő változatlan. A szutrákban meg van írva, hogy a buddha örök és nem változik. Csak a keresztények tartják a buddhákat azonosnak a többi emberi lényvel. Mi egyáltalán nem így gondolkodunk.

Az ember gépiesen öntötte magából a szavakat. Bizonyára már sok misszionáriust hallgatott ki életében, és tudta, hogyan tudja őket a leghatásosabban térdre kényszeríteni. Láthatóan ezeket a hatásos szavakat szánta csattanónak, bár ő maga sem értette őket.

– De maguk azt tartják, hogy minden természetszerűen önmagától van, hogy a világnak nincs se kezdete, se vége – mondta a pap, belekötve a másik sebezhető pontjába, új támadásba kezdve.

– Igen, ez az álláspontunk.

– De az élettelen tárgyakat vagy valaki másnak kell mozgatnia, kívülről, vagy pedig belül kell lennie egy mozgató erőnek. Hogyan születtek a buddhák? Aztán azt is értem, hogy ezek a buddhák irgalmas szívűek – de ezt megelőzően, hogyan jött létre a világ? A mi Deusunk saját létének forrása. Ő teremtette az embert, ő adott létet minden dolognak.

– Akkor a keresztény Isten teremtett rossz embereket is. Ezt állítja? A gonosz is a ti Deusotok műve. – A tolmács felnevetett miközben ezt mondta. Láthatóan élvezte győzelmét.

– Nem, nem – kiáltott a pap, s megrázta fejét. – Isten mindent jónak alkotott. S ennek a jónak érdekében szabad akaratot adott az embernek. De mi néha rosszra használjuk fel a szabadságunkat. Így keletkezik a rossz.

A tolmács megvetően csettintett nyelvével. De a pap nem is várhatta, hogy meggyőzi őt magyarázatával. Az ilyen párbeszéd hamarosan értelmét veszti, s szavakkal való csatározássá alakul, amelyben mindkét fél arra törekszik, hogy legyőzhesse ellenfelét.

– Most már elég ez a csűrés-csavarás – kiáltotta a tolmács. – Lehet, hogy a parasztokat, a nőket és a gyerekeket kielégíti ez a magyarázat. De engem nem tudsz rászedni. Egy kérdést azért még felteszek. Ha igaz, hogy Isten irgalmas és szeret bennünket, akkor hogyan magyarázod azt a tényt, hogy annyi megpróbáltatást és szenvedést küld az emberekre a mennyország felé vezető útjukon?

– Annyi szenvedést? Azt hiszem, téved. Ha az ember hűségesen megtartja a mi Deusunk parancsait, akkor békében élhet. Ha enni akarunk, kielégíthetjük vágyunkat. Isten nem azt parancsolja, hogy haljunk éhen. Csak azt kívánja tőlünk, hogy tiszteljük Istent, Teremtőnket, ennyi elég. Ha nem tudunk ellenállni a test kívánságának, Isten nem parancsolja azt, hogy szakítsunk meg minden érintkezést az asszonyokkal. Inkább azt mondja, hogy mindenkinek legyen egy felesége, és teljesítse az ő isteni akaratát.

Amint végére ért, érezte, hogy jól válaszolt. A kunyhó sötétjében is világosan érezte, hogy a tolmács nem talál újabb érveket, és ezért elhallgat.

– Elég! Nem tölthetjük az időnket ilyen haszontalan kötekedéssel – mondta a másik mérgesen, japánra fordítva a szót. – Nem ilyen számárságok miatt jöttem ide.

– Valahol a távolban egy kakas kukorékolt. A résnyire kinyílt ajtón keresztül egyetlen fénysugár hatolt át a helyiség sötétjén – milliárdnyi porszem táncolt benne. A pap figyelmesen nézte őket.

A tolmács mélyet sóhajtott. – Ha nem tagadod meg a hitedet – mondta –, akkor a parasztokat fellógatjuk a gödörben.

A pap nem egészen értette, miről beszél.

– Igen, öt parasztot fejjel lefelé felkötünk a gödörben néhány napra.

– Fellógatják a gödörben?

– Igen atyám, hacsak meg nem tagadja a hitét.

A pap nem szólt semmit. Komolyan beszél? Vagy csupán fenyegetőzik? Összehúzott szemmel belemeredt a sötétbe.

– Atyám, hallott már valaha Inouéről? Ő a rendőrfőnök. Egyszer eléje fog kerülni kihallgatásra.

– I-N-O-U-E – csak ezekkel a hangokkal tért vissza a tolmács a portugálra. A hangok megütötték a pap fülét, s egész testében hirtelen megremegett.

– Ezek az atyák tagadták már meg a hitüket Inoue kihallgatása nyomán: Porro, Pedro, Cassola és Ferreira atya.

– Ferreira atya?

– Igen. Ismeri?

– Nem, nem ismerem – kiáltotta a pap izgatottan s megrázta a fejét. – Egy másik szerzetbe tartozik; sohase hallottam a nevét; nem találkoztam vele... El még ez az atya?

– Kitűnően él. Japán nevet vett fel, és Nagaszakiban kapott egy palotát, ott él feleségestül. Igen nagy becsben tartják.

A pap elképzelte Nagaszaki utcáit, amelyeket sohasem látott. Maga se tudta, miért, képzeletében ez a város tele volt tekervényes utakkal. Aranyló nap ragyogott a kicsiny házak ablakain. S ott járkal az utcán Ferreira, ugyanolyan ruhában, mint ez a tolmács. Nem, ez nem lehetséges. Nevetséges képzelődés.

– Nem hiszem el – mondta.

A tolmács gúnyos nevetéssel kiment.

Az ajtót újra becsukta maga mögött. A nap fehér sugara hirtelen kialudt. Megint az örök szava verődött vissza a kunyhó faláról.

– Régen láttam ilyen öntelt csirkefogót – mondta a tolmács. – De azért végül ez is beadja a derekát.

Reá célzott, gondolta a pap. Térdét átkarolva eltűnődött azon a négy néven, amelyet a tolmács hencegve felsorolt, mintha könyvből olvasná őket. Porro és Fedro atyát nem ismerte. Biztosra vette, hogy Cassola atya nevét hallotta Macaóban. Ez is portugál misszionárius volt, de nem Macaóból érkezett ide, hanem a spanyol uralom alatt álló Manilából, és titokban lépett Japán földjére. Megérkezése után nem kaptak többé hírt róla, és a Jézus Társaság biztosra vette, hogy dicsőséges vértanúságot szenvedett. De a három ember mögött felbukkant Ferreira arca – Ferreiráé, akit Japánba érkezése óta keresett. Ha a tolmács szava nem pusztán fenyegetés, akkor ő is elárulta az egyházat, miután Inoue rendőrfőnök kezébe került. És a hírek igazak.

Ha még Ferreira is megtagadta a hitét, akkor vajon neki lesz-e elég ereje a szenvedések elviselésére, amik reá várnak? Iszonyatos félelem szorította össze a mellét. Erőteljesen megrázta a fejét, hogy elkergesse a szörnyű fantáziaképeket, s azokat a szavakat, amelyek úgy fojtogatták a torkát, mintha hányingere lenne. De minél jobban megpróbálta elűzni ezt a képet, annál élénkebben rajzolódott ki a szemei előtt. Akarata felmondta a szolgálatot. „Exaudi nos, Pater omnipotens, et mittere digneris Sanctum qui custodiat, foveat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes...”<sup>[1]</sup> Újra és újra elismételte az imádságot, s minden erejével megpróbálta másra terelni

figyelmét. De az ima sem csitította le görcsbe rándult szívét. „Uram, miért hallgatsz? Miért hallgatsz mindig...?”

\* \* \*

Beesteledett. Az ajtó kinyílt. Az egyik őr fatálban egy darab tököt hozott. Letette eléje, és szó nélkül kiment. A pap szájához emelte, de édeskés szagától megundorodott. Úgy látszik két vagy három nappal korábban főzték meg, de most még a bőrtalpat is megette volna, hogy megtöltse üres gyomrát. Amíg tömködté magába, a legyek ott köröztek a keze körül. Olyan vagyok, mint egy kutya, gondolta, amint lenyalta ujjait. Volt idő, amikor a misszionáriusokat gyakran meghívták étkezésre a földesurak és a szamurájok házába. Ez volt az a kor, amikor a portugál hajók rendszeresen érkeztek Hirado, Jokoszeura és Fukuda kikötőjébe, áruval megrakva. Ebben az időben, Valignano szerint, a misszionáriusoknak mindig bőven volt kenyerük és boruk. Tiszta asztaloknál ültek, imádkoztak étkezés előtt, és kényelmesen költötték el az ételüket. Most pedig itt ül ő, még imádkozni is elfelejt, s csak úgy ráveti magát erre a kutyáknak való élelemre. Amikor imádkozott, akkor sem adott hálát Istennek, hanem csak segítségért könyörgött. Valójában inkább panaszát és haragját öntötte ki eléje. Megszégyenülten gondolt arra, amit tett. Jól tudta, hogy életét Isten dicsőségére kell szentelnie, nem pedig haragjának szellőztetésére. Mégis, a megpróbáltatásnak ezen a napján, amikor úgy érezte magát, mint a leprás Jób, nehéz volt Isten dicséretére nyitni a száját.

Az ajtó ismét megnyikordult. Ugyanaz az őr jelent meg. – Atyám, most indulunk – mondta.

– Indulunk? Hová?

– A rakpartra.

Amikor felállt, megszédült az éhségtől. A konyhón kívül már szürkült, a fák fáradtan lógatták ágaikat, mintha kimerültek volna a nappali forróságtól. Moszkitók szálltostak az arcuk körül. A távolból békák brekegése hallatszott.

Három őr vette körül, de mintha egyikük sem tartott volna különösebben attól, hogy esetleg megpróbál megszökni. Hangosan beszélgettek egymással, néha felnevettek. Az egyik kivált közülük, és elvégezte a dolgát a bokrok között. Ha akarnám, most itthagyhathnám a másik kettőt, és megszökhetnék. De miközben ez a gondolat átsuhant rajta, az egyik őr feléje fordult. – Atyám ez a konyha komor hely, igaz?

Igen, ez az ör jószívű fickó volt. A papnak megtetszett az ember kedves, nevető arca. Ha elmenekülne, a parasztok innák meg a levét. Halvány mosolyt erőltetve magára, bólintott.

Azon az úton mentek végig, amelyiken reggel jöttek. A pap karikás szeméit megragadta a hatalmas fák látványa, amelyek a békakonzerttől hangos mező közepén magasodtak fel. Eszébe jutott, hogy már látta ezeket a fákat. Hatalmas varjak csattogtatták köztük a szárnyukat, rekedten károgtak. Milyen komor kórus is ez: a békabrekegés és a varjúkárogás.

Amint beléptek a faluba, az elszórtan álló házakból felszálló füst elűzte a moszkítókat. Egy ágyékkendős férfi állt ott egy gyereket tartva karjaiban. Amikor a papot meglátta, szája tátva maradt, és örült nevetésbe kezdett. Az asszonyok szomorúan lesütött szemmel figyelték a négy embert, amint elhaladtak mellettük.

Keresztülmentek a falun, s azután újra kijutottak a rizsföldekre. Az út hegynek felfelé fordult, amíg végül sós szél száraz fuvallata érte a pap beesett arcát. Alattuk terült el a kikötő, ha ezt valóban kikötőnek lehetett nevezni. Fekete kavicsréteg borította a partot, rajta két ócska kis csónak állt. Az örök póznákat dugtak a csónakok alá, a pap pedig közben felszedett néhány rózsaszín kagylót a homokból, s eljátszott velük. Ez volt az első szép dolog, amit ezen a végeleáthatatlanul hosszú napon látott. A füléhez tette az egyiket, és hallgatta a távoli, tompa zúgást, ami a kagyló közepéből hangzott feléje. Aztán hirtelen egész lényre sötéten megrázkódott. Összeroppantotta a zúgó kagylót, amelyet a kezében tartott.

– Szálljon be! – hangzott a parancs.

A csónak fenekén a víz fehér volt a portól. Elcsigázott lába fázott benne, háta nedves lett. Két kezével a bárka oldalába kapaszkodott. Becsukta szemét és felsóhajtott. A bárka lassan eltávolodott a parttól. Kimerült szeméi megnyugodtak azokon a hegyeken, amelyeken ma reggelig az útját járta. A párás estében a tengerből úgy emelkedett ki a sötétkék hegy, mint egy asszony melle. Újra lenézett a partra. Egy embert pillantott meg, amolyan koldusféle lehetett. Vadul futott feléjük. Futás közben kiáltott valamit. Aztán a lába elsüllyedt a homokban és elesett. Igen, az volt, aki elárulta őt. Elesett, felállt, aztán megint elesett. Kicsidzsiro hangosan kiáltott valamit feléje. Néha sziszegésnek hangzott, néha sírásnak. A pap nem tudta kivenni, hogy mit mond. De most sem tudta gyűlölni ezt az embert, még csak nem is haragudott rá. Előbb vagy utóbb úgy is elfogták volna. Lassan beletörődött sorsába. Végül



Kicsidzsiro mintha ráésmélt volna, hogy célját nem tudja elérni. Megállt tehát, meredten, mint egy pózna, a víz szegélyénél. Amint a bárka távolodott, mozdulatlan alakja egyre jobban eltörpült az esti párában.

Amint leszállt az éjjel, a bárka egy öbölbe ért. Álmos, félig-csukott szemét kinyitva látta, hogy az örök kiszállnak, és mások váltják fel őket. Olyan tájszólásban beszéltek, amely tele volt mássalhangzóval. De kimerültségében nem volt kedve ahhoz, hogy próbálja megérteni, miről beszélnek. Csak arra figyelt fel, hogy a Nagaszki és az Omura szavakat gyakran használják. Homályosan érezte, hogy arrafelé haladnak. Amikor még a kunyhóban kuporgott, tudott imádkozni a félszemű emberért és az asszonyért, aki uborkával kínálta. De most már ahhoz sem volt ereje, hogy önmagáért imádkozzon – még kevésbé ahhoz, hogy szóba elegyedjen másokkal. Hová viszik, mit csinálnak vele – most már ez se számított. Szeme lecsukódott és elaludt. Néha kinyitotta szemét, de mindig csak az evezők monoton hangját hallotta a vízben. Az egyik ember evezett. A másik kettő sötét, mogorva arccal összekuporodott a bárkában. „Uram, legyen meg a Te akaratod” – mormogta félálomban. Tétova szavai látszólag hasonlítottak annak a sok szentnek az imájához, akik egészen rábízták magukat Isten gondviselésére, de érezte, hogy mégis másként hangzanak. Mi történik veled? – kérdezte önmagától. Most fogod elveszíteni hitedet – szólalt meg egy hang lényé legmélyén. Undorodva fordult el ettől a hangtól.

– Hova mennek? – kérdezte rekedt hangon a három új őrtől, amint újra felnézett. De azok meredten hallgattak, mintha ezzel is fenyegetni akarnák. – Hova mennek? – kérdezte újra hangosan.

– Jokosze-no-Ura – felelte az egyik olyan mély hangon, mintha szégyenkezne.

Valignanótól gyakran hallotta Jokosze-no-Ura nevét. Ezt a kikötőt a helyi földesúr engedélyével Frois és Almeida nyitotta meg. S a portugál hajók, amelyek azelőtt Hiradóba tartottak, ettől kezdve ezt a kikötőt használták. Nagy jezsuita templomot építettek a dombon, amely a kikötőre nézett. Az atyák egy hatalmas feszületet állítottak fel itt, akkorát, hogy a misszionáriusok messziről láthatták, amikor a sok-sok napos hosszú út után, végre megérkeztek Japánba. A japánok húsvétvasárnap körmenetben vonultak fel a domb tetejére, himnuszokat énekelve, égő gyertyával a kezükben. Még maguk a földesurak is részt vettek rajta. Némelyikük végül felvette a keresztséget.

A bárkából a pap hiába meresztgette a szemét, hogy felfedezze egy falunak

vagy a kikötőnek bármi jelét, ami Jokosze-no-Ura lehetne, mert a tengert és a szárazföldet egyaránt ugyanaz a sűrű feketeség borította. Semmi fényt sem lehetett látni. Nyoma sem volt se falnak, se háznak. Mégis folyton az motoszkált a fejében, hogy errefelé is, akárcsak Tomogiban és Gotóban, még mindig élhetnek titokban keresztények. Ha valóban élnek, vajon tudják-e, hogy itt a kis bárkában, összegörnyedve a félelemtől és a remegéstől, mint egy vad kutya, egy pap közeledik hozzájuk?

– Hol van Jokosze-no-Ura? – kérdezte az egyik őrtől.

– Semmi se maradt belőle – jött a válasz.

A falut földig leégették. Lakói pedig teljesen szétszóródtak. A tenger és a szárazföld olyan csöndes volt, mint a halál. Csak a bárkának ütődő hullámok tompa csobbanása törte meg az éjszaka csendjét. „Miért hagytál el bennünket ennyire? – imádkozott gyenge hangon. – Ezt a falut is számodra építették. S akkor is elhagytad, amikor hamuvá lett? Amikor az embereket elűzték otthonukból, akkor se öntöttél beléjük bátorságot? Épp olyan csöndes maradtál, amilyen a sötétség, amely körülvesz? Miért? Legalább arra felelj, miért? Mi nem vagyunk olyan erős emberek, mint Jób, aki megkapta a leprát próbatételként. Hosszú tűrésünknek is megvan a határa. Ne küldj ránk több szenvedést!”

Így imádkozott. De a tenger hideg maradt, és a sötétség makacsul hallgatott. Egyedül az evezők monoton, tompa zaját lehetett hallani.

Én is elbukom? – kérdezte önmagától. Úgy érezte, hogy ha a kegyelem nem önt belé erőt és bátorságot, akkor nem tud kitartani tovább.

Az evezők hangja abbamaradt. Az egyik ember a tenger felé fordulva kiáltotta: – Van ott valaki?

Az evezők megálltak. De a távolból most más evezők csobbanását lehetett hallani.

– Lehet, hogy éjjeli halászon vannak. Hagyjuk őket. – Ezt az öregember suttozta, az, aki eddig némán hallgatott.

Az evezők zaja odaát is megszűnt, s mintha egy halk hang próbált volna felelni nekik. A papnak az az érzése támadt, hogy valahol már hallotta ezt a hangot, de nem tudott rájönni, hogy hol.

\* \* \*

Eljött a reggel. Elérték Omurát. Amint a szél lassan szétfújta a tejfehér

ködöt, a pap fáradt szemei előtt egy kastély fehér falai rajzolódtak ki. Liget övezte a kikötő felől. Még folyt az építkezés, gerendaállványok vették körül. A fák felett egy csapat varjú repült keresztül. A kastély háta mögött nád- és szalmakunyhók álltak. A pap most látott először japán várost. Amint kivilágosodott, észrevette, hogy az őt kísérő három testőr vastag furkósbotot tartott a lába mellett a bárkában. Bizonyára parancsot kaptak rá, hogy irgalmatlanul dobják be a tengerbe, ha menekülni próbálna.

A rakparton bámész tömeg lökdösődött. Élükön néhány szamuráj állt. Hatalmas kardot viseltek köntösük alatt. A szamurájok időnként ráordítottak a bámészkodókra, akik hol felálltak, hol leültek a dombon és a parton, és türelmesen várták a bárka megérkezését. Amikor a pap kiszállt, a tömeg hangos kiáltozásban tört ki; s amint a szamurájok keresztülkísérték közöttük, tekintete összetalálkozott egy csomó emberével, akik fájdalommal és szorongva néztek rá. Nem szólt; azok is hallgattak. De ahogy elhaladt előttük, felemelte a kezét, és alig észrevehető mozdulattal megáldotta őket. Riadtan, megrökönyödve néztek rá, és rögtön lesütötték a szemüket. Némelyek még az arcukat is elfordították. Ha minden úgy volna, mint régen, akkor most Krisztus testének ostyáját helyezhetné a szájukba, amelyet most úgy összeszorítanak. De sem kehely, sem bor, sem oltár nem volt itt ahhoz, hogy misét mondjon.

Amikor szorosan összekötözött csuklókkal feltették egy nyergeletlen lóra, a tömeg gúnyos üvöltésben tört ki. Bár Omurát a város névvel tisztelték meg, nádtetős házaival alig különbözött azoktól a falvaktól, amelyeket eddig látott. Mezítlábas asszonyok, lógó hajjal és szoknyával, kagylókat, tűzifát és zöldséget rendezgettek össze az úton. Az utcán hömpölygő tömegből *hakama*-ba öltözött énekesek és fekete ruhás boncok váltak ki, és gúnyosan nevetve néztek rá. Időnként kövek röpültek el az arca mellett. Gyerekek dobálták rá, amint elhaladtak a keskeny úton. Ha Valignanónak igaza van, akkor Omura az a környék, ahol a misszionáriusok a legnagyobb erőfeszítéseket tették. Valaha sok templom állt benne meg egy szeminárium. A parasztok, sőt a szamurájok is „nagy lelkesedéssel hallgatták beszédünket” – ahogyan Frois írta egyik levelében. Még a földesurak is buzgó keresztényekké lettek, s a pap úgy hallotta, hogy gyakorlatilag mindnyájan áttértek. De most, amikor a gyerekek kövekkel dobálták, és a boncok ordítva gúnyolták, majd megvetően leköpték – egyetlen szamuráj sem akadt a hivatalnokok között, aki megpróbálta volna megfékezni őket.

Az út a tenger mentén haladt, majd egyenesen Nagaszaki irányába fordult.

Amikor elhagyták a Szudzuda nevű falut, egy udvarházat vett észre, teli olyan virágokkal, amelyeknek a nevét nem ismerte. A szamurájok egyszer megállították lovaikat, s az egyik embernek megparancsolták, hogy hozzon vizet. Megkínálták a papot is. De a víz lecsurgott a szájából, beesett mellére.

– Nézd! Hát nem nagyszerű? – Az asszonyok, karjuknál fogva vonszolták gyerekeiket, és megvetően mutogattak rá.

Amikor a vontatott menet megint útra kelt, a pap hátrapillantott. Az a szomorú gondolat jutott eszébe, hogy talán soha többé nem lát már olyan illatozó fehér virágokat, mint az előbb. Amint továbblovagoltak, a szamurájok időnként levették tollas kalapjukat, s letörölték az izzadságot homlokukról. Aztán megigazították hajukat, s újra egyenesen ülték meg a lovukat.

Az út fehér és kanyargós lett. A pap egy koldusféle ember alakját pillantotta meg, aki botjára támaszkodva követte őket. Kicsidzsiro volt. Nemrég még ott állt a parton, s tátott szájjal figyelte, amint a bárka eltávolodik. Most pedig itt van, s nyitott kimonóban lohol utánuk. Amikor észrevette, hogy a pap meglátta, csupa izgalom lett, és megpróbált elrejtőzni egy fa árnyékában. A pap összezavarodott. Miért jön folyton a nyomukban ez a fickó, aki elárulta őt? Most jutott eszébe, hogy Kicsidzsiro lehetett abban a másik csónakban az elmúlt éjszaka.

Fel alá rázkódott a lovon, beesett szemei néha a tenger felé fordultak, mely feketén és fenyegetően villódzott.

Amikor elhagyták Szudzudát, lassan egyre több emberrel találkoztak az úton. Kereskedők teherrel megrakott marhákat vezettek. Utazók nagy, esernyőszerű szalmakalapban és szalmaköpenyben. Amikor az ő menetüket meglátták, megálltak az út szélén, és meghökkenve bámulták végig a furcsa társaságot, amelybe belebotlottak. Időnként némelyik paraszt eldobta kapóját, és közelebb szaladt, hogy megbámulja a fura látványt. Azelőtt a papot mindig nagyon érdekelték a japánok – megjelenésük, ruházatuk és a többi. De most annyira kimerült már, hogy minden érdeklődése elpárolgott. Behunyta szemét, és a keresztút egyes állomásaira gondolt – valamelyik kolostorban bizonyára éppen most is imádkozzák. Megpróbálta kiszikkadt nyelvét mozgatni, hogy ő is elmotyogja az imádság szavait. Ezt az imát jól ismerik a kispapok és a keresztények, ez az elmélkedés ugyanis Krisztus szenvedésének részleteit idézi az emlékezetünkbe. Amikor az az ember kilépett a templom kapuján, s elindult felfelé a Golgota meredek ösvényén, keresztjét hordozva, megküzdött minden lépésért. Amint bukdácsolva előrehaladt, a hömpölygő tömeg, kíváncsisággal

telve követte őt. „Jeruzsálem lányai, ne miattam sírjatok, hanem magatok és gyermekeitek miatt. Mivel eljönnek a napok...” Ezek a szavak jutottak eszébe. Sok évszázaddal ezelőtt, kiszáradt és felduzzadt nyelvével az az ember megízlelte mindazt a szenvedést, ami őrá most itt rászakadt – gondolta. S ez a megosztott szenvedés lassan jobban felüdítette szívét és eszét, mint a legédesebb víz.

„Pange lingua...”<sup>[2]</sup> Érezte, hogy könnyek folynak végig az arcán. „Bella premunt hostilia, da robur fer auxilium.”<sup>[3]</sup> Bármilyen történet is, sohasem tagadom meg a hitemet – mondta magának.

Délutánra egy Iszahaja nevű városba értek. Itt egy sáncárokka és agyagfallal körülvett kastély állt, a falhoz odatapadva pedig szalma- és nádkunyhók sorakoztak. Amikor az egyik ház elé értek, némelyik kardot viselő ember tisztelettel meghajolt a szamurájok csapata előtt; két nagy tál rizst hoztak elő. Amíg a szamurájok ettek, a papot leszedték lováról, most először az úton, és odakötötték egy fához, mint valami kutyát. A közelben borzas koldusok üldögéltek. Miközben beszélgettek, úgy bámultak rá pislogó szemükkel, mint a vadállatok. Nem volt már ereje ahhoz, hogy rájuk mosolyogjon. Valaki néhány szem rizst tett eléje egy törött tálban. Felpillantott az adakozóra. Kicsidzsiro állt előtte.

Ott tereferélt a koldusok között. Néha rápillantott a papra, mintha szemügre akarná venni, de amikor a tekintetük találkozott, gyorsan elkapta a fejét. A pap egykedvűen nézett erre az arcra. Amikor a parton látta meg, még ahhoz is fáradt volt, hogy gyűlölje. De most képtelennek érezte magát arra, hogy nagylelkűen forduljon feléje. Harag fojtogatta, amikor eszébe jutott a jelenet a síkságon: száraz halat erőltetett belé, amitől aztán olyan rettenetesen szomjas lett. „Menj, és tedd meg gyorsan, amit akarsz.” Még Krisztus is haragosan mondta ezeket a szavakat Júdásnak, aki elárulta őt. A pap sokáig azt gondolta, hogy ezek a szavak ellentétben állnak Krisztus szeretetével. De amikor most meglátta ennek a fickónak remegő arcát, amint ott guggolt a földön, s néha feltekintett, mint egy megvert kutya, sötét és kegyetlen indulat támadt lényé legmélyén. „Menj” – suttogta szívében –, „és tedd meg gyorsan, amit akarsz.”

A szamurájok megették a rizst, és felültek a lovaikra. A papot is feltették az övére. A vontatott menet újra megindult. A boncok megvetően kiáltoztak, a gyerekek köveket dobáltak feléje. A teherhordó állatokkal haladó emberek és a japán ruhás utazók felpillantottak a szamurájokra, s aztán megbámulták a papot.

Minden ugyanúgy történt, mint előtte. Hátranézett – ott állt ő, Kicsidzsiro, kicsit elkülönülve a többiektől, s botjára támaszkodva megindult a nyomukban. Amit akarsz, tedd meg gyorsan – mormogta szívében a pap. Amit akarsz, tedd meg gyorsan.

## 6

Az ég elsötétült. Felhők úsztak a hegyek csúcsa felett és lenn a mezők felett. Ez Csidzukano síksága. Imitt-amott egy-egy bozót, mintha kúszott volna a földön. De mindenütt csak a feketésbarna talaj nyúlt el végeláthatatlanul. A szamurájok komoly vitatkozásba merültek. Amikor befejezték, kiadták a parancsot, hogy a papot vegyék le a lóról. Ilyen hosszú ideig szorosan megkötözött kezekkel lóháton ülni nem lehet következmények nélkül. Amikor felállt, metsző fájdalom hasított a combjába. Úgy mászott tehát arrébb a földön.

Az egyik szamuráj hosszú pipát szívott. Japánba érkezése óta a pap most először látott dohányt. A szamuráj kettőt-hármat szippantott, kifújta a füstöt, aztán odaadta a pipát társának. A hivatalnokok közben irigykedve nézték őket.

Hosszú ideig itt maradtak, dél felé figyelve. Hol leültek egy sziklára, hol felálltak. Némelyikük elvégezte a dolgát a szikla árnyékában. Az északi égen még látszottak kék foltok, de dél felé már gyülekeztek a sűrű esti felhők. A pap néha hátranézett az úton, amerről jöttek, de Kicsidzsirónak nyomát se látta. Bizonyára lemaradt az úton. Bizonyára belefáradt a hosszú menetelésbe, és feladta.

– Ott vannak! Ott vannak! – kiáltottak fel az örök, délre mutatva. Ebből az irányból egy csapat szamuráj közeledett lassan, kísérőikkel együtt. Nemigen különböztek az itteniektől. A pipás szamuráj hirtelen felugrott lovára és vágatni kezdett a közeledők felé. Még lóhátról meghajolva üdvözölte az újonnan jötteket. Azok ünnepélyesen viszonzták. A pap most már tudta, hogy új kísérőcsapat veszi át.

Amikor a kölcsönös üdvözléseknek végére értek, azok, akik Omurától eddig kísérték, megfordították lovukat, és északi irányban eltűntek az úton, amelyet még melengettek a nap sugarai. A papot az a csapat vette most körül, amelyik Nagaszakiból jött érte. Ismét feltették egy nyergeletlen ló hátára.

A börtön egy völgy lejtőjén állt, fák vették körül. Nemrég épülhetett, olyan volt, mint valami raktár. Belső padlószintjét kissé megemelték. A helyiségbe kis rácsos ablakon, meg egy tolóajtóhoz erősített rácsozaton keresztül szűrődött be némi fény. De ez a nyílás csak akkora volt, hogy egy tányér éppen beférhetett rajta. Ezen keresztül löktek be neki ételt naponta egyszer. Megérkezése után kétszer vitték el kihallgatásra. Ekkor kívülről is megnézhetette

a helyet; bambuszkerítés vette körül fenyegetően, távolabb álltak azok a nádtetős házak, amelyekben az örök laktak.

Amikor a börtönbe tuskolták, rajta kívül nem volt ott más fogoly. Némán töprengve ült egész nap a sötétben, s az örök hangját hallgatta. Úgy folyt le minden itt is, mint előző nap abban a kunyhóban a szigeten. Néha szóltak is hozzá az örök, akik nem tudták, mivel üssék el az időt. Így aztán megtudta, hogy Nagaszaki peremén vannak, de arra nem tudott rájönni, hogy merre van a város közepe. Napközben a messzi távolban dolgozó emberek hangos kiáltóását lehetett hallani, fejszecsapásokat és kalapácsok zaját. Ebből azt gyanította, hogy ezt a részt most építik. Amikor beesteledett, galambok turbékolását hallotta a fák között.

Börtönélete mindezek ellenére különös békében és nyugalomban telt. A hegyek közti barangolás feszültsége és szorongása múltba vesző álomnak tűnt fel most előtte. Sejtelve se volt arról, hogy a következő éjszaka mit hoz, mégsem félt igazán. Kapott valami furcsa japán papírt és madzagot az öröktől. Rózsafüzért csinált belőlük, s csaknem egész nap imádkozott, belekapaszkodva a megszentelt szavakba. Éjjel az ágyán feküdt, szemét lehunyva, s így hallgatta a galambok turbékolását. Lehunyt szempillái mögött felidéződött benne Krisztus életének minden jelenete. Gyerekkorától fogva Krisztus arca volt számára minden álmának és vágyának betetőzése. Krisztus arca, amint elmondta a tömegnek a Hegyi beszédet. Krisztus arca, amint átkelt alkonyatkor a Galileai-tavon. Ez az arc még a szörnyű kínzás folyamán se veszítette el szépségét. Ezek a meleg, tiszta szemek, amelyek az ember szíve legmélyére hatoltak le, most reá szegeződtek. Ez az arc nem tehetett semmi rosszat, nem ejthetett ki egy rossz szót sem. Amikor ennek az arcnak a látomása megjelent előtte, a félelem és rettegés úgy elszállt, mint azok a lágyan fodrozódó hullámok, amelyeket elnyel a tengerpart homokja.

Amióta Japánba jött, most először telt egyik napja a másik után békés nyugalomban. Eszébe jutott, hogy ez az egyre hosszabbra nyúló háborítatlan béke nem azt bizonyítja-e, hogy halála már nincs messze. Ezek a nyugodt napok lágyan és kedvesen futottak át rajta.

A kilencedik napon azonban egyszercsak kivonszolták börtönéből. Annyira hozzá szokott a sötét cellához, hogy a nap fénye kardként szúrt beesett szemeibe. A tücskök ciripelése úgy hangzott a fákról, mint a vízesés. Az örök kunyhója mögött ragyogó piros virágok fénylettek feléje. Most erősebben érezte, mint valaha, milyen ágrólszakadt csavargó lett. Haja és szakálla



hosszúra nőtt, a hús petyhüdten lógott a csontjain, a karjai olyan vékonyan lettek, mint a tű. Azon tűnődött, vajon kihallgatásra viszik-e, de egyenesen az örök szobájába vezették, s ott bezárták egy cellába. Nem tudta, miért hozták ide.

Csak másnap jött rá az okára. A csöndet hirtelen megtörte az örök haragos, ugatásszerű hangja. Férfiak és asszonyok zűrzavaros tülekedése hallatszott, akiket a börtön kapuján át vonszoltak be az udvarba. Az előző napig ezeket a foglyokat is olyan szuroksötét börtönben őrizték, mint őt.

– Ha így folytatjátok, meglakoltok érte – ordították az örök. A foglyok hasonló dühvel álltak ellen.

– Hagyjátok abba ezt az őrjöngést. Nyughassatok! – A haragos vita az örök és a foglyok között eltartott egy darabig. Aztán megint minden elcsendesült. Amikor beesteledett, a börtönből imádság hangzott feléje: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod. Legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól. Ámen.”

Az esti párás ködben hangjuk úgy csapott a magasba, mint egy szökőkút vize, aztán ismét elhalt. „Ne vigy minket a kísértésbe.” Nem vegyült pátoz ebbe az imádságba? Panaszos hang? A pap pislogva mozgatni kezdte száját az imádság ritmusára. De a csöndet mégsem töröd meg soha – mondta. Nem volna szabad mindig hallgatnod.

Másnap a pap megkérdezte az öröket, hogy meglátogathatja-e a foglyokat, akiket arra kényszerítettek, hogy a földeken dolgozzanak, szigorú őrizet mellett. Amikor engedélyt kapott, kiment hozzájuk. Öten-hatan élettelen mozdulatokkal kapáltak. Amint meglepődve ránéztek, eszébe jutott, kik ezek. Rongyos parasztruhájukról ismerte fel őket. De főleg az arcukról – amint feléje fordultak. Vajon a fénytelen börtöncella okozta, hogy a férfiak ilyen elnyúzottnak látszottak, hosszú hajjal és szakállal, az asszonyok arca pedig halottfehér volt.

– Ó! – kiáltotta az egyik asszony. – Az atya van itt. Sose ismertem volna rá.

Ez volt az az asszony, aki azon a napon a ruhájából vett ki egy uborkát, hogy neki adja. Mellette állt a félszemű férfi, mint egy koldus. Odvas sárga fogai kivillantak, s vágyakozóan felnevetett.

Ettől kezdve rendszeresen kapott engedélyt az öröktől. És minden reggel és

este, napjában kétszer, bement a keresztények börtönébe. Az örök tudták, hogy a foglyok azzal hálálják meg nagylelkűségüket, hogy nem kezdenek újra lázadni. Mivel nem volt kenyere és bora, a pap nem misézhetett. De legalább elimádkozhatta velük a Credót, a Pater Nostert és az Ave Mariát. S alkalma nyílt arra, hogy meggyóntassa őket.

*„Ne építsetek a nagyokra, az emberre,  
aki nem tud segíteni!  
Az élet elhagyja, visszatér a porba,  
s odavan minden terve.  
Jó annak, akinek Jákob Istene a gyámola,  
aki az Úrba, Istenébe veti reményét,  
aki mindent alkotott:  
az eget és a földet,  
a tengert és minden élőlényét.”*

Amikor a pap elmondta a zsoltáros szavait, a foglyok pissenés nélkül, áhítatos figyelemmel hallgatták. Még az örök is odafigyeltek. A Szentírásnak ezt a részét gyakran újra elolvasta. De még sohasem érezte ilyen jelentőségteljesnek ezeket a szavakat, mind önmaga, mind a keresztények számára. Minden egyes szó új, gazdag jelentéssel töltötte el a szívét.

– Boldogok, akik az Úrban hunytak el. Mostantól fogva...

– Ennél nagyobb szenvedés már nem sújt benneteket – mondta a pap őszinte áhítattal. – Az Úr nem hagy el benneteket örökre. Ő az, aki megmossa sebeinket, az ő keze törli le rólunk a vért. Az Úr nem fog örökké hallgatni.

Amikor eljött az este, meggyóntatta a keresztényeket. Gyóntatószék híján fülét ahhoz a lyukhoz tette, amelyen az ételt beadták, és a gyónók egymás után itt suttogták el halkán bűneiket. Amíg ez zajlott, a többiek a másik sarokba húzódtak, a lehető legtávolabbra, hogy ne nehezítsék a gyónó dolgát. A Tomogiban töltött napok óta itt a börtönben nyílt először alkalma arra, hogy papi hatalmát gyakorolja. Amikor erre ráeszmélt, titokban azért imádkozott, hogy ez az élet folytatódhassék tovább vég nélkül.

Miután meggyóntatta őket, fogta a papírt, amit a hivatalnokoktól kapott, tollat faragott magának egy csirke tollából, amelyet az udvaron talált, s megpróbálta leírni Japánba érkezése óta összegyűlt emlékeit. Azt persze nem tudhatta, hogy valaha is eljut-e Portugáliába az, amit leír. De arra látott reményt, hogy

valamelyik keresztény egy kínai kezébe adja Nagaszakiban. Ez a halvány remény hajtotta tollát a papírlapokon.

Éjszaka, amikor a galambok turbékolását hallgatva üldögélt, úgy érezte, hogy Krisztus arca figyelmesen rá néz. Tiszta kék szemei részvétellel fordultak feléje. Vonásai nyugodtak voltak. Bizalom töltötte el az egész arcot. Uram, ugye nem vetsz el minket többé – suttogta, szemeit az arcra szögezve. S aztán mintha ez a válasz jutott volna füléhez: „Nem foglak elhagyni téged.” Fejét előrehajtván fülelt, hogy újra hallja a hangot. De csak a galambok turbékolását lehetett hallani. Sűrű, fekete sötétség ült mindenre. A pap mégis úgy érezte, hogy szíve megtisztult egy pillanatra.

Egy nap csattanást hallott. Az egyik ör dugta be fejét az ajtón. – Öltözz át! – kiáltotta, s néhány nehéz ruhadarabot dobott a padlóra. – Nézd! Kapsz vörös ruhát, és alsóneműnek *dzsittoku*-t és vásznat. Fogd, ez a tiéd! – Az ör aztán elmagyarázta, hogy a *dzsittoku* az a ruha, amelyet a buddhista szerzetesek viselnek.

– Nagyon köszönöm – mondta a pap, beesett arcán mosollyal –, de kérem, vigye el őket. Nem akarom felvenni.

– Nem akarod felvenni? Igazán nem? – az ör gyermeketegen megrázta fejét, és vágyakozva nézett a ruhára. – De hiszen a hivatalnokok és a magisztrátus ajándéka ez.

Ha a maga durva darócruháját összehasonlította ezzel a vadonatúj öltözékkel, fel kellett tennie magának a kérdést, hogy a hivatalnokok miért ajándékozták meg a boncok ruhájával. Megszánták a foglyot? Vagy pedig csapdát állítanak vele, hogy elcsábítsák? Nem tudta eldönteni, melyikről van szó. A ruhából azonban mindenképpen arra kellett következtetnie, hogy a magisztrátus foglalkozni kezdett az ügyével.

– Gyorsan, gyorsan! – sürgette az ör. – A hivatalnokok mindjárt itt lesznek.

Nem várta, hogy kihallgatása ilyen gyorsan elkezdődik. Képzetele minden nap eléje vetítette a drámai jelenetet, úgy gondolt rá, mint Pilátus és Krisztus találkozására – a tömeg üvölt, Pilátus zavarba jön, Krisztus némán áll. De itt egyedül a tücskök álmosító ciripelését hallhatta. A keresztények börtönére ráborult a szokásos esti csönd.

Az örtől forró vizet kapott. Evvel megmosdott, s aztán lassan felhúzta a vászonruhát, lassan bújt bele a ruha ujjaiba is. Az anyag érintése kellemetlen volt, s ugyanakkor az a megalázó érzés borzongatta meg, hogy ezzel a ruhával eladta magát a magisztrátusnak.

Az udvaron egy csomó széket állítottak fel egy sorban. Mindegyik sötét árnyékot vetett a földre. Neki a kapu jobb oldalán kellett kuporognia. Kezeit térdére fektetve itt várt és várt. Ez a testtartás szokatlan volt számára, s a fájdalom egyre jobban belehasított lábába. De nem akarta, hogy a hivatalnokok észrevegyék kínlódását. Erejét összeszedve arra gondolt, milyen lehetett Krisztus az ostromozás alatt, s ezzel próbálta elterelni a figyelmét a térdében növekvő fájdalomról.

Egy idő után egy csapat zaja, lovak horkantása hallatszott. Az örök mind leguggoltak, s mélyen meghajtották fejüket. Egy csomó szamuráj jött be az udvarba fennhéjázó léptekkel, kezükben legyezővel. Egymással beszélgetve haladtak el Rodrigues mellett, anélkül, hogy akár egy pillantást is vetettek volna rá, aztán lomhán leültek a székekre. Az örök, még mindig meghajolva, csészéket hoztak nekik. Azok lassan kortyolták a forró vizet.

Rövid szünet után a jobb szélen ülő szamuráj odaintett az öröknek. A papot, akinek arca összerándult a térdébe nyilalló fájdalomtól, odavonszolták az öt szék elé.

Hátul a fákon a tücskök folytatták ciripelésüket. Nyakán végigcsurgott az izzadság, s érezte, hogy hátulról sokak szeme rászegeződik. Kétségtelen, hogy a keresztények a börtönükből figyelmesen hallgatják az összes kérdéseket és válaszokat, amelyek elhangzanak közte és a kihallgatói között. Most már megértette, hogy Inoue és a hivatalnokok miért választották ezt a helyet a kihallgatáshoz: a parasztok szeme láttára akarták sarokba szorítani és legyőzni. „Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancti” – behunyta beesett szemét, és mosolyt erőltetett az arcára. De maga is észrevette, hogy arckifejezése lárvaszerűen megmerevedett.

– Csikugo kormányzója aggódik a maga kínos helyzetéért – mondta komolyan a jobb szélen ülő szamuráj portugálul. – Mondja el, ha nehézségei vannak.

A pap némán meghajtotta fejét. Aztán felnézett, s pillantása találkozott a középső széken ülő öregemberével. Nyájas mosoly játszott a szája körül, miközben az öregember egy olyan gyerek kíváncsiságával nézte a papot, aki új játékot kapott. Aztán felolvasták a hirdetményt.

– Születési országa: Portugália. Neve: Rodrigues. Állítólag Macaóból érkezett Japánba. Így van?

A jobbszélső szamuráj érzelmes hangon hozzátette: – Atyám, mélyen megindított bennünket az a szilárd elhatározása, hogy sok ezer mérföldről

idejött, minden nehézség ellenére. Bizonyára sokat szenvedett közben.

Hangja lágyan csengett, s ez a kedvesség fájdalmasan összeszorította a pap szívét.

– Éppen azért, mert mindennek tudatában vagyunk, a kihallgatás fájdalmas kötelezettséget ró ránk.

A hivatalnok aggodalmaskodó szavaira a pap feszültsége engedett. Ha nem lennének országunk és politikánk korlátai, kezét foghatnánk és beszélgetni kezdhetnénk egymással – hirtelen ez az érzés támadt a szívében. De rögtön érezte, hogy veszélyes volna, ha engedne az ilyen érzéseknek.

– Atyám, nem kívánunk vitatkozni arról, hogy tanításuk helyes-e vagy sem. Lehet, hogy Spanyolországban és Portugáliában igaznak tartják. De Japánban a kereszténységet törvényen kívül helyezték, miután tüzetesen és alaposan fontolóra vettük, hogy ennek a tanításnak semmi haszna sincs a mai Japán számára.

A tolmács azonnal a tárgyra tért. Középen az öregember, nagy fülekkel, továbbra is részvevően nézett a papra.

– A mi gondolkodásmódunk szerint az igazság egyetemes – mondta a pap, s végre sikerült viszonznia az öregember mosolyát. – Az előbb maguk részvétüket fejezték ki, hogy annyi szenvedésen mentem keresztül. Egyikük vigasztaló szavakat is mondott, hogy sok ezer mérföldet utaztam a tengeren, s oly hosszú ideig tartott, mire ideértem ebbe az országba. Ha nem hinnénk, hogy az igazság egyetemes, vajon miért vállalná oly sok misszionárius ezeket a viszontagságokat? Éppen ezért nevezzük igazságnak, mert minden országban és minden korban azonos. Ha egy tanítás nem volna egyformán igaz Portugáliában és Japánban, akkor hogyan nevezhetnénk igaznak?

A tolmács időnként megakadt egyik-másik szónál. De kifejezéstelen lárvaarccal közvetítette a mondatok értelmét a másik négynek.

Csak a vele szemben ülő öregember bólogatott most is, mintha tökéletesen egyetértene mindazzal, amit a pap mond. Bólogatás közben pedig a bal kezét lassan rátette a jobbra, hogy megdörzsölje.

– A papok mind ezt mondják. És mégis... – A tolmács lassan fordította egy másik szamuráj szavait. – Lehet, hogy egy fa virágzik az egyik talajon, de elszárad a másikon. A kereszténység fája hozhat hatalmas leveleket és termékeny hajtásokat egy idegen országban, de Japánban a levelek elszáradnak, és nem bújnak elő hajtások. Atyám, sohase gondolt a talaj és a víz különbözőségére?

– A levelek nem hervadnak el, a rügyeknek elő kell bújniuk – mondta a pap emelt hangon. – Azt gondolják, hogy én semmit sem tudok? Európában az emberek jól ismerik a misszionáriusok munkáját, még inkább Macaóban, ahol szintén éltem egy darabig. Azt is jól tudják, hogy amikor a földesurak engedélyt adtak az evangélium hirdetésére, a keresztények száma elérte a háromszázezret.

Az öregember még mindig bólogatott, s kezeit dörzsölgette. A többi hivatalnok feszült figyelemmel hallgatta a tolmács szavait. Úgy látszott, egyedül az öregember fogja pártját a papnak.

– Ha a levelek nem nőnek és a fák nem hajtanak virágot, akkor ennek csak az lehet az oka, hogy a fát nem trágyázták meg.

A tücskök elhallgattak. A délutáni nap tikkasztóan égetett. A hivatalnokok elhallgattak, mintha kifogytak volna az érvekből. A pap érezte, hogy a keresztények, mögötte a börtönben, a fülüket hegyezik arra, amit mond. Úgy érezte, győzött ebben a vitában. Lassan az elégedettség érzése töltötte el.

– Miért akarnak meggyőzni? – A pap lesütött szemmel, halkán beszélt. – Bármit mondok is, úgysem változtatják meg az álláspontjukat. S én sem akarok változtatni az elveimen.

Amíg ezeket mondta, egyre jobban meghatódott. Minél biztosabban tudta, hogy hátulról figyelik a keresztények, annál hősiebbnek igyekezett mutatkozni. – Akármit mondok is, úgyis elítélnék – kiáltotta.

A tolmács gépiesen fordította le szavait a többieknek. A nap sugarai még simábbá tették sima arcát. Az öregember kezei megálltak, s most először megcsóválta a fejét, mint amikor valaki megszid egy rakoncátlan gyereket.

– Nem ítélünk el papokat ok nélkül – mondta.

– Inoue nem így gondolkodik. Ha maga volna Inoue, azonnal elítélné.

E szavakra a hivatalnokok hangosan felnevettek, mint akik jó viccet hallottak.

– Min nevetnek?

– Atyám, ő Inoue, Csikugo kormányzója. Itt ül magával szemben.

Elképedve bámult az öregemberre, aki gyermeki ártatlansággal újra dörgölni kezdte a kezét. Hogyan ismerhette volna fel azt, aki ennyire más, mint minden róla alkotott elképzelése? Ezt az embert Valignano az ördögnek mondta, aki egyenként hitük megtagadására kényszerítette a misszionáriusokat, mindeddig sápadt és határozott arcúnak képzelte ezt az embert. De szeme előtt egy megértő, jóságos képű, szelédnek látszó ember ült.

Néhány szót sűgött a mellette ülő szamurájnak, majd Inoue, Csikugo

kormányzója nehézkesen felállt a székeről. A többi hivatalnok követte, s egymás után keresztülmentek a kapun, amelyen bejöttek, és eltűntek a szemük elől. A tücskök rázendítettek, a délutáni nap szikrázott, a megüresedett székek még sötétebb árnyékot vetettek a földre.

Aztán, minden ok nélkül döntötték az érzelmek a papot. Könnyek potyogtak a szeméből. Azok éreznek ilyesmit, akik valami nagyszerű tettet hajtottak végre. A börtönben csend volt. De hirtelen valaki elkezdte az éneket:

*„Úton vagyunk, úton vagyunk,  
Úton vagyunk a Paradicsom templomához,  
A Paradicsom templomához,  
A nagy Templomhoz.”*

Az ének hosszan folytatódott, akkor is, amikor az örök visszakisérték földes cellájába. Legalább a keresztényeket nem botránkoztatta meg. Semmivel sem zavarta meg a hitüket. Nem viselkedett alantasan és gyáván. Ilyesmikre gondolt.

\* \* \*

A hold sugarai áthatoltak a börtön rácsain. A falon megjelenő árnyékuk a Galileaira emlékeztette a papot. Lesütötte a szemét, mégis őreá pillantott. A pap hirtelen meglátta ennek az árnyékarcnak körvonalait: berajzolta a szemeket és a száját. Ma jól vizsgázott, gondolta. És gyermekes büszkeség fogta el.

Az udvarból kereplő szólalt meg. Az örök körüljárták a börtönt. Minden éjjel egyformán zajlott le.

A harmadik nap az örök három férfit kiválasztottak a keresztények közül, s az udvar közepén három lyukat ásattak velük. Börtönének ablakából a pap láthatta a nap ragyogó sugaraiban a félszemű embert (nem Juannak hívták?), amint a többiekkel együtt forgatja az ásóját. A sarat egy kosárba lapátolták, és úgy vitték el. Mivel rekkenő volt a hőség, csak ágyékkendőt viselt, az izzadság acélosan csillogott a hátán.

– Miért ássák ezeket a lyukakat? – kérdezte meg az egyik őrtől. Azt a választ kapta, hogy árnyékszéket építenek. A keresztények ekkor a gödör mélyén dolgoztak, mit sem sejtve dobálták ki a sarat.

Ásás közben az egyik ember napszúrást kapott. Az örök ráordítottak és

megütötték. Összegörnyedt, mozgásra képtelenül. Juan és a többi keresztény ölükbe véve vitték vissza a börtönbe.

Egy idő után az egyik őr kihívta a papot. A beteg állapota hirtelenül rosszabbodott, és a keresztények a papért rimázkodtak. Gyorsan a börtönhöz futott, s ott találta Monikát, Juant és a többieket, amint körülállták a beteget, aki a sötétben feküdt, hamuszürkén.

– Miért nem iszol egy kicsit? – kérdezte Monika, s a szájához emelt egy törött csészét némi vízzel. De a víz csak kicsurgott a szájából, s végigfolyt a nyakán.

– Rettenetesen szenvedsz. Ugye kibírod? – kérdezte az asszony.

Amikor leszállt az éjszaka, a beteg fulladozni kezdett. Ekkora megerőltetést nem lehetett várni ilyen legyengült testtől, amelyet csak némi köles táplált. A pap mellette térdelt, hogy a betegek szentségét feladja neki. De amikor keresztet vetett, a beteg mélyet sóhajtott. Befejezte. Az őrök megparancsolták a keresztényeknek, hogy égessék el a testet. De mindnyájan tiltakoztak: ez ellentétben áll a keresztény tanítással; a keresztények hagyományuk szerint a földbe temetkeznek. A következő napon tehát az embert a börtön háta mögötti ligetben elföldelték.

– Hiszagoro most már boldog – mormolta irigyen az egyik keresztény. – Sz szenvedése véget ért. Belépett az örök nyugalomba.

A többiek kifejezéstelen arccal hallgatták szavait.

\* \* \*

Délután. A sűrű, forró levegő elviselhetetlenné válik. Aztán újra esni kezd. Monoton és bánatos hangot ad, amint ráhull a börtön fatetejére és a sírra, amelybe a halottat temették. Térdét összefogva a pap újra felteszi magának a kérdést, vajon a hatóságok meddig hagyják, hogy így éljen. Nem mintha minden tökéletesen folyna a börtönéletben, de ha nem okoznak rendzavarást, akkor az őrök hallgatólagosan teljesítik a keresztények kéréseit; megengedik a papnak, hogy meglátogassa őket, s hogy levelet írjon. Nem érti, miért kap minderre engedélyt. Furcsa.

Ablakának rácsain keresztül egy köpenyes embert vett észre, akivel az őrök kegyetlenül szitkozódtak. A köpeny miatt nem láthatta, hogy kicsoda. De láthatóan nem a foglyok közé tartozott. Az ember mintha valamit kért volna. De az őrök megrázták fejüket s elkergették, anélkül, hogy végighallgatták volna.



– Ha így viselkedsz, megverünk – mondta az egyik őr, egy doronggal hadonászva. A fickó elosont a kapu irányába, mint egy megvert kutya.

De másnap reggel újra ott állt az udvaron, s az esőben maga elé meredt.

Amikor eljött az éjszaka, a pap kipillantott cellája rácsain keresztül. A köpenyes ember még mindig ott volt: makacsul állt, mozdulatlanul az esőben. Egyik őr se jött ki a kunyhóból. Úgy látszik, letettek róla, hogy elúzzék onnan.

Amikor az ember a pap felé nézett, pillantásuk találkozott. Kicsidzsiro volt. Arcán végigrándult a rémület. Néhány lépést hátrált.

– Atyám! – Hangja olyan volt, mint a kutya vonítása. – Atyám! Hallgass meg engem!

A pap visszalépett az ablakból, s megpróbált süketnek lenni a hangra. Hogyan feledhetné valaha is a szárított halat, torkában az égető szomjúságot. Ha megpróbált is megbocsátani ennek a fickónak, emlékezetéből nem tudta kiűzni a benne lappangó gyűlöletet és haragot.

– Atyám! Atyám! – A rimánkodó hang olyan volt, mintha egy gyerek rimánkodott volna az anyjának.

– Nem akarsz meghallgatni, Atyám? Mindig csak becsaptalak. Amióta megszidtál, meggyűlöltelek, az összes kereszténnyel együtt. Igen, igaz, rátapostam a szentképre. Mokicsi és Icsidzo erős maradt. Én nem tudok olyan erős lenni, mint ők.

Az örök nem hallgatták tovább. Botokkal jöttek elő, s Kicsidzsiro futva-nyüsztve elmenekült.

– De meg kell védenem magamat! Annak is van szava, aki rátaposott a szentképre. Azt hiszed, szándékosan tettem? Sajgón a lábam a fájdalomtól. Isten azt várja tőlem, hogy az erőseket kövessem, pedig engem gyengének alkotott. Nem esztelenség ez?

Néha elcsendesedett. Aztán újra feltört belőle a dühödt, panaszos, rimánkodó zokogás.

– Atyám, mit tehet az, aki olyan gyenge, mint én? Nem pénzért árultalak el. Megfenyegettek a hivatalnokok.

– Gyorsan tűnj el innen – kiáltották az örök, fejüket a kunyhóból kidugva. – Ne számíts tőlünk könyörületre.

– Atyám, hallgass meg. Olyasmit tettem, amit többé sohasem tudok helyrehozni. Hivatalnokok! Keresztény vagyok. Vessetek börtönbe.

A pap lehuntya szemét, és a Credót kezdte imádkozni. Megkönnyebbült örömet érzett, hogy ezt a nyüsztítő férget otthagyhatta az esőben. Bár Krisztus is

imádkozott, Júdás mégis felakasztotta magát a vérmezőn – imádkozott-e Krisztus Júdásért? Erről semmi sem áll az írásban. De ha mégis, ő képtelen volt olyan lelkiállapotba kerülni, hogy maga is megtegye. Egyáltalán, mennyire lehet megbízni ebben az alakban? Bocsánatért esdekelt. Ez azonban talán nem egyéb, mint múltó, pillanatnyi izgalom.

Kicsidzsiro hangja lassacskán megnyugodott, aztán elhalt. A pap kinézett a rácson, s látta, az örök durván hátba taszítják s bevonszolják a börtönbe.

Az éjszakával az eső is elmúlt. Egy rizsgombócot és némi sózott halat löktek be neki. A hal már rothadt volt és ehetetlen. Mint azelőtt is, folyton hallotta a keresztények imádkozó hangját. Az örök megengedték, hogy meglátogassa őket a börtönben. Ott találta Kicsidzsirót, magában, a sarokba lökve, külön a többiektől. A keresztények nem voltak hajlandók szóba állni vele.

– Vigyázzon erre az alakra – suttogták halkán a papnak.

– A hivatalnokok gyakran felhasználják a hitehagyókat. Talán kelepcét állítanak nekünk.

A magisztrátus valóban megtette időnként, hogy a bukott keresztényeket összezárta a többiekkel, hogy egyenetlenkedést szítsanak, s így rávegyék őket hitük megtagadására. Elképzelhető, hogy Kicsidzsiro újra pénzt kapott azért, hogy megtegye. Bárhogyan is, a pap nem tudott többé bízni benne.

– Atyám, atyám! – Amikor meglátta, hogy a pap eljött a börtönbe, Kicsidzsiro újra rimánkodni kezdett a sötétben. – Hadd gyónjam és bánjam meg a bűneimet.

A papnak nem volt joga, hogy bárkinek is megtagadja a bűnbánat szentségét. Ha valaki feloldozást kért tőle, nem tehetette meg, hogy saját hangulata szerint beleegyezzék vagy elutasítsa. Áldásra emelte kezét, kötelességszerűen elmormolta az előírt imát, és közelebb hajolt a másikhoz. Amint a bűzös lehelet arcába csapott, a sötétben eltáncolt előtte a sárga fogak és a ravasz arc látomása.

– Hallgass meg, atyám – Kicsidzsiro nyöszörgését a többi keresztény is hallhatta. – Hitehagyó vagyok. Ha tíz évvel ezelőtt meghalok, jó keresztényként mehettem volna a Paradicsomba, és nem jutok a hitehagyók megvetett sorsára. Egyszerűen csak azért történt, mert üldözés idején élek... Igazán bánom.

– De hiszel-e egyáltalán? – kérdezte a pap, s megpróbálta elkerülni a másik orrfacsaró, bűzös leheletét. – Megadom a feloldozást, de nem bízom benned. Nem értem, miért jöttél ide.

Kicsidzsiro egész testében remegett. Zihálva lélegzett, s magyarázkodó

szavakat keresett. Izzadtsága és mocskának bűze megcsapta a papot. Lehetséges volna, hogy Krisztus szerette az embereknek ezt a legalját is, és keresésére indult? A gonoszságban megmarad a gonosz ereje és szépsége. De ez a Kicsidzsiro még arra sem méltó, hogy gonosznak nevezzék. Vézna és koszos, akár a rajta lógó rongycafatok. Undorát legyőzve a pap elimádkozta a feloldozás végső szavait, s aztán bevett szokás szerint, elsuttogta: – Menj békével. – A lehető leggyorsabban félrehúzódott ennek a testnek és szájnak a bűdösségétől, s visszatért a keresztényekhez.

Nem, nem. Urunk a nyomorultat és a piszkosat választotta ki. Erről elmélkedett, amikor az ágyon feküdt. A Szentírás lapjain megjelenő emberek között, akiket Jézus szeretettel felkutatott, ott találjuk a kafarnaumi vérfolyásos asszonyt, a házasságtörő nőt, akit meg akartak kövezni – minden érték, minden szépség nélküli embereket. A szép és bájos mindenkit magához vonzhat. De szeretetnek mondhatjuk-e ezt a vonzódást? Az igazi szeretet akkor is elfogadja az emberiséget, ha azt rongyos cafatként szemétre vetik. A pap elméletben mindezt jól tudta. Mégsem tudott megbocsátani Kicsidzsirónak. Még egyszer közel érezte arcához Krisztus arcát, könnyek csorogtak végig rajta. Amikor tiszta szeme egyenesen az övébe nézett, a papot szégyen fogta el.

A *fumie* megkezdődött. A keresztények sorba verődve álltak, akár a városból kihajtott szamarak. Ma nem ugyanazokkal a hivatalnokokkal álltak szemközt, mint a múltkor. Fiatalabbak voltak, alacsonyabb beosztásúak. Karba tett kézzel ültek a székeken. Az örök dorongokkal felfegyverkezve álltak őrséget. Ma a tücskök is erősebben cirpelték. Az ég ragyogó kék volt. A levegő tiszta és üdítő. Nemsokára azonban újra itt lesz a fullasztó hőség. Csupán egyvalakit nem vonzoltak ki az udvarra, magát a papot. Arcát, amelyen petyhüdtlen lógott a hús, odapréselte a rácshoz, s meredten nézte a *fumie* látványosságát, ami most vette kezdetét.

– Minél hamarabb túlestek rajta, annál hamarabb elengedünk benneteket – ordította az egyik hivatalnok. – Nem kívánom tőletek, hogy őszintén és meggyőződéssel tapossatok rá. Ez csupán formáság. Nem sérti a meggyőződésedet, ha éppen csak ráteszitek a lábatokat.

A hivatalnokok folyton azt hangoztatták a keresztényeknek, hogy a *fumie* megtaposása nem egyéb formaságnál. Nem kell mást csinálniuk, csak a talpukat rátenni. Ha ezt megtették, senki sem törődik tovább azzal, hogy mit hisznek. A magisztrátus által kiadott rendelet értelmében mindenkit felszólítottak, tegye rá kissé a talpát a *fumie*-re. Ha megtette, rögtön szabadon engedték.

A négy ember kifejezéstelen arccal hallgatta végig a szónoklatot. A pap, a rácsnak szorított arccal, nem tudta kivenni, mire akarnak kilyukadni. S a négy keresztény puffadt arccal, kiugró ádámcsutkával, kísértetsápadtan a napfény hiányától, úgy állt ott, mint négy akarat nélküli bábu.

Eljött, aminek el kellett jönnie. Ezt világosan megértette. De nem volt bizonyos benne, hogy az ő sorsa és ezeké a keresztényeké hamarosan megpecsételődik. A hivatalnokok úgy beszéltek a keresztényekhez, mintha szívességet kérnének tőlük. A parasztok megrázták fejüket. Erre a hivatalnokok zavart arccal visszavonultak.

Ekkor az örök a hivatalnokok székei és a parasztok közé letették a *fumie*-t egy lepelbe burkolva a földre. Aztán visszamentek a helyükre.

Elővették a listát, s az egyik hivatalnok hangosan kiáltotta a neveket: Ikcukidzsima, Kubono-ura, Tobei. A négy keresztény mozdulatlanul ült tovább. Az ör indulatba jött, s botjával rásújtott a bal felől ülőre, de az nem mozdult. Kétszer-háromszor megtaszította hátulról; a keresztény előrezuhan s meggörnyedt a földön. Meg se próbált elmozdulni onnan, ahova esett.

Csokicsi Kubono-ura.

A félszemű kétszer-háromszor megrázta fejét. Milyen gyermeteg volt az arca!  
Haru Kubono-ura.

Az asszony, aki az uborkát adta a papnak, meggörnyedt, s lehorgasztotta a fejét. Az ör ebben a tartásban lökte előre, az asszony még a szemét se nyitotta fel.

Végül az öreg Mataicsit szólították. De neki is mintha földre gyökerezett volna a lába.

A hivatalnokok azonban most nem kezdtek dühösen ordítani vagy szidalmat szórni rájuk. Mintha kezdettől fogva ezt várták volna, úgy ültek ott a székükön, halkán suttogva egymásnak. Aztán hirtelen felálltak és visszavonultak az örök kunyhójába.

A nap éppen a börtön felett állt. Sugara égette az ott maradt négy keresztényt. Görnyedt alakjuk fekete árnyékot rajzolt a földre, közben a tücskök újra cirpelni kezdtek, telezengve a ragyogó levegőt. Az örök és a keresztények még szóba is elegyedtek egymással, tréfálkoztak, mintha kihallgatók és kihallgatottak iménti kapcsolata eltűnt volna. De aztán az egyik hivatalnok kikiáltott a kunyhóból, hogy mindnyájan visszatérhetnek a börtönbe, kivéve a félszemű Csokicsit.

A pap elengedte a rácsot, amelybe eddig görcsösen kapaszkodott, és leült a

földre. Nem tudta, mi történik ezután. De bárhogyan is lesz, a mai nap békésen elmúlt.

Ez a gondolat mély megkönnyebbüléssel töltötte el. Ha a mai nap jól telt, az már elég: a holnap majd gondoskodik magáról. Ha holnap még élne...

– Nem kár érte, hogy elhajtja? – hallatszott egy hang. A másik ráfelelt: – Igen, nagyon nagy kár. – Nem tudott rájönni, miről beszélgetnek. De a szél feléje sodorta annak a csöndes beszélgetésnek foszlányait, amit az őr és a félszemű ember folytatott. Légy röppent fel a rácsokról, s zümmögve keringeni kezdett a pap feje körül, szárnyai zúgása csaknem elaltatta.

Hirtelen valaki keresztülszaladt az udvaron. Aztán éles csattanás hangzott, majd tompa puffanás. Mire a pap felkapaszkodott a rácsra, a hivatalnok éppen a hüvelybe dugta éles, villogó kardját: a kivégzés véget ért. A félszemű ember holtteste ott hevert a földön. Az egyik őr megragadta a lábánál fogva, s lassan vonszolta a gödör elé, amit a keresztények ástak. A szétfolyó fekete vér köntösként terült el körülötte.

A börtönből hirtelen egy asszony éles sikoltása hallatszott, hangja újra meg újra a magasba csapott, mintha himnuszt énekelne. Aztán elhalt a hang, és a levegő halálosan csöndes lett körös-körül. Csak a pap keze rázkódott a görcsös remegéstől, amint a rácsot szorította.

– Nézzetek rá – ordított egy másik hivatalnok a börtön előtt, háttal a papnak. – Ez történik veletek, ha elkönnyelműsköditek az életet. Nem könnyű dolog ez. De minél hamarabb átestek rajta, annál gyorsabban szabadultok innét. Nem mondom, hogy meggyőződésből tapossatok rá. Ha csak formaságból, tessék-lássék teszitek, akkor nem sérti a hiteteket.

Az egyik őr most Kicsidzsirót hozta ki harsányan ordítva. Csak egy ágyékkendő volt rajta, feje búbjától a talpáig remegett. A hivatalnokok elé érve hajlongani kezdett előttük. Aztán felemelte sovány, koszos lábát, és ráhelyezte a *fumie*-re.

– Gyorsan, ki innét! – kiáltotta az egyik hivatalnok, s a kapura mutatott. Kicsidzsiro siettében csaknem orra bukva tűnt el a szem elől. Hátra se nézett a kunyhó felé, amelyben a pap tartózkodott. De a papot már nem érdekelte, hogy ez a fickó mit csinál.

A nap fehér sugara szédítően verte a nyílt udvart. Kegyetlen fénye alatt ott terült el a földön a fekete folt, a félszemű ember vére.

A tücskök folytatták éneküket, száraz és éles ciripeléssel. A levegő mozdulatlanul állt. A légy tovább keringett zümmögve a pap arca körül. A

világban odakint semmi sem változott. Egy ember meghalt; de nem változott semmi...

Így hát idejutottunk. Reszketve kapaszkodott meg a rácsban. Hát idejutottunk.

Zavarát azonban nem csupán ez a hirtelen lezajlott esemény váltotta ki. Amit nem tudott megérteni, az az udvar néma csöndje, a tücskök ciripelése, a legyek zümmögése volt. Egy ember meghalt. Kívül, a világban azonban minden úgy haladt, mintha mi sem történt volna. Lehet ennél valami ostobább? Vértanúság volt ez? Miért hallgatsz? Itt ez a félszemű ember meghalt – mégpedig érted. Tudnod kellene. Miért tart még mindig ez a némaság? Ez a déli némaság? A legyek zümmögése – ez az örült, kegyetlen ostobaság. Te pedig közönyösen elfordítod arcodat. Ezt... ezt nem tudom elviselni.

Kyrie eleison! Uram, irgalmazz! Remegő szájjal imádkozni próbált, de a szavak elhaltak ajkáról. Uram, ne hagyj magamra többé! Ne hagyj el ilyen titokzatos módon. Imádság ez? Sokáig azt hittem, hogy az imádságot dicséretedre és dicsőségedre mondjuk. De amikor szólok hozzád, úgy hangzik, mintha káromlás volna. Az én halálom napján is rezzenéstelen továbbmegy a világ a maga útján, olyan közönyösen, mint ma? Amikor engem meggyilkolnak, a tücskök akkor is folytatják ciripelésüket, és a legyek álmosítóan tovább zümmögnek? Ennyire nagy hős szeretnék lenni? Igazi, rejtett vértanúságra törekszem-e vagy valami pompázatos halálra? Azt akarom, hogy tiszteljenek érte, hogy imádkozzanak hozzám, hogy szentnek nevezzenek?

Összehúzott térddel leült a földre, s maga elé meredt. „Csaknem dél volt. A harmadik óráig sötétség borította az egész földet.” Amikor az az ember meghalt a kereszten, a templomból hármassal kürt szó hallatszott. Megkezdődtek az előkészületek a húsvét megünneplésére. Hosszú kék palástjában a főpap felment a templom lépcsőjén, megállt az oltár előtt, amelyen ott hevert az áldozat, s megfűjták a harsonát. Ebben a pillanatban az ég elsötétedett, s a felhők mögött a nap elhalványult. „Sötétség támadt. A templom kárpitja kettéhasadt a tetejétől az aljáig.” Hosszú időn át ilyesféle vértanúság képe lebegett a szeme előtt. De ami a szeme előtt lezajlott, olyan nyomorúságos és szegényes volt, akár a kunyhóik, amelyekben éltek, akár a rongyaik, amikben jártak.

Öt nappal később, este találkozott másodszer Csikugo urával, Inouéval. A nap halálos csöndben telt el; de most mozogni kezdtek a fák levelei, s a friss esti szellő feléje sodorta lágy susogásukat. Ekkor került újra szemtől szembe Inouéval. Csak a tolmács kísérte el a rendőrfőnököt. Amikor a pap belépett hozzá az őr kíséretében, Inoue egy nagy csészét melengedett a kezében, s lassan kortyolgatta belőle a meleg vizet.

– Attól félek, elhanyagoltam magát – mondta Inoue, még mindig két kezével tartva az edényt, miközben nagy szemei kíváncsian fürkészték a papot. – Hiradóban akadt dolgom.

A rendőrfőnök ráparancsolt a tolmácsra, hogy hozzon forró vizet a papnak. Egész idő alatt mosoly játszott az ajka körül. Aztán lassan beszélni kezdett hiradói útjáról. – Ha alkalma nyílik rá, el kellene mennie Hiradóba, atyám. – Úgy beszélt a pappal, mintha szabad ember volna. – Ott áll Macuurák egyik kastélya, egy csöndes öbölre néző hegy tetején.

– Igen, hallottam a hiradói misszionáriusoktól, hogy nagyon szép város.

– Szépnek nem mondanám. Inkább érdekes. – Inoue feje imbolygott, miközben beszélt. – Amikor meglátom a várost, mindig az a történet jut eszembe, amelyet valaha hallottam. Macuura Takenoburól szól, akinek négy ágyasa volt. Ezek állandóan féltékenykedtek egymásra. Takenobu végül nem bírta tovább, s mind a négyet elűzte a kastélyából. De ez a történet, azt hiszem, nem egy nőtlen pap füleinek való.

– Ez a Macuura igen bölcs ember lehetett. – Mivel Inoue annyira őszintén beszélt, a pap is feloldódva válaszolt.

– Igazán azt hiszi? Örülök, ha igen. Hirado és a mi egész Japánunk olyan, mint Macuura. – Az edényt a kezében forgatva Csikugo ura folytatta: – Spanyolország, Portugália, Hollandia, Anglia és a hasonló nőszemélyek féltékenységükben folyton rágalmozó történeteket suttognak a Japán nevű férfi fülébe.

Amint a tolmács fordítását hallgatta, a pap lassan ráeszmélt, mire céloz Inoue. Hányszor hallotta Goában és Macaóban, hogy az olyan protestáns országok, mint Anglia és Hollandia és az olyan katolikus országok, mint Spanyolország és Portugália eljöttek Japánba, s egymás sikereit megirigyelve,

mindenféle rosszat meséltek egymásról a japánoknak. S a misszionáriusok, maguk is féltékenységből, egy időben szigorúan megtiltották a japán konvertitáknak, hogy az angolokkal és a hollandokkal érintkezzenek.

– Atyám, ha azt gondolja, hogy Macuura bölcs volt, akkor bizonyára megérti, hogy egyáltalán nem esztelen ostobaság, ha Japán törvényen kívül helyezte a kereszténységet.

Miközben beszélt, a nevetés sohasem maradt abba kövér, vérbő arcán. A rendőrfőnök folytonosan a pap arcát fürkészte. A japánok szeme furcsán sötétbarna, a szemük fehérje mintha egészen hiányozna (vagy befestik?).

– A mi egyházunk monogámiát hirdet... – A pap szándékosan választotta ez a kötekedő kifejezést. – Ha valakinek törvényes felesége van, akkor nem teszi bölcsen, hogy ágyasokkal fertőzi meg magát. Miért nem választ Japán a négy közül egyet törvényes feleségül?

– S ez a törvényes feleség Portugália legyen?

– Nem, nem! Az egyházra gondolok.

Ahogy a tolmács gépiesen továbbította válaszát, Inoue meglepett arcot vágott, majd hangosan hahotázni kezdett. Korát tekintve szokatlanul harsányan. De a szeméből minden érzés hiányzott, ahogy a paphoz fordult. A szeme nem nevetett.

– Atyám, nem gondolja, hogy a Japán nevű férfi jobban teszi, ha nem járattja az eszét idegen országokból származó nőkön, hanem saját országából való nővel egyesül, olyasvalakivel, akinek a gondolkodása közel áll hozzá?

A pap jól tudta, mit ért Inoue idegen asszonyon. Mivel a másik a ledér történet hasonlatával érvelt tovább, úgy érezte, hogy neki is ebben kell folytatnia. – Az egyházban – mondta – nem számít az asszonyok nemzetisége. Csak a férjükhöz való hűségük a fontos.

– Értem. S mégis, ha a férj és feleség szerelme csak az érzelmekre épülne, akkor senkinek sem kellene attól szenvednie, hogy beleszeret valami rossz nőbe. – A rendőrfőnök úgy bólogatott, mint aki elégedett a saját válaszával. – Akadnak emberek a világon, akik csaknem belebolondulnak abba, hogy rossz nőkbe szerelmesek.

– Úgy tekinti a misszionáriusok munkáját, hogy ők is szerelmet erőltetnek rá másokra?

– Igen, erről van szó – a mi szemszögünkéből. S ha ezt a kifejezést nem szívesen hallja, hadd mondjam másként. Meddőnek nevezzük azt az asszonyt, akinek nem születhet gyereke. S úgy gondoljuk, hogy az ilyen asszony nem



alkalmas arra, hogy feleség legyen.

– Ha tanításunk nem talál befogadásra itt Japánban, az nem az egyház hibája. Azoknak a hibája, akik a japán keresztényeket elszakítják az egyháztól, mint férjet a feleségétől.

A tolmács, szavakat keresgélve, egy pillanatra elhallgatott. Ebben az időben szokott az esti ima kihallatszani a keresztények börtönéből. De ma csend ült meg a börtönt. A pap hirtelen az öt nappal korábbi halálos ítéletre gondolt; olyan csönd támadt, amely arra a pillanatra hasonlított, valójában azonban egészen más volt. A félszemű ember holtteste akkor ott feküdt a tűző napban a földön, s az őr közönyösen megfogta az egyik lábánál, és odavonszolta a földbe ásott gödörhöz. Olyan véres csík húzódott a nyomában, mintha valaki egy hatalmas ecsettel rajzolta volna a földre. Lehetséges, tűnődött a pap, hogy a halálos ítéletet ez a jóságos öregember adta ki, aki előtte ült.

– Atyám – mondta Csikugo ura –, úgy látszik, maga és a többi misszionárius nem ismeri Japánt.

– És maga, tisztelt rendőrfőnök – felelte a pap –, úgy látszik, nem ismeri a kereszténységet.

Ezen mindketten elnevették magukat. – És mégis – mondta Inoue –, harminc évvel ezelőtt, amikor Gamóban szolgáltam, igénybe vettem az atyák irányítását.

– És aztán?

– Én nem azért fordultam szembe a kereszténységgel, mint az emberek többsége. Sohasem tartottam a kereszténységet rossz vallásnak.

A tolmács meglepett arccal hallgatta ezeket a szavakat. Miközben dadogva szavak után kutatott, az öregember még mindig nevetve a kezében tartott edényt nézte, benne a melegvíz maradékával.

– Atyám, szeretném, ha két dolgot átgondolna, amit ettől az öregembertől hallott. Az egyik, hogy a rossz nő, aki szerelmével folyton zaklatja a férfit, elviselhetetlen terhet rak rá. A másik, hogy a meddő asszony ne legyen feleséggé.

Amint a rendőrfőnök felállt, és távozni készült, a tolmács földig hajolt, kezét összetéve maga előtt. Az örök kapkodva hozták elő a szandálokat, amelyekbe Csikugo ura lassan belebújtatta lábait. Anélkül, hogy hátrapillantott volna, eltűnt az udvar sötétjében. A kunyhó ajtajánál moszkító csapat kerített. Odakinn felnyerített egy ló.

Éjszaka lett. Csöndesen esni kezdett. Olyan hangot adott, mintha a kunyhó háta mögött kavicsok potyognának a fákra. A pap letette fejét a kemény

padlóra, s az eső zaját hallgatva arra az emberre gondolt, akit hozzá hasonlóan bíróság elé idéztek. Április 7-én reggel történt, hogy ezt a csont és bőr férfit levonszolták a hegyről Jeruzsálemben. A hajnali nap sugarai a fekete tengeren túl aranyló fehérben fürdették meg a hegy gerincét, a Kedron patakja csobogott, mindig friss zúgással. Lélegzetnyi időt sem kapott arra, hogy megpihenjen. Miután a vének és az írástudók kimondták a halálos ítéletet, jóvá kellett hagyniuk a római helytartóval, Pilátussal. A városon kívül felállított táborában, nem messzire a templomtól, Pilátus hallott már az eseményekről, s bizonyára várta már azt az embert.

A pap gyermekkorától kezdve minden részletét megjegyezte ennek az április 7-re virradó döntő reggelnek. Ez a csonttá aszott ember volt a tökéletes eszmény számára. Szemei, mint minden áldozaté, szomorú lemondással teltek meg, amint szemrehányóan nézett a tömegre, amely kigúnyolta és leköpdöste. A tömegben ott állt Júdás. Miért követte őt Júdás? A bosszúvágy indította, hogy láthassa végső pusztulását annak az embernek, akit eladott? Bárhogyan is, azok az események nagyon hasonlítanak az ő történetére. Úgy adta el őt Kicsidzsiro, ahogyan Júdás Jézust. S Krisztushoz hasonlóan őt is a világ hatalmasai ítélik most el. Sorsa valóban egészen hasonló Krisztuséhoz. Erre a gondolatra bizsergő öröm tört fel melléből az esős éjszakában. Annak a kereszténynek az öröme, aki megsejti az igazságot, hogy eggyé vált az Isten Fiával.

Másrészt viszont semmi olyan testi fájdalomban nem volt része, mint Krisztusnak. Ez a gondolat kínosan érintette. Pilátus palotájánál azt az embert egy alacsony oszlophoz kötözték, s fémekkel megtűzdelt ostorral megkorbácsolták. A kezeit pedig átszőgezték. De amióta őt letartóztatták, meglepetésére sem a hivatalnokok, sem az örök nem nyúltak hozzá egy ujjal sem. Nem tudta, ez Inoue tervéhez tartozik-e vagy sem. De most úgy érezte, nem is lehetetlen, hogy a napok elmúlhatnak testi bántalmazás nélkül.

Mi lehetett ennek az oka? Milyen gyakran hallotta, hogy akárhány misszionáriust elfogtak ebben az országban, mindet leírhatatlan kínzásoknak és gyötrelmeknek vetették alá. Navarrót elevenen megsütötték Simabarában. Carvalhót és Gabrielt újra és újra alámerítették Undzen forró kénes vizében. Omura börtönében a misszionáriusoknak nem adtak semmi ennivalót, úgyszólván éhen haltak. Ő pedig itt volt a börtönben, s megengedték, hogy imádkozzon, hogy beszéljen a többi kereszténnyel, és ha nem is bőségesen, de naponta háromszor kapott enni. S a hivatalnokok és a rendőrfőnök, amikor meglátogatták, egyáltalán nem mutatkoztak szigorúnak. Beérték formáságokkal,

s aztán újra elmentek. Mi lehet a céljuk mindezzel?

A pap azokra a napokra gondolt, amikor Garrpével együtt élt Tomogi felett a hegyen; hogyan beszélgettek akkor a kínzásokról s arról, vajon kibírják-e, ha egyszer rájuk kerül a sor. Persze nem tehetett mást, csak Isten kegyelméért imádkozott. De most szívében úgy érezte, hogy halálig képes lesz harcolni. A hegyek között barangolva is az a szilárd meggyőződés élt benne, hogy ha egyszer elfogják, akkor testi kínzásnak vetik alá. S úgy érezte (belső feszültségének megnyilvánulása volt ez?), hogy bármilyen gyötrellem érje is, összeszorított fogakkal el fogja viselni.

Elhatározása azonban most mintha meggyengült volna. Felkelt a földről és megrázta fejét. Azt kérdezte magától, vajon nincs-e összezsugorodóban bátorsága. Vajon annak az életmódnak következménye lenne ez, amelyet most folytat? Aztán szíve mélyéről hirtelen valaki ezt mondta neki: Azért van mindez, mert olyan kellemesen telik az életed.

Japánba érkezése óta gyakorlatilag csak ebben a börtönben nyílt alkalma arra, hogy egy papnak az életét élje. Tomogiban rejtőzködni kellett. Aztán minden kapcsolata megszakadt a paraszttal, egyedül Kicsidzsiro maradt a közelében. Csak amióta idekerült, azóta nyílt alkalma arra, hogy emberekkel legyen együtt, s a nap nagy részét imával és elmélkedéssel töltse, anélkül, hogy az éhség fájdalmai gyötörnék.

Ahogy a homok átfolyik a homokóra üvegén, olyan gyorsan múlt el egyik nap a másik után. Érzései, amelyek valaha feszültek és acélkemények voltak, most lassan feloldódtak. Lassan úgy érezte, hogy a kínzás és a testi gyötrellem, amit valaha kikerülhetetlennek tartott, talán mégsem éri utol. A hivatalnokok és az örök nagylelkűen bántak vele. A pirospozsgás rendőrfőnök újabb nyájas beszélgetéseket folytatott vele Hيرادóról. Miután így belekóstolt a békének és a biztonságnak állóvizébe, vajon újra rá tudná-e szálni magát arra, hogy a hegyekben barangoljon, és egy kunyhóban rejtőzködjék?

Lassan felderengett benne, hogy a japán hivatalnokok és a rendőrfőnök azért nem tesznek semmit, mert – mint a pók a halójába került prédával – arra várnak, hogy a lelki erejét elveszítse. Keserűen gondolt Csikugo urának erőltetett nevetésére s arra, hogy az öregember hogyan dörzsölgette a kezeit. Most világosan rájött, hogy a rendőrfőnök miért tett így.

Tűnődéseinek háttérében ott állt az a tény is, hogy attól az időtől kezdve egészen tegnapig háromra növelték a napi kétszeri ételadagot. A jólelkű örök, akiknek sejtelmük se volt arról, hogy mire megy ki mindez, ínyüket kivillantva

nevettek: – Nem eszi meg mindet? Pedig ez a rendőrfőnök kívánsága. Nem túl sok fogollyal bánnak ilyen jól.

A pap ránézett a faedényre, benne a kemény rizzsel és szárított hallal. Megrázta fejét, és arra kérte őket, hogy adják a keresztényeknek. A legyek már ott zümmögtek a rizs felett. Amikor eljött az este, az örök két gyékényt hoztak be. A papban lassan derengeni kezdett, hogy mit jelentenek ezek a változások. Egész egyszerűen arra utalnak, hogy közeledik megkínzásának napja. Kipihent teste gyengébben tud majd ellenállni a fajdalomnak. A hivatalnokok ilyen alantas módszerekkel próbálták elgyengíteni életerejét, hogy aztán hirtelen alávéssék a kínzásoknak. Kétségtelenül ez a tervük.

A gödör...

Elfogatásának napján a szigeten hallotta ezt a szót a tolmácstól, s most újra felidéződött az emlékezetében. Ha Ferreira megtagadta hitét, akkor bizonyára azért, mert övele is jól bántak kezdetben. Aztán, amikor testben-lélekben meggyengült, egyszerre alávetették ennek a kínzásnak. Másképpen elképzelhetetlen, hogy ez a kiváló ember ilyen hirtelenül megtagadja a hitét. Milyen ördögi eszközöket használnak fel!

„A japánok a legértelmesebb emberek, akikkel eddig találkoztam.” Xavéri szavai jutottak eszébe, és cinikusan felnevetett.

Visszautasította a felkínált ételt. Nem használta éjjel a gyékényt. Az örökön keresztül ez bizonyára eljutott a hivatalnokok és a rendőrfőnök fülébe. De senki sem emelt szót ellene. Nem tudhatta, vajon rájöttek-e hogy keresztülhúzta terveiket.

Egyik reggel, tíz nappal Csikugo urának látogatása után az udvaron kitört lármára ébredt. A rácsos ablakhoz szorítva arcát, látta, hogy a szamurájok három keresztényt hurcolnak keresztül az udvaron. Börtönükből rángatták ki őket. A hajnali ködben vonszolták el az örök a csuklójuknál összeláncolt embereket. Leghátul ment az az asszony, akitől az uborkát kapta.

– Atyám – kiáltották, amint elhaladtak börtöne előtt –, kényszermunkára visznek bennünket.

Kezét a rácson átpréselve, a pap egyenként megáldotta őket a kereszt jelével. Ujjai alig értek hozzá Monika homlokához, amint az asszony, telve szomorúsággal, de gyermeki mosollyal az arcán felnézett.

Az egész nap csöndben és nyugalomban telt el. Délutánra a hőmérséklet lassan emelkedett, és a nap szikrázó sugarai irgalmatlanul hatoltak keresztül a börtön rácsain. Megkérdezte az ételt hozó örököt, hogy mikor jön vissza a

három keresztény, s azt a választ kapta, hogy estére visszajönnek, ha a munkát befejezték. Csikugo urának rendeletére több templom építése folyt Nagaszakiban, úgyhogy csaknem korlátlan számú munkásra volt szükség.

– Ma este *urabon* van, Atyám. Ugye tudja, mi az *urabon*?

Az örök elmagyarázták, hogy *urabon*-kor Nagaszaki lakói lampionokat függesztenek házaik eresze alá, és mécseseket gyújtanak bennük. A pap elmondta, hogy nyugaton halottak estéjén csinálnak ilyesmit az emberek.

A messze távolból gyerekek éneklő hangját hallotta. Fülét hegyezte, hogy megértse a szavakat is:

*„Ó lámpás, üdvözlünk,  
Aki követ hajít rá, leszárad a keze,  
Ó lámpás, üdvözlünk.”*

Valami fájdalmas hangulat áradt a gyerekek szaggatott énekéből.

Beesteledett. A mirtusz bokron egy tücsök cirpelt. Aztán ez a hang is elenyészett az este csöndjében, de a három keresztény nem érkezett meg. Amint vacsoráját ette az olajlámpás fényénél, a távolból hallotta a gyerekek halk hangját. Éjszaka a hold fénye beragyogott a rácson keresztül, és felébresztette álmából. Az ünnepség véget ért. Mély, sűrű sötétség borult mindenre. De hogy a keresztények visszatértek-e, nem tudhatta.

Másnap az örök ébresztették fel. Ráparancsoltak, hogy öltözzön fel, s jöjjön ki azonnal.

– Mi történt? – kérdezte.

Kérdésére, hogy hová mennek, az örök azt felelték, hogy ők maguk se tudják. De azért választották ezt a kora reggeli időpontot, hogy kikerüljék a kíváncsi báméskodók tömegét, akik bizonyára összegyülekeznének, hogy megbámulják az idegen keresztény papot.

Három samuráj várt rá. Ők is azt az egyszerű magyarázatot adták, hogy ez a rendőrfőnök kívánsága. Előlről és hátulról körülvették foglyukat, s a reggeli csöndben elindultak az úton.

A reggeli ködben a kereskedők szalma- és nádkunyhói bezárt ajtajukkal úgy álltak ott, mint bánatos öregemberek. Az út mindkét oldalán rizsföldek. Rönköket halmoztak fel mindenfelé. A fa friss illata a köd nyirkos szagával együtt csiklandozta az orrát. Nagaszaki utcái még mindig épültek. Az új építmények árnyékában koldusok és hajléktalanok aludtak gyékényfonatok alatt.

– Tehát most jár először Nagaszakiban? – Az egyik szamuráj felnevetett. – Ugye sok itt a hegy?

Tényleg sok hegyet látott. Némelyikükre kis nádkunyhók kapaszkodtak. Egy kakas kukorékolása jelezte a napkeltét. Az ereszek alatt elhasznált lámpások feküdtek szerteszét a földön, az előző éjjeli ünnep maradványai. A hegy lábánál a tenger vette körül a hosszú félszigetet. Náddal szegélyezve úgy nyúlt el a távolban, mint valami tejfehér tó. Amint a köd felszállt s az ég kitisztult, a háttérben egy sor kisebb domb tűnt elő.

A tengerhez közel fenyőfaliget állt, benne egy csomó kosárral. Itt négy vagy öt mezítlásos szamuráj beszélgetett eszegetve. Miközben szájuk mozgott, szemük kíváncsian csillogva a papra szegeződött.

A liget közepén fehér függőnyt feszítettek ki, előtte egy sor támlátlan szék állt. Az egyik szamuráj rámutatott egy székre, s rászólt a papra, hogy üljön le. A papot meglepte ez, hiszen kihallgatásra volt elkészülve.

Szürke homok borította mindent, amely lágyan folytatódott az öbölben is. A fátyolos ég barnás színbe öltöztette a lusta tengert. A parton megtörő hullámok monoton hangja a papot Mokicsi és Icsidzo halálára emlékeztette. Azon a napon is szüntelenül szitált a ködös eső, s az esős napon a tengeri sirályok beröpültek egészen az oszlopokig. A tenger olyan csendes volt, mintha kimerült volna. És Isten is hallgatott. Erre a problémára még most sem talált feleletet, pedig állandóan ott járt az eszében.

– Atyám!

Valaki mögötte kiáltott. Hátranézett. Egy ember mosolygott rá, hosszú haja a nyakába lógott, s legyezőjével játszott. Tartása egyenes, arca szögletes volt.

– Ó! – Inkább a hangról ismert rá, mint az arcáról: ez volt az a tolmács, akivel a kunyhóban beszélgetett, a szigeten.

– Emlékszik rá? Hány nap telt el utolsó találkozásunk óta? De milyen öröm, hogy újra láthatom. Az a börtön, amelyikben tartják, újonnan épült. Nem is olyan rossz ott élni. Mielőtt ezt felállították volna, a keresztény misszionáriusokat szinte mindig Omurába vitték, a szudzudai börtönbe. Ott esős napokon becsurgott a víz, szeles napokon átfújta rajta a szél; a foglyoknak kemény sorsuk volt.

– Hamarosan megjön a rendőrfőnök? – Hogy megszakítsa a másik fecsegését, a pap témát váltott, de az tenyerével összecsukta legyezőjét és folytatta. – Nem. Csikugo ura nem jön el. De mit gondol róla? Hogy tetszik magának a rendőrfőnök?

– Kedvesen bánt velem. Naponta háromszor kaptam enni. Még takarót is kaptam az ágyamra. Lassan azt hiszem, hogy ennek az életnek a következtében testem elárulta a szívemet. Felteszem, hogy erre várnak.

A tolmács közönyösen elfordult. – A rendőrfőnök azt a tervet agyalta ki, hogy összehozza itt valakivel, akinek hamarosan meg kell érkeznie. Ő is portugál, akárcsak maga. Bizonyára sok mondanivalójuk lesz egymásnak.

A tolmács arcáról már eltűnt a mosoly. A pap figyelmesen nézte sárga szemét. Ferreira neve jutott az eszébe. Erről van tehát szó! Ezek az emberek összehozták Ferreirával, hogy az bírja rá a hitehagyásra. Hosszú ideje semmi haragot nem érzett Ferreira ellen, semmi mást, csak szánalmat; egy magasabb rendű lény szemlél így egy nyomorultat. De most, amikor eljött a pillanat, hogy szembekerüljön vele, rettenetesen kényelmetlenül érezte magát, és a szíve zavartan vert. Maga sem tudta, miért.

– Tudja, ki ez az ember? – kérdezte a tolmács.

– Igen.

– Hm.

A tolmács halvány mosollyal a szája körül a legyezőjét mozgatta, miközben a szürke partot fürkészte. S ott, a messzi távolban egy csoport ember tűnt fel, feléjük közeledve.

– Ott jön a csoportban.

A pap nem akarta elárulni izgatottságát, de önkéntelenül is felemelkedett székéről. A csoport lassan közel ért a fenyőligethez, s most már ki tudta venni az egyes alakokat is. Két samuráj jött elől. Mögöttük három fogoly, egymáshoz láncolva. Köztük volt Monika, aki el-elbukva tántorgott. Hármójuk mögött a pap régi társát, Garrpét ismerte fel.

– Ahá! – kiáltott a tolmács diadalmasan. – Erre várt ugye, atyám?

A pap szeme végigsiklott Garrpén, megfigyelt minden részletet. Garrpe valószínűleg nem tudta, hogy ki vár rá a ligetben. Hozzá hasonlóan parasztruhát viselt. Akárcsak neki, térdtől lefelé furcsán előremeredtek fehér lábai. Megfeszített lábakkal, mélyeket lélegezve jött a többiek mögött.

A papot nem lepte meg, hogy barátját is elfogták. Amióta partra szálltak Tomoginál, mindketten tudták, hogy eljön elfogatásuk ideje. A pap csak azt akarta tudni, hogy hol fogták el Garrpét, és milyen gondolatai támadtak a fogságban.

– Szeretnék beszélni Garrpével – mondta.

– Persze hogy fog. De a nap hosszú. Még csak reggel van. Nem kell sietni.

Hogy a pap várakozását még jobban felcsigázza, a tolmács szándékosan ásított, és hűsíteni kezdte arcát a legyezővel.

– Mellesleg, atyám, amikor a szigeten beszéltem magával, valamit elfelejtettem megkérdezni. Mondja meg, mi az a kegyelem, amit a keresztények folytonosan emlegetnek?

– Úgy csinál, mint a macska, amelyik játszik az egérrel – mormogta a pap, s beesett szemeivel ránézett a másikra. – Miért gyönyörködik ilyen gonoszul abban, hogy szóval tart? Mondja meg, hol fogták el Garrpét és hogyan?

– Ok nélkül nem árulhatjuk el a foglyoknak a rendőrfőnök hivatalának ügyeit.

De most a menet hirtelen megállt a sűrű homokon. A hivatalnokok lepakoltak egy halom gyékényfonatot a hátul jövő állatról.

– Ó! – A tolmács elégedett mosollyal nézte a jelenetet.

– Tudja, mire fogják használni ezeket a fonatokat?

A hivatalnokok a fonatokat a foglyok teste köré csavarták, csak Garrpét hagyták szabadon. A testük köré fonódó fonatból csak a fejük állt ki – olyanok voltak, mint a vesszőből font bábok.

– Most csónakokra teszik őket, s kiveznek velük a zátonyra. Ebben az öbölben a víz olyan mély, hogy nem látni le az aljára.

A lomhán hullámzó víz monoton zajjal mosta a partot. Felhők borították az ólomszürke eget, csaknem súrolták a földet és a tengert.

– Nézze! Az egyik hivatalnok beszél Garrpe atyával.

A tolmács mintha énekelt volna, olyan vidáman beszélt. – Mit mond? Biztosan ilyesmit: „Ha maga igazi keresztény irgalmassággal eltelt pap, akkor meg kell szánnia ezt a három szerencsétlent, akit szalmakabátba bugyoláltak. Nem állhat itt tétlenül, hogy végignézze, amint megölik őket.”

A pap most értette csak meg, hogy mit akar elérni a tolmács. A harag egész testében úgy megrázta, mint szélroham a fákat. Ha nem volna pap, kitekerné a nyakát ennek a fickónak.

– És a rendőrfőnök azt mondja, hogy ha Garrpe atya megtagadja a hitét – nos, egyszóval mindhármuk életének megkegyelmez. Különben is, ezek hárman tegnap már megtagadták a hitüket, tegnap a rendőrfőnök hivatalában rátapostak a *fumie*-re.

Rátapostak... s most mégis ez a kegyetlenség... éppen most. – A pap remegve mondta ezt, de hang nem jött ki a száján.

– Nem ezeknek a senkiháziknak a hitehagyására várunk. A part menti kis szigeten számtalan paraszt él, akik titokban hűségesek maradtak a



kereszténységhez. Azzal tudjuk megnyerni őket, ha a papjaik tagadják meg a hitet.

„Vitam praesta puram, iter para tutum.”<sup>[4]</sup> A pap megpróbálta elimádkozni az Ave maris stella-t, de az imádság szavai helyett elborította értelmét a mirtuszbozótból hangzó tücsökciripelés, a vörös-fekete vércsík látványa az udvar földjén a tűző nap sugarai alatt. Azért jött ebbe az országba, hogy az életét odaadja másokért, ehelyett azonban a japánok adják oda az életüket érte, egyik a másik után. Mit tegyen? Azt tanulta eddig, hogy megítélhetjük egyes cselekedeteinket, elválaszthatjuk a helyeset és a helytelent, a jót és a rosszat. Ha Garrpe tagadólag megrázza a fejét, akkor ez a három keresztény úgy merül el az öbölben, mint a kő. Ha enged a hivatalnokok unszolásának, akkor elárulja egész életét. Mit kell tennie?

– Mit válaszol ez a Garrpe? Arra tanítottak, hogy a kereszténységben a legfontosabb az irgalom, és hogy Isten maga az Irgalom... Ó! Nézze a csónakot!

Ketten a keresztények közül, tetőtől talpig becsavarva hirtelen előrebuktak, mintha csak elrohannának. De hátulról a hivatalnokok lökték meg őket. Siettetni akarták őket, de azok elestek a homokban. Csak Monika, mint valami szalmabáb, maradt állva, a lomha tengert bámulva. A pap egyszerre szájában érezte az uborka ízét, amelyet ruhájából húzott elő, hogy neki adja. Szinte hallotta nevető hangját.

Tagadd meg a hitet! Tagadd meg! Szívében így kiáltott Garrpénak, aki a hivatalnokokat hallgatta, háttal a papnak.

Tagadd meg a hitet! Meg kell tagadnod. Az izzadság végigcsurgott a homlokán. Becsukta szemét, s aztán gyáván elfordult, ne lássa azt, ami történik.

Hallgatsz. Még ebben a pillanatban is hallgatsz? Amikor újra kinyitotta szemét, a három szalmabáb a hivatalnokok ösztökélésére már a csónakig jutott.

Én megtagadnám. Én megtagadnám. A szavak már torkáig értek, de fogát összeszorítva próbálta megakadályozni, hogy hangosan kimondja őket. Most két hivatalnok, aki dárdával követte a foglyokat, csípőig feltúrte a kimonóját, és bemászott a csónakba, amelyet a hullámok dobáltak. Lassan elhagyták a partot. Még mindig van idő! Ne sújtsd Garrpét és engem ezzel! Ezt a felelősséget neked magadnak kell elvállalnod. De most Garrpe előrefutott, és mindkét karját felemelve beleugrott a partról a tengerbe. Vízfelhőt fröcskölve maga körül közeledett a csónakhoz. Úszás közben valamit kiabált.

Uram, hallgasd meg imádságunkat...

Ebben a hangban nem volt megrovás, nem volt harag, úgy halt el, ahogyan a fekete fej lesüllyedt a hullámok között. – Uram, hallgasd meg imádságunkat...! – A bárka oldalára könyöklő hivatalnokok fehér foga kivillant, ahogy felkacagtak. Egyikük lándzsáját a másik kezébe átvéve, gúnyolni kezdte Garrpét, aki megpróbált közelebb jutni a csónakhoz. De a feje most elsüllyedt a tengerben, s hangja elhallgatott. Aztán egyszerre újra feltűnt, mint egy fekete csomó, amelyet odébb sodornak a hullámok. A hang gyengébb volt, mint az előbb, de újra és újra kiáltott valamit.

Most az egyik ör felállította az egyik keresztényt a bárka oldalára, és a lándzsával erősen megtaszította. Mintha szalmabábu lenne, úgy zuhant a tengerbe, és tűnt el a szemük elől. Ugyanígy merült el a másik is, ijesztő gyorsasággal. Végül Monikát nyelte el a tenger. Csak Garrpe feje úszott egy darabig a vízen, mint egy hajóroncsról letört fadarab, aztán elborították a hullámok.

– Szörnyű mesterség ez. Akárhányszor látom, mindig szörnyű marad – mondta a tolmács, és felkelt a székéről. Aztán hirtelen gyűlölettel teli pillantással végigmérte a papot:

– Atyám, végiggondolta már, hogy micsoda gyötrelmeket okoznak ennek a sok parasztnak, csak azért, mert a maguk önző álmát Japánról rájuk akarják erőltetni? Nézze! Ma újra vér folyt. Ezeknek a tudatlan embereknek a vére.

Aztán szinte kiköpte a szavakat: – Garrpe legalább tiszta maradt. De maga... maga a leggyávább. Még az „atya” nevet sem érdemli meg.

*„Ó lámpás üdvözlünk,  
Aki követ hajít rá, leszárad a keze,  
Ó lámpás üdvözlünk.”*

A *bon* ünnepség véget ért. De a távolban a gyerekek még fújták a nótájukat. Nagaszaki házaiban a koldusoknak és a hajléktalanoknak mindenféle zöldséget adtak, hogy ezzel engeszteljék a halottak szellemét. A mirtuszbokor nem változott. A tücskök folytatták napi ciripelésüket. De hangjuk mintha veszített volna erejéből.

\* \* \*

– Hogy van? – Az egyik őr szólalt meg szokásos napi őrjárata közben.

– Semmi változás. Ott ül a fal mellett, s maga elé mered egész nap. – Az őr halkán válaszolt, és rámutatott a helyiségre, ahol a papot őrizték.

A hivatalnok bepillantott az ablak rácsozatán, s megnézte a papot, amint ott ül a nap sugaraiban, háttal az ablaknak. A falon keresztül egész nap a tengert látta, felszínén Garrpe fekete fejével. Aztán a három begöngyölt keresztényt, akik buborékként süllyedtek el.

Amikor megrázta fejét, a látomás elmúlt. De ha behunyta szemét, akkor makacsul mindig újra megjelentek szemhéja mögött. „Gyáva kukac – mondta a tolmács felkelve a székéről – nem érdemli meg, hogy »atyának« szólítsák.”

Nem volt képes megmenteni a keresztényeket. S arra sem, hogy Garrpéhoz hasonlóan elsüllyedjen a hullámokban, a keresztények nyomában. Elborította a részvét. De a szánalom nem cselekvés. Ez nem igazi szeretet. A szánalom, mint minden indulat, egyfajta ösztön csupán. Ezt régen tanulta, még a szeminárium kemény padjaiban. De akkoriban mindez könyvszagú tudás volt.

Nézd, nézd! Vér folyik érted. A parasztok vére csurog szét a földön.

Aztán a napsütötte börtön kertjében a vércsík egyre tovább terjedt. A tolmács azt mondta, hogy a misszionáriusok önző álma festi fel ezt a vércsíkot. Csikogo ura ezt az önző álmot egy bukott nő önző szeretetéhez hasonlította. Egy bukott nő makacskodó szerelme, ami elviselhetetlen teher a férfinak, ezt mondta.

És mégis – szemei előtt eltáncolt a tolmács nevető és Csikogo urának duzzadt, húsos arca, az egyik belemosódott a másikba – azért jöttél ebbe az országba, hogy az életedet áldozd értük. Valójában azonban ők áldozzák érted az életüket.

Ez a megvető nevetés feltépte a pap sebeit, úgy szúrta keresztül, mint a tű. Fáradtan megrázta fejét. Nem, nem érte halnak meg ezek a parasztok. Maguknak választották a halált, mert élt bennük a hit; ez a válasz azonban már nem volt elég erős ahhoz, hogy begyógyítsa sebeit.

\* \* \*

Így múlt el egyik nap a másik után. A mirtuszbozótban a tücskök élettelen ciripelése folyt vég nélkül.

– Hogy van? – Az egyik őr szólalt meg szokásos napi őrjárata közben.

– Semmi változás, egész nap a falat bámulva ül. – Az őr rámutatott a

helyiségre, amint halkán válaszolt.

– A rendőrfőnöktől kaptam utasítást arra, hogy jöjjenek el, s nézzem meg, mi újság. Minden Csikugo urának tervei szerint zajlik. – A hivatalnok elhúzta arcát a rácstól, és elégedetten mosolygott, mint az orvos, aki betegének gyógyulását figyeli.

\* \* \*

Az *obon* ünnepe elmúlt. Nagaszaki utcái ismét csöndesek. A hónap végén hálaadó napot tartanak, s Nagaszaki és Urakami falvainak vezetői korán érő rizst hoznak ládában ajándékkul a rendőrfőnök hivatalába. Augusztus 1-jén minden város hivatalnokának és képviselőjének fehér ünnepi ruhában kell megjelennie a rendőrfőnök előtt.

\* \* \*

Lassan itt a telihold. A börtön mögötti ligetben a bagoly és a galamb válaszolgat egymásnak az éjszakában. A liget felett a kerek hold félelmesen vörös színben fürdik, amint előbújik a sötét felhőkből, majd ismét mögéjük rejtőzik. Az öregek azt suttozzák, hogy a most kezdődő év valami szerencsétlenséget hozhat.

Augusztus 13-a. Nagaszaki házaiban az emberek halsalátát és édeskrumplit meg babot főznek. Ezen a napon a rendőrfőnök hivatalnokai halat és tortát ajánlanak fel a főnöknek, aki cserébe szakéval, levessel és galuskával kínálja meg őket.

Ezen az éjszakán az örök sokáig iszogatták a szakét. Recsegő hangjuk és a csészék koppanása elhallatszott a papig. A pap a földön kuporgott, görbe vállai a börtön rácsain keresztülsütő holdfényben fürödtek. Vézna alakja kirajzolódott a falon. Néha megmozdult, amikor egy svábbogár kaparászott a fákön. Beesett szemét lehunyva ízlelgette az őt beburkoló sötétséget. Ezen az éjjelen, amikor mélyen aludtak mindazok, akiket ismert, éles fájdalom hasított mellébe. Egy másik éjszaka jutott az eszébe. Ott vonszolta magát a Getszemáni kertjének poros földjén, amelyet átjárt a nap hősége, egyedül, elhagyatva alvó apostolaitól az az ember. Azt mondta: „Halálosan szomorú a lelkem.” Izzadtsága úgy hullott a földre, mint a vércseppek. Ez az arc jelent meg most szeme előtt. Százszor és százszor látta maga előtt álmaiban. De vajon mitől van, hogy csak most látszott olyan távolinak ez a szenvedő, ziháló arc? Ma

éjjel minden figyelmét erre a vézna arcra összpontosította.

Azon az éjszakán vajon az az ember is átélte Isten némaságát? Vajon ő is egész testében reszketett a félelemtől? A pap nem akarta elhinni. Most mégis ez az érzés támadt benne. Megpróbálta elhessegetni a hangot, amely ezt súgta neki, és kétszer-háromszor vadul megrázta fejét. Az esős tenger, amelyikben Mokicsi és Icsidzo elmerültek, az oszlopokhoz kötözve! A tenger, amelyikben Garrpe feje, a kis csónak után igyekezve, vadul küszködött, s aztán úgy sodródott tovább, mint egy darab fa! A tenger, amelybe csak úgy bedobták a szalmába göngyölt embereket! Ez a tenger végeláthatatlanul, szomorúan nyúlt el. S a tenger felett Isten kérlelhetetlenül hallgatott. „Eloi, Eloi, lama szabaktani!” – Három óra volt azon a pénteken, és a keresztről ez a hang kiáltott fel a sötét égre. A pap mindig azt gondolta, hogy az az ember imádkozott ezekkel a szavakkal, nem pedig a rémület kiáltott belőle Isten némasága miatt.

Létezik-e valóban Isten? Ha nem, milyen nevetséges, hogy életének felét azzal tölti el, hogy átkelve a végtelen tengeren idejőjjön, s ezen a kopár földön elvesse a hit apró kis magját! Milyen nevetséges a félszemű ember élete, akit kivégeztek, miközben a tücskök cirpelték fényes nappal. Milyen nevetséges Garrpe élete, aki utánaúszott a keresztényeknek a csónakban! A fallal szemben a pap felnevetett.

– Atyám, min nevet? – A részeg örök recsegő hangja elhallgatott. Az ajtó mellett elhaladó őr tette fel ezt a kérdést.

S mégis, mikor eljött a reggel, és a nap erős sugarai ismét áttörtek a rácson, a pap valamennyire visszanyerte életerejét, és felocsúdott előző éjjeli magányából. Kinyújtotta mindkét lábát, s fejét a falnak támasztotta. Így suttozta a zsoltár szavait, fájdalmas hangon: „A szívem nyugodt, Istenem; a szívem nyugodt, énekelek neked és zsoltározok. Ébredj fel, lelkem, citera, hárfa, ébredjetek, felkeltem a hajnalt.” (Zsolt 57,8.) Gyermekkorában mindig ezek a szavak jutottak eszébe, amikor az égen végigsöprő s a fák közt zúgó szelet figyelte. De akkoriban Isten nem félelmet és zavart keltett benne, hanem közel volt a földhöz, s harmóniával, élő örömmel ajándékozta meg.

\* \* \*

A hivatalnokok és az örök néha kíváncsi szemekkel néztek be hozzá a rácson keresztül. De a pap már rájuk se pillantott. Néha hozzá se nyúlt az ételhez, amit

minden nap háromszor elébe tettek.

Eljött a szeptember. Egyik délután, amikor a levegő már kicsit megfrissült, váratlanul meglátogatta őt a tolmács.

– Ma bemutatom valakinek. – A tolmács a maga szokásos bohókás hangján beszélt, és közben játszogatótt a legyezőjével. – Nem, nem! Nem a rendőrfőnöknek, nem is a hivatalnokoknak. Azt hiszem, maga is szeretne vele találkozni.

A pap hallgatott, élettelen szemeit a másokra szegezte. Világosan emlékezett, mit mondott neki a tolmács egy másik alkalommal, de furcsa módon mégsem tudta gyűlölni ezt a fickót, még csak haragudni sem tudott rá. Még ahhoz is fáradt volt, hogy gyűlölje.

– Úgy hallom, nem eszik eleget. – A tolmács szokásos éles mosolyával beszélt. – Jobb volna, ha nem szomorkodna annyit.

Ezekkel a szavakkal félrehajtotta fejét, aztán kiment, megint visszajött, s megint kiment, többször is.

– Miért késik ez a gyaloghintó? – mondta. – Már itt kellene lennie.

De a papot már nem érdekelte, kivel fog találkozni. Fénytelen szemeit a tolmács kegyetlen alakjára függesztette, aki folyton ki- és beszaladgált.

De most a gyaloghintó-hordozók hangját lehetett hallani a bejáratnál. Aztán szóba elegyedtek a tolmáccsal.

– Menjünk, atyám.

A pap szó nélkül felkelt, és lassan, nehézkesen megindult kifelé. A nap vakító sugarai beleszúrtak kimerültségtől véres, sárga szemébe. A két szolga, aki csupán ágyékkendőt viselt, ott állt a gyaloghintóval a vállán, és figyelmesen bámulta. – Nagyon nehéz. Nagy és kövér – morogtak, amikor a pap felkapaszkodott a hintóba.

A függönyt leeresztették, hogy a járókelők kíváncsiságát elkerüljék, úgyhogy a pap semmit sem láthatott abból, ami odakint történik. Csak különböző hangok és zajok jutottak el füléhez. Gyerekek sikítózása, boncok csengői, építkezők kopácsolása. Mindenféle illatok is beáramlottak hozzá. Fák és sár, kakasok, tehének, lovak szaga. A pap egy pillanatra behunyta szemét, hogy mélyen magába szívja azoknak az életét, akik itt körülötte élnek. Aztán hirtelen feltört benne a vágy, hogy beszélhessen ezekkel az emberekkel, hogy olyan legyen, mint a többiek, hogy hallja mások szavait, hogy belemerülhessen az emberek mindennapi életébe. Igen, torkig lett már ezzel az egésszel – a rejtőzködéssel a szénégető kunyhóban, a hegyek közti barangolással üldözői

elől menekülve, a keresztények naponkénti lemészárlásának látványával, ami szeme előtt játszódott le. Elfogyott az ereje, hogy újramezdje a viaskodást. És mégis... „Egész szíveddel, egész lelkeddel, egész értelmekkel, minden erőddel.” Azért lett pap, hogy egyetlen egy dologra törekedjen, csupán egyetlen egyre.

A hangokból észrevette, hogy bejutottak a városba. Korábban a tyúkok kotkodácsolása és a marhák bögése hallatszott, most azonban léptek folytonos kopogása hatolt keresztül a függönyön, alkudozók éles hangja, kordékerek zörgése, veszekedés lármája.

Hova viszik, kivel fog találkozni – már nem is érdekelte most. Akárki legyen is, ugyanazokat az ismert kérdéseket fogják feltenni, a kihallgatás ugyanúgy folyik le, mint mindig. A kérdeztetés úgy is üres formáság. Mint Heródes, amikor maga elé idézte Krisztust. Ezek az emberek úgy tették fel a kérdéseket, hogy a válasz nem is érdekelte őket. Különböznél is, miért éppen őt nem ölette meg Csikugo ura, viszont miért hagyta életben, ha nem mentette fel? Elcsigázta és ingerelte, hogy újramezdődik az egész cirkusz.

– Megérkeztünk!

A tolmács kezével letörölte magáról az izzadtságot, megállította a gyaloghintót, és felemelte a függönyt. Ahogy a pap kiszállt, szemébe belevakított az esti nap fénye. Az az ör állt előtte, aki a börtönben őrizte. Talán azért hozták magukkal ezt az embert, mert attól féltek, hogy útközben megpróbál megszökni.

Egy lépcsősor tetején kétszárnyú kapu nyílt, mögötte kis templom, mely ragyogott az esti nap sugaraiban. A háttérben barna hegyek és sziklák magasodtak. A homályos, komor templomban két-három kakas járkált körbe peckesen. Egy fiatal bonc jött ki. Ellenséges pillantásokkal végigmérte a papot, aztán egyetlen hang nélkül újra eltűnt – még a tolmácshoz sem szólt egy szót sem.

– A boncok nem szeretik a papokat – mondta a tolmács némi kaján örömmel hangjában, amint leguggolt a földre, és kinézett a kertre. – Megmérgezi, ha egész nap egyedül üldögél, s csak a falat bámulja és szomorkodik – folytatta. – Hagyja abba ezt az örültséget. Senkinek se használ, ha felesleges bajt okoz.

A pap, mint máskor, most is elengedte szavait a füle mellett. Figyelmét inkább az kötötte le, hogy a templomban vagy környékén a tömjén és a japán étel jellegzetes illata közé valami idegen szag keveredett. Szimatolva nézett körül. Hússzagot érzett. Kétségtelenül az volt – olyan régen nem látott már

húst, hogy leghalványabb szagára is azonnal felfigyelt.

Aztán a távolból léptek zaját hallotta. A hosszú folyosón valaki közeledett hozzájuk.

– Tudja, kivel fog találkozni? Kitalálta már?

A pap arca megmerevedett. Most először rábólintott a kérdésre. Érezte, hogy a térde remegni kezd. Igen, tudta, hogy egyszer találkoznia kell ezzel az emberrel, de arra nem gondolt, hogy ez ilyen helyen fog megtörténni.

– Itt az ideje, hogy találkozzanak. – A tolmács élvezettel mondta ezt, miközben a pap reszkető alakját nézegette. – Ez a rendőrfőnök parancsa.

– Inoué?

– Igen. S az a másik, az is találkozni akar magával. Egy öreg szerzetes sarkában feltűnt Ferreira, fekete kimonóban, lesütött szemekkel. A köpcös kis barát magabiztosan húzta ki magát, hogy jelezze: rangosabb a magas termetű Ferreiránál, aki lesütött szemeivel egy nagy állathoz hasonlított, amelyet kötéllel a nyaka körül, huzakodva vonszolnak előre.

Az öreg szerzetes megállt. Ferreira némán rápillantott a papra, majd leült a földre egy sarokban, ahová odavilágított a lenyugvó nap. Egy darabig halálos csöndben maradtak.

– Atyám! – Rodrigues végre megszólalt remegő hangon. – Atyám!

Ferreira kissé felemelte lehajtott fejét, és ránézett a papra. Egy pillanatra szolgai mosoly futott át a szemén, és egy villanásnyi szégyen. Aztán összeszedte magát, és határozott, kihívó tekintettel szembenézett a másikkal.

Rodrigues a papságára gondolt, és elakadt a szava. Szíve túlságosan megtelt ahhoz, hogy megszólaljon. Bármit mondana, hazugságként hangzana. S a bonc meg a tolmács fürkésző kíváncsiságát sem akarta még tovább csigázni, mindketten őket figyelték. Nosztalgia, harag, szomorúság, gyűlölet – egymással ellentétes érzelmek dúlták fel a szívét. Miért vágsz ilyen arcot? – kiáltotta szívében. Nem azért jöttem ide, hogy elítéljelek. Nem a bíródként érkeztem. Én sem vagyok különb nálad. Megpróbált mosolyt erőltetni az arcára. De a mosoly helyett egy fehér könnycsepp hullott ki szeméből, és lassan végigfolyt az orcáján.

– Atyám, olyan régen nem találkoztunk... – Rodrigues remegő hangja legalább megtörte a csöndet. Miközben beszélt, érezte, milyen együgyűen és ostobán hangznak ezek a szavak. De semmi mást nem tudott kinyögni.

Ferreira azonban csöndben maradt, még mindig támadó mosollyal a szája körül. A pap nagyon jól tudta, hogy az alázatos szolgai mosolyt miért válthatta



fel ez a támadó arckifejezés. S amikor mindezt megértette, úgy érezte, mindjárt összeesik, ahogy egy kiszáradt fa eldül.

– Kérem, szólj... valamit. – Rodrigues szinte zihált. – Ha van benned száanalom irántam... kérem... szólj... valamit.

Hirtelen rájött, hogy ő maga mit szeretne mondani. Furcsa szavak törtek fel a torkán. Levágtad a szakálladat, ezt akarta mondani. De maga sem értette, miért ilyen furcsa dolgok jutnak az eszébe. Mindez csak azért, mert azokban a régi szép időkben, amikor Garrpéval együtt Ferreira tanítványai voltak, mindig megcsodálták jól ápolt szakállát. Egész megjelenésének ez adott egyfajta komolysággal párosuló kedvességet. De most állát és egész arcát simára borotválta. A pap érezte, hogy szeme Ferreira arcát kutatja. Valami rettenetes érzékiség tükröződött rajta.

– Mit mondhatnék neked, amikor így találkozunk? – kérdezte Ferreira.

– Becsapod magadat.

– Magamat becsapom? Hogyan tudnám elmagyarázni énemnek azt a részét, amelyik nem önámítás?

A tolmács most feltérdelt, hogy semmit se szalasszon el portugál beszédükből. Két vagy három csirke ugrott fel a verandára az udvarról, a szárnyukkal verdesve.

– Régóta élsz itt?

– Körülbelül egy éve.

– Mi ez a hely?

– Egy Szaisodzsi nevű templom.

Amint Ferreira kimondta a „Szaisodzsi” szót, az öreg szerzetes, aki eddig olyan meredten bámult maga elé, mint Buddha kőszobra, feléjük fordult.

– Engem pedig egy börtönben tartanak fogva, valahol Nagaszakiban. Magam sem tudom, pontosan hol.

– Ismerem. A város szélén van ez a börtön.

– Mit csinálsz egész nap, Ferreira?

Ferreira arca megvonaglott a fájdalomtól, amint kezét simára borotvált áliához emelte.

– A tiszteletreméltó Szavano a napját írással tölti. – Ezúttal a tolmács vágott közbe, Ferreira helyett válaszolva.

– A rendőrfőnök utasítására egy asztronómiai könyvet fordítok. – Ferreira gyorsan mondta ki ezeket a szavakat, mintha csak el akarná hallgattatni a tolmácsot. – Igen, most ezzel foglalkozom. Így hasznomat veszik. Hasznára

lehetek az ország népének. A japánok már mindenféle tudással és ismerettel rendelkeznek, de az asztronómiában és az orvostudományban a magamfajta nyugatiak még segítségükre lehetnek. Ebben az országban persze kitűnő orvosok vannak, akik Kínában tanulták a tudományukat. De semmiképpen nem haszontalan, ha mi hozzáadjuk a magunk sebészeti tudását. Ugyanígy az asztronómiában. Ezért megkértem a holland parancsnokot, hogy kölcsönözzön számunkra lencséket és teleszkópokat. Nem élek tehát haszontalanul ebben az országban. Szolgáltatukra lehetek. Szolgáltatukra!

A pap rábámult Ferreirára, akiből most már ömlött a szó. Nem értette, miért lett egyszerre ilyen bőbeszédű. Valahogy mégis úgy érezte, hogy megérti a másik indítékait: miért hangoztatja folyton azt, hogy hasznos tagja ennek az országnak. Ferreira nemcsak hozzá beszélt. A tolmács és a bonc is őt hallgatták. Ferreira hozzájuk is intézte szavait. S azért is járt a szája, hogy saját szemében igazolja létét: „Hasznosan élek ebben az országban.”

A pap szomorúan összehúzta a szemét, miközben Ferreirát nézte. Igen, mások hasznára lenni, segítem másokat, ez volt az egyetlen kívánsága és vágya azoknak, akik a papságra szentelték az életüket. A papi élet csak akkor válik magányossá, ha nem veszik hasznát a többiek. A pap ráeszmélt, hogy még most, hitehagyása után sem tudott Ferreira kibújni abból a lelki alapállásból, amely kezdettől fogva irányította. Ferreirát most is az a régi álma éltette, hogy mások segítségére legyen, mint az az örült asszony, aki emlőit kínálgatja oda a csecsemőknek.

– Boldog vagy? – mormolta Rodrigues.

– Kicsoda?

– Te.

Ferreira szeme ismét kihívóan villant fel. – A boldogság fogalmában mindenféle egyéni szempont is közrejátszik – mondta.

Valaha nem ezt mondtad – a papban ezek a szavak törtek fel, de sikerült elfojtania őket. Végül is nem azért jött, hogy Ferreirán számon kérje, miért hagyta el hitét és árulta el tanítványait. Nem akarta felszaggatni azt a mély sebet, amely a másik külseje mögött rejlett, s amelyet az annyira igyekezett eltakarni.

– Ez igaz. Segít bennünket, japánokat. Már japán neve is van: Csuán Szavano. – A tolmács szólalt meg kettejük között, s mindkettőjükre rákacsintott. – Egy másik könyvet is ír – folytatta. – Ebben a könyvben megcáfolja a Deus tanítását, és kimutatja a kereszténység tévedését. *Gengiroku*

lesz a könyv címe.

Ferreirának most nem sikerült befognia a tolmács száját. Egy pillanatra elnézett a járkáló csirkék felé, s úgy tett, mintha nem hallotta volna, amit a tolmács mond.

– A rendőrfőnök már el is olvasta a kéziratát – folytatta a tolmács. – Nagyon dicsérte. Azt mondja, ügyes munka. Maga is elolvashatná, hiszen a börtönben igazán ráér.

A pap most már világosan látta, hogy Ferreira miért beszélt olyan gyorsan és bőbeszédűen az asztronómiai könyv fordításáról. Ferreira Csikugo urának parancsára naponta leül az íróasztalához. Leül és megírja, hogy hamis az a kereszténység, amelynek életét szentelte. A pap szinte maga előtt látta, amint Ferreira meggörnyedt háttal ül és tollát forgatja.

– Ez kegyetlenség! – mondta Rodrigues.

– Mi a kegyetlenség?

– Kegyetlenség! Ez rosszabb minden kínzásnál! Ennél gonoszabbat már el se tudok képzelni.

Ferreira hirtelen megpróbálta elfordítani arcát, de a pap észrevette, hogy fehér könny csillog a szemében. A fekete japán kimonó! A gesztenyebarna haj, amelyet japán módra hátrakötve visel. A név: Csuan Szavano! S mindezek ellenére ez az ember életben maradt! Uram, te most is hallgatsz? Még az ilyen élet láttán is ragaszkodsz mélységes némasághoz?

– Csuan Szavano, nem azért hoztuk ide ezt az atyát, hogy hosszadalmas vitatkozásokba bonyolódjunk. – A tolmács szólalt meg, s odafordult az öreg bonchoz, aki Buddha-szoborként ott guggolt a földön, a nyugati nap ragyogó sugaraiban. – Jöjjön! – mondta. – A bonc se ér rá. Gyorsan fejezze be a munkáját.

Ferreira mintha elveszítette volna korábbi harcos hangulatát. Szempilláin még mindig ott csillogott a könnycsepp, s a pap úgy érezte, mintha alakja hirtelen összezsugorodott volna, úgyhogy egészen kicsinek látszott.

– Arra kaptam parancsot, hogy vegyelek rá a hit megtagadására – mondta Ferreira fáradtan. – Nézz ide. – Lassan a füle mögé mutatott, ahol vágás húzódott. A barna csík olyan volt, mintha égéstől keletkezett volna.

– A gödörnek hívják. Talán hallottál róla. Úgy összekötöznek, hogy sem a kezdet, sem a lábadat nem bírod mozdítani. Aztán fejfelé felakasztanak egy gödörben.

A tolmács úgy tárta szét mindkét karját, mintha maga is elrettenne ennek a

kínzásnak még a gondolatától is. Közbeszölt: – Ezeket a kis nyílásokat azért vágják a fül mögött, hogy ne haljanak meg azonnal. A vér cseppenként folyik itt ki. Ezt a kínzást Inoue rendőrfőnök találta ki.

A pap szeme előtt elúszott Inoue képe: nagy fülek, kövérkés test, húsos arc. Megjelent előtte Inoue arca, amint eljátszadózott az edénnyel: kezében forgatta, s néha kortyolgatott a forró vízből. Az arcon mintha a helyeslés mosolya játszadózott volna, amikor a pap előadta védekező érvelését. Amikor azt a másik embert kínozták, Heródes állítólag virágokkal díszített asztalhoz ült le vacsorázni.

– Gondolja át – folytatta a tolmács. – Maga az utolsó keresztény pap, aki ebben az országban maradt. Most elfogtuk, és nem maradt senki, aki tanítsa a parasztokat és terjessze ezt a tanítást. Nem haszontalan az ellenállása? – Most a tolmács szeme összeszűkül, és hangja nyájasra, barátságosra fordult. – Hallotta, mit mondott Csuan. Asztronómiai és orvosi könyveket fordít. Segít a betegeken. Más emberekért dolgozik. Ezt is fontolja meg: az öreg bonc állandóan arra emlékezteti Csuant, hogy az irgalmasság ösvénye csupán azt kívánja, hogy feledkezzen meg önmagáról. Senkinek se volna szabad azzal foglalkoznia, hogy másokat a saját vallásos hitére térítsen. Buddha útja és a kereszténység tanítása egyaránt az, hogy segítsünk másokat; ezen a ponton a két vallás találkozik egymással. Csak az számít, hogy az igazság ösvényén jár-e. Szavano meg is írja ezt *Gengiroku* című könyvében.

Amikor eddig eljutott, a tolmács Ferreira-ra nézett segítségért.

Az esti nap éles fénye ráhullott az idősödő Ferreira sovány hátára, amelyet japán ruhák borítottak. A pap elnézte ezt a vézna hátat, és hiába kereste azt a Ferreriát, akit valaha annyira tisztelt a lisszaboni szemináriumban. Ugyanakkor, furcsa módon, gyűlölet sem támadt benne. Csak szánalmat érzett ezért az emberért, aki elveszítette életét és annak értelmét.

– Húsz éven át... – suttogta Ferreira fáradtan, lesütött szemekkel. – Húsz éven át dolgoztam ebben az országban. Jobban ismerem, mint te.

– Ez alatt a húsz év alatt elöljáróként gyönyörű munkát végeztél – mondta a pap, határozottabb hangon, abban a reményben, hogy lelket önthet a másikba. – Nagy tisztelettel olvastam azokat a leveleket, amelyeket a rend központjába küldtél.

– Tudom, olyan öreg misszionáriust látsz magad előtt, aki elbukott a munkájában.

– A missziós munkában senki se szenvedhet vereséget. Amikor te meg én

már halottak leszünk, megint más misszionáriusok ülnek bárkába Macaóban, hogy titokban partra szánjanak valahol ebben az országban.

– Azokat is biztosan elfogják. – Most a tolmács szakította félbe őket. – S valahányszor egyet is elfogunk, japán vér fog folyni. Hányszor megmondtuk már magának, hogy japánoknak kell meghalniuk a maga önző álmai miatt. Hagyjon már végre békén bennünket.

– Húsz éven át dolgoztam a misszióban. – Ferreira közönyösen ismételte el ugyanazokat a szavakat. – Csak egyet tudok: hogy a mi vallásunk nem vert gyökeret ebben az országban.

– Nem igaz, hogy nem vert gyökeret – kiáltotta Rodrigues hangosan, s megrázta a fejét. – Kiszaggatták a gyökereket.

A pap hangos kiáltására Ferreira még a fejét se moccantotta. Lesütött szemmel, szenvtelenül válaszolt, mint egy fááb: – Ez az ország ingoványos. Eljön az ideje, hogy ezt magad is észreveszed. Sokkal szörnyűbb mocsár, mint ahogyan el tudod képzelni. Mihelyt egy csemetét elültetsz ebben a mocsárban, a gyökerei rothadni kezdenek. A levelek megsárgulnak és elszáradnak. Mi a kereszténység csemetéjét ebben a mocsárban ültettük el.

– Volt idő, amikor a csemete szépen növekedett, és leveleket hajtott.

– Mikor? – Ferreira most először nézett bele egyenesen a pap szemébe. Beesett arcán annak az embernek halvány mosolya játszott, aki megszanja ezt a kölyköt, hiszen sejtelve sincs a világról.

– Amikor először jöttél ebbe az országba, mindenütt épültek a templomok, a hit úgy virágzott, mint reggel a friss virágok, és a japánok egymással versengve vették fel a keresztiséget, ahogyan a zsidók gyűltek össze a Jordán vizénél.

– És hátha az az Isten, akiben ezek a japánok hittek, nem a keresztény hit Istene volt... – Ferreira lassan mormolta el ezeket a szavakat, ajka körül még mindig szánakozó mosollyal.

A pap szíve mélyén érthetetlen harag keletkezett. Öntudatlanul ökölbe szorította kezét. Légy eszednél – mondta magának kétségbeesetten. Meg ne tévesszen ez az álokoskodás. Aki kudarcot vallott, az minden módon igyekszik becsapni önmagát, hogy mentséget találjon.

– Tagadod a tagadhatatlant – mondta hangosan.

– Egyáltalán nem. Abban az időben a japánok nem a mi Istenünkben hittek, hanem a saját isteneikben. Ezt hosszú ideig nem ismertük fel, és szilárdan hittük, hogy kereszténnyé váltak. – Ferreira fáradt mozdulattal leült a földre. Kimonója alul szétnyílt, és szabadon hagyta mezítelen, piszkos lábait, amelyek

olyan vékonyak voltak, mint a piszkaik. – Ezt nem azért mondtam, hogy magamat igazoljam vagy téged meggyőzzek. Bizonyára senki se hiszi el azt, amit mondok. Nemcsak te, hanem Goa és Macao misszionáriusai s Európa összes papjai közül egy se fogja ezt elhinni. Bedig húszévi munka után már igazán ismerem ezeket a japánokat. S látnom kellett, hogy az általunk ültetett csemete gyökerei hogyan pusztulnak el.

– Xavéri Szent Ferenc... – Rodrigues nem tudta tovább türtőztetni magát, és egy mozdulattal félbeszakította a másikat. – Xavéri Szent Ferenc, amikor Japánban járt, nem így gondolkodott.

– Még a szent sem ismerte fel ezt – bólintott Ferreira. – De magát a „Deus” szót a japánok szabadon átformálták „Dainicsi”-re (a Nagy Nap). A napimádó japánoknak a „Deus” és a „Dainicsi” kiejtése csaknem egyformán hangzott. Nem olvastad azt a levelet, amelyben Xavéri erről a tévedésről beszél?

– Ha Xavérinek jó tolmácsa lett volna, akkor ilyen bosszantó apró hiba sohase fordult volna elő.

– Persze, hogy nem. Nem éned, mit magyarázok. – Ferreira halántékát most árnyékolta be először az ingerült zavar. – Semmit sem értesz. S az a rengeteg ember, aki Goa és Macao kolostoraiból ideözönlik ebbe az országba, hogy itt szétnézzen, s apostoloknak nevezik magukat, ők sem értenek semmit. Ezek a japánok, akik a „Deus” és a „Dainicsi” szót összekeverték, kezdettől fogva eltorzították és megváltoztatták a mi Istenről alkotott képünket, s valami mást csináltak belőle. Ez a torzítás és átformálás akkor is folytatódott, amikor a két szót már nem tévesztették össze. Még az általad említett dicsőséges missziós korszakban sem hittek a japánok a keresztény Istenben, hanem ahelyett a saját torz elképzelésüket imádták.

– Eltorzították és megváltoztatták az Isten-képünket, és valami mást alakítottak ki belőle! – A pap lassan rágta meg a szavakat a fogai között. – Nem a mi Deusunk az is?

– Nem! A japánok gondolatvilágában tökéletesen átalakult a keresztény Isten.

– Mit beszélsz? – A pap olyan hangosat kiáltott, hogy a békésen kaparászó csirkék riadtan a sarokba menekültek.

– Egyszerű az, amit mondok. Te és a hozzád hasonlóak csak a missziós munka külsőségeire figyelnek. A lényegét azonban nem veszíték észre. Igazad van – húszévi munkám idején templomok épültek Kjotóban, Kjúsóban, Csigokuban, Szendaiban és másutt. Arimában és Azucsiban szemináriumot nyitottunk. És a

japánok egymással versengve lettek keresztények. Éppen most mondtad, hogy a keresztények száma elérte a kétszázézetet, de még ez a szám is túl óvatos. Egy időben négyszázézet voltunk.

– Erre igazán büszke lehetsz.

– Büszke? Igen, ha a japánok abban az Istenben hittek volna, akit mi hirdettünk. De az országszerte épülő templomokban a japánok nem a keresztények Istenéhez imádkoztak. A maguk gondolkodásmódja szerint torzították el Isten képét, annyira, hogy azt mi el se tudjuk képzelni. Ha ezt Istennek nevezed... – Ferreira lesütötte szemét, és csak ajkai mozogtak, mintha valami hirtelen eszébe jutott volna. – Nem, ez nem Isten. Olyan, mint a pók hálójába került pillangó. Eleinte kétségtelenül lepke még, de másnapra már csak a váza, a szárnyai és a törzse emlékeztet a pillangóra. Elveszítette igazi lényegét, s csak az üres váz maradt meg. Japánban a mi Istenünk ilyen pillangóként esett a pók hálójába: Istennek csak a külső formája maradt meg, de ez nem több pusztán váznál.

– Ez képtelenség! Hagyd abba ezt az értelmetlen fecsegést. Én ugyan nem éltem Japánban olyan sokáig, mint te, de saját szememmel láttam vértanúkat meghalni. – A pap a két kezével elfödte arcát, és a hangja az ujjain keresztül tört elő. – A saját szememmel láttam őket meghalni, lángoló hittel. – Az esőverte tenger látványa a két fekete póznával fájdalmasan rajzolódott ki lelki szemei előtt. Nem tudta elfelejteni a félszemű embert sem, akit fényes nappal gyilkoltak meg. S eltörölhetetlenül belevésődött agyába az az asszony, aki az uborkát adta neki: gyékényfonatba csavarták és úgy dobták be a tengerbe. Istenkáromlás azt mondani, hogy ezek az emberek nem a hitükért haltak meg! Ferreira hazudik.

– Nem a keresztény Istenben hittek. – Ferreira határozottan és öntudatosan beszélt, tudatosan hangsúlyozva minden szót. A japánoknak a mai napig sejtelmük sincs Istenről. Nem is lesz soha.

Ezek a szavak úgy nehezettek rá a pap szívére, mint egy hatalmas, mozdíthatatlan szikla. Akkor töltötte el ilyen erő, amikor először hallott Isten létéről.

– A japánok képtelenek az embertől függetlenül gondolkodni Istenről. Nem tudnak elképzelni olyan létet, amely túl van az emberi világon.

– A kereszténység és az egyház igazsága meghaladja az országok és földrészek határát. Ha nem, akkor mi értelme van a missziós munkának?

– A japánok egy szépséges, magasztos embert képzelnek el maguknak – ezt

nevezik Istennek. Akit Isten néven emlegetnek, annak emberi léte van. Ez azonban nem azonos az egyház Istenével.

– Ez az egyetlen, amit húszéves itt-tartózkodásod alatt megtanultál?

– Az egyetlen. – Ferreria elárvultan bölintott. – És így a misszió elveszítette számomra értelmét. Az általam ültetett csemete hamarosan gyökeréig elpusztult ebben a mocsárban. De ezt sokáig egyáltalán nem vettem észre, sejtelmem se volt róla.

Ferreira utolsó szavaira a papot keserű tehetetlenség kerítette hatalmába. Az esti nap fénye veszíteni kezdett erejéből. Az árnyékok egyre előrébb lopakodtak a padlón. A messzi távolból idehallatszott egy fadob monoton ritmusa és a boncok hangja, amint a szomorú szutrákat énekelték. – Te – suttogta a pap Ferreira arcába – nem az a Ferreira vagy, akinek valaha ismertelek.

– Igaz. Nem vagyok többé Ferreira. A rendőrfőnöktől a Csuan Szavano nevet kaptam – felelte Ferreira lesütött szemekkel. – S nemcsak ezt a nevet. Megkaptam a kivégzett ember feleségét és gyerekeit is.

\* \* \*

Ez a kísértetek órája. A pap ismét ott ül a gyaloghintóban a hivatalnokok és az örök kíséretében, az úton. Sötét éjszaka van. Nem kell aggódni azért, hogy egy-egy felbukkanó járókelő bekukkant a gyaloghintóba. A hivatalnokok megengedték a papnak, hogy elhúzza a függönyt. Ha akarna, akár meg is szökhetne, de erre nem is gondolt. Az út keskeny volt és kanyargós. S bár az örök azt mondták neki, hogy már bent vannak a városban, még mindig udvarházak vagy inkább kunyhók csoportjai bukkantak elő; de amikor ezeken túljutottak, akkor itt-ott templomok hosszú kerítését láthatta és fás ligeteket. Nagaszaki még nem öltött városformát. A hold előbukkant a sötét fák felett, és úgy látszott, mintha a gyaloghintóval együtt nyugatra imbolyogna.

– Így jobban érzi magát? – A mellette lovagoló hivatalnok barátságosan szólította meg.

A börtönhöz érve a pap köszönetét mondott az öröknek és a hivatalnokoknak, aztán bement a cellába. Hallotta, amint tompán rákattant a retesz. Régóta nem volt már itt, s most végre visszatért. Oly régnek tűnt, amikor utoljára hallgatta a galambok turbékolását a ligetben. Tíznapos fogságához képest ezt az egyetlen napot igen hosszúnak és fájdalmasnak érezte.



Aligha lehetett számára meglepetés, hogy végül is találkozott Ferreirával. Csak most gondolta végig az öregember megváltozott vonásait és viselkedését, mind erre számított, amióta betette a lábát ebbe az országba. Amikor Ferreira végigbotorkált a folyosón, feléje közeledve, nem sovány alakja döbbsentette meg annyira. Ez nem számított. De mennyire lehet igaz, amit mondott?

A pap ott ült és a csupasz falat bámulta, miközben a hold sugarai átsütöttek a rácson, és fényben fürösztötték a hátát. Nem azért beszélt így Ferreira, hogy saját hibáját és gyengeségét mentegesse? Dehogynem. Persze hogy azért. Énjének egyik fele ezt mondogatta. De aztán egészen hirtelenül torkon ragadta a félelem, és tűnődni kezdett rajta, hátha mégis igaz az, amit Ferreira mond. Ferreira azt bizonygatta, hogy Japán feneketlen mocsár. A csemete a gyökerénél elrothad és elszárad. A kereszténység olyan, mint ez a csemete: észrevétlenül elszáradt és elhalt.

– „Nem a tiltás és nem az üldözés az oka annak, hogy a kereszténység eltűnt az országból. Van ebben az országban valami, ami teljesen lehetetlenné teszi növekedését.” – Ferreira szótagonként hangsúlyozott szavai belehasítottak a pap fülébe. – „Az a kereszténység, amiben ezek hisznek, olyan, mint a pillangó váza, amely fennakadt a pók hálójában: csak a külső formát tartalmazza; a vér és a hús eltűnt belőle.” – Így mondta Ferreira szúrós szemekkel. S szavaiban inkább őszinteség rejlett, nem pedig a legyőzött ember önámítása.

Távolból az örök lépte hallatszott. Amikor elült, csak a rovarok éles zizegése hangzott az éjszaka sötétjében.

– Nem lehet igaz! Nem, nem! Lehetetlen! – Rodriguesnek nem volt annyi missziós tapasztalata, hogy cáfolhatta volna Ferreirát. Ha viszont igazat ad a másoknak, akkor elveszít mindent, mindazt, amiért ebbe az országba jött. Fejét a falnak verve monoton hangon mormolta magában: Nem lehet igaz. Ez lehetetlen.

Igen, lehetetlen, lehetetlen. Hogyan áldozhatja fel magát bárki is egy hamis hitért? Saját szemével látta ezeket a parasztokat, a szegénység sújtotta vértanúkat. Ha nem igazul hittek volna az üdvösségben, akkor elsüllyedtek volna, mint a kő a köddel borított tengerben? Minden azt bizonyítja, hogy erős hitű keresztények voltak. Még akkor is, ha hitük faragatlan és egyszerű, olyan meggyőződést sugárzott, amelyet nem ezek a hivatalnokok és nem a buddhizmus honosított meg Japánban, hanem a keresztény egyház.

A papnak eszébe jutott Ferreira szomorúsága. Beszélgetésük során Ferreira egyetlen szót se szólt ezekről a szegény japán vértanúkról. Persze hogy

tudatosan kerülte ezt a témát. Megpróbálta még a gondolatát is elhessegetni azoknak az embereknek, akik erősebbnek bizonyultak nála; azokét az embereket, akik hősiezen elviselték a kínzásokat és a gödröt. Ferreira azon igyekezett, hogy legalább eggyel növelje azoknak a gyáváknak a számát, amilyen ő maga is, hogy megossa másokkal gyávaságát és magányát.

A sötétben felmerült benne a kérdés, vajon Ferreira alszik-e most. Nem, lehetetlen, hogy aludjon. Az öreg ugyanennek a városnak egy másik részében ugyanúgy ül a sötétben, mint ő, nyitott szemekkel maga elé bámul, mélységes magányában fuldokolva. S ez a magány még hidegebb, még rettenetesebb, mint az, amelyet neki kellett elviselnie a börtöncellában. Hogy gyengeséget gyengeségre halmozzon, Ferreira megpróbált másokat is arra az útra kényszeríteni, amelyet ő választott magának. Uram, nem mented őt meg? Júdáshoz fordulva azt mondtad: „Amit akarsz, tedd meg gyorsan.” Ezt az embert is az elbitangolt nyájhoz fogod sorolni?

Saját magányát és szomorúságát Ferreiráéval összehasonlítva, most először érzett némi önbecsülést és elégtételt – és megnyugodva felnevetett. Aztán végigfeküdt a kemény, csupasz padlón, és arra várt, hogy ellepje az álom.

## 8

Másnap a tolmács újra felkereste. – Nos, meggondolta a dolgot? – kérdezte. Most nem úgy beszélt, mint a macska, amelyik játszik az egérrel. Egész arckifejezése szigorúbb lett. – Szavano megmondta magának. Ne makacskodjon tovább! Nem kívánjuk, hogy egészen őszintén taposson rá a képre. Csak egy formaságnak kell eleget tennie. Üres formaság az egész. S akkor minden rendben lesz.

A pap nem válaszolt, mereven nézte a falat. Nem mintha ingerelte volna a másik handabandázása. Egyszerűen elengedte a füle mellett, anélkül, hogy az értelmét felfogta volna.

– Gyerünk hát! Ne okozzon már újabb bajokat. Egészen komolyan kérem. Nekem is kellemetlen ez az egész ügy.

– Miért nem akasztanak fel a gödörben?

– A rendőrfőnök folyton azt mondja, hogy inkább térjen jobb belátásra és fogadja el a tanításunkat.

Térdeit átkarolta kezével, és mint egy gyerek, megrázta fejét. A tolmács mélyet sóhajtott, s egy darabig nem szólt semmit. Csak egy légy zümmögött körülöttük.

– Hát akkor... nos, akkor én sem tudok segíteni.

A retesz tompán a helyére kattant. Ebből a tompa csattanásból a pap megérezte, hogy az érvek csatája véget ért.

Nem tudta megmondani, meddig lesz képes elviselni a kínzásokat. Elcsigázott teste valahogy mégse rettegett már annyira, mint amikor a hegyek között barangolt. A fájdalom eltompította. Úgy érezte, jobb lenne minél hamarabb meghalni, ha ez az egyetlen kiút ebből a naponként ismétlődő rettenetes halogatásból. Lehangelőnek érezte azt is, hogy életébe betört a kételkedés Istennel és a hitével kapcsolatban. Titokban, a szíve mélyén azért imádkozott, hogy testének-lelkének fáradtsága minél előbb hozza el számára a halált. Szemhéja mögött Garrpe feje villant fel, amint elmerül a tengerben. Mennyire irigyelte társát! Igen, őszintén irigyelte Garrpét, hogy megszabadult ettől a szorongástól!

Másnap, amint számított is erre, nem hoztak reggelit. Dél felé kinyitották az ajtót. Egy övig meztelen, nagydarab fickó, akit sose látott azelőtt, dugta be

kifejezéstelen arcát. A pap mindkét kezét olyan szorosan hátrakötötte, hogy a kötél a legkisebb moccanásra belevágott a csuklójába, és a fájdalom önkéntelen kiáltása szakadt ki összeszorított fogai közül. Amíg a kezét megkötözte, az ember folytonosan sértegetéseket mormogott a papnak, de az nemigen értette, mit mond. Végre eljött az idő – gondolta magában. De ezt az érzést különös módon olyan frissesség és lelkesedés kísérte, amelyet korábban sohasem érzett.

Kivonszolták a börtönből. A napfénytől szikrázó udvaron három hivatalnok, négy őr és a tolmács állt egy sorban – mind öt bámulták. A pap végignézett rajtuk, különösen a tolmácson. Győzelmes mosoly futott át rajta. Bármilyen körülmények közé kerüljön is az ember, a hiúságtól sohasem menekülhet meg egészen, eszmélt rá önmagára. Aztán örömmel állapította meg, hogy mindeddig észre se vette ezt a tényt.

A nagydarab ember karjánál fogva megemelte a papot, és feltette egy nyergeletlen gebe hátára, amely inkább vézna, aszott szamárnak látszott. A gebe poroszkálva megindult, mögötte mentek a hivatalnokok, az őrök és a tolmács.

Az út mentén már ott tolongtak a japánok, arra várva, hogy a menet elhaladjon mellettük. A ló hátáról a pap lemosolygott rájuk. Az öregemberek szája látva maradt a megrökönyödéstől. A gyerekek uborkát majszoltak. Az asszonyok először nevetni kezdtek, aztán rámeredtek, mint a bolondok – majd hirtelen riadtan visszahátráltak, amikor pillantásuk találkozott a papéval. A fény különböző árnyékot vetett mindegyik arcra. Aztán valami elröpült a füle mellett – valaki egy darab lótrágyát vágott hozzá.

Eltökélte, hogy nem hagyja abba a mosolygást. Itt lovagolt, végig Nagaszaki utcáin, szamárháton. Egy másik ember Jeruzsálembe vonult be – szintén szamárháton. S ez az ember tanította meg arra, hogy az viselkedik a legnemesebben, aki örömmel fogadja az igazságtalanságot és a sértést. A végsőkéig megőrzi ezt a kifejezést. Ilyen egy igazi keresztény arca a hitetlenek között.

Egy csoport buddhista szerzetes, láthatóan ellenséges indulattal teli, gyülekezett össze egy hatalmas fa árnyékában. Aztán botokkal hadonászva körülfogták a szamarat, amelyiken a pap ült, mintha meg akarnák fenyegetni és félemlíteni. A pap végignézett az arcukon, hátha felfedez egy titkos keresztényt. De hiába. Egyetlen arcot se talált, amely ne lett volna ellenséges, gyűlölködő vagy fürkészően kíváncsi. Hirtelen észrevett valakit köztük, aki olyan volt, mint egy szánalomért rimánkodó kutya. A pap önkéntelenül megmerevedett.

Kicsidzsiro volt az.

A rongyokba burkolódzott Kicsidzsiro az első sorban állt. Amikor pillantása találkozott a papéval, leguggolt és gyorsan megpróbált eltűnni a tömegben. De a poroszkáló számár tetejéről a pap jól megfigyelhette, hogy a fickó meddig követi. Ebben a pogány csőcselékben ezt az egyetlen embert ismerte.

(Jól van! Jól van! Nem haragszom. Urunk sem haragudott.) A pap úgy biccentett oda Kicsidzsirónak, ahogyan feloldozás után szokta vigasztalni a gyónót.

\* \* \*

Az emlékezések szerint a tömeg ezen a napon Hakatából Kacujamába kísérte a papot, aztán átmentek Gotón. Amikor misszionáriusokat fogtak el, a kivégzésük előtti napon a rendőrfőnök rendszerint körülhurcoltatta őket Nagaszakiban, hogy látványosságára legyenek az embereknek. A menet mindig Nagaszaki régi piacterén haladt keresztül. A házak itt szorosan egymás mellett álltak, s nagy tömeg verődött össze. Miután az áldozatot így körbemutogatták, másnap vitték el a vesztőhelyre.

Szunitada Omura idején, amikor Nagaszaki kikötőjét először megnyitották, Gotomacsi területén éltek a Goto-szigetéről érkezett menekültek. Idelátszott Nagaszaki öble, amint csillogott a délutáni napban. A menet mögött haladó tömegben az emberek egymást taszigálták félre, mint népünnepélyeken szokták, hogy jobban láthassák ezt a különös idegen barbárt, aki a ló csupasz hátán ült. Amikor a pap megpróbálta kiegyenesíteni elgyötört testét, a megvetés kiáltása még erősebben harsam fel.

Először megpróbált mosolyt erőltetni magára. De arca megmerevedett, s most már nem bírta megtenni. Csak arra volt képes, hogy behunyja szemét, hogy ne lássa ezeket a gúnyos arcokat, a kiáltozás közben előreugró fogakat. Eltűnődött rajta: vajon az az ember kedvesen mosolygott-e, amikor a Pilátus háza körül összegyűlt tömeg felbőszülten ordítózott? Úgy vélte, hogy erre még az az ember sem lehetett képes. „Hoc passionis tempore...” Az imádság szavai nehéz cseppekként hullottak le az ajkáról, s egyre nehezebben tudta folytatni. Valahányszor megmozdult, a kötél kínzóan hasított bele csuklójába, s ez elvonta figyelmét. Legjobban mégis az bántotta, hogy képtelen volt úgy szeretni ezeket az embereket, ahogyan Krisztus szerette őket.

– Nos, atyám? Mi újság? Senki se jött a segítségére? – A tolmács lépett

melléje és kiáltott rá. – Jobbról is balról is csak megvető szavak repdesnek. Gondolja el, hogy ezekért jött ide ebbe az országba. Pedig láthatja, egyiküknek sincs magára szüksége. Haszontalan fickó, haszontalan.

– És mégis... – A pap most először kiáltott fel hangosan, amint a ló hátáról lenézett a tolmács véraláfutásos szeméibe. – És mégis, lehet, hogy akadnak ebben a tömegben olyanok, akik szívük mélyén titokban értem imádkoznak.

– Mondok magának valamit, jó? Valaha Nagaszakiban tizenegy templom épült és kétszázezer keresztény élt itt. Hová lett mindez? Hol rejtőzködnek ezek az emberek? Biztosan vannak itt a tömegben olyanok, akik valaha kereszténynek mondták magukat. De most minden erejükkel magán gúnyolódnak, s a körülöttük állóknak ezzel is megpróbálják bizonygatni, hogy már nem tartoznak többé a keresztényekhez.

– Sértegetsen, ahogy akar. Ezzel csak bátrabbá tesz.

– Ma éjjel... – A tolmács tenyerével rácsapott a gebe farára. – Rendben? Ma éjjel meg fogja tagadni a hitét. Inoue világosan megmondta. Inoue eddig még sohase tévedett, amikor megjósolta, hogy egy pap megtagadja a hitét. Igaza lett Szavanóval is... igaza lesz magával is.

A tolmács magabiztosan dörzsölgette kezeit, s aztán elhúzódott a pap mellől.

– Szavanóval is... – Az utolsó szavak csengtek vissza a pap fülébe. Megremegett a ló hátán, és megpróbálta elűzni agyából ezeket a szavakat.

Az öblön túl hatalmas felhőtorony emelkedett a magasba, a délutáni fény bearanyozta széleit. Nem tudta, miért, de ezek a felhők óriási fehér tömegükkel hatalmas égi kastélyokra emlékeztették. Azelőtt is sokszor látott fehér felhőoszlopokat. De sohasem érintették ilyen érzékenyen, mint most. Most kezdte csak érteni, milyen gyönyörű a keresztények himnusza, amelyet akkor hallott először, amikor Japánba érkezett:

*„Úton vagyunk, úton vagyunk,  
Úton vagyunk a Paradicsom templomához,  
A Paradicsom templomához,  
A Nagy Templomhoz.”*

Egyedül az a gondolat vigasztalta és bátorította, hogy az a másik ember is megízlelte a félelmet és a reszketést. Örömmel töltötte el, hogy nincs egyedül. Az a két japán paraszt is a tengerben az oszlophoz kötözve egy egész napon át ugyanazt szenvedte el, mielőtt eljutott volna a Paradicsom templomába. Szívét

hirtelen vad öröm töltötte el arra a gondolatra, hogy most eggyé válik ezzel a két paraszttal, Garrpével meg a keresztre szögezett emberrel. Annak az embernek az arca mindig elevenen élt benne. A szenvedő Krisztus! A türelmes Krisztus! Szíve mélyéből azért imádkozott, hogy ez az arc egyszer közel hajoljon hozzá.

A hivatalnokok ostorukat pattogatva félrehajtották a tömeget, s az emberek, mint a legyek szétröppentek meghunyászkodva, minden ellenállás nélkül, rettegéssel a szemükben. Utat engedtek a menetnek s figyelték, amint eltávolodik.

A délután végre elmúlt. Az esti nap megcsillant annak a templomnak vörös tetején, amelyik az út bal oldalán állott. A városon túl egy hegy magasodott fel, mintha az égen lebegne. Megint kövek és trágyadarabok repültek a pap felé, és az arcát találták el.

A ló mellett gyalogló tolmács ismét érvelni kezdett. – Nos hát! Igazán nem akarom rosszra rávenni. Tagadja meg a hitét. Egyetlen szó csupán. Tegye meg! Ha megteszi, ez a ló sose viszi többé vissza a börtönbe.

– Hova visznek most?

– A rendőrfőnök hivatalába. Nem akarom, hogy szenvedjen. Kérem! Igazán nem mondok semmi rosszat. Csak annyit kell mondania: „Megtagadom a hitemet.”

A pap összeharapta száját, és némán ült a lovon. A vér arcáról végigfolyt az állán. A tolmács ránézett, aztán szomorú ábrázattal továbbhaladt mellette, egyik kezét a ló farára téve.

\* \* \*

A papnak le kellett hajolnia, hogy beléphessen a szuroksötét szobába. Hirtelen valami bűz csapta meg az orrát. Az ürülék szaga. A padlót végig ez borította. Megállt egy pillanatra, hogy el ne hányja magát. Egy idő után a sötétben is ki tudta venni, hol válik el a fal a padlótól. Ujjaival a falat tapogatva elindult körbe a helyiségben, amikor hitelen egy másik falba ütközött. Kinyújtotta karjait s rájött, hogy ujja hegyével mindkét falat egyszerre el tudja érni. Ebből némi fogalma támadt arról, mekkora helyiségbe került.

Fülét hegyezve hallgatózott, de egyetlen hang se hallatszott. Képtelen volt kitalálni, hogy a rendőrfőnöki hivatal melyik részén van. A halálos csönd meggyőzte arról, hogy egyetlen teremtett lélek sincs a közelben. A falak fából

készültek s a felső részén ujjai kitapogattak egy nagy, mély repedést. Először azt hitte, hogy a deszkák közti rés, de valahogy az az érzése támadt, hogy mégsem az. Tovább tapogatta a rést, s lassan ráeszmélt, hogy egy „L” betű az. A következő betű az „A” volt. Ahogy a vakok tapogatják ki az írást, haladt végig az egymást követő betűkön, és ezt találta: „Laudate Eum.” „Dicsérjétek őt.” Ezenkívül mást nem fedezett fel ujjjaival sem. Bizonyára valamelyik misszionárius, akit ebben a börtönben őriztek, véste be a falba a latin szavakat, a cella esetleges következő lakója számára. Amíg ezen a helyen tartották, ez a misszionárius tehát nem tagadta meg hitét. Lángolt benne a hit. S ahogy egyedül állt a sötétben, a pap könnyekig meghatódott arra a gondolatra, hogy mi is játszódhatott itt le. Úgy érezte, hogy végül őt is meg fogják oltalmazni.

Nem tudta, hány óra lehet az éjszakában. A hosszú út alatt, végig az utcákon a rendőrfőnök házáig, a tolmács és az ismeretlen hivatalnokok folytonosan ugyanazokat a kérdéseket ismételték. Honnan jött? Melyik szerzethez tartozik? Hány misszionárius él Macaóban? De arra nem bíztatták, hogy tagadja meg hitét. Még a tolmács is hangot változtatott. Kifejezéstelen arccal teljesítette kötelességét, és fordította a hivatalnokok szavait. Amikor ez az értelmetlen kihallgatás véget ért, bevitték a cellába.

„Laudate Eum.” Fejét a falnak támasztva, a pap ismét azon az emberen kezdett gondolkodni, akit annyira szeretett. Ahogy egy fiatalember elképzei kedves barátjának az arcát, aki távol van tőle, a papnak régóta szokása volt elképzei Krisztus arcát a magány óráiban. S mégis, amióta elfogták – különösen abban az erdőcskében, ahol a levelek susogását hallgatta –, más érzés töltötte el a szívét, amikor ez az ember megjelent elhunyt szempillái mögött. Most, itt a sötétben ez az arc egészen közel került hozzá. Először hallgatott, de fájdalommal teli tekintettel rápillantott. Mintha így szólna hozzá: „Amikor szenvedsz, veled szenvedek. Mindvégig közel maradok hozzád.”

Miközben erre az arcra gondolt, eszébe jutott Garrpe arca is. Hamarosan újra találkoznak. Éjjel álmában néha meglátta a fekete fejet, amint a csónak után úszik, majd elmerül a tengerben. S aztán elviselhetetlenül gyötörte a szégyen, hogy ő viszont elhagyta a keresztényeket. Annyira kínozza ez a gondolat, hogy néha azon igyekezett, hogy Garrpét kitörölje emlékezetéből.

A távolból hang hallatszott. Úgy hangzott, mintha egy farka kutya verekedne acsarkodva egymással. De hiába fülelt, a hang elhalt, egy idő múlva azonban újra kezdődött. A pap önkéntelenül is halkán felnevetett. Rájött, hogy valakinek a horkolását hallja. Az egyik őr alhatott ilyen mélyen, a szakétól



megrészegülve.

Egy darabig szünet nélkül folytatódott a horkolás. Néha magasabb, néha mélyebb hangon, mint valami nyekergő fuvola. Itt kuporog ebben a sötét cellában, a halálra készülő ember iszonyatával eltelve, miközben valaki más gondtalanul horkol mellette – a helyzet képtelenül nevetségesnek tűnt fel. Miért van az emberélet ennyire tele groteszk iróniával – mormolta halkán maga elé.

A tolmács magabiztosan állította, hogy még ma éjjel megtagadja a hitét. (Ha ismerné igazi érzéseimet...) Amint ez a gondolat végigfutott agyán, a pap elhúzta fejét a faltól, és jót nevetett. Szeme előtt elúszott a mély álomban horkoló őr nyugodt arca. Ha ilyen hangosan hortyog, akkor bizonyára nem fél attól, hogy megkísérelhetné a szökést. De már csak a változatosság kedvéért is mindkét kezével megnyomta az ajtót. Az azonban kívülről be volt reteszelve, és nem tudta megmozdítani.

Elvben tudta, hogy a halál közel van. Furcsa módon azonban érzelmei nem követték eszének logikáját.

Igen, a halál közeledik. Amikor a horkolás abbamaradt, az éjszaka iszonyatos csöndje körülvette a papot. Nem mintha ebben az éjjeli csöndben nem hallatszottak volna hangok. Ahogyan a sötét körülfolyna a fákat, a halál iszonyata hirtelen leereszkedett rá, és rettegéssel töltötte el. Kezét tördelve hangosan zihálni kezdett. Aztán a rémület apályként visszavonult. De csak azért, hogy dagálya újra felmagasodjék benne. Megpróbált komolyan imádkozni Urunkhoz. Újra és újra eszébe jutottak a szavak: „Izzadtsága vércseppként hullott alá a földre.” Amint látta annak az embernek elkínzott arcát, már nem vigasztalta többé a gondolat, hogy ő is ugyanezt a rettegést élte át a halál küszöbén. Homlokát megdörögölte kezével, felállt, s elkezdett körbejárni szűk kis cellájában, hogy gondolatait elterelje. Nem tudott egy helyben megmaradni. Mozognia kellett.

Végül, a messzi távolból hang hallatszott. Még ha a hóhér közeledik is, hogy megkezdje a kínzást, akkor is jobb, mint ez a jeges sötétség, amely tőrként hasogatta szívét. A pap az ajtóra tette fülét, s megpróbálta kivenni, mit beszélnek.

Valakit szidalmaztak. Megvető és könyörgő hangok keveredtek össze. A veszekedők mintha eltávolodtak volna, de aztán újra közelebb kerültek. Hangjukat hallgatva gondolatai hirtelen egészen más irányba fordultak. A sötétség bizonyára azért annyira rémisztő számunkra, gondolta, mert maradt bennünk valami a primitív emberek ösztönös félelméből, akik még nem tudtak

világosságot gyűjtani. Ez a furcsa ötlet jutott az eszébe.

– Nem megmondtam, hogy takarodj innen tüstént? – A szidalmazó hang ismét felcsattant. Sírós hangon most az szólalt meg, akit az imént szidtak. – De hiszen keresztény vagyok – kiáltotta –, engedjenek oda az atyához.

A hang ismerősnek tűnt. Igen, Kicsidzsiro hangja volt. – Engedjenek oda az atyához! Engedjenek oda az atyához!

– Maradj veszteg! Ha így ordibálsz, elverlek.

– Verjen meg! Verjen mg! – a két hang folyton összevegyült.

– Ki ez? – kérdezte valaki más.

– Valami örült. Koldusféle lehet. Tegnap óta folyton azt hajtogatja, hogy ő keresztény.

S akkor hirtelen hangosan és tisztán behallatszott Kicsidzsiro kiáltása: – Atyám, bocsáss meg nekem! Azért jöttem, hogy meggyónjak és feloldozást kapjak. Bocsáss meg!

– Miket beszélsz? – Ezután olyan hang hallatszott, mintha egy fa dőlne el tompa puffanással, az ör bizonyára leütötte Kicsidzsirót.

– Atyám, bocsáss meg!

A pap lehunyta szemét, és csöndben elmondta a feloldozás szavait. Keserű nyál futott össze a szájában.

„Gyöngének születtem. Akinek gyenge a szíve, az nem halhat meg vértanúként. Mit csináljak? Egyáltalán miért születtem a világra?” – a hang úgy halt el, mint ahogy a szellő megáll, s aztán már csak a messzi távolból hallatszott újra. A pap szeme előtt hirtelen elúszott a látvány, amikor Gotóba érkezett: Kicsidzsiro volt a legnépszerűbb ember a keresztények között. Ha nem került volna bele az üldözésbe, ez az ember bizonyára boldog, jó kedélyű keresztényként élhetne. „Miért születtem erre a világra? Miért?... Miért?...” A pap ujjaival befogta fülét, hogy ne hallja tovább a hangot, amely olyan volt, mint a kutya vonítása.

Igen, elsuttogta a feloldozás szavait Kicsidzsironak. De imádsága nem a szívéből fakadt. Csupán papi kötelességtudatból mondta végig a szavakat. Ezért ülték meg úgy a nyelvét, mint valami keserű étel maradványai. Igaz, hogy eltűnt belőle a harag Kicsidzsiro ellen. De emlékezetébe mélyen belevésődött az árulása, a szárított hal illata, amelyet ez a fickó megetetett vele s az ezt követő égető szomjúság. Bár már nem őrzött magában sem haragot, sem gyűlöletet, emlékezetéből nem tudta kitörölni a megvetés érzését. Megint átrágtá azokat a figyelmeztető szavakat, amelyeket Krisztus mondott Júdásnak.

Ezeket a szavakat sohasem értette meg, amikor a Bibliát olvasta. De nemcsak ezeket a szavakat; Júdás egész szerepét képtelen volt felfogni annak az embernek az életében. Miért sorolta be a tanítványai közé azt, aki végül elárulta őt? Bár jól ismerte Júdás valódi szándékait, sokáig miért tett úgy, mintha semmiről se tudna? Vajon Júdás csupán egy bábu volt, amelyet felhasználtak ennek az embernek keresztre feszítéséhez?

És mégis... mégis... Ha ez az ember maga volt a szeretet, akkor végül miért utasította el Júdást? Júdás felakasztotta magát a Vérmezőn. Vajon végleg kivetették, hogy elsüllyedjen az örök sötétben?

Már a szemináriumban és később pap korában is az ilyen kétségek piszkos buborékként törtek fel agyában, hogy a mocsaras víz felszínére emelkedjenek. Ezekben a pillanatokban attól tartott, hogy ezek a buborékok elpiszkolják hitének tisztaságát. De most olyan kitartóan törtek fel, hogy nem tudott többé ellenállni nekik.

Megrázta fejét és mélyet sóhajtott. Eljött az utolsó ítélet ideje. Nem adatott meg az embernek, hogy értse az írások összes titkait. Ő mégis szerette volna tudni; tisztán akart látni. „Ma éjjel biztosan megtagadja a hitét” – mondta a tolmács magabiztosan. Mennyire hasonlítottak ezek a szavak azokra, amelyeket az az ember mondott Péternek: „Ma éjjel, mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem.” A hajnal még messzi volt. A kakasok még nem szólaltak meg.

Ó! Megint ez a horkolás! Mintha egy szélmalom zúgna a szélben. A pap az ürülékkel borított padlón ült és nevetett, mint egy bolond. Milyen furcsa állat az ember! Hallgatja ezt az ostobán nyögő, hol mélyen, hol magasan rőfögő horkolást; valami buta fickó alszik itt, aki sohase félt a haláltól. Olyan mélyen alszik, mint egy disznó, nagy szája nyitva, és így horkol. Úgy érezte, hogy tisztán látja az őt arcát. Húsos, szakétól duzzadt arca majd kicsattan az egészségtől – de az áldozatok előtt ez az arc kegyetlenre változik. Ez az őt nem arisztokrata módon kegyetlen. Egy földönfutó senki kegyetlensége lakik benne a nála gyengébb állatokkal szemben. Látott olyan alakokat már Portugáliában, faluhelyen, és jól ismerte őket. Ennek a fickónak sejtelve sincs arról, hogy milyen szenvedést okoz másoknak viselkedésével. Ilyen alakok ölték meg azt az embert is, akinek arca a legjobb és a legszebb volt, amelyet csak álmodni lehetett.

És most mindennek tetejében, életének ezen a legfontosabb éjszakáján ilyen gonosz és ide nem illő zajok zavarják meg – amikor erre ráeszmélt, hirtelen

harag öntötte el. Úgy érezte, hogy semmibe veszik az életét. S amikor a horkolás egy pillanatra abbamaradt, a pap verni kezdte a falat. De az örök rá se hederítettek, akárcsak azok a tanítványok, akik a Getszemánében tovább aludtak, érzéketlenül annak az embernek a szenvedése iránt. Újra és újra vadul döngetni kezdte a falat. Aztán ajtó nyikordult, s a távolból sietős léptek közeledtek feléje.

– Atyám, mi baj? Mi történt? – A tolmács szólt be. Mintha csak egy macska játszana az áldozatával. – Rettenetes. Szörnyű. Nem tenné jobban, ha nem makacskodna tovább? Ha egyszerűen csak ennyit mond: „Megtagadom a hitemet” – minden rendben lesz. Akkor elnyugtathatja meggyötört agyát és megpihenhet.

– Csak ez a horkolás – válaszolta a pap a sötétben.

A tolmács hirtelen meglepődve elhallgatott. – Azt hiszi, hogy valaki horkol... hát... – Szavano, hallja mit mondott? Azt hitte, hogy ez a hang horkolás.

A pap nem tudta, hogy Ferreira ott áll a tolmács mellett. – Szavano, mondja meg neki, mi ez a hang!

A pap most Ferreira hangját hallotta, azt a hangot, amelyet valaha naponta hallgatott. Halkan és szájalommal teli beszélt. – Ez nem horkolás. A gödörbe felakasztott keresztények hörgése.

\* \* \*

Ferreira mozdulatlanul állt, fejét úgy horgasztotta le, mint egy megvénült állat. A tolmács kötelességszerűen bedugta fejét az ajtó résén, és egy darabig belesett a nyíláson. Jó ideig várakozott, de egyetlen neszt se hallott. Éles hangon, kelletlenül jegyezte meg: – Remélem, nem halt meg. Nem! Nem! A keresztények nem tehetik meg, hogy véget vessenek az életüknek, amelyet Istentől kaptak. Szavano, a többi a maga dolga. – Ezekkel a szavakkal megfordult, és eltűnt a sötétben, csak a léptei visszhangzottak egy darabig.

A léptek zaja már elült, Ferreira azonban továbbra is hallgatott, fejét lógatta s nem mozdult. Teste mintha kísértetként úszna a levegőben. Olyan vékonynak látszott, mint egy darab papír, olyan kicsinek, mint egy gyerek. Szinte az is lehetetlennek látszott, hogy a kezét meg lehet fogni.

– Nos! – mondta, fejét az ajtóhoz dugva. – Hallasz?

Választ nem kapott, ezért megismételte szavait. – Valahol azon a falon –

folytatta – betűket fogsz találni, amelyeket én véstem be oda. „Laudate Eum.” Ha még nem vágták ki onnan, akkor a jobb oldali falon vannak... Igen, közepén... Tapogasd csak végig a kezeddél.

De a cella belsejéből egyetlen pissenés se hallatszott. Csak a fekete sötétség töltötte be a cellát, amelyben a pap feküdt, s ezen a sötéten mintha lehetetlen lett volna áthatolni.

– Ugyanúgy voltam itt, mint te most. – Ferreira lassan tagolva mondta ki a szavakat, egyik szótagot a másik után. – Ide börtönöztek be, és az az éjszaka sötétebb és hidegebb volt életem minden más éjjelénél.

A pap nehéz fejét a falnak támasztotta, s úgy hallgatta az öregember szavait. Nélküle is tudta, hogy ez az éjszaka feketébb minden eddiginél. Túlságosan is jól tudta. Nem ez a probléma foglalkoztatta. Csak arra figyelt, hogy le ne győzze Ferreira csábítása, annak a Ferreirának csábítgatása, akit ugyanúgy bezártak ebbe a sötétbe, mint őt, s aki most arra próbálta rávenni, hogy lépjen a nyomdokaiba.

– Én is hallottam ezeket a hangokat. Hallottam az emberek hörgését, akiket felakasztottak a gödörben. – Ahogy Ferreira befejezte szavait, a horkoláshoz hasonló, hol magas, hol mély hangok eljutottak a fülükhöz. De a pap most már tudta, miről van szó. Nem horkolást hallott. A gödörben felakasztott védtelen emberek nyögése és hörgése volt ez.

Miközben ő itt guggolt a sötétben, valaki hörgött, a vér csurgott az orrából és a szájából. Erre nem is gondolt; nem imádkozott érte, csak nevetett. Ennek még a gondolatára is egészen megzavarodott. Mulatságosnak vélte ezt a hangot, és hangosan nevetett is rajta. Büszkeségében azt hitte, hogy egyedül ő osztozik ezen az éjjelen annak az embernek a szenvedésében. De itt, közvetlenül mellette, emberek sokkal iszonyatosabban szenvedtek, mint ő. Miért ez az örültség – mormogott benne valami idegen hang. S te még papnak nevezed magad! Papnak, aki magára vállalja mások szenvedését! – Uram, mindeddig csak gúnyolódtál velem? – kiáltotta hangosan.

– Laudate Eum! Ezeket a betűket véstem oda a falba – ismételte Ferreira. – Nem találod? Nézd meg újra!

– Tudom. – A papot úgy elöntötte a harag, hogy még hangosabbat kiáltott. – Fogd be a szád! Nincs jogod ahhoz, hogy ilyeneket mondj.

– Nincs jogom hozzá? Ez biztos! Semmilyen jogom sincs. Amikor egész éjjel hallgattam ezeket a nyögéseket, akkor már nem tudtam többé dicsérni az Urat. Nem azért tagadtam meg a hitet, mert engem akasztottak fel a gödörben.

Engem, aki most itt állok előtted, három napra belógattak egy pöcegödörbe, de egyetlen szó se hagyta el a számat, amelyik elárulta volna Istent. – Ferreira keserűen és hangosan kiáltotta: – Az, ami rávett a hitehagyásra... készen vagy rá? Hallgass! Ide csuktak be, és itt hallgattam ezeknek az embereknek a nyögését, akikért Isten nem tett semmit. Az ujját se mozdította értük. Minden erőmmel imádkoztam értük. De Isten nem csinált semmit.

– Hallgass már!

– Rendben van. Imádkozz! De azok a keresztények tegnap óta olyan iszonyatos kínokat állnak ki, amiről neked fogalmad sincs. Miért kell így szenvedniük? S miközben ez tovább folytatódik, te nem csinálsz értük semmit. És Isten – ő se tesz értük semmit.

A pap vadul megrázta fejét, és befogta mindkét fülét. De Ferreira hangja és a keresztények hörgése irgalmatlanul beléhasított. Állj! Megállj! Uram, most meg kell törnöd a csenedet. Nem hallgathatsz tovább. Bizonyítsd be, hogy te vagy az igazságosság, a jóság, a szeretet. Meg kell szólalnod, hogy a világnak megmutasd fenségedet.

Hatalmas árnyék borult rá lelkére, mint amikor egy madár rászáll a hajó árbocára. A madár szárnyairól eszébe jutott, milyen sokféleképpen haltak már meg a keresztények. Isten olyankor is hallgatott. Amikor a ködös eső borította be a tengert, hallgatott. Amikor a félszemű embert a nap vakító sugarai alatt megölték, nem szólt semmit. De akkor a pap kibírta. Vagy inkább akkor képes volt elúzni az iszonyatos kétséget gondolataiból. De most minden megváltozott. Miért marad néma Isten, amikor ezek a hörgések tovább folytatódnak?

– És ezek itt vannak az udvaron. (Ferreira szomorú hangon suttozta oda neki.) Három szerencsétlen keresztényt akasztottak fel megint. Azóta lógnak itt, amióta te ideérkeztél.

Az öregember nem hazudott. Ahogy jobban odafigyelt, észrevette, hogy nem egy ember hörög, hanem kettő. Az egyik hörgés magasan szólt, s nem is változott mélyre; az egymással keveredő magas és mély hang különböző emberektől származott.

– Azon az éjszakán, amikor engem zártak be ide, öt keresztényt akasztottak fel a gödörben. Öt hangot hozott felém a szél. A hivatalnok azt mondta: „Ha megtagadja hitét, ezeket az embereket azonnal kiszedjük a gödörből, kötelékeiket eloldjuk, és bekötözzük a sebeiket.” Azt feleltem: „Miért nem tagadják meg a hitüket ezek az emberek?” A hivatalnok nevetve válaszolta: „Már többször megtagadták a hitüket. De amíg maga meg nem tagadja, nem

menekülnek.”

– És te... – A pap könnyek között beszélt. – Neked imádkoznod kellett volna.

– Imádkoztam is. Folyton imádkoztam. De az imádságom nem könnyítette az ő szenvedésüket. A fülek mögött egy kis vágást csináltak. Ezen a vágáson keresztül a vér lassan csöpög ki, csakúgy mint az orrukon és a szájukon keresztül. Jól ismerem, mert saját testemen is átéltem ezt a szenvedést. Az imádság nem könnyít rajta semmit.

A papnak eszébe jutott, hogy Szaisodzsiban, amikor először találkozott Ferreirával, észrevette a füle mögött ezt a vágást, amely égési sebnek látszott. Emlékezett arra is, hogy barna volt a seb – s most az egész jelenet lejátszódott behunytt szemhéjai mögött. Hogy elűzze a rémképeket, fejét ismét beleverte a falba. – Ezekért a földi fájdalmakért cserébe ezek az emberek az örök boldogság jutalmában részesülnek – mondta.

– Ne ámítsd magad! – válaszolta Ferreira. – Ne rejtse el ilyen gyönyörű szavak mögé saját gyávaságodat.

– Gyávaságomat? – A pap megrázta fejét. De önbizalma eltűnt. – Mire gondolsz? Hiszek ezeknek az embereknek az üdvözülésében...

– Magaddal jobban törödsz, mint velük. Elsősorban a saját üdvösséged foglalkoztat. Ha megtagadod a hitet, ezeket az embereket kiszedik a gödörből. Megmenekülnek. S te erre nem vagy hajlandó. Csak azért, mert félsz elárulni az egyházat. Nem akarsz az egyház salakjához tartozni, mint én. – Ferreira a harag egyetlen kitörésében mondta el ezeket, de hangja lassan elhalkult: – Persze én is ugyanúgy viselkedtem, mint te. Azon a hideg, sötét éjszakán én éppen azt csináltam, mint te. De vajon ez a szeretet útja? Egy papnak Krisztus követőjeként kell élnie. Ha Krisztus lenne itt...

Ferreira egy pillanatra elhallgatott. Aztán hirtelen felkiáltott: – Krisztus bizonyára megtagadná a hitet értük.

Az éjszaka lassan visszavonult a hajnal elől. A cella eddig egyetlen rakás fekete sötétség volt, de most derengő fények szűrődtek be.

– Krisztus bizonyára megtagadná a hitet, hogy segítsen az embereken.

– Nem, nem – mondta a pap, és arcát eltakarta kezével, úgyhogy szavai kezén keresztül hangzottak. – Nem, nem!

– Szeretetből Krisztus is megtagadta volna a hitet. Még akkor is, ha ezzel minden mást fel kellett volna adnia, amije volt.

– Ne kínozz tovább! Menj innen, menj! – kiáltotta vadul a pap. De a reteszt

elhúzták és az ajtó kinyílt: a hajnali szürkület beáradt a helyiségbe.

– Most pedig szépen megteszed a szeretet legfájdalmasabb mozdulatát, amit valaha is megtettek – mondta Ferreira és gyengéden a pap vállára tette kezét.

A pap imbolyogva, lábát húzva ment a folyosón. Lépésről lépésre küzdötte magát előre, mintha lábait súlyos ólomláncok fognák vissza. Ferreira támogatta. A reggel kellemes fényében a folyosó végeláthatatlanul hosszúnak látszott. De a végén ott állt a tolmács és két őr, akárcsak három fekete bábu.

– Szavano, minden rendben? Előhozhatjuk a *fumie*-t? – Amíg beszélt, a tolmács letette a földre a kezében tartott dobozt, kinyitotta, és kivett belőle egy nagy fatáblát.

– Most pedig megteszed a szeretet legfájdalmasabb mozdulatát, amire valaha is vállalkozott ember. – Ferreira barátságosan ismételte a szavakat. – Felebarátaid az egyházban elítélnék majd érte, ahogyan engem is elítéltek. De van valami, ami fontosabb, mint az egyház, fontosabb, mint a missziós munka: s neked most ezt kell megtenned.

A *fumie* most ott fekszik a lábai előtt.

Egyszerű rézlapot erősítettek rá egy piszkos, szürke deszkadarabra. Előtte fekszik Krisztus csúnya arca, tövissel koronázva és vézna, kiterjesztett karjai. A pap elhomályosult szemmel, összezavarodva, némán pillant le arra az arcra, amellyel először találkozik szembe, amióta ebbe az országba került.

– Ó – mondta Ferreira –, bátorság!

– Uram, hosszú, hosszú ideje, számtalanszor gondoltam a te arcodra. Különösen azóta, hogy ebbe az országba jöttem, annyiszor jutott eszembe az arcod. Amikor ott rejtőzködtem Tomogi felett a kunyhóban. Amikor átkeltem a tengeren. Amikor ott vándoroltam a hegyekben. Amikor ott feküdtem a börtönben... Valahányszor imádkoztam, arcod mindig megjelent előttem. Amikor magányos voltam, úgy éreztem, hogy az arcod megáld engem. Amikor elfogtak, erőt öntött belém az arcod, amely úgy jelent meg előttem, amint a keresztet hordoztad. Ez az arc mélyen belevésődött lelkembe – a világnak ez a legszebb, legértékesebb kincse ott élt a szívemben. És most meg fogom taposni.

Feltűntek a hajnal első sugarai. A fény ráhull vézna, csontos vállaira, hosszú nyakára, amelyet úgy nyújt ki, mint egy csirke. A pap mindkét kezével megragadja a *fumie*-t és közel tartja a szeméhez. Arcához szeretné nyomni ezt az arcot, amelyet annyi láb megtaposott már. Elszomorodó pillantással nézi ezt az embert a *fumie* közepén – mennyire elnyűtt és kopott lett a sok tiprástól.



Könny buggyan ki a szeméből. – Ó – mondja reszketve – fájdalom!

– Ez csupán formáság. Mit számítanak a formaságok? – a tolmács izgatottan sürgeti. – Csak azt kívánjuk, hogy a rátiprás külsőséges formaságát hajtsa végre.

A pap felemeli a lábát. Tompa, sajgó fájdalmat érez benne. Ez nem csupán formáság. Nem tapos rá arra, amit életében a legszebbnek tartott, amit a legtisztábbnak hitt, ami eszményeit és álmait testesítette meg. Mennyire fáj a lába! S akkor a bronz Krisztus-arc így szól hozzá: „Taposs meg! Taposs meg! Én mindenki másnál jobban tudom, mennyire sajog tőle a lábad. Taposs meg! Azért születtem a világra, hogy megtapossanak az emberek. Azért hordoztam a keresztet, hogy osztozzam az emberek fájdalmában.”

A pap rátette lábát a *fumie*-re. Hajnalodott. A távolban megszólalt a kakas.

## 9

Kevés eső esett azon a nyáron. Nagaszakiban a csöndes este olyan tikkasztóan forró volt, mint a gőzfürdő. Amikor leszállt a szürkület, az öbölből visszaverődő fény még elviselhetlenebbé tette a hőséget. Ökrös kordék jöttek be a városba a földekről, szalmazsákokkal megrakodva, a kerekek csillogtak, amint fehér porfelhőt keverték maguk körül. Amerre csak ment az ember, a levegőt a trágya nehéz bűze ülte meg.

A nyár közepén jártak. A lampionok ott lógtak a házak eresze alatt és a nagy kereskedőházak előtt is, ahol mindenféle virágokat, madarakat, rovarokat pingáltak rájuk. Bár még nem jött el az este, a játszadozó gyerekek már összegyűltek, s együtt fújták a nótájukat:

*„Ó lámpás, üdvözlünk,  
Aki követ hajít rá, leszárad a keze,  
Ó lámpás, üdvözlünk.”*

Az ablaknak támaszkodva ő is dúdolta magában a dalt. Nem értette az értelmét annak, amit a gyerekek énekeltek, de fájdalmas, panaszos hangulatot ébresztett benne. Nem tudta megállapítani, vajon maga az ének szomorú-e vagy annak a szíve, aki énekl.

A szemközti házban egy asszony – a haja hosszú fürtökben lógott a hátán – barackot, dzsudzsudjét és babot rendezett el egy polcon. Ezt a polcot a holtak szellemének szentelték. A japánok ilyen szertartásokkal vigasztalták a meghaltak szellemét, akikről azt tartották, hogy a tizenötödik napon visszatérnek otthonukba. Ezt a látványt már jól ismerte. Halványan még arra is emlékezett, hogy egyszer utánanézett egy holland szótárban, amelyet Ferreirától kapott, és ott ezt a fordítást találta rá: „*hetsterffest*”.

A gyerekek tovább játszottak. Sorba álltak, s rábámultak, amint az ablakon kihajolt. – Hitehagyó Pál! Hitehagyó Pál! – kiáltozták. Némelyikük még követ is dobott az ablaka felé.

– Gonosz kölykök! – A hosszú hajú asszony odafordult a gyerekekhez, hogy összeszidja és elkergesse őket. A férfi szomorú mosollyal nézett utánuk, amint elrohantak. A halottak napjára gondolt Lisszabonban. Mennyire hasonlít a *bon*

ünnepséghez, olyankor Lisszabonban is gyertyák égtek.

A háza Szotouramacsiban volt, Nagaszaki sok meredek lejtőjének egyikén. A rendőrfőnöki hivatal engedélye nélkül nem mehetett el hazulról. Egyedül abban kereshetett vigasztalást, hogy kihajolt az ablakon, és nézegette az elhaladó embereket. Reggelente az asszonyok mentek arra, zöldséges ládákkal a fejükön, Omurából és Iszahajából jöttek be a városba. Délben ágyékruhát viselő mezítelen férfiak málhával megrakott vézna lovakat vezettek erre és hangosan énekeltek. Esténként boncok jöttek le a lejtőn csengőiket rázva. Bámulta ezt a japán nyüzsgést, úgy itta magába minden részletével együtt, mintha egyszer majd részletesen el kellene mesélnie mindezt, amikor visszatér hazájába. De aztán mindig eszébe jutott, hogy szülőhazáját soha többé nem látja meg, és beesett arcán a lemondás keserű mosolya futott végig.

Amikor végiggondolta ezt az egészet, feltört belőle a kétségbeesés. Hogy a misszionáriusok Macaóban és Goában hallottak-e már a hitehagyásáról, nem tudhatta. De a holland kereskedők híreiből, akik engedélyt kaptak arra, hogy Dedzsimánál belépjenek az országba, arra következtetett, hogy valószínűleg eljutott hozzájuk a hír. Ez pedig azt jelentette, hogy kizárták őt a misszióból.

S nemcsak a misszióból zárták ki, hanem papi hatalmától is megfosztották, sőt talán árulónak is tartották a többi misszionáriusok. Mit számít mindez. Nem ők mondanak ítéletet a szívem felett, hanem a mi Urunk – mormolta ilyenkor. Fejét megrázva összeharapta ajkát.

De éjszakánként előfordult, hogy a látvány hirtelen kirajzolódott előtte, és nyomasztó tudat járta át a szívét. Ilyenkor álmában felordított és kiugrott ágyából: az inkvizíció, mint az utolsó ítéletkor a Jelenések könyvében, elevenen és valóságosan kihallgatásra idézte meg.

„Mit értenek maguk? Macaóban és Európában könnyű előljárónak lenni! – Szeretett volna ott állni szemtől szembe velük a sötétben, és előadni saját védekezését. – Gondtalanul élnek, nyugalomban és biztonságban olyan helyen, ahol ismeretlen a vihar és a kínzás, ott folytatják a maguk apostolkodását. Ott aztán persze Isten nagyszerű küldötteinek látszanak. A közlegényeket pedig kiküldik a csatamező tomboló zűrzavarába. De azok a tábornokok, akik egy sátorban a tűznél melegednek, ne tegyenek szemrehányást fogságba került katonáiknak... (De nem, ez csupán az én önigazolásom. Becsapom önmagam.) – A pap bágyadtan ingatta fejét. (Miért akarom még most is elhíttetni magammal ezt az ocsmány védekezést?)”

Elbuktam. De Uram, egyedül te tudod, hogy a hitemet nem adtam fel. A

papok fel fogják tenni a kérdést, hogy miért buktam el. Azért, mert a gödör kínzását nem tudtam elviselni? Igen. Nem bírtam elviselni azoknak a parasztnak a hörgését, akiket felakasztottak a gödörben. Ferreira folytonosan unszolt, én pedig azt reméltem, hogy hitem megtagadásával megmenthetem ezeknek a nyomorult parasztnak az életét. Igen, ezért történt. Mégis, végső elemzésben nem tudom, hogy ez a szeretetre való hivatkozás végül is nemcsak arra volt-e jó, hogy saját gyengeségemet igazoljam.

Elismerem, hogy így történt. Nem rejtem el többé a gyengeségemet. Alig hiszem, hogy bármi különbség volna Kicsidzsiro és énközöttem. Azt azonban bizonyosan tudom, hogy a mi Urunk nem olyan, mint ahogyan a templomokban prédikálnak róla.

A *fumie* emlékének képe szinte égette szemhéját. A tolmács fatáblát tett a lába elé. Réztábla volt ráerősítve, amelyre egy japán rézműves rávéste annak az embernek az arcát. Ez az arc azonban egészen más volt, amint azok az ábrázolások, amelyeket oly gyakran elnézegettem Portugáliában, Rómában, Goában és Macaóban. Ennek a Krisztusnak az arca nem volt fenséggel és dicsőséggel teli. Nem is szépült meg a fájdalom hősies elviselésétől. Nem sugárzott belőle a kísértéseket elűző akaraterő sem. A lába előtt fekvő arc beesett és halálosan kimerült volt.

Sok japán rátaposott már, úgyhogy a lemez körül a fa már egészen elfeketült a lábnyomoktól. Maga az arc is belapult, elnyűtt lett a folytonos tiprástól. Ez a homorú arc nézett fel fájdalommal a papra. Fájdalmasan tekintett fel rá, s a szemei hívogatóan bízatták: „Taposs meg! Taposs meg! Azért vagyok itt, hogy taposs rám!”

Naponta elvitték hazulról ellenőrzésre, vagy az *otona*, vagy más vezető személyiség jött érte. Az *otona* volt a város képviselője. Havonta hozott neki váltás ruhát, s aztán bevitte a rendőrfőnöki hivatalba.

Máskor pedig az *otona* parancsára a hivatalnokok jöttek érte, és bekísérték a rendőrfőnökségre. Itt aztán különböző tárgyakat mutattak neki, amelyeket a hivatalnokok nem ismertek. Őt bízta meg azzal, hogy állapítsa meg, keresztény holmik-e vagy sem. A Macaóból érkező idegenek mindenféle furcsa holmikot hoztak magukkal, és csak Ferreira vagy ő tudta rögtön megmondani, hogy azok a tiltott keresztény tárgyak közé sorolandók-e vagy sem. Ha munkáját elvégezte, viszonzásul kapott némi süteményt vagy pénzt a hivatalban.

Valahányszor a hakatai rendőrfőnökségre ment, ugyanazt az öreg tolmácsot és ugyanazokat a hivatalnokokat találta ott, akiket ismert. Mindig nagyon

udvariasan köszöntötték. Soha nem tettek fel megalázó kérdést, és nem bántak vele úgy, mint egy bűnösrel. Ellenkezőleg, a tolmács úgy viselkedett, mintha egyáltalán nem is emlékezne arra, mit történt a múltban. Ő maga is úgy mosolygott, mintha mi sem történt volna. De attól a pillanattól kezdve, hogy betette a lábát erre a helyre, metsző fájdalom figyelmeztette arra az emlékre, amelyet egyikük sem érinthetett, s amit gondosan elkerültek. Ezt főleg olyankor érezte, amikor az előszobán ment keresztül. Innen ugyanis láthatta azt a sötét folyosót az udvar végén. Azon a fehér reggelen ott botorkált végig Ferreirától kísérve. Ilyenkor zavart sietséggel elfordította a fejét.

Ferreirával tilos volt találkoznia. Tudta, hogy Ferreira Teramacásban lakik, Szaisodzsi közelében. De nem látogathatták meg egymást. Csak olyankor találkoztak, amikor az *otónával* a rendőrfőnöki hivatalba mentek. Ferreirát ugyanúgy kísérték oda, mint őt. Mindketten azokat a ruhákat viselték, amelyeket a hivataltól kaptak. Egyszerűen üdvözölték egymást furcsa japán kiejtéssel, úgyhogy az *otona* is tudhatta, miről beszélnek.

A hivatalban megpróbált egészen őszintének látszani, de nem bírta szavakba foglalni, hogy mit érez Ferreira iránt. Mintha két, egymással viaskodó ember szívét hordaná magában. Mindketten gyűlölték és megvetették egymást. Ő azonban nemcsak azért gyűlölte Ferreirát, mert ez az ember vette rá a bukásra (ezért nem haragudott volna rá ilyen keserűen), hanem mert Ferreirában saját mély sebeit látta viszont egész nagyságában. Elviselhetetlennek érezte, hogy saját ocsmány képével nézzen szembe Ferreira tükrében: Ferreira ott ült előtte, ugyanolyan japán ruhákba öltözötten, ugyanazt a japán nyelvet beszélve, ugyanúgy kizárva az egyházból, mint ő.

– Ha, haha! – Ferreira szolgálalkúen felnevetett, amint ránézett a hivatalnokokra. – Edóba jött ez a holland cég? A múlt hónapban, amikor Dedzsimában voltam, azt mondták, oda jönnek.

Némán rábámult Ferreirára, megnézte beesett szemét, görnyedt vállát, s hallgatta rikácsoló hangját. A nap rávilágított a vállaira. Szaisodzsiban, amikor először találkoztak, a nap ugyanígy ragyogta be ezeket a vállakat.

Amikor a munkájukkal végeztek a hivatalban, rendszerint már beesteledett. Denevérek szálltostak a fák és az út között. Átrepültek a bíbor égen. Az *otona* tagjai sokatmondóan egymásra néztek, aztán elváltak: egy részük jobbra, más részük balra ment ezekkel az idegenekkel, akiket a gondjaikra bízta. Amint elindult, fürkészve visszanézett Ferreirára. Ferreira is visszapillantott reá. A következő hónapig megint nem találkoznak. S ha találkoznak is, egyikük se

képes feltörni a másik magányának mélyeit.

RÉSZLETEK JONASSEN HOLLAND TISZTVISELŐ NAPLÓJÁBÓL  
DEDZSIMA, NAGASZAKI**1644 július (Soho első évének június)***Július 3.*

Három kínai bárka hagyta el a kikötőt. Engedélyt kaptam a Lillo-nak, hogy 5-én elinduljanak. Holnap ezüstöt, harci felszerelést s különböző árukat kell felrakodnunk és befejezni minden előkészületet.

*Július 8.*

Lezártuk a végső elszámolást a kereskedőkkel, a pénzváltókkal, a háztulajdonosokkal és Mr. Siroemonnal. A Főnök parancsára rendelést írtam holland és sziámi árukra, hogy a következő úton hozzák el.

*Július 9.*

A Boldogságos Szűz képére bukkantak az egyik itteni polgár házában. A ház egész népét börtönbe zárták és kihallgatták. Aztán azt kutatták át és hallgatták ki, aki eladta nekik a képet. Azt mondják, hogy Padre Csuan Szavano, egy hitehagyott pap és Padre Rodrigues egy másik hittagadó portugál, jelen voltak a kihallgatáson. Három hónappal ezelőtt egy szentképet találtak az egyik itteni polgárnál. Az a hír járja, hogy egész háza-népét elfogták és megkínozták, hogy hagyjanak fel a hitükkel. De hajthatatlanok maradtak. Padre Rodrigues, a hitehagyó pap a tanúk között volt, és ismételten kegyelmet kért számukra a kormánytól, de nem hallgattak rá. Halálra ítélték őket. Azt mondják, hogy a férfinak, az asszonynak és a két fiuknak a fejét félig leborotválták, és így parádézta velük a városban. Négy napig hurcolták őket körbe vézna lovakon. Azt hallottam, hogy a minap úgy végeztek ki parasztokat, hogy a lábuknál fogva akasztották fel őket, s hogy a fiaikat újra börtönbe vetették, miután végignézték apjuk halálát. Estefelé egy kínai dzsunka kötött ki. Cukrot, porcelánt és némi selymet hozott.

### *Augusztus 1.*

Egy kínai dzsunka érkezett Fucsovból különböző árukkal a fedélzetén. Tíz óra felé az őr egy hajót pillantott meg mintegy hat mérföldnyire a Nagaszaki-öböltől.

### *Augusztus 2.*

Reggel nekifogtunk a fõnt említett hajó kirakodásának, jól haladtunk vele. Dél felé a kormányzó tisztviselõje és segédei kerestek fel néhány tolmáccsal és órákon keresztül Kérdéseket tettek fel. Azért jöttek, mert Csuan Szavano, hitehagyott, aki Nagaszakiban lakik, és Rodrigues, a portugál hitehagyó pap úgy tájékoztatták õket, hogy Macaóban döntés született: Indiából misszionáriusokat küldenek Japánba holland hajókon. Szavano szerint a papok aztán elrejtõznek Japánban, s valami egyszerű munkát végeznek a hajókon, mint holland alkalmazottak. A tisztviselõ figyelmeztetett bennünket: a cég komoly bajba kerülne, ha ilyesmi elõfordulna, és azt tanácsolta, hogy legyünk óvatosak. Ha netán egy pap érkezne Japánba valamelyik hajónkon, és ha a szoros õrizet miatt nem tudna belopózni az országba s ezért arra kényszerülne, hogy a hajónkon újra távozzék – elfogatása esetén jaj lesz a hollandoknak is. Kijelentette, hogy miután a hollandok magukat Ófensége és Japán alattvalóinak vallják, ugyanolyan büntetést érdemelnek, mint a japánok. Átnyújtotta a következõ japán nyelvû nyilatkozatot, amelyet a kormányzó adott ki. Szövege így hangzik.

#### A nyilatkozat fordítása

Szavano atya, akit Hakata királya tavaly letartóztatott, Edóban, a Legfõbb Hatóságok elõtt tanúsította, hogy sok római katolikus található a hollandok között és Hollandiában. Azt is megerõsítette, hogy a hollandok papokat kerestek fel Kambodzsában, és az õ hitükhöz tartozónak vallották magukat. Elhatározták, hogy a papok munkásként vagy tengerészként beállnak a holland céghez Európában, hogy Nagaszakiba jussanak a cég hajóival. A kormány nem ad hitelt ezeknek a híreszteléseknek és felteszi, hogy csak rossz hírbe akarták hozni a hollandokat, amikor ellenük tanúskodtak, mivel a portugálok és a spanyolok esküdt ellenségei a hollandoknak. De Csuan Szavano erõsködött, hogy mindez színigaz. Ez okból a kormány azt



a parancsot adta, hogy a rendőrfőnök vizsgálja ki, nincs-e római katolikus a tisztek és a legénység között. Ha igen, azonnal jelentsék. Ha a jövőben római katolikust találnak bármelyik Japánba érkező holland hajón, s ezt nem jelentik azonnal a kormánynak, a rendőrfőnök is meglakol érte.

### *Augusztus 3.*

Estefelé befejeztük a fõnt említett hajó kirakását. A kormányzó ma azt kérdezte, nem akad-e a hajón olyan tüzér, aki a mozsárágyút kezelni tudja. Sent Paulus Ver, az egyik beosztottam körülnézett a hajón, de senkit sem talált. Jelentjük az eredményt. A kormányzó elrendeli, hogy eztán minden beérkező hajót vizsgáljunk meg, és jelentsük, ha találunk ilyen valakit.

### *Augusztus 4.*

Reggel Mr. Hondzso, az egyik vezető szamuráj meglátogatta a hajót, és tüzetesen átvizsgálta az utolsó zugig. Azt mondta, hogy az expapoknak köszönhető ez a kutatás, akik a Legfőbb Hatóságok előtt azt állították, hogy római katolikusok vannak a hollandok között, és holland hajókon ide is eljuthatnak. Ha nem támad ez az újabb gyanú, akkor az ellenőrzést lényegesen enyhítették volna az előző évihez képest, jelentette ki, és ezt a tiszteknek is elmagyarázta a hajón. Kívánságára én magam is felmentem a fedélzetre, és a jelenlétükben kihirdettem a legénységnek, hogy adják elő, ha valaki bármit rejtegetne, ami a római katolikus vallással kapcsolatos, és akkor nem esik bántódása. Erre mindnyájan azt felelték, hogy nem rejtegetnek semmit, én pedig hangosan felolvastam a szabályokat és törvényeket, amelyeket a legénységnek meg kell tartania. Mr. Hondzso tudni akarta, mit mondtam, ezért részletesen elmagyaráztam neki. Erre elmentek azzal, hogy mindezt jelentik a kormányzónak, hogy megnyugodjék. Estefelé egy kínai bárka kötött ki Csüancsovból. Fátylakat, festett szatént, krepdesint és más textíliákat hozott, nyolcvan *kan* összértékben. Cukrot is hoztak és egyéb árukat.

### *Augusztus 7.*

A kivégzett szülők két fiát gebék hátán hozták ide megkötözve egy másik áldozattal együtt. Cégünk előtt haladtak el a kivégzés helyére, ahol lefejezték őket.

## 1645 (november, december, Soho második éve)

### *November 19.*

Egy kínai dzsunka érkezett Nankingból nyolc- vagy kilencszáz *kan* értékű áruval, közte nyersselyem, festett szatén, fátlyak, aranybrokát, damaszt és a többi. Hírül adták, hogy három vagy négy dzsunka hatalmas rakománnyal felénk tart, s másfél-két hónapon belül megérkezik. Elmondták, hogy odaát könnyen megkapták az engedélyt, hogy Japánba hajózzanak, ha megfizették az adót; az összeg száz és hatszáz *tael* között mozog – a rakomány nagyságától függően.

### *November 26.*

Egy kis dzsunka érkezett Csangcsevből (valószínűleg Csangcsov), vászonnal, timsóval és cserépedényekkel.

### *November 29.*

Reggel néhány tolmács jött a céghez a kormányzó kívánságára, és egy Mária-kép alá nyomtatott holland verset mutattak. A szövege ez: „Üdvözlég, malasztal teljes, az Úr van teveled; áldott vagy te az asszonyok között (Lk 1,28.)” Elmondták, hogy a képet Simonoszeki mellett egy bonctól kobozták el, s arra kértek választ, hogy milyen nyelven írták a szöveget és mit jelent. Beszámolójuk szerint Padre Rodrigues, a hitehagyott portugál és Csuan Szavani azt állították, hogy nem értik ezt a mondatot, mert a nyelve se nem latin, se nem portugál, se nem olasz. Holland nyelvű „Ave Maria” volt, amelyet egy belga nyomtatott, aki ismeri a nyelvünket. Nem kétséges, hogy a kép a mi hajónkon kerülhetett ide, de elhatároztam, hogy erről hallgatok, hátha nem folytatják tovább a vizsgálatot. Ami a képet illeti, arról minden felvilágosítást megadtam, hiszen Padre Rodrigues és Csuan Szavano már bizonyára úgy is elmagyarázták nekik.

### *November 30.*

Remek. Ma kora reggel helyére tettük a kormányt, a fedélzetre szállítottuk a puskaport, s befejeztük az áru rakodását. Délben felmentem a hajóra, névsort olvastam, és átadtam az iratokat. A céghez visszatérve, Bondzsojt és beosztottait megvendégeltem étellel és itallal. Sötétedés előtt azonban a szél

északnyugatira fordult, és a *The Overschie* nem indult útnak.

*December 5.*

Dél felé a tolmács azzal a kéréssel keresett fel, hogy honnan szerezzük be áruinkat. Azt feleltem, elsősorban Kínából és Hollandiából. Arra volt kíváncsi, hogy mekkora bajt okoz, ha a kínaiakat ezután nem engedik be.

Amióta Japánba érkeztem, próbáltam gyűjteni adatokat a hitehagyó papokról. Egy Thomas Araki nevű japánról azt mondják, hogy hosszú ideig Rómában élt pápai kamarásként. Többször kereszténynek vallotta magát a hatóságok előtt, de a kormányzó bolondnak tartotta, s öregkorára való tekintettel nem bántották.

Később egy egész napra és éjjelre felakasztották a gödörben, s erre megtagadta a hitét. De hittel a szívében halt meg. Most már csak ketten élnek: egy Csuan nevű portugál, aki valaha jezsuita provinciális volt, egy gonosz szívű ember. A másik papot Rodriguesnek hívják, szintén portugál, Lisszabonból. A kormányzó hivatalában ő is megtaposta a szentképet. Mindketten Nagaszakiban élnek.

*December 9.*

Mr. Szaburohaemonnak ajándékoztam egy kis dobozt ugyanazokkal a válogatott olajokkal, amelyeket a császár és Mr. Csikugo kapott ajándékba. Gyógyszereket is adtam neki, aminek nagyon megörült. Állítólag a kormányzó boldogan fedezte fel a mellékelt listát, amelyik japánul magyarázza el mindegyik gyógyszer hatását. Este egy Fucsovból érkezett hajó kötött ki.

*December 15.*

Öt kínai dzsunka hagyta el a kikötőt.

*December 18.*

Négy kínai dzsunka távozott. Egy Nankingból érkezett dzsunka négy vagy öt tagja engedélyt kért arra, hogy egy másik kínai hajón Tongkingba vagy Cocsinba menjenek. De a kormányzó megtagadta kérésüket.

A sziget egyik háztulajdonosa azt hallotta, hogy a hitehagyott Csuan különböző dolgokat írkaí a hollandokról és a portugálokról, s hamarosan elküldi írását a császári udvarba. Bárcsak pusztulna el az ilyen csirkefogó,

aki megtagadja Istent! Cégünknek csak baja támadhat ebből. Isten azonban megoltalmaz minket. Délután két japán hajó érkezett hozzánk. Az egyik hajóra mi szállunk fel, a másikra a tevék. Estefelé a tolmácsok szolgálkat hoztak hozzánk, hogy Kamigatába kísérjenek bennünket. Egyikük, egy pucolómunkás beszélt valamit hollandul. Azt akartam, hogy szakácsként jöjjön velünk. De Denbe és Kicsibe szerint a kormányzó megtiltotta, hogy bárkit is alkalmazzunk, aki beszél hollandul. Nem bízom bennük, azt hiszem, csak azért szavaztak ellene, mert zavarta őket a maguk ügyleteiben. Azt válaszoltam tehát, hogy számunkra nélkülözhetetlen nyelv a japán és a holland, és csak a portugál igazán utálatos nyelv, a holland egyáltalán nem az. Egyetlen keresztény se akadt még az országban, aki hollandul beszélt volna, de egy tucat keresztény tudok felsorolni, akik portugálul tudnak.

#### *December 23.*

Egy kis dzsunka indult útnak Fucsovba. Estefelé egy nagy kínai dzsunka érkezett a kikötő szájához, s az ellenszél miatt éjszaka evezőcsónakokkal kellett elvontatni Nagaszakiba. Sokan tartózkodtak a fedélzetén, selyempántlikákkal, és nagy zajt csaptak dobokkal és csaramelákkal.

#### *Nagaszaki, január elseje*

Egy ember járja az utcákat házról házra. Tam-bam dobot ver és fuvolázik hozzá, és az asszonyok meg a gyerekek pénzt dobálnak neki az ablakból. Ezen a napon két-három, Funacuból és Kakuibarából való koldus járkal körbe, a Jara nevű dalt énekelve.

#### *Január 2.*

A kereskedők házában megkötjük az év első üzletét. Hajnaltól kezdve díszítik az üzleteiket, új függönyöket akasztanak az ajtókra. Egy házaló tengeri uborkával járja körbe a házakat.

#### *Január 3.*

Minden városból a vének bemennek a rendőrfőnöki hivatalba, hogy elkérjék a *fumie*-t.

#### *Január 4.*

Megkezdődik a *fumie*-szertartás ellenőrzése. Ezen a napon Edóból,

Imadzakarából, Funacuból és Fukaróból az *otona* tagjai és a városok vezető polgárai átveszik a *fumie* táblát, és minden házban ellenőrzik, végrehajtják-e a megtiprását. Az emberek közösen megtisztították az utat, s most csöndben várják az *otona* tagjait és a vezető polgárokat. Végre a távolból éneklő hang jelenti: „megérkeztek...” Minden házban, a bejárathoz legközelebb lévő szobában az egész család felsorakozik, és figyelmesen várja a szertartás kezdetét. A *fumie* hét-nyolc hüvelyk hosszú és négy-hat hüvelyk széles. A Szűz és Gyermekeinek képe van ráerősítve. Először a házigazdának kell rátaposnia, aztán a felségének, majd a gyerekeknek. A szoptató anyáknak, csecsemőjükkel a karjukon szintén rá kell taposniuk. Ha betegek vannak a házban, azoknak ágyukból kell a lábukkal megérinteniük a *fumie*-t a hivatalnokok jelenlétében.

\* \* \*

Január negyedikén a pap váratlanul idézést kapott a rendőrfőnöki hivataltól. A tolmács gyaloghintóval érkezett. A szél elült, de az ég borús és felhős volt. Lehült az idő (talán a *fumie* szertartása miatt?), és a kanyargós út egészen megváltozott az előző nap óta. Halálosan kihalt és csöndes lett. A honhakatai rendőrfőnök hivatalában egy szertartásos ruhákba öltözött hivatalnok várakozott rá. – A rendőrfőnök már várja – mondta.

Csikugo ura kihúzott mellel állt a szobában, amelyben egyetlen serpenyőt helyeztek el, benne parázssal. A léptek zaját hallva egyenesen szembefordult a pappal. Arcán és ajkai körül mosoly játszadozott – de a szeme merev maradt.

– Üdvözlöm – mondta nyugodtan.

Hitehagyása óta most először találkozott a rendőrfőnökkel. De most nem fogta el az undor ennek az embernek jelenlétében. Nem Csikugo ura és a japánok ellen harcolt. Lassacskán ráeszmélt, hogy a saját hite ellen harcolt. De Csikugo urától aligha várhatta, hogy ezt megértse.

– Régóta nem találkoztunk – biccentett Inoue, s kezével a serpenyő felé mutatott. – Bizonyára megszokta már az életet itt Nagaszakiban. – Aztán kikérdezte a papot, hogy nem szenved-e hiányt valamiben. Ha netán igen, azonnal jelentse neki. A papnak rögtön feltűnt, hogy a rendőrfőnök igyekszik kikerülni hitehagyásának emlékét. Vajon az érzelmeit akarja kímélni? Vagy csupán a győztes magabiztossága vezérli? A pap néha felemelte a szemét, s vizsgálódva pillantott a másik arcára, de az öregember kifejezéstelen arca nem

árult el semmit.

– Bizonyára jót tesz, ha egy hónapon belül Edóba költözik és ott lakik majd. Egy házat készítettünk ott magának, atyám. Kobinatacsóban van a ház, ebben a helységben laktam valaha.

Vajon tudatosan használta Csikugo ura az „atyám” szót? Mintha kínosan arcul vágták volna a papot.

– Mivel ezután már Japánban fog élni, célszerű lesz, ha japán nevet vesz fel. Szerencsére egy Szan’emon Okada nevű ember a minap meghalt. Ha Edóba költözik, átveheti az ő nevét.

A rendőrfőnök egy szuszra mondta el mindezt, s közben kezeit dörzsölgette a serpenyő felett. – Ennek az embernek felesége is volt – folytatta. – Kellemetlen volna magának, atyám, hogy mindig egyedül éljen, feleségül veheti tehát ezt az asszonyt.

A pap lesütött szemmel hallgatta szavait. Szemhéja mögött megjelent a lejtő, amelyen egyre lejjebb csúszik. Ellenállni, visszautasítani – erre már nem volt többé lehetősége. De még ha a japán nevet felveszi is, nem akarta elvenni annak az embernek a feleségét.

– Nos? – kérdezte Inoue.

– Rendben. – Behúzott vállakkal bólintott. Mintha egész lénye kimerülten feladta volna a harcot. – Magát is sok mindennel megvádolták. Nekem már az is elég, ha legalább maga megérzi, mit érzek most. A keresztények és a papok bizonyára szégyenfoltnak tartanak a missziók történetében, de ez már nem is érdekel.

– Megmondtam már. Japán nem alkalmas a kereszténységre. A kereszténység itt egyszerűen nem ereszthet gyökeret.

A papnak eszébe jutott, hogy Ferreira pontosan ezt mondta Szaisodzsiban.

– Atyám, nem én győztem le magát. – Csikugo ura a serpenyő hamujába nézett, miközben beszélt. – Magát Japán mocsara győzte le.

– Nem, nem... – A pap öntudatlanul is emeltebb hangon folytatta. – Nekem a saját szívemben kellett megküzdennem a kereszténységgel.

– Biztos? – Cinikus mosoly suhant át Inoue arcán. – Tudomásom szerint maga azt mondta Ferreirának, hogy a *fumie*-n levő Krisztus utasította arra, hogy taposson rá, ezért tette meg. De nem pusztá önámítás ez? Nem csak a saját gyengeségét takargatja vele? Én, Inoue nem tudom elhinni, hogy ezek valóban krisztusi szavak.

– Nem számít, hogy mit gondol – felelte a pap. Lesütötte szemét, és mindkét

kezét térdeire tette.

– Másokat becsaphat, de engem nem – folytatta Inoue hidegen. – Azelőtt többször feltettem a kérdést papoknak: Miben különbözik a keresztény isten irgalmassága Buddháétól? Mivel a japánok szerint az üdvösséget Buddha irgalmasságából nyerik el, egyedül ő segíthet reménytelen gyengeségükön. Az egyik atya világos választ adott: a kereszténység másféle üdvösségről beszél. A keresztény üdvösséghez nemcsak az kell, hogy bízzák rá magukat Istenre, az is szükséges hozzá, hogy a hívő minden erejével szilárd maradjon a szívében. De pontosan ez az, amiben a tanításuk lassan eltorzult, és átalakult ebben a Japánnak nevezett mocsárban.

A kereszténység nem az, aminek gondolja...! – A pap szeretett volna felkiáltani. De a szavak elakadtak a torkán, amikor ráeszmélt, hogy bármit mondjon is, senki sem értheti meg mostani érzéseit. Senki, sem Inoue, sem a tolmács. Kezével a térdén, pislogva ült ott, s némán hallgatta a rendőrfőnök szavait.

– Bizonyára nem tudja – folytatta Inoue –, hogy Gotóban és Ikcukiban még mindig sok keresztény földműves él. De nincs szándékunkban beavatkozni az életükbe.

– Miért nem? – szólt közbe a tolmács.

– Mert a gyökerek már úgy is el vannak vágva. Ha a világ bármelyik tájáról újra érkeznének olyan emberek, mint az atya, akkor megint üldözőbe vennék a keresztényeket – mondta nevetve a rendőrfőnök. – De ettől már nem kell többé tartanunk. Ha a gyökeret elvágjuk, a hajtások elszáradnak és a levelek elhalnak. Ennek legfőbb bizonyítéka az, hogy a gotói és ikicuki keresztények istene lassan annyira megváltozott, hogy már egyáltalán nem is hasonlít a keresztények Istenére.

A pap felemelte fejét és belenézett a rendőrfőnök arcába. Erőltetett mosoly ült rajta és játszott az ajkai körül, de a szeme most se nevetett.

– A kereszténység, amelyet maguk hoztak Japánba, megváltozott, és furcsán átalakult – mondta Csikugo ura mélyet sóhajtva. – Japán ilyen ország. Nem lehet rajta segíteni. Bizony atyám...

A rendőrfőnök sóhaja belülről fakadt, hangját fájdalmas lemondás járta át. Búcsút intett, és visszavonult a tolmáccsal együtt.

Az eget szürke felhők borították. Megborzongott a hidegtől. Amint a gyaloghintót végigvitték az ólmos ég alatt, elnézte a hatalmas tengert, amely ugyanolyan szürke volt, mint felette az ég. Hamarosán elküldik Edóba. Csikugo

ura ott házat ígért neki, ez azonban azt jelenti, hogy abba a keresztény börtönbe zárják be, amelyről olyan sokat hallott. Ebben a börtönben kell leélnie az életét. Sohase kelhet át többé a viharos tengeren, hogy visszatérjen szülőhazájába. Portugáliában még úgy gondolta, hogy ha a misszióba megy, akkor elvállalja, hogy aztán ahhoz az országhoz tartozik. Japánba készült, és a japán keresztények életét akarta élni. Akárhogyan is történt, ez végül is valóban bekövetkezett. Japán nevet kapott: Szan'emon Okada. Japán lett. Szan'emon Okada! Halkan felnevetett, amint kiejtette ezt a nevet. A sors mindent megadott neki, amire vágyódhatott, de ilyen cinikus fintorral. Neki, a nőtlen papnak, feleségül kell vennie egy asszonyt is. (Már nem haragszom rád! Csak nevetek a sorsomon. Másképpen hiszek benned, mint azelőtt. De most is szeretlek.)

Estig ott állt az ablakban könyökölve, és elnézte a gyerekeket. A sárkány madzagjával a kezükben szaladtak fel a lejtőn, de szellő se rezzent, és a sárkány nehézkesen lepottyant a földre.

Amint eljött az este, a felhők felszakadoztak, és a nap halványan keresztülsütött rajtuk. A gyerekek, elfáradva a sárkányeregetésben, bambuszpálcákkal megkocogtatták a házak ajtaját, s ezt énekeltek:

*„Üssük az öszvért, ne tegyen kárt semmiben.  
Bo-no-me, bo-no-me, áldjuk meg háromszor ezt a házat.  
Üssünk rá a pálcával:  
Egy, kettő, három, négy.”*

Megpróbálta halkan utánuk dúdolni a dalt. De nem tudott énekelni – s ettől elszomorodott. A túloldali házban az öregasszony perlekedett a gyerkőccel. Az az öregasszony, aki naponta kétszer enni hozott neki.

Beesteledett. Csöndes szellő kerekedett. Fülében felidéződött a szellő susogása a ligetben, ahol börtönbe zárták. Aztán, ahogy éjjelente szokott, Krisztus arca kirajzolódott a szívében. Annak az embernek az arca, akire rátaposott.

– Atyám, atyám...

Beesett szemével az ajtó felé nézett, mert a hang ismerősen hangzott. – Atyám, atyám. Kicsidzsiroo vagyok.

– Nem vagyok már „atyá” – felelte halkan a pap, s térdét összefogta a kezével. – Tűnj el gyorsan. Meglakolsz érte, ha itt találunk.



– De meghallgatja a gyónásomat?

– Nem tehetem. – Lehajtotta a tejét. – Bukott pap lettem.

– Nagaszakiban Hitehagyó Pálnak hívják. Mindenki ezt a nevét ismeri.

A földön kuporogva felnevetett. Nem kellett, hogy erre figyelmeztessék. Már tudta jól. Ferreirát Hitehagyó Péternek, őt pedig Hitehagyó Pálnak hívják. Néha a gyerekek összegyűltek az ajtaja előtt, s hangosan énekelték a nevét.

– Kérem, hallgassa meg a gyónásomat. Még Hitehagyó Pálnak is megvan a hatalma arra, hogy meghallgassa a gyónásomat, s feloldozzon a bűneim alól.

Nem az emberek mondanak ítéletet. Isten mindenkinél jobban ismeri mindnyájunk gyengeségét, tűnődött a pap.

„Atyám, elárultam magát. Megtapostam Krisztus képét – mondta Kicsidzsiro könnyek között. – Ezen a világon egyesek erősek, mások gyengék. Az erősek sohasem engednek a kínzásoknak, s a Paradicsomba jutnak; de mi történik azokkal, akik, mint én is, gyengének születnek, azokkal, akiket ha megkínoznak s rájuk parancsolnak, hogy tapossák meg a szentképet...”

Én is ráléptem a szentképre. Rátettem a lábam erre az arcra. Annak az embernek az arcára, aki pedig folyton velem volt gondolataimban, arra az arcra, amely előttem lebegett a hegyekben, a bujdosásomban, a börtönben, a legszebb és legjobb arcra, akit valaha ismertünk a földön. Ez az arc most is szánakozó szemekkel néz rám a réztábláról, amelyet már belapított a sok láb. „Taposd meg – mondták ezek az együttérző szemek. – Taposd rám! Lábad fájdalomtól sajog. Ugyanúgy kell fájnia, mint mindazoknak a lábaknak, amelyek ráléptek erre a táblára. De a fájdalom már magában is elég. Megértem a fájdalmat és a szenvedésedet. Ezért jöttem el a világra.”

Uram, megelégeltem a némaságotat.

Pedig nem hallgattam. Melletted szenvedtem.

De Júdásnak azt mondtad, hogy menjen el: amit akarsz, tedd meg gyorsan. Mi történt Júdással?

Nem ezt mondtam. Ahogyan neked azt mondtam, hogy taposd meg a képet, Júdásnak azt, hogy tegye meg azt, amire indulóban volt. mert Júdás éppen úgy teli volt szorongással, mint te most.

Mocskos, véres lábát rátette a táblára. Lábujjai belenyomódtak annak az arcába, akit szeretett. Nem értette, miért tört rá olyan hatalmas öröm abban a pillanatban.

– Nem számít, hogy valaki erős vagy gyenge. Ki állíthatja, hogy a gyengék nem szenvednek többet, mint az erősek – hadarta a pap a kijárat felé fordulva.

– Mivel az országban nincs senki más, aki meggyóntasson, megteszem én...  
mondd el a bánatimát... menj békével!

Kicsidzsiro megkönnyebbülten sírni kezdett, aztán elment. A pap kiszolgáltatta neki azt a szentséget, amire egyedül egy papnak van hatalma. Paptársai bizonyára szentségtörésnek tartanák, amit tett. De ha őket elárulta is, Urához nem vált hűtlenné. Most másként szerette, mint azelőtt. Mindaz, amin eddig keresztülment, szükséges volt ahhoz, hogy elvezesse őt erre a szeretetre.

– Mindenek ellenére én vagyok az utolsó pap ebben az országban. De Urunk nem maradt néma. Ha hallgatott is, életem a mai napig róla beszél.

# FÜGGELÉK

## A KERESZTÉNY TELEP EGYIK HIVATALNOKÁNAK NAPLÓJÁBÓL

### **Kanbun tizenkettedik évében, a vízipatkány jegyében**

Szan'emon Okada jelenleg tíz személy ellátmányát kapja. Bokui, Dzsuan, Nanho, Dzsikan fejenként hét személyét. A következőket jelentettük Totominokaimnak június 17-én:

#### *Jegyzet*

1. Szeibe. Kora: 50. Szan'emon feleségének unokatestvére. Hajóács Fukagavában.
2. Gen'emon. Kora: 55. Ugyanannak az unokatestvére. Oinokami Doi szolgája.
3. Szannodzso. Ugyanannak az unokaöccse. Szeibével.
4. Sokuro. Kora: 30. Ugyanannak az unokaöccse. Munkás Eszasi-csóban.
5. Gondzaburo Adacsi. Bokuinak, a kézművesnek az inasa. Hodzso uralma idején.
6. Dzsín'emon. Dzsuan lányának nagybátyja. Kavagoében lakik. Hodzso uralkodása alatt egyszer jött ide. Aztán újra meglátogatta Dzsuant a patkány évében, idén április 26-án.

### **Enpo ötödik évében, a víziökör jegyében**

#### *November 9-e.*

Bokui reggel hatkor betegségben meghalt. A vizsgálatra Joemon Kimura és Dzsingobé Usida felügyelők jelentek meg a segédekkel. Rendőrtisztek: Szaemon, Den'emon, Szobé, Genszuke. A jelenlevő rendőrök: Szaburoemon Aszakura, Kjudzaemon Arakava, Kan'emon Kainuma, Hacsirobe Fukuda, Matabe Hitocubasi. A Murjoin Templomban hamvasztották el. Hikobe Endo és Dzsudzaemon Kidaka őrmester átvizsgálták Tokudzaemonnak, Bokui szolgájának a holmiját és hazaküldték, miután végrehajtotta a *fumie*

szertartását.

## **Enpo második éve, a fatigris jegyében**

*Január 20-tól február 8-ig*

Szan'emon Okada könyvet ír vallása ellen Totominokami utasítására. Ezért Sodzaemon Ukait, Den'emon Kajót és Genszuke Hosinót felmentették a szolgálatuk alól, hogy felügyeljenek rá.

*Február 16-a.*

Szan'emon Okada írja a könyvet. Den'emon Kajo és Dzsingobe Kavara felmentést kap a szolgálat alól, hogy felügyeljen rá.

*Február 28-tól március 5-ig*

Szan'emon Okadának meg kell írnia vallásának cáfolatát *június 14-e és július 24-e* között a Hegyi Villa dolgozószobájában. Ezért Den'emon Kajo és Dzsingobe Kavara felmentést kap a szolgálat alól, hogy felügyeljenek rá.

*Szeptember 5-e.*

Dzsuant bebörtönözték. Egy darabig ott őrzik rendbontó magatartása miatt. Az ítélet kihirdetésén jelen voltak: Rokuemon, Sodzaemon, Szobe, Den'emon, Genszuke, Kavara és Kamei. Ügyeletesek e hónapban Rokuemon Cukamoto és Den'emon Kaju.

## **Enpo negyedik évében, a tűzsárkány jegyében**

Kicsidzsiró, Szan'emon Okada szolgálja, aki az ő nyomában érkezett ide, szintén börtönbe került gyanús viselkedése miatt. A helyőrségen tetőtől talpig átkutatták, megmotozták és a nyakába akasztva egy kis amulettdobozt találtak, a keresztények által tiszteletben tartott képpel. Az egyik oldalán Szent Péter és Pál, a másik oldalán Xavéri Szent Ferenc és egy angyal. Amikor a börtönből elővezették, Kicsidzsirót kifaggatták szülőhelye és rokonai felől. Gotóban született, és a sárkány idei évében 54 éves.

Valami gyanúsat észleltünk Matabe Hitocubasi hitében, aki jóban van

Kicsidzsiróval. Ezért Matabét is fogva tartjuk mindaddig, amíg Kicsidzsiro nem ad megfelelő magyarázatot. (Szabadon engedték.) Mivel Matabe jóbarátja Kicsidzsirónak, hite fölöttébb gyanús. A fenti intézkedés ezért vált szükségessé. Kiderült, hogy Kurozaemon és Sinbe is közeli kapcsolatban áll Matabéval, ezért őket is kihallgattuk és megmotoztuk a hivatalban. Átvizsgáltuk mindenüket, felsőruhájuktól az ágyékkendőig, zsebeiket és amulettjeiket is. (Szabadon engedték őket.) Totominokami személyesen jelent meg, Kicsidzsirót bevitte az irodába és kifaggatta, honnan jutott hozzá a keresztények szent tárgyához. Erre azt felelte: – Egy Szaidzaburo nevű szolga hozta magával, aki három évvel ezelőtt tett itt látogatást. Amikor idejött, eldobta és továbbment. Felvettük tehát, én pedig megtartottam. Tokuemon, a kapus is tud róla. – Erre behívták Tokuemont és kihallgatták, és azt felelte, hogy egy nyári napon tanúja volt mindennek. Éppen a ruhákat szellőztették. Kicsidzsirótól azt is megkérdezték, nem Szan’emon Okadától kapta-e. Erre a válasza: képtelenség volna bármit kapnia Szan’emontól. Elmagyarázta, hogy azért képtelenség, mivel Szan’emont mindig őrizték néhányan, valahányszor találkozott vele.

#### *Szeptember 17-e.*

Totominoka személyesen kereste fel a Hegyi Villát, és három szolgát hallgatott ki az irodában, hogy kiderítse, nem keresztények-e. Később Kicsidzsirót és Tokuemont is elővezették és kihallgatták. Elrendelte, hogy az egész őrseget alaposan át kell vizsgálni, hasonlóképpen a három helyőrséget és a laktanyákat. Még a nőknek és a gyermekeknek is le kellett vetniük felsőruhájukat, sőt ágyékkendőjüket is a hivatalnokok jelenlétében. Természetesen átvizsgálták a náluk levő buddhista képeket is. Aztán, Sicsirobe Szugijama lakásának átkutatása közben Dzsudzaemon Kobure régi papírfoszlányok között az egyikben keresztény szavakra bukkant. Den’emon Kajo ezeket átadta a kormányzónak. A következő szavak voltak olvashatók: atya, érsek, püspök, pápa.

#### *Szeptember 18-a.*

Totominokami személyesen érkezett meg a Hegyi Villába, hogy meghallgassa az iroda három őrének jelentését. Elővezették Matabe Hitocubasit is, hogy kihallgassák. Utána Kicsidzsiro és Tokuemon következett. Később Szan’emon Okada feleségét, szolgálóját és nevelt fiát állították elő és

hallgatták ki. Szan'emont magát is kihallgatták, vajon nem próbálta-e megtéríteni Kicsidzsirót, mire azt felelte, hogy erre sohase tett kísérletet. Akkor megparancsolták, hogy ujjlenyomatát hagyja a papíron annak bizonyosságául, hogy sohase próbálta megtéríteni a fönt nevezettet. Ezután Sicsirobe Szugijamát állították elő és faggatták ki, miért tartotta magánál azt a papírt, amelyet nála megtaláltak. Sicsirobe azt felelte: – Avanokami Hodzso uralkodása idején a főhivatalnokok rám parancsoltak, hogy jegyezzem meg ezeket a neveket, mivel ezekben az ügyekben én vagyok a felelős. Ezt a feljegyzést Szahe Hattoritól, a rendőrfőnöktől kaptam. – Magyarázata következetesnek látszott, ezért elengedték.

Tahét, Goemon Kaszahara szolgáját, aki Tatebajasi miniszter beosztottja, és Sinbét, az őrt, aki hordárként Tanomo Szaito egységéhez tartozik, megidézték, és szembesítették Kicsidzsiróval, hogy kiderítsék annak a képnek az eredetét, amelyet nála találtak. Igaznak bizonyult, hogy Sinbe vette fel a földről. Tahe azt mondta, látta Sinbe kezében. Ezért Tahét is, Sinbét is elengedték.

#### *Ugyanaznap.*

Matabét felkötötték a börtönben. Az ügyeletes tiszték: Genemon Hiszaki, Tokube Okuda, Szobe Kavasze és Dzsingobe Kavara. Ettől kezdve Matabét több alkalommal megkínozták.

#### *Október 18.*

Remek. Az uraság személyesen jött fel a Hegyi Villába. Sodzaemon Szajama és Taroemon Tanegusza felügyelők is vele jöttek, és Matabe Hitocubasit feleségestül megkínozták a falovon. Sinbe Naitont beidézték az irodába. Ruroemon Macuit kihallgatták, vallott is.

#### *November 24.*

A keresztények feljelentésére vonatkozó hirdetést kiszögeztem a Hegyi Villa főbejáratára. Dzsingobe Kavara, Gengoemon Ukai és Dzsurobe Jamada gondoskodott róla. A két uraság közös utasítására készült a hirdetmény. Így szól:

Hirdetmény

A keresztény hit évek óta tiltott. Mindenkinek kötelessége jelentem a gyanús személyeket. A feljelentő a következő jutalomban részesül:

Pap feljelentése: 300 ezüstpénz

Szerzetes testvér feljelentése: 200 ezüstpénz

A kereszténységre visszatért feljelentése: ugyanannyi

Hitoktató vagy laikus keresztény feljelentése: 100 ezüst

Ha a feljelentő maga is hitoktató vagy keresztény, akkor 300 ezüstpénz a jutalma, bármi legyen is a vádlott rangja. Aki befogad ilyen személyeket az otthonába, s mások jelentik fel, szigorú büntetésben részesül mind maga, mind családja, mind rokonai, sőt a helység elöljárója és a környező családok is. Mindenkinek tudomására szolgál.

### *December 10.*

Dzsuan bebörtönözték. Mindkét uraság parancsára ideérkezett Naomeon Takahasi és Kin'emon Hattori felügyelők és a két uraság rendőrtisztjeinek jelenlétében a következőket hozták Dzsuan tudomására:

Dzsuan ismételten ellenszegült a felsőbbségnek, a mai nap pedig megsértette Gendzaemon Kajót, s ezzel engedetlennek bizonyult. Ezért börtönbüntetésben részesül. Ezt a fenyítéket tudomásul kell vennie.

Dzsuan azt felelte, hogy ez egyezik az ő kívánságával, és készségesen elfogadja. Amikor a börtönbe kísérték, elővette a tárcáját és a tisztekre bízta. A helyőrségre vitték, s azonnal becsukták. A pénztárcát a főnökök és a rendőrtisztek jelenlétében vizsgálták át, és tizenkét *rjot* és egy *but* találtak aprópénzben. Átvizsgálták Dzsuan egyéb ingóságait is, és feljegyezték a könyvben. A rendőrtisztek lepecsételték, és Dzsuan lakásán helyezték el.

Dzsuan holmijai között egy láncot, két olvasót és egy asztronómiai térképet találtak.

## **Enpo kilencedik évében, az aranykakas jegyében**

### *Július 25-e.*

Szan'emon Okada betegségben meghalt a majom órája után néhány perccel. Gengoemon Ikaival és Dzsi-rodzaemon Naruszéval együtt jelentettük az uraságnak. Szekinodzso Takahara és Dzsuroemon Emagari felügyelőket azonnal kiküldte az uraság. Három rendőr őrizte Szan'emon holttestét.

Szan'emon pénze tizenhárom *rjo* és három *bu* volt aprópénzben, öt *rjo* aranypénzben, vagyis összesen huszonnyolc *rjo* és három *bu*. A holmiját a szolgák és az uraság küldöttei lepecsételték, és Godovnba szállították 28-án.

*Július 26-a.*

A következők érkeztek vizsgálatra a Hegyi Villába: Joemon Omura és Kakaduju Murajama felügyelők, Szohacsiro Simojama, Rihe Nomura, Kanuro Ucsida, Kjuzaemon Furukava segédfelügyelők. Az uraság küldötteinek jelenlétében adtam át a felügyelőknek a következő nyilatkozatot:

#### A nyilatkozat másolata

Szan'emon Okada, a keresztény telep lakója, 25-én délután, valamivel fél öt után halt meg. Európában, Portugáliában született, s először a bika évében került Csikugonakami Inoue felügyelete alá harmincvalahány évvel ezelőtt. Aztán került a telepre, az Elzárt Házba. Harminc éven át itt élt, a kakas ez évéig. A hónap elején betegedett meg, elveszítette az étvágyát, és egyre rosszabbul lett, Doteki Isio, a börtönorvos minden orvosi beavatkozása ellenére, és végül meghalt. Szan'emon hatvannégy éves volt. Más említésre méltó nem történt.

Július 26.

Sinanonokami Hajasi  
Gengoemon Okuda  
Dzsingobe Kavara  
Szobe Kavasze  
Denemon Kajo csoportja.

A vizsgálat után Szan'emon holttestét elégették a koisikavai Murjoin templomban. Egy Gensu nevű pap jött át Gensuból. Szan'emon buddhista neve ezután Sinsi Mjuszen Dzsosin. Egy *rjot* és két *but* fizettünk a temetési szertartásért, és száz *hikit* a hamvasztásért. A temetés e költségeit Szan'emon hátramaradt pénzéből fedeztük.



# JEGYZETEK

---

- [1] Hallgass meg, mindenható Atyánk, és küldd el Szentedet, hogy oltalmazzon, segítsen, őrizzen, látogasson és védelmezzen mindenkit...
- [2] Zengjed nyelv... (Babits Mihály ford.)
- [3] „Ellenség hoz reánk hadat, küldj segítséget, adj erőt!” (Sík Sándor ford.)
- [4] „Mosd meg életünket, készítsd el utunkat.” (Babits Mihály ford.)

# TARTALOM

PROLÓGUS

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

FÜGGELÉK

JEGYZETEK